

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1928.

Andra kammaren.

Nr 34.

Lördagen den 12 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 25—28.

§ 2.

Vid härpå skedd föredragning av första lagutskottets memorial, nr 39, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arv m. m., biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 3.

Jordbruksutskottets utlåtanden nr 57—70, som nu föredrogos, blevo ånyo bordlagda.

§ 4.

Herr statsrådet *Thyrén* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 252, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 angående förverkande i visst fall av spritdrycker och vin.

Denna proposition bordlades.

§ 5.

Till avgörande företogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående avskaffande av den enskilda affärsmässiga platsförmedlingsverksamheten.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 317, hade herrar *Holmström* i Stockholm och *Carlsson* i Stockholm föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att den enskilda affärsmässiga platsförmedlingsverksamheten skyndsammast skulle kunna avskaffas och, där så funnes erforderligt, förelägga riksdagen de förslag, som därav kunde föranledas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Herou*, *Morfelddt* och *Johnsson* i Kalmar, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den föreliggande motionen.

Ang.
avskaffande
av den en-
skilda affärs-
mässiga
platsförmed-
lingsverk-
samheten.

Ang.
avskaffande
av den enskilda affärs-
mässiga
platsförmed-
lingsverk-
samheten.

(Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde:

Herr **Holmström** i Stockholm: Herr talman! Då jag tillsammans med herr Carlsson i Stockholm väckt en motion rörande avskaffande av den enskilda affärsmässigt bedrivna platsförmedlingsverksamheten, har jag ansett mig böra säga några ord i denna fråga.

Det förhåller sig ju på det sättet, att genom de undersökningar som företagits och framför allt genom de undersökningar, som från polismyndigheternas sida vidtagits, har det tydligt framgått, vilka ofantligt stora olägenheter som äro förenade med bedrivandet av denna verksamhet. Det utfärdades ju här visserligen den 15 maj 1916 en kungörelse i frågan, varvid man utgick ifrån att förbättrade förhållanden skulle inträda. Denna kungörelse avser ju, att alla de taxor, som skola vara gällande vid respektive kommissionskontor, skola meddelas till Konungens befallningshavande, men icke att Konungens befallningshavande har något som helst inflytande över taxornas storlek. Kontoren ha bara denna skyldighet att göra anmälan till Konungens befallningshavande och Konungens befallningshavande har rätt att bevilja och även indraga kommissionsrättigheter.

Hur förhåller det sig nu med dessa saker? Även om man säger, att på kommissionskontoret äro anslagna vissa taxor, som anses vara officiella, så är därmed icke allan rättfärdighet uppfylld: Ty det är ju så, att vid sidan av dessa taxor som äro anslagna användas en hel del andra, över vilka vare sig Konungens befallningshavande eller ens polismyndigheterna i övrigt kunna ha någon som helst säker och tillförlitlig kontroll. Om man vid denna kungörelses utfärdande avsåg att begränsa ifrågavarande verksamhet till den omfattning, som motsvarar det verkliga behovet å olika orter, samt att möjliggöra nödig kontroll över densamma genom ett enhetligt expeditions- och rapportsystem, även om tanken vid det tillfället var ganska god, så har erfarenheten visat, att det blev något helt annat än man hade räknat med.

Jag skall blott draga några exempel för att visa, hur de olika taxorna tillämpas, och hur de hos länsstyrelserna anmälda taxorna, som byråerna formellt tillämpa, ofta äro oskäliga. Sålunda tager en byrå exempelvis först en inskrivningsavgift på 3 kronor, gällande ett år, därefter fordras av arbetsgivaren 8 å 10 kronor i förmedlingsarvode och av den arbetssökande 20 procent av den första månadslönen. En annan »laglig» taxa föreskriver en inskrivningsavgift varierande mellan 1 och 3 kronor, för arbetssökande en förmedlingsavgift av mellan 5 och 20 procent av första månadslönen och för arbetsgivaren 10 procent av lönen, alltså i vissa fall sammanlagt ända upp till 30 procent av första månadslönen för förmedling av en plats, utan att dock någon garanti lämnas om anställningens varaktighet. En tredje byrå beräknar sitt arvode efter 10—20 procent av första månadslönen, därvid kost och logi värderas till 100 kronor; således blir arvodet för t. ex. en barnsköterska med 50 kronor i lön 15 procent av 150 kronor, d. v. s. 22 kronor 50 öre. När det gäller s. k. hemsköterskor är det också vanligt, att arvodet utgör 10 procent av avlöningen för varje dag hon är i arbete under året. Exempel skulle kunna dragas massvis för att visa, hur man egentligen går till väga. Man måste räkna med att varje platssökande, som hänvänder sig till kontoret, har att, innan anvisning på någon som helst plats lämnas, till byrån erlagga en viss avgift, i vanliga fall 2 kronor, för att erhålla upplysning om, var den arbetssökande kan söka sig arbete. Det går till på det sättet t. o. m. att, om en kommissionsbyrå genom en annons i en tidning, som kommissionären icke har insatt, märker att det annonseras om en ledig plats, så hindrar icke detta kommissionären att anteckna adressen och skicka dit 10 — 20 stycken av dem, som söka anställning på kontoret, för att anmäla sig som sökande, fastän således ingen anmodat

kommissionären att söka anskaffa arbetskraft. Det är ju uppenbart, att icke mer än en av de sökande kan få platsen, men alla skickas likväl dit. När de komma tillbaka och beklaga sig över att de icke fått platsen, så få de till svar: nåja, men det blir väl fler platser, och det blir väl bättre en annan gång. Det har t. o. m. inträffat fall, då en byrå skickat en platssökande efter en annons, som byrån sett i en tidning, och då plats erhållits har den platssökande sedan fått betala viss provision av lönen till denna byrå, men dessutom har man från byrån även utkrävt ersättning från arbetsgivaren i fråga, oaktat denne aldrig anmodat byrån att skaffa honom någon som helst arbetskraft. På det sättet förfar man, och då torde det vara uppenbart och tydligt, att det är rätt stora missförhållanden som föreligga.

När denna fråga var före i riksdagen 1921, var det ju i samband med en rekommendation, som antagits i Washington 1919, som avsåg arbetslösheten, och där man i dess första punkt mest inriktade sig på avskaffandet av alla sådana privata förmedlingsanstalter, i det man hemställde om vidtagande av åtgärder i varje land för åvägabringande av förbud mot upprättandet av sådana arbetsförmedlingsanstalter, som taga betalning eller eljest bedriva sin verksamhet som affär. Vid behandlingen av denna fråga utgick man särskilt inom den dåvarande svenska delegationen från den förutsättningen, att denna platsförmedlingsverksamhet i stort sett måste sägas vara stadd på avskrivning, och att det därför icke vore nödvändigt för vårt lands vidkommande att vidtaga åtgärder i berörda avseende. Hur förhåller det sig emellertid med den saken? Man kan säga, att 1927 funnos 180 dylika kommissionskontor i vårt land, av vilka 150 avgivit rapport till socialstyrelsen. De som icke avgivit rapport kunna ju antagas ha uraktlåtit detta på grund av slarv eller också av den anledningen att de över huvud på senare tiden kanske icke befattat sig med någon vidare förmedlingsverksamhet. Ser man nu på de olika platserna i länen, så märker man den enastående siffran för exempelvis Malmöhus län, där det finns icke mindre än 43 dylika kommissionskontor. Och man måste då fråga sig, om det verkligen i det länet föreligger *ett allvarligt och trängande behov* av ett så stort antal kontor som där finnes — det torde i övrigt de riksdagsmän som äro från det länet kunna bättre upplysa om, än vad jag kan göra.

Gå vi nu till utskottets utlåtande angående denna motion, så finna vi, att utskottet visserligen betonat, att det är riktigt vad som angives i motionen, att svårigheter föreligga, och att t. o. m. rätt stora svårigheter föreligga, som det visat sig vara vanskligt att komma närmare till livs. I socialstyrelsens utlåtande säges det: »Vad angår innehållet i motionen nr 317 vill socialstyrelsen icke förneka, att missförhållanden av den art, som i motionen angivas, förekomma vid privat kommissionärsverksamhet. Och likaledes kan styrelsen med stöd av både egen och polismyndighetens erfarenhet vitsorda de betydande svårigheter att åvägabringa bevisning, som yppa sig, då det gäller att genom beivrande av förseelser åvägabringa rättelse.» Rörande detta socialstyrelsens yttrande vill jag säga, att socialstyrelsen har ju fullständigt rätt, då den hänvisar till de stora svårigheter, som föreligga när det gäller att åvägabringa bevisning. Ty om en kvinna, som fått plats genom en byrå, och hon verkligen har blivit, som man kan säga, fullständigt uppskörtad, och man får klart för sig detta hos polismyndigheten, så går hon dock ofta till väga på det sättet, att hon säger: Ja, det är sant, men jag vågar ej angiva, vilket kommissionskontor det är, ty då kan jag riskera att mista min plats. På det sättet förfar man. Det råder sålunda, som sagt, ett fullständigt uppskörtningssystem, som går ut särskilt över de fattiga arbetssökandena. Det borde därför, menar jag, ligga i samtligas intresse att få bort en sådan här institution, då vi ju ha en arbetsförmedlingsverksamhet i vårt land, som syftar till att omhändertaga allt och alla och göra det utan särskild kostnad.

Ang.
avskaffande
av den en-
skilda affärs-
mässiga
platsförmed-
lingsverk-
samheten.
(Forts.)

Ang.
avskaffande
av den en-
skilda affärs-
mässiga
platsförmed-
lingsverk-
samheten.
(Forts.)

Nu kan det ju framhållas, att socialstyrelsen för närvarande utgår från den förutsättningen, att denna fråga borde läggas om, så att det sker en förflyttning beträffande handhavandet av vissa bestämmelser från K. B. till socialstyrelsen. Ja, jag vill villigt medgiva, att jag tror att, om en sådan överflyttning skulle ske, socialstyrelsen skulle bli mycket strängare, då det gäller beviljande av nya rättigheter, ty det finnes verkligen ingen anledning att bevilja sådana. I fråga om möjligheten att övervaka nu gällande bestämmelser har socialstyrelsen ingalunda större möjlighet, än vad för närvarande polismyndighet har, varför jag i det avseendet icke kan finna, att det skulle löna till någon förbättring av situationen, om man verkställde denna överflyttning.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att exempelvis Stockholms hembiträdesförening, som har en ingående kännedom om dessa förhållanden, har i skrifvelse till utskottet bestämt tillstyrkt den motion som här framlämnats.

Utskottet slutar emellertid med att yrka avslag å motionen och gör det givetvis under den motiveringen, att det anser att det för närvarande icke skulle vara klokt och nyttigt att avskriva hela denna verksamhet. Jag utgår emellertid, herr talman, från en helt motsatt uppfattning; jag är nämligen av den bestämda uppfattningen, att man utan obehag mycket väl kan avskaffa en verksamhet, som icke har något verkligt existensberättigande. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och herr Carlsson väckta motionen.

Herr Morfeldt: Herr talman, ärade kammarledamöter! Då jag beträffande det föreliggande utskottsutlåtandet icke kunnat ansluta mig till utskottsmajoriteten, utan avgivit en reservation, så har det skett av det skälet, att jag anser, att den privata arbetsförmedlingen icke har något som helst existensberättigande, utan att en sådan verksamhet bör vara en samhällets angelägenhet och icke något enskilt affärsintresse i händerna på mer eller mindre företagsamma personer. För min del ansluter jag mig således fullt och helt till det yttrande, som motionärerna här ha framlagt i sin motivering, när de säga: »I den privata förmedlarens intresse ligger också, att rörligheten på arbetsmarknaden blir den största möjliga och att folk ej stanna kvar på sina platser för länge. Så utbjudas t. ex. till arbetsgivarna icke lediga, men vederligtigen dugliga tjänare, och med löften om högre lön lockas sedan dessa från innehavda platser. Genom vilseledande annonser i landsorten lockas även oerfarne folk in till de större städerna. Landsflickor dras så bort från de platser de hava på landet och tränga ut den i städerna befintliga arbetskraften, emedan dessa landsflickor ofta på grund av sin större 'lätthanterlighet' äro en mera begärlig arbetskraft. De som ej lyckas erhålla några platser få dock vidkännas avsevärda kostnader för resorna och 'platsförmedlingen'».

Ja, härom har heller icke rätt så stor skiljaktighet inom utskottet, utan meningarna ha gått isär på en annan punkt. Utskottsmajoriteten anser nämligen, att den offentliga arbetsförmedlingen för närvarande icke är skickad att helt övertaga all arbetsförmedling. Men detta har för mig åtminstone icke varit ett tillräckligt bärande skäl. Jag fäster nämligen stor vikt vid det uttalande, också åberopat av motionären herr Holmström, som gjorts av Stockholms hembiträdesförening. Och för att detta skall komma till kammarens protokoll, så skall jag be att här få anföra detsamma. Det är av följande lydelse: »Hembiträden i Stockholm, samlade till möte för att taga ställning till den av herrar Carlsson och Holmström i Stockholm väckta motionen angående avskaffande av den enskilda affärsmässiga platsförmedlingsverksamheten, uttala härmed enhälligt sin sympati för motionen och instämma till fullo i den motivering och i de exempel motionärerna framhålla. Vi vilja i korthet framhålla, att hembiträdesföreningen i Stockholm under en följd av år kämpat för bättre för-

hållanden på detta område, enhetliga taxor och övergång till avgiftsfri, kommunal platsförmedling. Redan år 1915 gjorde föreningen en hemställan till dåvarande civilministern om åtgärder för den privata kommissionsverksamhetens avskaffande och enhetliga taxor. Det lovades utredning, men något resultat har man inte sett. Flerfaldiga gånger sedan ha vi till regeringen och socialstyrelsen påpekat missförhållandena. Senast i november 1925 tillställde vi Kungl. Maj:t en skrivelse, däri vi påpekade de oskäligt höga förmedlingsarvoden, som platskommissionärerna ensidigt utkräva av de arbetssökande. Vi påpekade även, att under de senaste åren uppmärksamheten riktats på de s. k. hemsköterskebyråerna, vilka icke ens äro underkastade bestämmelserna i gällande kommissionskungörelse av den 5 maj 1916. Vid hemsköterskebyråerna tillämpas det systemet, att byråinnehavarinna uppträder som arbetsgivare och hos sig anställer kvinnlig arbetskraft. Efter beställning av huslig hjälp från husmoder utsänder byråinnehavarinna de arbetssökande i arbete, vilket gottgöres av husmodern, varvid dock den arbetssökande har att till byrån inbetala en viss provision, utgörande mellan 10 och 20 procent av dagsinkomsten, och oberoende av den tid anställningen varar skall detta dagligen inlevereras. Exempel finns att den arbetssökande fått betala 12 kronor i månaden flera månader i följd. Vi instämma också till fullo med motionären att i samband härmed bör en given sak vara, att den offentliga arbetsförmedlingen så organiseras, särskilt genom erforderlig specialisering, att den på ett tillfredsställande sätt kan tillogodose de krav, som från arbetssökande och arbetsgivare kunna ställas på densamma. Vi vilja med det här sagda till utskottets medlemmar hemställa, att denna för de husliga yrkesutövarna så viktiga motion måtte bifallas. Stockholm den 5 mars 1928. För Stockholms Hembiträdesförening Hanna Grönvall, Ordf., Hildur Nilsson, Sekr.»

Ja, herr talman, med det nu anförda har jag i någon mån försökt motivera, varför jag icke kunnat ansluta mig till utskottsmajoritetens yrkande om avslag på motionen. Jag skall därför tillåta mig att nu yrka bifall till motionen i enlighet med den inom utskottet avgivna reservationen.

Herr Lindberg: Herr talman! Jag vill påpeka, att utskottet icke bestritt, att åtskilliga missförhållanden vidlåda den enskilda platsförmedlingsverksamheten, ty i det avseendet har utskottet kommit till samma uppfattning som motionärerna, och detta förhållande har för övrigt vitsordats av socialstyrelsen i dess utlåtande. Det vore ändå säkerligen överdrivet att påstå, att den enskilda platsförmedlingen endast kan uppvisa missförhållanden; den torde också ha att uppvisa åtskilliga goda sidor. Jag skall här icke ingå på detta, jag skall blott konstatera, att enligt vad man torde kunna påstå som ostridigt, kan den offentliga arbetsförmedlingen icke fylla sina uppgifter på ett sådant sätt, att den skulle kunna åtminstone för närvarande överflödiggöra den enskilda platsförmedlingen, som ju är inriktad på att förmedla särskilt kvinnlig arbetskraft.

Utskottet har ansett, att man, innan man går in för att avskaffa den enskilda platsförmedlingen, bör ha sört för att den offentliga arbetsförmedlingen kan fylla sina uppgifter. Då detta icke är fallet, mena vi inom utskottet, att man bör inrikta sig på att se till att man kommer till rätta med de missförhållanden, som för närvarande vidlåda den enskilda arbetsförmedlingen. I det avseendet pågå för närvarande genom socialstyrelsen undersökningar, med vilka man syftar till att få normaltaxor fastställda för kommissionärerna för arbetsanställning. Detta skulle givetvis innebära ett avsevärt framsteg. Vidare avser man att överflytta till socialstyrelsen beviljandet av kommissionärsrättigheter. Därmed skulle man också kunna öva en enhetlig kontroll över den enskilda platsförmedlingsverksamheten, och genom att man hade en central myndighet, som handhade denna verksamhet, skulle det också vara möjligt att

*Ang.
avskaffande
av den en-
skilda affärs-
mässiga
platsförmed-
lingsverk-
samheten.
(Forts.)*

Ang.
avskaffande
av den en-
skilda affärs-
mässiga
platsförmed-
lingsverk-
samheten.
(Forts.)

begränsa den till de rimliga proportionerna. Jag tror för min del, och det har också varit utskottets mening, att i den mån den offentliga arbetsförmedlingen visar sig kunna fylla uppgiften att även på ett effektivt sätt förmedla den kvinnliga arbetskraften, så komma de enskilda platsförmedlingsbyråerna att förlora sitt existensberättigande. Det ligger i sakens natur att såväl plats-sökande som de, som äro i behov av arbetskraft, hellre vända sig till en platsförmedling, som är avgiftsfri än till byråer som taga ersättning för de tjänster, de göra allmänheten. Utskottet har emellertid också ansett, att bötesbestäm-
melserna uti den nuvarande kommissionärskungörelsen äro otillfredsställande. Bötesbeloppen äro för små, vilket medför, att överträdelser av kommissionärskungörelsen icke drabbas av tillräckligt högt straff för att vederbörande skola avskräckas från upprepanden. Utskottet har därför menat, att kommissionärskungörelsen även behöver ändras i så måtto att bötesbeloppen sättas högre. Det är på de skäl, jag här anfört, som utskottet ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till motionen, och jag anser, att de skälen äro tillräckligt kraftiga, för att man icke nu skall vara med på den linje, som motionärerna ha förordat. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lovén: Herr talman! Då man läser utskottets utlåtande och finner att utskottet i sin motivering säger, att det kan uppvisas åtskilliga exempel på missförhållanden, som vidlåda den enskilda, affärsmässigt bedrivna platsförmedlingsverksamheten, samt att ofta oskäligt höga arvoden och provisioner avkrävas de arbetssökande, ävensom att meningarna icke torde vara delade i fråga om önskvärdheten av att få en ändring till stånd, blir man förvånad, när man finner, att utskottet slutar med att trots allt yrka avslag på motionen. Med en sådan inledning skulle man snarare vågat hoppas, att utskottet skulle kommit fram till ett tillstyrkande av motionen.

De privata kommissionskontoren försvåra avsevärt överblicken på arbetsmarknaden i landet. Det är fastslaget av samtliga, som ha med den saken att göra, att det är mycket svårt att överblicka arbetsmarknaden på grund av förefintligheten av de mer eller mindre redovisningsskyldiga privata kommissionskontoren. Genom kommissionskontorens lockande med vilseledande annonsering narras folk ofta att lämna sina platser för att söka ny anställning. Ofta annonserar man fingerade platser med goda löner och riklig fritid, vilket ger en felaktig bild av god arbetstillgång. Samtidigt få arbetsgivarna genom annonser om arbetssökande den uppfattningen, att det råder överskott på arbetssökande, och på det viset förvillar man folks begrepp, så att det blir omöjligt att bedöma, om det råder överskott eller ej på arbete. Kommissionskontoren ha i praktiken visat sig vara rena sugmaskiner för landsbygdens arbetskraft. Genom kommissionskontoren suges arbetskraften in till städerna. En del av dessa kontor koncentrera sin annonsering på Norrland, andra på Skånes landsortstidningar. Oerhört stora resekostnader få de arbetssökande offra utan någon som helst garanti för att de få plats. Beträffande serveringsplatser är det vanligt, att kommissionskontoren fordra avgiften på bordet, innan de ens vilja ge de sökande anvisning på var de skola söka plats. Platsen kan sedan visa sig vara så litet givande, att den, som fått densamma, är nödsakad att strax lämna den, och detta trots att kommissionskontoren för sådana platser ofta kräva en avgift av ända upp till 50 kronor. Ofta flytta kommissionskontoren de sökande från goda till mindre goda platser. I stället för att skaffa arbetssökande plats, flytta kommissionskontoren ikring dem, som redan ha plats! Lika ofta annonseras fingerade platser för att få offren anmälda, och sedan de väl anmält sig, uppehållas de med fagra löften om att de snart skola få plats. På det sättet drages ungdomen in till städerna utan någon säkerhet att få plats och ofta få de, icke

minst kvinnorna, vandra från kommissionskontor till kommissionskontor för att kanske till sist icke få någon plats alls. Ibland anmäla sig både arbetare och arbetsgivare på flera kommissionskontor samtidigt, och på det sättet hindras översikten över arbetsmarknaden på ett icke önskvärt sätt. Som herr Holmström påvisade, leva kommissionskontoren på höga inskrivningsavgifter och ofta på dubbelanmälningar. År 1922 avskaffades den privata sjömansförmedlingen. Tidigare lägo sjömännen i händerna på privata kommissionskontor. Sedan den privata arbetsförmedlingen avskaffats, har det visat sig gå alldeles utmärkt för sjömännen att skaffa sig platser genom den offentliga arbetsförmedlingen.

*Ang.
avskaffande
av den en-
skilda affärs-
mässiga
platsförmed-
lingsverk-
samheten.
(Forts.)*

Herr Lindberg, utskottets ordförande, sade, att den offentliga arbetsförmedlingen icke för närvarande kunde fylla det behov, som skulle uppstå, om de privata kommissionskontoren avskaffades. Ja, det kan synas så, men jag är, efter samtal med personer med mångårig erfarenhet på detta område, bestämt övertygad om att, om man bara avskaffade de privata kommissionskontoren, som i stort sett icke äro annat än till skada för de arbetssökande, skulle nog den offentliga arbetsförmedlingen vara i stånd att taga hand om de arbetsökande.

I Malmöhus län finnas 43 privata kommissionskontor, ehuru man i Malmö, Lund, Ystad samt överhuvud taget på varje större plats i länet har offentliga arbetsförmedlingsanstalter, som stå i telefonförbindelse med kringliggande orter och dit de arbetssökande kunna komma fram och tillbaka ett par gånger på en och samma dag. Vad finns det då för rim och reson i att ha 43 privata kommissionskontor?

Jag ber, herr talman, att bestämt få yrka bifall till motionen och avslag på utskottets hemställan.

Med herr Lovén förenade sig herr *Johnsson* i Kalmar.

Herr **Dahlén**: Herr talman! Redan år 1921 väckte jag en motion i föreliggande fråga och anförde i denna motion en hel del exempel på det oeffter-rättlighetstillstånd, som var rådande på detta område. Fjärde tillfälliga utskottet företog då en utredning i saken och konstaterade, att dessa missförhållanden verkligen existerade, men utskottet ansåg sig icke kunna förorda bifall till motionen på grund av att det redan 1916 uppdragits åt socialstyrelsen att utreda frågan och i första hand taga sikte på införande av bestämda taxor för de privata arbetsförmedlingsanstalterna. Nu lär ju också en sådan utredning föreligga till Kungl. Maj:ts prövning. Men jag är i likhet med motionären av den uppfattningen, att man säkerligen icke botar dessa missförhållanden med att fastställa vissa taxor för de privata arbetsförmedlarna, ty dessa taxor kunna lätt kringgås. Någon egentlig kontroll över att de följas kan icke förekomma.

Det föreligger starka skäl för ett bifall till den nu föreliggande motionen. Fjärde tillfälliga utskottet har konstaterat att missförhållanden äro rådande, men likväl kommer utskottet till det resultatet, att motionen bör avslås! Såvitt jag förstår, finnas icke några skäl, i varje fall inga avgörande skäl, för utskottets ståndpunkt i detta fall. Jag skall icke göra mig skyldig till att upprepa vilka missförhållanden som förekomma. Det är konstaterat, att missförhållanden existera, och då man har en statlig arbetsförmedlingsverksamhet, som kan övertaga all arbetsförmedling, synas — i varje fall från mina utgångspunkter — alla skäl tala för ett bifall till motionen.

Jag yrkar bifall till motionen.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Herr Lovén började sitt nyss hållna anförande med att konstatera, att utskottet medgivit, att på detta område exi-

*Ang.
avskaffande
av den en-
skilda affärs-
mässiga
platsförmed-
lingsverk-
samheten.
(Forts.)*

sterade vissa missförhållanden. Därav drog herr Lovén den slutsatsen, att utskottet borde ha tillstyrkt motionen. Herr Lovén kan tydligen icke tänka sig den möjligheten, att där i fråga om en verksamhet större eller mindre missförhållanden förefinnas, man genom vissa kontrollåtgärder skulle kunna borteliminera dessa missförhållanden!

Beträffande den här föreliggande frågan är det ju alldeles tydligt, att redan den omständigheten, att en privat platsförmedlingsverksamhet överhuvud taget finnes till, visar, att denna verksamhet åtminstone i viss mån är effektivare än den officiella arbetsförmedlingens verksamhet. Det är ju alldeles givet, att en arbetsförmedling, som medför kostnader för den, som anlitar densamma, icke anlitas utan tvingande skäl, när det finns en officiell platsförmedlingsverksamhet, som står till förfogande utan kostnad för de arbetssökande. Jag tycker detta är ett ganska tydligt bevis på att den privata platsförmedlingsverksamheten har en bestämd uppgift att fylla.

Herr Lovén yttrade, att det skulle vara av synnerligen stor betydelse att få konstaterat, i vad mån arbetslöshet förefinnes eller icke och att detta syfte bäst skulle ernås om all annan arbetsförmedling än den officiella avskaffades. Det är ju givet, att det kan vara av ett visst intresse att kunna konstatera omfattningen av den rådande arbetslösheten, men jag för min del anser, att det är ett större intresse, att de arbetslösa verkligen få arbete, än att man konstaterar, att så och så många få gå arbetslösa. Under tider sådana som de nuvarande, då det ju är ett mycket svårt samhälleligt problem, hur man på ett eller annat sätt skall kunna komma till rätta med arbetslösheten, bör man givetvis icke företaga åtgärder, som direkt öka denna. I den riktningen skulle givetvis den åtgärd, som motionärerna här föreslagit, komma att verka. Enligt min mening är det väsentliga på detta område att arbetsförmedlingen arbetar effektivt. Givetvis bidrager den privata arbetsförmedlingen till arbetskraftens rörlighet och dess anpassning efter förefintliga behov. Ett avskaffande av den privata arbetsförmedlingen måste verka hämmande på arbetskraftens rörlighet och sålunda medföra ökad arbetslöshet. Detta förefaller mig vara ett avgörande skäl och på grund därav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lovén: Herr talman! Jag vill bara med anledning av att herr Persson i Falla nyss yttrade, att de privata kommissionskontoren skaffade folk arbete, påpeka, att jag aldrig hört, att de privata kommissionskontoren anskaffat arbetstillfälle åt arbetslösa. De privata kommissionskontoren ha aldrig i någon nämnvärd utsträckning kunnat skaffa arbetstillfällen. Det ser bara så ut, därför att de få många inskrivningskronor.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställda propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Holmström i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för japropositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Ang.
avskaffande
av den en-
skilda affärs-
mässiga
platsförmed-
lingsverk-
samheten.
(Forts.)

§ 6.

Vidare föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion om utredning och förslag om en särskild kommunalförfattning för Stor-Stockholm; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Å föredragningslistan var härefter upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsättande av aktiebolagets Jordbrukarbankens rörelse.

Ang. fort-
sättande
av aktiebo-
laget Jord-
brukarbankens
rörelse.

Med tillstyrkande av bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit i en till riksdagen avlåten, den 9 mars 1928 dagtecknad proposition, nr 157, hemställde bankoutskottet, till vars förberedande handläggning ifrågavarande proposition hänvisats, att riksdagen måtte förklara, att från dess sida invändning ej mötte mot fortsättande av aktiebolaget Jordbrukarbankens rörelse efter utgången av år 1929.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Lindgren* och *Winkler*, som ansett att utskottets hemställan, vilken de biträdde, bort grundas på annan i reservationen angiven motivering; samt av herr *Thore*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Winkler**: Herr talman, mina damer och herrar! Då jag och mina medreservanter, med anledning av att kammaren inom mycket kort tid kommer att få diskutera frågan: skola vi ha en statens bank eller icke, ansett, att man bör uppskjuta diskussionen i denna angelägenhet, ha vi försökt att få till stånd ett enhälligt yttrande av bankoutskottet, som endast skulle innebära att utskottet instämde i vad departementschefen anfört. Det skulle alltså stå: »Under hänvisning till vad departementschefen anfört får utskottet hemställa» och så ingenting mer än den kläm, som nu återfinnes i utskottets utlåtande. Det förhåller sig emellertid så, att en del utskottsledamöter, som äro styrelsemedlemmar eller tjänstemän i Jordbrukarbanken, icke ha velat vara med om detta gemensamma utlåtande utan förordat, att man på ett eller annat sätt skulle få fram, att Jordbrukarbanken gäves oktroj för en tidrymd av tio år. Vad anledningen är till detta kan man ju lätt tänka sig, åtminstone torde det stå klart för dem ibland oss, som voro med i den debatt i frågan, som fördes här vid 1923 års riksdag. Socialdemokraterna vilja naturligtvis gärna, att denna bank skall fortsätta såsom en statsbank, och lantbrukarna vilja naturligtvis, att den skall fortsätta såsom en lantmännens bank, därför att den heter Jordbrukarbanken. För min del tror jag, att herrar jordbrukare ha sina affärer, i minst lika stor utsträckning som i Jordbrukarbanken, i samtliga eller åtminstone de allra flesta

Ang. fortsättande
av aktiebolaget Jordbrukarbankens
rörelse.
(Forts.)

av Sveriges övriga banker. Vad en bank heter, har naturligtvis mindre att betyda; en affärsman eller en industriidkare har sina affärer lika gärna i en bank, som har ungefär vilket namn som helst, som han har dem i en bank som heter exempelvis Handelsbanken eller Industribanken. Huvudsaken är väl för en näringsidkare, han må driva jordbruk eller annan näring, att han kan få sina rimliga och behövliga anspråk på krediter tillgodosedda mot en någorlunda rimlig ränta.

Den kungl. propositionen innehåller — jag förmodar att den är läst av samtliga kammarens ledamöter — ett kort relaterande av hur denna bank kom till och vad sedan sig tilldragit. I propositionen lämnas en redogörelse inte bara för riksdagens beslut år 1923 om statens ingripande för att rädda banken, utan även för åtskilliga andra förhållanden. Ett av de intressantaste meddelandena i denna redogörelse är det, som rör de fem miljoner kronor, som man ansåg skulle komma att tillskjutas av privata, som vore intresserade för denna bank. Av detta belopp har en mycket obetydlig del tecknats. Sålunda har av de 50,000 aktier i banken, som Kreditkassan garanterat, endast 956 st. tecknats av privata. Staten äger således praktiskt taget hela aktiestocken, d. v. s. för 19,904,400 kronor aktier, medan på andra aktieägare allenast kommer ett belopp av 95,600 kronor.

Om man emellertid granskar det betänkande, som de kommitterade, vilka haft i uppdrag att yttra sig om avvecklingen av aktiebolaget Kreditkassans verksamhet, avgivit, så finner man, att icke mindre än 23 låntagare ha belånat dessa aktier i Kreditkassan för ett belopp av 38,424 kronor 97 öre, vadan i verkligheten aktier för ett belopp av allenast 57,175 kronor 3 öre ägas av privata aktieägare.

Vidare meddelas i den kungl. propositionen, att bankstyrelsen har ingått till regeringen med anhållan, att oktrojfrågan måtte upptagas redan vid denna riksdag, enär man icke lämpligen ansåg sig kunna vänta härmed till nästa år, emedan det i så fall kunde befaras, att en hel del av bankens kunder skulle lämna densamma av fruktan för att bankens verksamhet möjligen kunde tänkas upphöra med 1929 års utgång. Bankstyrelsen påpekar även, att det finnes en del hyresavtal, som man med nödvändighet måste besluta sig för inom den närmaste tiden.

Det uttalas vidare, att det icke finnes mer än två sätt att avveckla denna affär nämligen antingen genom likvidation och avveckling eller genom bankens försäljning. Departementschefen anser emellertid, att tidpunkten för avveckling eller försäljning nu icke är lämplig, och däri tror jag bankoutskottets ledamöter äro fullständigt eniga med honom. Departementschefen uttalar också, stödd på ett utlåtande, som han fått från bankinspektören, att det skulle komma att medföra betydande förluster för staten, om denna bank nu skulle avvecklas.

I den kungl. propositionen finnes också en uppställning angående bankens verksamhet. Av de belopp, som där finnas upptagna, är det två, som man möter med någon överraskning, nämligen bankens innehav av aktier och av obligationer. Aktieinnehavet har nämligen stigit från 1.6 miljoner kronor, då staten gick in för att understödja banken, till 6.8 miljoner kronor och obligationerna ha ökat från 3.9 miljoner kronor till icke mindre än 12.7 miljoner kronor. Jag förmodar nu, att varken aktier eller obligationer äro av den art, att de lämpligen kunna försälgas, ty eljest kan jag inte tänka mig, att en bank, vars rörelse bedrives under sådana villkor, som riksdagen bestämde år 1923, alltså skulle ligga inne med dessa stora innehav av aktier och obligationer. Ehuru jag icke närmare känner till bankens verksamhet, har jag all anledning förmoda, att såväl aktier som obligationer gälla vissa industri-företag, där banken var intresserad, redan då staten trädde in med sin hjälp-

aktion. Bland dessa företag finnas, som vi veta på grund av den debatt som fördes år 1923, en större mekanisk verkstad i gävletrakten och en sulfittfabrik i närheten av Göteborg.

Det är vidare av intresse att observera en uppgift, som lämnas i den kungl. propositionen, nämligen att banken har icke mindre än 41 avdelningskontor. Om man betänker, att riksdagens beslut, sådant detta innefattas i riksdagens skrivelse av 1923 och såsom även framgår av statsutskottets utlåtande samma år, innebar, att banken skulle drivas under så billiga och enkla former som möjligt, så får det väl anses ganska anmärkningsvärt, att en bank med ett så pass obetydligt kapital som 20 miljoner kronor har icke mindre än 41 avdelningskontor. Jag tror för min del icke, att det finnes någon annan bank i Sverige med så pass litet aktiekapital, som har så många avdelningskontor. Det vore med hänsyn till vinstresultatet säkert bättre, om en bank, vars rörelse bedrivs i så pass ringa omfattning som denna, hölle sig med åtskilligt mindre antal avdelningskontor.

Herr statsrådet uttalar såsom sin mening, att banken för närvarande inte bör avvecklas, och jag nämnde, att vi även i utskottet varit ense om, att så icke borde ske. Nu skulle jag vilja framställa den frågan: Hur mycket har staten hittills offrat på denna bankaffär? Aktiekapitalet är 20 miljoner kronor, varav staten som förut nämnts innehar nästan alltsammans. Fem procent — det är den ränta, som staten själv betalar för sina obligationslån — på nära 20 miljoner kronor blir under fem år 5 miljoner kronor i runt tal. Vidare veta vi, att Jordbrukarbanken har rätt att i riksbanken diskontera växlar, intill ett belopp av 3 miljoner kronor, till 2 % lägre ränta än vad de andra bankerna få betala. Banken åtnjuter alltså där ett direkt understöd av 2 % på dessa 3 miljoner eller 60,000 kronor. Detta gör under fem år 300,000 kronor. Tillika med de 5 miljoner jag nyss nämnde, uppgår alltså statens understöd åt Jordbrukarbanken för dessa fem år till 5,300,000 kronor. Vidare veta vi, att aktiebolaget Kreditkassan övertog en del av engagemangen i Jordbrukarbanken. Vilka dessa engagemang voro, vet jag icke riktigt säkert; i den redogörelse, som lämnas i det betänkande, som jag förut omnämnt angående Kreditkassans avveckling, kan man icke finna mer än ett enda engagemang, och det är Malmö stora valskvarn. Här ha vi ett ganska stort och säkerligen ganska riskabelt utlägg på icke mindre än 3,167,510 kronor 78 öre. Det är ju att hoppas, att dessa aktier förr eller senare skola kunna säljas utan alltför stor förlust. Hur stor summan av statens förluster blir, då f. d. Lantmannabanken, numera Jordbrukarbanken, en gång skall likvidera, det vet icke jag och ingen annan heller.

Jag ber emellertid att få hänvisa till statsutskottets utlåtande nr 35 vid 1923 års riksdag, där det tydligt står angivet — och det står även i riksdagsskrivelsen samma år — att staten gick in med denna hjälpaktion för att insättarna såvitt möjligt icke skulle komma att lida några förluster. Men statsutskottet uttalade också bestämt, att den nya banken huvudsakligen skulle inrikta sig på att avveckla den gamla bankens affärer under så enkla och billiga organisatoriska former som möjligt, och förmenade, att Kungl. Maj:t borde tillse, att så skedde. Det hette vidare, att riksdagen i och med detta beslut om att lämna 15 miljoner kronor till aktieteckning samt 5 miljoner kronor ytterligare till Kreditkassan för att hållas öppen för privata aktietecknare att där belåna sina aktier icke intagit någon som helst ställning till frågan om inrättandet av en statsbank eller icke.

Det av bankoutskottets majoritet avgivna utlåtandet är icke långt, men det är ganska svårt att tyda vad utskottsmajoriteten menar. Det är isynnerhet den där mellansatsen, som är litet egendomligt skriven. Det står nämligen: »I fråga om oktroj för berörda bankverksamhet föreligga i övrigt, enligt ut-

Ang. fortsättande av aktiebolaget Jordbrukarbankens rörelse.
(Forts.)

Ang. fortsättande
av aktiebo-
laget Jord-
brukarbankens
rörelse.
(Forts.)

skottets mening, numera icke skäl att påkalla prövning i annan ordning, än vad som gäller beträffande oktroj för övriga banker.»

Ja, det där yttrandet kan man läsa på många sätt. Med godkännande av vad som står där har riksdagen frånträtt sin år 1923 intagna ställning till Jordbrukarbanken och sagt, att denna bör behandlas såsom andra banker. Är denna tolkning av mellansatsen riktig, så innebär det, att majoriteten anser, att banken bör kunna få en tioårig oktroj. Men man kan även läsa ut det så, att denna bank skall såsom statsbank fortsätta och icke betraktas såsom någon slags avvecklingsaffär. Då man icke kunnat formulera denna mening på annat sätt än vad som skett, anser jag, att riksdagen skall vara ganska varsam vid bedömandet av huruvida man skall taga reservanternas eller majoritetens motivering, ty klämman är ju densamma. I utskottets utlåtande kan man emellertid utläsa rätt mycket, som icke direkt framgår av vad majoriteten här föreslagit. Varken jag eller mina medreservanter ha något emot, att Jordbrukarbanken får fortsätta vare sig under ena eller andra namnet. Allra minst ha vi något emot, att banken fortsätter såsom en jordbrukarnas bank, förutsatt nämligen att jordbrukarna själva eller för jordbruket intresserade institutioner vilja övertaga aktierna. Men vi anse icke, att det längre än alldeles nödvändigt bör i vårt land finnas en bank, som bedrivs helt på statens bekostnad och, som jag nämnde, kommer att draga mycket stora kostnader, liksom den gjort under de gångna åren. Jag förmodar, att de icke komma att bli mindre under kommande år. Jag skall gärna medge, att jordbrukarnas ställning som näringsidkare för närvarande är mycket tryckt, och att det därför kan erbjuda svårigheter för dem att åstadkomma ett övertagande av bankens aktier, men vi få väl hoppas, att inom de närmaste åren en förbättring skall inträda i deras näring, så att de bli i tillfälle att taga i allvarligt övervägande om de vilja eller icke vilja taga den risk, som alltid är förenad med drivandet av bankverksamhet.

Ja, herr talman, jag har icke mera att säga, utan ber endast få yrka bifall till det av reservanterna gjorda uttalandet. Eftersom klämman är densamma för både utskottsmajoriteten och reservanterna, yrkar jag följaktligen också bifall till klämman, men jag tror icke det skulle vara så synnerligen lämpligt för riksdagen att med den formulering majoriteten givit åt motiveeringen utan vidare vara med om att acceptera även denna.

Herr Bäcklund: Herr talman! Den kungl. proposition vi här behandla angående Jordbrukarbankens fortsatta oktroj efter 1929 års utgång är föranledd av riksdagens uttalande år 1923, då riksdagen beslöt att staten skulle teckna aktier i denna bank. Det är alltså helt och hållet av denna anledning, som Kungl. Maj:t nu har påkallat riksdagens prövning av detta ärende. Utskottet delar härvidlag den av departementschefen uttalade uppfattningen, att banken bör äga fortsatt bestånd även efter 1929 års utgång, och på den punkten råder således ingen meningsskiljaktighet mellan Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag.

När det sedan blir fråga om oktrojtidens längd, så har ju departementschefen förklarat, att därest riksdagen för sin del vore med om en förlängd oktroj för banken, så hade departementschefen tänkt sig, att denna oktroj skulle meddelas för fem år framåt. Utskottet har vid sin behandling av detta ärende givetvis icke kunnat gå in på alla frågor, som sammanhånga med frågan om beviljande av oktroj, och utskottet har för övrigt icke heller haft något material till sitt förfogande för att härutinnan bygga upp någon egen uppfattning. Under ärendets behandling har utskottet emellertid icke funnit någonting, som talar för att denna bank, vari staten nu är största aktieägaren, skulle i fråga om beviljande av oktroj behandlas annorlunda än andra banker över huvud.

Detta innebär — och det uttalar ju också utskottet i sin motivering — att Kungl. Maj:t bör pröva denna oktrojfråga på alldeles samma sätt som när det gäller andra banker, som begära oktroj hos Kungl. Maj:t. Härmed har utskottet naturligtvis velat säga, och det har ju också skett, att därest inga särskilda skäl föreligga, som göra, att Kungl. Maj:t bör fasthålla vid en oktrojtid på fem år, så bör ju bankstyrelsens och bolagsstämman begäran om tio-årig oktrojtid beviljas. Detta är alltså utskottets ställning. Utskottet anser, att Kungl. Maj:t vid oktrojens beviljande bör handla enligt banklagens föreskrifter, och sedan bör det helt och hållet komma på Kungl. Maj:ts ansvar vilken oktrojtid som bestämmes. Vi ha i utskottet icke funnit någonting, som på minsta sätt talar för att Jordbrukarbanken i detta hänseende borde sättas i någon slags undantagsställning gentemot andra banker.

Den föregående ärade talaren har här talat för sin och herr Lindgrens reservation, och det är klart, att med den ställning, som både herr Winkler och herr Lindgren ha till landets största banker — var och en är ju intresserad i sin storbank — de inte se denna fråga precis på samma sätt som de övriga i utskottet. Detta bör ju inte förundra någon. De ha ju också avfattat och även motiverat en reservation, i vilken de särskilt trycka på, att statens engagemang i banken bör, så snart så lämpligen kan ske, avvecklas genom aktiernas avyttrande, i främsta rummet till jordbruksnäringens utöware. Ja, som ställningen av kända anledningar för tillfället är hos jordbrukets utöware, tror jag inte att jordbruksnäringens utöware kunna skaffa sig nödigt kapital för att nu övertaga banken. Herr Winkler bör nu inte förglömma, att staten har trätt emellan inte bara för den här banken, vid Lantmannabankens avveckling, ty det finns en hel del andra banker, som också fått stöd av staten, när de råkat i vissa svårigheter, som äro av oss alla kända. När vi sett saken på det sättet, har utskottet inte kunnat annat än i sin motivering giva uttryck åt, att jordbrukarbanken bör av Kungl. Maj:t behandlas såsom likvärdig med övriga banker. Däri ligger, enligt min mening, icke något, som ej Kungl. Maj:t bör kunna godtaga, ty Kungl. Maj:t har ju alltid sin prövnings- och beslutanderätt. Enligt vad majoriteten i utskottet funnit, finns det ingenting som talar för att denna bank bör ställas i en särställning vid bestämmandet av oktrojtids längd.

Med anledning av vad jag nu yttrat, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag i såväl motivering som kläm.

Med herr Bäcklund förenade sig herr Bengtsson i Kullen.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Lyberg**: Herr talman! Såvitt jag kan förstå, innebär utskottets motivering, att Kungl. Maj:t skall vid prövning av frågan om oktrojens längd vara obunden av något riksdagens ståndpunktstagande. I denna min uppfattning har jag blivit styrkt, då jag åhörde den siste ärade talarens anförande. För min del kan jag under sådana förhållanden icke ha anledning att göra någon erinran mot denna motivering, vilken överensstämmer med det av mig i propositionen med tillbörlig försiktighet påpekade förhållandet, att den på *Kungl. Maj:ts* prövning beroende frågan om oktroj är en sak för sig, en annan sak än den i sista hand på *riksdagens* prövning beroende frågan, om staten som aktieägare skall fortsätta jordbrukarbankens verksamhet, avveckla densamma eller sälja aktierna i banken. Från en annan sida sett betyder detta, att riksdagen inte bara formellt utan även reellt är oförhindrad att under oktrojtiden, eventuellt redan under nästa år, besluta i nu angivna hänseende.

Emellertid anser jag mig böra framhålla att när jordbrukarbankens styrelse ingick med sin framställning, att frågan om oktroj skulle underställas riksdagens prövning redan detta år, så utgick nog styrelsen — vilket framgår

Ang. fortsättande av aktiebolaget Jordbrukarbankens rörelse.
(Forts.)

Ang. fortsättande av aktiebolaget Jordbrukarbankens rörelse.
(Forts.)

av motiveringen för framställningen — från att riksdagen som ju 1923 sammankopplade de två frågorna, skulle anses realiter ha garanterat, att bankens verksamhet skulle fortsätta under den ifrågasatta oktrojtiden.

Jag har, herr talman, som sagt icke något att erinra mot utskottets motivering.

Herr Winkler: Herr talman! Jag skall bara be att få säga några ord huvudsakligen med anledning av herr Bäcklunds påpekande, att jag och min kamrat Lindgren representera storbanksintressen. Jag vill endast säga, att jag har inte något annat bankintresse än att jag önskar att såsom näringsidkare kunna, såsom jag yttrade förra gången, få den kredit, som är nödvändig för att bedriva min rörelse, till rimlig ränta.

Jag vill sedan beträffande själva saken säga, att med den tolkning, som herr finansministern givit, spelar det visserligen ingen roll, vilket av yrkandena som bifalles, men jag anser ändock reservationen vara mera tydlig. Det är ju alldeles uppenbart, att det finns tillfällen, då regeringen beviljat förkortad oktrojtid även för andra banker, t. ex. under senare delen av den tid, då vissa banker hade sedelutgivningsrätt. För att utöva ett visst tryck på dessa banker och ha dem mera i sin hand, var det en längre period, då regeringen icke beviljade dessa banker längre oktrojtid än fem år. Jag vill emellertid säga, att även bankerna äro näringsidkare, och att det ligger i allas intresse, att de få bedriva sin verksamhet under samma villkor och på alldeles samma sätt som övriga näringsidkare. Om staten skall träda in och hjälpa inom någon näringsgren, det må vara en viss firma eller ett visst bolag, genom att hålla fritt rörelsekapital, bli ju icke dessa företag i konkurrensavseende likställda med andra företag. Det är just vad som här föreligger. Jag förmodar, att med alla uttalanden som här äro gjorda vi äro på det klara med, att denna banks verksamhet såsom en statens bank snarast möjligt bör avvecklas. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Med anledning av den föregående talarens anförande vill jag framhålla, att jag läser utskottsutlåtandet på det sättet, att denna bank skall behandlas lika som alla andra banker. Jag vill vidare skjuta in, att om det skall vara möjligt för jordbrukarbanken att utveckla sig på ett riktigt sätt, skall den inte störas av alltför kort oktrojtid. Det är alldeles klart, att man måste ta hänsyn till en sådan synpunkt härvidlag.

Då jag nu, herr talman, ändå begärt ordet skulle jag vilja säga till herr Winkler, att man skall inte begära underverk av ledarna av en bank, som fick övertaga mycket tvivelaktiga engagemang för att rädda ett stort antal av Sveriges folk från stora svårigheter. Jag skall inte draga upp någon stor debatt, men jag vill säga rörande denna fråga, att jag haft tillfälle att titta litet i papperen och vet, att banken nu är inne på en synnerligen god väg.

I detta anförande instämde herrar *Kristensson* i Göteborg, *Engberg* och *Törnkvist* i Karlskrona.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Jag vill gärna understryka vad herr Anderson i Råstock nyss yttrade. Det är ganska egendomligt, att en finansminister anser det klokt att här komma med ett yttrande, som, såvitt jag kan förstå, endast kan verka försvagande för Jordbrukarbankens verksamhet. Det är uppenbart, med den läggning utskottet givit sitt betänkande, att man från utskottets sida reagerat bestämt mot den tankegång, som kommit fram i den kungl. propositionen, att man skall, låt mig säga av politiska grunder, göra en alldeles extra begränsning av oktrojtiden. Såvitt jag kan förstå utskottets

utlåtande, har man menat, som herr Anderson i Råstock uttryckte det, att denna bank skall behandlas såsom andra banker, d. v. s. bedömandet av oktroj-tiden skall prövas enligt banklagen och icke ur några andra ovidkommande synpunkter.

Herr statsrådet söker uttolka ur detta utskottsutlåtande ett instämmande i hans tankegång och därtill lägger han ett yttrande, som ställer i utsikt, att oavsett vad riksdagen här beslutat, kan om ett år fråga uppkomma, huruvida denna bank skall upphöra att verka under nuvarande former. Jag får säga, att jag tycker det skulle varit angelägnare för regeringens representant att här giva det intrycket utåt, att denna bank kan arbeta under ganska trygga omständigheter.

Ang. fortsättande av aktiebolaget Jordbrukarbankens rörelse.
(Forts.)

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Lyberg**: Herr talman! Jag vill gentemot den siste ärade talaren säga, att det förhåller sig så med varje bank, att den alldeles oberoende av den oktroj, som söks och erhållits, kan när som helst besluta att upphöra med verksamheten. Jag har understrukit, att utskottet gått in för en linje, som även jag anser vara riktig, men också måst konstatera vad detta innebär för banken, nämligen att oktrojfrågan härefter skall behandlas skild från frågan om och ej garanterar längre tids fortsatt verksamhet för banken. Jag kan inte finna, att banken därigenom kommer att i konkurrensen få en sämre ställning än andra banker. Vad sålunda gäller för Jordbrukarbanken gäller för varje annan bank, men jag kan inte tänka mig, att riksdagen är så litet mån om de värden, som ligga i Jordbrukarbanken, att det kan ifrågakomma någon plötslig och brådstörtad avveckling av bankens verksamhet.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herrar Lindgren och Winkler avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogs vart för sig:

bankoutskottets utlåtande, nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av väckta motioner om avvägbringande av utredning och förslag rörande utbyggande av den frivilliga försäkringen enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 9.

Härpå upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av väckt motion angående visst tillägg till lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

Ang. visst tillägg till lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 288, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Sundström* föreslagit, att riksdagen måtte besluta sådant tillägg till lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, att arbetare, som ådragit sig muskelsträckning i ryggen, bleve tillförsäkrade ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagens

*Ang.
visst tillägg
till lagen om
försäkring
för olycksfall
i arbete.*

(Forts.)

grunder eller, om detta icke bifölles, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning i ärendet samt förslag till nästa års riksdag.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herr *Hage* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig och ingående utredning av den i motionen berörda frågan.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Sundström: Herr talman! När man läser detta utskottsutlåtande får man onekligen den uppfattningen att andra lagutskottet tagit ganska lätt vid behandlingen av här föreliggande frågor. Utskottet säger nämligen i motive-ringen, att i händelse motionen skulle bifallas av riksdagen därav skulle följa, att samtliga fall av muskelsträckningar skulle hänföras under olycksfallslagen och ersättas. Dessutom skulle också den hittills gällande fria provningsrätten upphöra. Hur utskottet kunnat utläsa något sådant ur motionen kan jag inte förstå. Jag har ju nämnt sådana fall, som uppkommit i arbete på grund av en tung lyftning då i samband med halkning eller så och där arbetaren så gått som omedelbart varit tvungen att avbryta arbetet. Ävenså har jag tillagt, att i händelse återfall skulle inträffa, detta ändock på grund av den utredning, som i anledning därav förekommer, skulle kunna betraktas såsom olycksfall för den händelse det stode i samband med ett tidigare olycksfall av ifrågavarande slag. Likaså har jag aldrig kunnat tänka mig, att den provningsrätt, som hit-tills varit gällande, skulle upphöra därest motionen skulle bifallas.

Utskottet säger emellertid vidare, att en ingående prövning av spörsmålet verkställes. Huru därmed förhåller sig har jag icke någon kännedom om. De yttranden, som äro bifogade utlåtandet, torde väl näppeligen ge skäl för detta påstående. Alla, som där yttrat sig, hava nämligen, såvitt jag kan förstå, handlagt dessa ärenden, och därav följer ju självfallet, att de yttrat sig över egna handlingar. Om däremot utskottet haft möjlighet att granska handlingarna, överklaganden och dylikt, som förelegat i dessa fall, så hade man ju kunnat tillmäta denna utredning ett mera opartiskt värde. Därmed har jag ingalunda velat på något sätt nedsätta läkarvetenskapen vare sig på detta eller på något annat område. Här förhåller det sig ju så, att läkarna själva tvista i ifrågavarande hänseende.

Emellertid ha vederbörande, som yttrat sig, angivit den praxis, de säga sig hava tillämpat under senare tid. Man har nämligen haft en annan praxis tidigare. Därom ha meddelanden lämnats.

Sålunda säger försäkringsrådet: »Beträffande av försäkringsrådet hittills tillämpad praxis vid bedömande av ersättningsanspråken i skadeärenden av ifrågavarande slag må erinras om att, så snart genom fynden vid läkarundersökningen ansetts bestyrkt, att den försäkrade under sitt arbete drabbats av skada i ryggens vävnader, därmed i regel tillräckligt stöd ansetts föreligga för falllets hänförande under olycksfallsförsäkringslagens ersättningsbestäm-melser, även om säkrare utredning icke kunnat vinnas om de närmare omstän-digheter, under vilka skadan uppkommit.» — Försäkringsrådet tillägger: »Endast för såvitt av utredningen framgått, att den påvisade skadan haft sin väsentliga orsak i förutvarande sjukliga förändringar, torde ersättning hava vägrats.» — Rådet säger vidare: »Rådet har beträffande de fall, där sålunda genom läkarundersökningen icke kunnat klarläggas, huruvida åkomman har karaktären av olycksfallsskada eller ej, i allmänhet ansett åkomman böra be-

traktras som orsakad av olycksfall, så snart utredningen givit erforderligt stöd för antagandet, att ryggmuskulaturen vid det uppgivna olyckstillfället varit föremål för yttre våldsam påverkan eller ock på annat sätt utsatts för särskild häftig påfrestning, överstigande vad arbetaren i sitt yrkesarbete dagligen kunnat väntas vara utsatt för.»

Detta är den praxis, som försäkringsrådet säger sig ha tillämpat vid behandlingen av dessa ärenden.

Vidare säger doktor Waldenström å ömsesidiga försäkringsbolagets vägnar: »Den praxis vi nu ha följt vid bedömandet av dessa skador har varit den: Ett verkligt olycksfall måste ha förelegat: såsom fall från en viss höjd, halkning under bärande av en ovanligt tung börda, kraftig motståndsrörelse vid förlo- rande av fotfäste, vid en hördas överglidande från flera av dem som bära den till endast en och dylikt för att skadan skall ersättas. För att det skall räknas såsom olycksfall fordras dessutom att arbetaren skall genast avbryta sitt arbete.»

Det är således vad läkaren i det ömsesidiga försäkringsbolaget anger såsom praxis för hänförande till olycksfall. Nu är det givetvis så, att om denna praxis verkligen har tillämpats, så skulle därav givetvis ha följt, att min föreliggande motion här i dag icke legat på riksdagens bord. Jag har nämligen den erfarenheten, att i en mångfald fall denna praxis ingalunda tillämpats så- såsom vederbörande här sagt. Jag kan såsom bevis för detta mitt påstående åberopa en sådan auktoritet som byråchefen i riksförsäkringsanstalten von Schulzenheim. Han anger här ett trettiofall, som han för sin del anser vara påtagliga olycksfall men som vägrats ersättning av försäkringsrådet. Fallen äro följande:

»*Ryggskador.* — Halkning under plankbäring. Lumbago traumat. Avbröt arbetet omedelbart. Enligt försäkringsrådets utslag 16. 1. 25. ej olycksfall i arbete.

Förlorade fotfästet under uppdragning av stenblock. Muskelsträckning av ryggmuskulaturen (Lumbago traumatica). Avbröt arbetet omedelbart. Enligt försäkringsrådets utslag 14. 11. 24 ej olycksfall i arbete.

Lyftning av en stock, varvid fotfästet gled undan. Muskelsträckning i ryggen. Avbröt arbetet omedelbart. Enligt försäkringsrådets utslag 28. 11. 24 ej olycksfall i arbete.

Uppkastning av torv ur ett två meter djupt dike. Försträckning av rygg- muskulaturen (ruptur musc. dorsi). Avbröt arbetet omedelbart. Enligt för- säkringsrådets utslag 7. 11. 24 ej olycksfall i arbete.

Halkning under skjutning av en timmervagn. Muskelsträckning mellan skulderbladen. Avbröt arbetet dagen efter. Enligt försäkringsrådets utslag 9. 1. 25 ej olycksfall i arbete.

Den skadade skulle rycka loss en hink, som fastnat i en grop. Muskelsträck- ning i ländregionen. Avbröt arbetet omedelbart. Enligt försäkringsrådets utslag 24. 10. 24 ej olycksfall i arbete.

Häftig vridning under tegelarbete. Ruptur av vänstra ländmuskeln. Av- bröt arbetet omedelbart. Enligt försäkringsrådets utslag 31. 10. 24 ej olycks- fall i arbete.

Vridning vid uppskyffling av grus i en tippvagn. Distorsion av ländrygg- raden. Avbröt arbetet omedelbart. Enligt försäkringsrådets utslag 7. 11. 24 ej olycksfall i arbete.

Vridning vid lossningsarbete. Muskelbristning i ryggen (Ruptur part. muscul reg. dorsi). Avbröt arbetet omedelbart. Enligt försäkringsrådets utslag 10. 10. 24 ej olycksfall i arbete.

Lyftning av en sten (75 kg.) ur ett dike. Muskelsträckning i vänstra sidan

Andra kammarens protokoll 1928. Nr 34

Ang.
visst tillägg
till lagen om
försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

Ang.
viest tillägg
till lagen om
försäkring
för olycksfall
i arbete.

(Forts.)

av ryggen. Avbröt arbetet omedelbart. Enligt försäkringsrådets utslag 14. 11. 24 ej olycksfall i arbete.

Halkning vid bärning av en börd på en landgång. Muskelsträckning i vänstra sidan av ryggen. Avbröt arbetet omedelbart. Enligt försäkringsrådets utslag 7. 11. 24 ej olycksfall i arbete.

Övriga skador. — Slintning under transport av en stolpe. Muskelbristning i högre höften (glutealmuscul.). Avbröt arbetet omedelbart. Enligt försäkringsrådets utslag 23. 1. 25 ej olycksfall i arbete.

Halkning under förflyttning av maskin (vikt omkring 260 kg.). Muskelbristning i vänstra bröstregionen plus sträckning i vänster axel. Avbröt arbetet efter tolv dagar. Enligt försäkringsrådets utslag 9. 1. 25 ej olycksfall i arbete.

Häftig vridning vid skyffling av aska. Muskelbristning i bukmuskeln. Avbröt arbetet omedelbart. Enligt försäkringsrådets utslag 4. 7. 24 ej olycksfall i arbete.

Vältning av bal. Distorsion i vänstra höften (Distorsio crur. sin.). Avbröt arbetet följande dag. Enligt försäkringsrådets utslag 17. 10. 24 ej olycksfall i arbete.»

Det finnes sedan en del andra fall angivna här, vilka likaledes avslagits av försäkringsrådet.

Nu tillägger byråchefen i riksförsäkringsanstalten von Schulzenheim följande: »Såvitt framgår av tillgängliga handlingar — med i allmänhet påfallande sparsamma uppgifter — synes i förestående trettio bland många uttagna fall i fråga om vederbörande skadades tillstånd före olycksfallet icke hava förekommit något, som kan tala emot åkommans olycksfallskaraktär. Mot antagandet av en omedelbart inträdande skada synas ej heller tala de uppgifter om skadans förlopp, som finnas i handlingarna. Ej heller framgår av utslagen eller av handlingarna, huruvida eller i vilka av de sålunda avgjorda fallen försäkringsrådet haft stöd av särskild medicinsk sakkunskap.» Byråchefen yttrar vidare: »I varje fall kan det, såvitt jag kan finna, icke råda något tvivel därom, att före tillkomsten av försäkringsrådets ifrågakommande utslag riksförsäkringsanstalten skulle hava betraktat samtliga i utslagen avsedda fall såsom olycksfall i arbete och i anledning av dem i vanlig ordning tillerkänt de skadade ersättning, därest de varit försäkrade i riksförsäkringsanstalten. Den frågan har alltså nu uppkommit för riksförsäkringsanstalten, huruvida anstalten skall, med övergivande av sin egen under årtionden utvecklade praxis på detta område, som särskilt vad lumbago angår, framgått efter samråd med övriga skandinaviska länder — och vilken praxis även jag sökt, i vad på mig ankommit, fullfölja — omedelbart upptaga till tillämpning av försäkringsrådet nu antagna grundsatser, sådana de må anses hava kommit till uttryck i förestående av rådet meddelade utslag. Med erkännande principiellt sett av vikten att även inom den sociala försäkringen behörigt avseende jämväl ur prejudicerande synpunkt fästes och kan fästas vid överinstansens meddelade beslut i ersättningsfrågor, synes mig dock på ifrågavarande, med hänsyn till det stora antalet förekommande fall (under 1923 ensamt i riksförsäkringsanstalten omkring 1,300, varav omkring 280 i annan kroppsdel än ryggen) särdeles betydelsefulla område av den sociala olycksfallsförsäkringen, övergången till en alldeles motsatt ståndpunkt än den hittills av anstalten hävdade från anstaltens sida böra ske med stor försiktighet och endast i den mån så steg för steg kan befinnas av formella skäl, med nödvändighet föranlett av överinstansens meddelade beslut i flera fullt likartade fall. Detta så mycket mera som, såvitt jag kunnat utröna, anstaltens på detta område hittills hävdade principella åsikt, sådan den av mig härövan angivits, står i överensstämmelse icke blott med anstaltens egna läkares på erfarenhet och insikt grundade mening.

utan även med en upplyst övervägande opinion bland landets läkare samt hos anstaltens försäkringstagare och de försäkrade arbetarna. Med åberopande av ovanstående har jag i ett flertal på senaste tiden inträffade skador, som allt fortfarande i trots av försäkringsrådets berörda utslag, anmälts till riksförsäkringsanstalten, ansett ersättning såsom förut kunna tillerkännas vederbörande arbetare.»

Här har således byråchefen i riksförsäkringsanstalten von Schulzenheim hävdad en motsatt uppfattning mot försäkringsrådet. Nu kan häremot invändas, att detta uttalande skedde för tre år sedan, och att således en annan uppfattning kan hända numera är gällande även inom riksförsäkringsanstalten. Ja, så är även förhållandet, och det ger anledning till att en utredning på ifrågavarande område har större skäl för sig än vad den i annat fall skulle haft. Det var ett fall, som inträffade i min hemtrakt strax före jul, där en arbetare vid s. k. compoundgjutning råkade ut för en dylik skada. Därvid tillgick på det sättet, att ett järnstycke vägende 150 kg. skulle dragas ut ur en ugn och i smältande eller vitvarmt tillstånd överföras till en kokill. Detta arbete skulle utföras mycket hastigt. Det var två arbetare, som buro järnstycket till kokillen. Nu hände det, att vid en sväng den ena av arbetarna snavade och fick en tyngre börda än vad han i vanliga fall hade av detta järnstycke. En muskelbristning uppstod och arbetet måste dagen efter avbrytas. Han sökte vederbörande läkare, som i intyg förklarade, att här förelåg ett påtagligt olycksfall. Efter det riksförsäkringsanstalten tagit del av handlingarna, meddelade anstalten, att den icke hade kunnat tillerkänna arbetaren ersättning för denna skada. Arbetaren, som fick detta meddelande, beslöt sig då för att ytterligare vända sig till samma läkare, som hade undersökt fallet. Läkaren uppmanade honom att överklaga beslutet. Jag fick då tillfälle att vara honom behjälplig med detta överklagande hos försäkringsrådet. I överklagningen angåvo vi även, att i händelse försäkringsrådet önskade ytterligare upplysningar om fallet, det skulle hänvända sig till den läkare, som behandlat personen ifråga. Trots detta fick emellertid arbetaren ingen ersättning för denna skada. Detta är ju ett bevis på att den praxis, som vederbörande här säger sig tillämpa vid bedömande av ersättning i ifrågavarande fall, icke tillämpas numera vare sig hos riksförsäkringsanstalten eller hos försäkringsrådet.

En annan sak, som inger betänkligheter i vad det gäller praxis, är, att i händelse en arbetare råkar ut för ryggskott under utövande av sitt vanliga arbete, detta inte kan anses såsom olycksfall. Även här har doktor Waldenström i sitt yttrande avvikit från gällande praxis. Om denna praxis skulle godkännas för framtiden, skulle det alltså medföra, att en arbetare, som t. ex. är sysselsatt med att smida vid en ånghammare och har ett göt vägende 200 à 300 kg., skulle på något sätt råka ut för en muskelbristning vid utövandet av detta sitt arbete, skulle han ingalunda få någon ersättning för olycksfallet från riksförsäkringsanstalten.

Ett annat fall är, om en arbetare står i en gruva och lastar malm i en vagn och då får ett stycke som är rätt tungt. Av någon anledning halkar han och får bördan tillbaka och ådrager sig därigenom en muskelbristning. Enligt denna praxis skulle inte heller han ha rätt till ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen. Jag tycker, att det är att driva den medicinska läkarvetenskapen in absurdum.

Jag vill också nämna, att år 1916, då nuvarande olycksfallslag antogs, här i riksdagen förelåg en gruppmotion ifrån vårt parti, vilken motion gick ut på, att vederbörande utskott, som då behandlade ärendet, skulle utforma lagtexten så, att den tydligt angåve, vilka fall, som vore att hänföra under olycksfallslagen, och de som icke vore att hänföra därunder. När denna motion behandlades i utskottet, fann emellertid utskottet det vara svårt att i lagtexten

*Ang.
visst tillägg
till lagen om
försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)*

*Ang.
visst tillägg
till lagen om
försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)*

utforma de paragrafer, som voro erforderliga. Utskottet uttalade emellertid då den uppfattningen, att till olycksfallförsäkringslagen skulle hänföras alla de fall, som inträffade under arbetes utförande, således att alla de fall, som ha något orsakssammanhang med arbetets utförande, skulle betraktas såsom olycksfall och ersättas. Med denna motivering till då föreliggande utskottsutlåtande lät sig gruppen även nöja och ansåg, att något tvivel icke borde uppkomma, när det i motiveringen sagts ifrån, att alla olycksfall, som uppkommit under arbetets utförande, skulle ersättas av riks-försäkringsanstalten. Jag hoppas också, att detta principiella uttalande från riksdagens sida år 1916 fortfarande gäller, och med denna förhoppning anser jag för min del, att den praxis, som nu börjar tillämpas på ifrågavarande område, icke står i överensstämmelse med lagens anda och mening. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Hage vid utskottets utlåtande fogade reservationen, som även innebär ett bifall till motionens sista alternativa yrkande.

Herr Hagman: Herr talman! Då jag inom andra lagutskottet har deltagit i behandlingen av det föreliggande ärendet, skall jag be att med några ord få motivera de skäl, som föranlett, att utskottet för sin del icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till den föreliggande motionen. Saken är ju den, att motionären har begärt, att fall av muskelsträckning under arbete utan vidare skola betraktas som olycksfall i arbete, d. v. s. att den fria provningsrätten skulle upphävas i fråga om sjukdomsfall av denna art. Till stöd för denna sin uppfattning har motionären citerat en ganska lång artikel i Social-medicinsk tidskrift för tre år sedan, där det anföres en rad av fall, där indikationerna enligt författarens mening vore klara i den riktningen, att dessa olycksfall borde ha betraktats såsom olycksfall i arbete. För min del måste jag medgiva, när jag tog del av denna artikel, att jag fann det egendomligt, att man inte åtminstone i vissa av de anförda fallen ansett olycksfall i arbetet föreligga. Trots detta har man, delvis med ledning av de synpunkter, som riks-försäkringsanstalten har anført, icke ansett det vara möjligt ur teknisk synpunkt att i lagtexten klart och tydligt utskilja dessa fall, om man borttog den fria provningsrätt, som nu är gällande. Riks-försäkringsanstalten, som väl är den myndighet, som sitter inne med den största erfarenheten på detta område, har sagt i sitt till utskottet avgivna utlåtande, att särskilt ifråga om dessa muskelåkomor det emellertid finns talrika fall, där varken genom läkarundersökning eller på annat sätt kan klarläggas, huruvida olycksfall i arbete föreligger eller icke. Här måste spörsmålet kunna avgöras efter avvägande av de i de särskilda fallen lämnade uppgifterna om dels det yttre händelseförloppet vid ett tillfälle, då ett uppgivet sjukdomssymptom framträdde, eller närmast förut, dels den närmare karaktären av detta och eventuellt tidigare symptom med flera omständigheter, sådana de av läkaren kunnat iakttagas. Utskottet har vid sitt avslag på den föreliggande motionen stött sig på uttalanden av denna art och förutsätter såsom självklart, att man i den fria prövningen av i varje mål förekommande fall ytterst noga ser på, huruvida indikationerna peka på, att ett olycksfall i arbete föreligger eller icke. Utskottet har icke ansett det vara möjligt att komma längre än till en undersökning i varje särskilt fall av dylika sjukdomsfall i arbete, som redan nu äger rum. Ett bifall till framställningen i denna del, som skulle avse att i själva lagen införa en text, som utan prövning hänförde sjukdomsfall av denna art till olycksfall i arbete, har utskottet ansett medföra verkningar av så omfattande räckvidd, att utskottet icke ansett sig kunna gå med på motionen. Svårigheterna ligga naturligtvis på ett annat område och bero på, att vi inte ha en ordnad sjukförsäkring, som kan upptaga alla dessa fall, som icke kunna hänföras till olycksfall i arbete.

Beträffande det material, som nu motionären särskilt har framfört, vill jag säga, att detta är åtskilliga år gammalt och att det väl förhåller sig på det sättet, att även artikelns författare i Social-medicinsk tidskrift måste se något annorlunda på detta problem för närvarande. Byråchefen von Schulzenheim i riksförsäkringsanstalten har nämligen för sin del undertecknat riksförsäkringsanstaltens utlåtande över motionen och i detta säges ordagrant: »Efter försäkringsanstaltens förmenande möta mycket stora svårigheter att i fråga om här förevarande och liknande åkommor träffa särskilda lagbestämmelser för klarläggande ensamt vad dem angår av begreppet olycksfall i arbete och därmed utesluta dem från den fria prövning efter i allmänhet antagna grundsatser, som gällande lagstiftning förutsätter och som möjliggör anpassning efter föreliggande omständigheter. Detta så mycket mer som vid en reglering i detta syfte rörande de av motionären särskilt åsyftade muskelsträckningarna hänsyn måste tagas till övriga dylika och till andra liknande åkommor. Icke heller lär det, förutsatt att ett särskiljande av vissa muskelsträckningar från övriga låte sig i lagstiftningsväg tillfredställande göra, böra ifrågakomma att — såsom motionären måhända avser — under olycksfallsförsäkringslagen inordna dessa, även när de icke härleda sig från olycksfall. Därigenom skulle nämligen gränserna mellan olycksfallsförsäkringen och sjukförsäkringen på denna punkt utplånas.»

Som min egen åsikt beträffande ifrågavarande fall vill jag säga, att jag förutsätter, att vid dylika sjukdomsfall i arbete, där det gäller att undersöka, huruvida olycksfall föreligger eller inte, man går ytterst noggrant tillväga. Så långt jag känner vår läkarkår och de intyg, som av dess medlemmar presteras på detta och andra områden, är jag mera benägen för att tro, att de sträcka sig längre i välvillig riktning än i motsatt sådan. Det är detta, som gör att jag tror det är omöjligt att komma längre än vad vi redan ha kommit på detta område, nämligen att man företager en ytterst noggrann och ingående undersökning från fall till fall. Om man ser på utvecklingen på detta område, så synes det vara så, att man började med en ytterst liberal tolkning av bestämmelserna men övergick sedermera till en strängare för att nu så småningom på nytt vara i färd med att åter tolka bestämmelserna mera liberalt. För min del skulle jag också vilja uttala den förhoppningen, att den överläggning, som motionären har fått till stånd beträffande detta spörsmål, även om den nu icke länder till något direkt positivt beslut, dock skulle föra det goda med sig, att om möjligt en större uppmärksamhet ägnas dessa frågor, så att ingen skall kunna göra gällande, att någon felaktig tolkning av gällande lag äger rum.

Med stöd av dessa synpunkter, herr talman, anhåller jag om bifall till andra lagutskottets nu förevarande hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Som framgår av den reservation, som jag avgivit, har jag icke reserverat mig till fördel för motionens första alternativa yrkande, vari begäres, att man utan vidare skall förklara, att alla muskelsträckningar skola räknas såsom olycksfall i arbete. Jag har i stället inskränkt mig till att begära en mera allsidig och förutsättningslös utredning av frågan, och jag anser mig med hänsyn till vad som påtalats i motionen och vad som förekommit i utskottet ha anledning att vidhålla detta yrkande. Jag har nämligen kommit till den bestämda uppfattningen, att man — såsom också herr Hagman var inne på — undan för undan i tillämpningen av denna lag, evad det gäller skador av detta slag, åstadkommit en viss restriktivitet, som enligt min mening går alldeles för långt. Jag har nämligen den uppfattningen, att när det gäller en sådan lagstiftning som denna, bör man i ett tveksamt fall följa den gamla domareregeln: hellre fria än falla.

Ang.
vinst tillägg
till lagen om
försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

Ang.
visst tillägg
till lagen om
försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

Det är en gammal ur sociala synpunkter tilltalande regel denna. Men den har man synbarligen icke följt i en mängd fall, när det gällt att avgöra dessa frågor.

Här förekommer t. ex. när det gäller muskelsträckningar i ryggen och ryggskott tre olika slags fall, kan man säga. Det förekommer det fallet, där man bestämt kan säga, att ryggskottet beror uteslutande på vanlig sjukdom; det förekommer vidare det fallet, då ryggskott eller muskelsträckning beror på olycksfall; och slutligen förekommer ett tredje slag av fall, där man inte är så alldeles säker på, vad som orsakat muskelsträckningen eller ryggskottet. Det kan vara en kombination av sjukdom och olycksfall. När det gäller denna tredje kategori, blir det svårt att avgöra, hur man skall ställa sig till en mängd fall, där det kan vara tveksamt, huruvida de skola komma under olycksfallsförsäkringslagen eller icke. Jag anser för min del som sagt, att då är det riktigt att följa den gamla goda domarregeln: hellre fria än fälla.

Man har emellertid, så vitt man kan se av de handlingar, som äro bifogade utskottsutlåtandet härvidlag, kommit in på en praxis, som jag för min del inte alls kan anse vara riktig. Där säger man nämligen, att om en gammal arbetare, som är sjuk, råkar ut för ett olycksfall, så är det antagligt, att han är rent av predestinerad till att råka ut för en sådan olycka, och den omständigheten, att det inträffar på grund av halkning eller sådant, skall man taga mindre hänsyn till än därtill, att vederbörande på grund av ålderdom, överansträngning och sjukdom är försvagad. På grund härav torde det i många fall bli så, att man säger, att olycksfallet är beroende på, att mannen är gammal, utsliten och sjuk, och den omständigheten, att han t. ex. vrickat sig vid ett visst tillfälle, är bara ett tillstötande moment och icke motiverar, att mannen skall få olycksfallsersättning. Man förklarar helt enkelt, att mannen varit sjuk och försvagad förut, och alltså kan olycksfallet icke hänföras under olycksfallsförsäkringslagen.

Jag måste säga, att om man går in för ett sådant system och en sådan praxis, måste följden med avseende å alla gamla och sjuka arbetare bli den, att de råka ut för det förhållandet, att de ha mycket små utsikter att få någon fördel av hela den sociala anordning, som ligger i olycksfallsförsäkringslagen. Om man kan ur de yttranden, som bifogats utskottsutlåtandet, dra den slutsatsen, att man skall med avseende å gamla sjuka arbetare tolka lagen på det sättet, så måste jag säga, att det är en oerhörd farlig praxis, som man slagit in på.

Ja, detta är några få ord, som jag velat säga i denna fråga.

Nu säger herr Hagman, att den man, byråchefen von Schulzenheim i riksförsäkringsanstalten, som skrivit den långa uppsatsen i Socialmedicinsk tidskrift och där redogjort för alla dessa 30 fall, som motionären var inne på, numera har en annan uppfattning, därför att han undertecknat det utlåtande av riksförsäkringsanstalten, i vilken motionen avstyrkts. Det är emellertid att märka, att han inte har som chef undertecknat riksförsäkringsanstaltens yttrande. Det kan ju inträffa, att en person i statstjänst många gånger kan få underteckna ett utlåtande, som han själv inte gillar. Den omständigheten, att man undertecknat ett utlåtande, utgör därför, såvitt jag förstår, intet *bevis* för, att man också gillar utlåtandets innehåll.

Men det är ju mycket möjligt, att det i detta fall förhåller sig så, att den ifrågavarande byråchefen kommit till en annan uppfattning i frågan. Men i så fall vill jag säga, att redan den omständigheten, att en person i en sådan ansvarsfull ställning ena gången kan skriva en sådan artikel, som den motionären här var inne på, och andra gången underskriva ett sådant utlåtande, som det här är fråga om, utgör en antydning om, att det här verkligen finns skäl för att titta litet på hela denna sak och undersöka, huruvida det är en riktig praxis som tillämpas. En sådan undersökning borde givetvis omhändervhas av utomstående

personer, av personer, som hittills icke varit engagerade i denna fråga, och detta är också avsikten med den reservation, som jag här framfört.

Slutligen vill jag säga, att den motion, som här väckts, är bl. a. underskriven av 12 ledamöter av kammaren, vilka — såvitt jag vet — fortfarande gå i tungt kroppsarbete, när de sluta här i riksdagen. Jag drar därav den konklusionen, att de ha en viss praktisk erfarenhet av dessa förhållanden, som en del av oss andra saknar. Och jag tycker, att detta bör tala för, att man inte utan vidare bör avfärda denna motion på det sätt som utskottet här vill göra.

Från dessa utgångspunkter ber jag, herr talman, att för min del få yrka bifall till den reservation, som jag avgivit vid utskottets utlåtande.

Herr Sundström: Herr talman! Herr Hagman uttalade, att han fann det underbart, att inte åtminstone somliga av de av mig omnämnda fallen ansetts vara olycksfall i arbete. Ja, jag anser också, att detta är underbart, och det är därför jag väckt min motion. Vi äro således ense om, att det är egendomligt, att inom den sociala olycksfallsförsäkringen en sådan praxis tillämpas, att de nämnda fallen icke betraktas såsom olycksfall i arbete och att vederbörande arbetare således icke få någon ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen.

Vidare sade herr Hagman, att det ofta är svårt att avgöra, om ett visst fall bör betraktas såsom olycksfall i arbete enligt lagens mening eller icke. Jag vill då erinra om, att i utskottets utlåtande finnes återgivet ett yttrande i frågan av professor John Berg, som uttalar sig på följande sätt: »Nu är det, som motionären alldeles riktigt anmärker, i allmänhet lätt att avgöra om ett olycksfall förelegat såsom orsak till en angiven skada, och detta oaktat lagen icke giver någon bestämd definition för vad som menas med olycksfall.» Det tycks sålunda i själva verket vara mycket lätt att avgöra, om ett olycksfall föreligger eller icke, och givetvis blir det med röntgenfotograferingens hjälp ännu klarare, om en muskelbristning verkligen föreligger eller ej.

Herr Hagman sade även, att man får lita på de läkare, som i dessa fall ha att yttra sig; man får lita på de intyg, som inkomma från vederbörande läkare, som behandlat de särskilda fallen. Ja, det fordrar jag också i min motion. Jag anser nämligen, att den läkare, som behandlat ifrågavarande person, som råkat ut för olycksfallet, har större kompetens att bedöma, huruvida olycksfall i lagens mening föreligger, än de läkare i riksförsäkringsanstalten, som skola granska de i ärendet inkomna handlingarna. Jag anser således, att omdömet av den läkare, som har behandlat ifrågavarande person, skall vara avgörande i frågan, huruvida olycksfall i lagens mening föreligger eller icke.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Sundström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

*Ang.
visst tillägg
till lagen om
försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)*

Ang.
visst tillägg
till lagen om
försäkring
för olycksfall
i arbete.

(Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Om lag an-
gående han-
del med ut-
sädesvaror.

Vidare förelåg till avgörande sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående handel med utsädesvaror, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 17 februari 1928 dagtecknad proposition, nr 77, vilken hänvisats till lagutskott och för behandling överlämnats till andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående handel med utsädesvaror.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma inom andra kammaren väckta motioner, nämligen,

nr 433, av herrar *Gardell* i Gans och *Gardell* i Stenstu, vilka hemställt att propositionen måtte avslås; samt

nr 436, av herr *Weibull*, som påyrkat vissa ändringar i 2 § av lagförslaget.

Enligt överenskommelse mellan andra lagutskottet och jordbruksutskottet hade ifrågavarande proposition med tillhörande motioner hänskjutits till behandling i sammansatt andra lag- och jordbruksutskott.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen med förklarande, att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga ett i momentet intaget förslag till lag angående handel med utsädesvaror, i nedan intagna delar så lydande:

3 §.

Vad i 2 § 1 och 2 mom. är stadgat skall ej gälla,
där den, som odlat fröet, säljer det utan offentligt utbudande eller till någon, som icke själv skall använda det till utsäde;

där köp av frö sker mellan köpmän i och för deras rörelse;

där fröet är förpackat i emballage, försett med obruten plomb i enlighet med gällande bestämmelser angående statsplombering av frövara, och tiden för plomberingsbevisets giltighet ej utgått vid tiden för varans avlämnande.

I fall, som nu sagts, äge vad i 6 och 7 §§ stadgas ej tillämpning.

Säljes frö under beteckningen avrensningsfrö, är uppgiftsplikten inskränkt till vad i 2 § 1 mom. a) och d) sägs.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1929.; samt

B. att motionerna II: 433 och 436, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd för-
anleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Johanson* i Hallagården och *Andersson* i Grimbo, vilka ansett, att 3 § bort erhålla följande lydelse:

»Vad i 2 § 1 och 2 mom. är stadgat skall ej gälla,

där den, som odlat fröet, säljer det till jordbrukare för användning i dennes jordbruk eller till köpman i och för dennes rörelse;

där köp — — — — rörelse;

där fröet — — — — avlämnande.

I fall — — — — tillämpning.

Säljes — — — — sägs.;

av herrar greve *Spens*, *Sigfrid Hansson*, *Elof B. Andersson*, *Sjöblom*, *Lundell* och *Lorichs*, vilka ansett, att tiden för lagens ikraftträdande borde bestämmas till den 1 januari 1929; samt

av herr *Lorichs* beträffande viss del av motiveringen.

Om lag angående handel med utsädesvaror.
(Forts.)

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Hage**, som yttrade: Herr talman! I avseende på föredragningen av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 hemställas, att först må föredragas utskottets förslag till lag angående handel med utsädesvaror paragrafvis med slutstadgande, ingress och rubrik sist, att därefter må föredragas utskottets hemställan i mom. A och B, samt att vid den del av förslaget, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet.

Denna hemställan bifölles.

I överensstämmelse härmed upptogs först till behandling *utskottets i mom. A. innefattade lagförslag*.

Efter föredragning av 1 § anförde:

Herr **Johanson** i Hallagården: Herr talman! Då jag deltagit i behandlingen av denna fråga inom utskottet och därvid tillsammans med herr *Andersson* i Grimbo avgivit en reservation beträffande tredje § i den av utskottet föreslagna lagtexten, ber jag att få yttra några få ord.

Jag vill då först säga, att jag för min del varit mycket tveksam mot det av utskottet föreslagna lagförslaget. Rätt stor tveksamhet har på många håll också gjort sig gällande beträffande lämpligheten av en sådan lagstiftning som denna. Såsom framgår av propositionen sid. 73, hava tre ledamöter av lagrådet uttalat ganska starka betänkligheter mot förslaget. De säga bl. a., att en lagstiftning sådan som denna är, enligt vad en rik erfarenhet i liknande fall bestyrker, i tillämpningen förenad med stora olägenheter, till stor del sådana, som icke låta sig på förhand beräknas, än mindre förekommas. Även på andra håll har man hyst betänkligheter mot den föreslagna lagen. Sålunda har Svenska lantmännens föreningsblad haft åtskilligt att invända. Tidskriften finner sig icke principiellt övertygad om statens förmåga att genom förbud och tvångsåtgärder reglera handeln av vad slag den än må vara. Försök i denna riktning gjordes ju, säger tidningen, i stor omfattning under krigs- och krisåren, men aldrig har väl vare sig förr eller senare så mycket skoj bedrivits med både pris och kvaliteter.

Det har även inom kammaren väckts motion om avslag å lagen. De ifrågasvarande motionärerna, herrar *Gardell* i Gans och *Gardell* i Stenstu, anföra bland annat, att lagen enligt deras mening saknar den smidighet, som erfordras för att småbrukarna skola kunna erhålla utsäde i lämplig tid utan att behöva göra

Om lag angående handel med utsädesvaror.

(Forts.)

sig till lagbrytare, samt att de lokala frökontrollanstalterna, om förslaget upphöjes till lag, skulle komma att visa sig alldeles otillräckliga.

Alla dessa betänkligheter skulle kunnat utgöra berättigad anledning till att yrka avslag på hela lagförslaget. Emellertid hava dessa betänkligheter föranlett det sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet att föreslå, att lagen endast skulle omfatta de egentliga frövarorna, nämligen frö av vallväxter, rotfruktväxter och köksväxter. Efter denna beskärning ha de väsentligaste anmärkningarna mot lagen bortfallit. En lagstiftning, som endast omfattar de egentliga frövarorna, kan man kanske icke ha så mycket att invända emot.

Emellertid finns det en punkt, som jag önskar skulle få en annan lydelse. Det heter nämligen i 3 §, att upplysningsplikten icke skall gälla, »där den, som odlat fröet, säljer det utan offentligt utbudande eller till någon, som icke själv skall använda det till utsäde». Jag har inom utskottet ifrågasatt, att man borde låta handeln vara fri jordbrukarna emellan, och jag har därför reserverat mig vid denna paragraf. Den bestämmelse, som föreslagits i 3 §, kommer säkerligen att föranleda tvistigheter om vad som menas med offentligt utbudande. Utbud genom annonsering, genom att stå på torget eller genom försäljning i bod, kommer givetvis att betraktas som offentligt utbudande. En lantman, som utbjuder sitt frö till en eller ett par grannar, får väl däremot anses göra detta utan offentligt utbudande. Men hur går det, om han utbjuder sitt frö till många grannar? Ett utbud till många är väl tämligen offentligt. Utskottet säger icke heller någonting härom i motiveringen, vilket skulle varit önskligt, så att man fått någon ledning i fråga om tolkningen av 3 §. Då det skulle vara av intresse att få närmare upplysning om den saken, skulle jag vilja fråga herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet vad som menas med uttrycket »utan offentligt utbudande» i denna paragraf.

Jag vill emellertid icke föranleda någon längre debatt i denna fråga, då utskottet på sätt som skett enat sig om och i lagförslaget borttagit allting som rör stråsäd, trindsäd och skogsfrö, utan jag ber, herr talman, att, när vi komma till 3 §, få yrka bifall till den av mig och herr Andersson i Grimbo avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Lorichs: Herr talman! Kungl. Maj:ts förslag till lag angående handel med utsädesvaror har inte kommit igenom utskottsbehandlingen annat än i starkt beskuret skick. Lagen har i själva verket blivit så starkt beskuren, att man på flera håll hyst mycket stor tvekan, huruvida icke hela syftemålet med lagen genom denna inskränkning skulle till mycket stor del gå förlorat. Såsom den föregående talaren nämnde, har man ju från lagens tillämplighetsområde borttagit all stråsäd, all trindsäd och allt skogsfrö, och det återstår bara vallväxtfrö, rotfruktsfrö och köksväxtfrö. Denna inskränkning förefaller mig så mycket märkligare, som riksdagen år 1926 på grund av en motion av herr Nilsson i Tånga skrev till Kungl. Maj:t och begärde skyndsamt framläggande av förslag till lag i ämnet, grundat på det sakkunnigutlåtande, som år 1922, vill jag minnas, blivit avlämnat. Varken i utskottsbetänkandet eller i kammaren talades det då ett ord om att det inte var meningen att lagen skulle omfatta allt utsäde. Det förefinnes alltså en rätt stor skillnad mellan sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande år 1926 och samma utskotts utlåtande år 1928.

Emellertid, som herrarna se, föreligger här ett praktiskt taget enhälligt utskottsbetänkande. De tveksamma ha ansett sig kunna gå med på saken. Och det finns ju också åtskilligt, som talar för förslaget, sådant det nu föreligger från utskottets sida. Först och främst har ju genom utskottsbetänkandet, vilket, såsom jag förmodar, blir riksdagens beslut, den principen blivit godtagen, att en säljare av utsäde har vissa skyldigheter mot köparen, nämligen en viss

upplysningsplikt, och att han ådrar sig ansvar, om han icke uppfyller denna plikt eller lämnar felaktiga uppgifter. Därigenom har en ram blivit upphyggd, och det kan ju sedermera bli en lämplighetsfråga, vad man vill lägga in under lagen. Min tro är, att när det får gå några år och man blir van vid lagen i lantmannakretsar, densamma så småningom kommer att utvidgas till att omfatta även stråsäd.

Vidare har utskottet sagt — och det argumentet kan man icke heller underkänna — att man bör vara försiktig, då det gäller att lagstifta på ett område, som icke förut legat under lagstiftning. Då man märkvärdigt nog på sina håll inom lantmannakretsar hyser ett visst misstroende mot lagen, så kanske det behövs någon tid, innan detta misstroende lägger sig, och det är måhända därför skäl att inte taga för mycket på en gång. Vidare är det ostridigt, att de missförhållanden, som råda på utsädesmarknaden, hänföra sig mest till fröhandeln, och det är därför angelägnast, att handeln på detta område först regleras genom en lagstiftning av detta slag.

Dessa skäl ha vi alla varit med om inom utskottet, och det förefaller mig, som om utskottet bort kunna stanna vid dessa skäl. Men utskottet har velat bättra på sin mening genom några påståenden, som jag för min del måste reagera mot, och jag har därför anmält en reservation med avseende å motiveringen.

Utskottet säger på sid. 5 tredje stycket följande: »I fråga om strå- och trindsäd föreligga även större möjligheter för köparen att själv kunna bedöma varan i vissa avseenden, än då fråga är om egentligt frö, vars värde såsom utsäde icke kan utrönas genom en besiktning av fröet utan först efter företagen analys.» I vissa avseenden, säger utskottet, kan man ifråga om strå- och trindsäd bedöma varan vid okulär besiktning. Vad är det för avseenden? Jo, man kan titta på sidan 8 under 2 §, vad för saker säljaren skall uppge för köparen, och därav kan man sluta sig till, vilka moment man kan anse obehöfliga, då det är fråga om sädesfrön och ärter. Man kan icke neka till, att då det är fråga om storkorniga frön, är det lättare att skilja mellan frön och ogräs och sådant. Man kan se svarthavre bland vithavre och råg bland vete, men inblandningar i egentligt frö ser man icke med full säkerhet. Man kan icke ens säkert bestämma slagen. Visserligen kan man skilja på vete och råg, men man kan icke säga, om det är vårvete eller höstvete eller om det är vårråg, midsommarråg eller höstråg. Icke ens sädesslagen kunna alltså med full visshet bestämmas genom okulär besiktning. Angående sorten gäller detsamma, att man icke kan avgöra densamma med blotta ögat.

Men det är andra saker man icke kan se annat än efter analys, när det är fråga om sädesslagen, och det är särskilt en viktig sak. Det står i Kungl. Maj:ts förslag i 2 § 3 mom., att om säljaren vet, att den gröda, varav fröet skördats, varit behäftad med vissa sjukdomar, som äro förlustbringande för jordbruket, med sot, strimsjuka eller fusarios, eller att fröet är behäftad med sådan sjukdom, så är han skyldig att uppgiva jämväl detta. En säljare av utsäde kan alltså, om denna lag skulle tillämpas i föreslaget skick, sända fröna till frökontrollanstalt och få uppgift på om t. ex. fusarios vidlåder fröna eller ej. Då är han tvungen att uppge det för köparen. Det är t. ex. i år synnerligen stor fara för fusarios. Alla sådana fall bli visserligen icke anmälda, därför att vederbörande icke vet om dem, men en stor del fall komma dock att tillkännagivas till hjälp för köparen, så att han kan vidtaga nödiga åtgärder till förekommande av faran. Jag håller före, att det är en så viktig bestämmelse, att jag för den sakens skull varit mest tveksam om att taga bort sädesslagen från lagens giltighetsområde.

Men så säger utskottet icke något om en av de allra viktigaste egenskaperna hos utsädet, utan vilken alla andra egenskaper äro av noll och intet värde, nämligen grobarheten. Det kan inte, vare sig fråga är om egentligt frö eller

*Om lag angående hand-
del med ut-
sädesvaror.*

(Forts.)

*Om lag an-
gående han-
del med ut-
sädesvaror.*

(Forts.)

sädesslag, utrönas annat än genom analys. Man kan visserligen i fråga om sädesslag med en viss grad av sannolikhet säga, att de äro friska och grobara, men det är icke säkert. Då utskottet säger, att i fråga om egentligt frö dess värde såsom utsäde icke kan bedömas annat än efter företagen analys, så skulle detta, om man bokstavligen tolkar orden, betyda, att det skulle gå för sig att göra det utan en sådan analys, då det är fråga om sädesslag. Det är så orimligt, att jag känner mig föranlåten yrka, att dessa rader få gå ut ur motiveringen.

Så fortsätter utskottet: »Försäljning av utsäde av stråsäd och trindsäd torde ock i betydlig omfattning äga rum mellan odlarna själva. Genom ett undantag för dylikt utsäde torde därför handeln odlare emellan beredas skälig rörelsefrihet.» Ja, det är ett axiom, en självklar sak, att då det icke finnes restriktioner eller hinder, är rörelsefriheten icke blott skälig utan oförhindrad. Nu är det fråga om den punkt i 3 §, som herr Johanson i Hallgården talade om, nämligen om frihet från uppgiftsskyldighet, »där den, som odlat fröet, säljer det utan offentligt utbudande eller till någon, som icke själv skall använda det till utsäde». Det är en bestämmelse, som innebär ett undantag, som skall gälla för odlarna själva. De, som odla frön, få sälja till andra, om de icke bjuda ut offentligt, och de få sälja till spannmålshandlare utan att uppgiva analys. Det innehåller bestämmelsen i denna sak. Så säger utskottet, att genom att taga bort spannmålen från denna lag beredes odlaren skälig rörelsefrihet. Det innebär alltså att 3 § 1 mom. icke skulle innebära skälig rörelsefrihet för odlaren. Inte har någon sagt något sådant. Det är icke meningen att säga annat, än att, om paragrafen godkännes, får odlaren en skälig rörelsefrihet. Den del av motiveringen, som jag nyss läste upp, förefaller onödig och felaktig och bör även den tagas bort.

Vad beträffar 3 §, där herr Johanson i Hallgården och herr Andersson i Grimbo reserverat sig, så förefaller det mig, som om deras reservation skulle gå för långt. Det skulle faktiskt innebära, att under lagen icke skulle falla andra än rena spannmålshandlare. Alla odlare skulle få sälja allt vad de producera alldeles fritt. Med andra ord allt ansvar enligt lagen skulle falla på handlandena. Odlare behöfde icke företaga några analyser eller ge några uppgifter till sina köpare, men handlandena skulle vara underkastade lagen. Det förefaller mig vara att gå väl långt, och det blir icke något kvar av lagen på det sättet.

Slutligen ett par ord om övergångsbestämmelserna. Kungl. Maj:t har föreslagit, att lagen skulle träda i kraft den 1 juli 1928. Utskottet föreslår, att lagen skall träda i kraft den 1 juli 1929. Nu har det sagts som skäl emot Kungl. Maj:ts förslag, att det blir så kort tid mellan beslutets fattande och lagens ikraftträdande, att folk icke skulle få reda på vad lagen innehåller och att därigenom skulle uppstå svårigheter. Det är i själva verket icke så farligt, ty värsången är nu slut. Utskottet har emellertid föreslagit, att man skall uppskjuta lagens ikraftträdande ett helt år. Det är däremot något, som är onödigt. Det bleve då en hel frösåsong till, som komme att gå, utan att lagen trätt i kraft, och vad skall det tjäna till att vi, när vi få en lag, som skall reglera ett missförhållande, utan något som helst skäl skjuta upp tillämpligheten ett helt år? Vi reserverar — jag är ensam från denna kammare, men det är några från första kammaren — ha därför tänkt oss, att lagen skulle träda i kraft den 1 januari 1929. Därmed vunne man, att både lantbrukare och köpare finge en viss respittid att sätta sig in i lagen och dess bestämmelser, men på samma gång vunne man, att nästa års frösåsong komme under lagens föreskrifter. På det sättet vunne man båda syftena.

För ögonblicket ber jag, herr talman, att få yrka bifall till 1 § i lagen med den ändring i motiveringen, att den del därav på sid. 5, som börjar med orden:

»Ifråga om» och slutar med orden: »skälig rörelsefrihet» måtte ur motive-
ringen utgå.

Herr **Jonsson** i Risinge: Herr talman, mina herrar! Denna fråga intresserar mig så mycket och är för övrigt för jordbruket av så stor betydelse, att jag skall be att få säga några ord.

Till en början vill jag framhålla några allmänna synpunkter, då en så kallad tvångslag införes. Då öppnar man ett nytt fält eller område för processer och tvister. Då vi i dag tala om frön, kan man säga, att vi lägga ett tvistefrö i jorden, som jag tror kommer att bära frukt, men den frukten skördas av advokater. Och när jag idag såg vår ärade sekreterare slå i den svenska lagboken, blev jag frapperad av hur tjock den var, och den blir tjockare år från år. Jag tror icke, att detta länder landet och folket till lycka och välstånd, utan jag vill hålla på den gamla satsen: få lagar, men goda lagar. Det ger icke något produktivt arbete allt detta med det myckna lagstiftandet.

Jag skulle dock tro, att avsikten med denna proposition har varit god. Man har funnit, att man behöver hjälpa jordbruket. Jag vill då taga en liten bild. Jag skulle vilja likna Sveriges jordbruk vid en sjuk man. Och statsmakterna ha insett detta, och mannen lider verkligen, ty han lider under ekonomiskt tryck, men statsmakterna ha ställt fel diagnos. De ha trott, att han bara fryser, och därför ha de klätt på honom det ena plagget efter det andra, och slutligen ser det ut, som om han icke skulle kunna röra sig, utan han liknar en stor byst. Faller han omkull, så undrar jag, om någon kan resa upp honom, och vem som skall göra det?

Emellertid berör det föreliggande lagförslaget endast jordbrukare. De äro både producenter och konsumenter, men det kommer en tredje part emellan, nämligen köpmannen. Nu vill jag erkänna, att det så väl bland jordbrukarna som bland köpmännen finnas samvetslösa eller rättare sagt illojala människor, men man får icke taga hela Sveriges jordbrukarekår under den benämningen. De samvetslösa personerna har jag trott skulle i det långa loppet förgöra sig själva, och jag har ansett, att man icke behövde lagstifta så mycket för de lojala personerna. Jag menar, att det verkar, som om man hade ett visst miss-
troende mot jordbrukarna, och ansåge, att de icke göra vad de kunna. Detta verkar nästan som ett slag för örat på mig och den kår jag tillhör, att man vill genom lag föreskriva, att det och det får du göra och det ena eller det andra begriper du inte.

Under de trettio år jag varit jordbrukare ha vi kommit ofantligt långt på upplysningens väg utan lagstiftning i berörda avseende. Under hela denna tid ha vi haft och ha fortfarande en kamp mot ogräset, och det är närmast detta, som denna kungl. proposition inriktar sig på att bekämpa. I början av dessa trettio år förde vi en ojämn strid, kan jag säga, mot ogräset. Vi ha under senare år fått bättre redskap och fått upplysning i många avseenden, som gjort, att vi kunna bekämpa ogräset på ett bättre sätt, än vi kunnat förut. Att lagstifta mot allt det ogräs, som finnes i vårt land, anser jag vara hopplöst, vi ha många frön som flyga med vinden över marken, och lagstifta mot dem kunna vi icke. Jag fick lära mig i min ungdom, att törnen och tistlar skall jorden bära i alla dina livsdagar. Jag tror, att dessa ord ännu äro sanna, och det har jag också fått erfara som jordbrukare.

Vi ha många ogräs, som fröa av sig själva, som komma i jorden och som kunna komma upp efter 5—6 år. Hur mena herrarna, att vi skola lagstifta mot detta?

Jag nämnde ordet upplysning. Vi ha kommit så långt i detta avseende, det kan ingen förneka, att vi ha fått valuta för de medel statsmakterna beviljat dels till folkhögskolor och dels till konsulenter. Våra vandringsrättare ha en stor

*Om lag an-
gående han-
del med ut-
sädesvaror.
(Forts.)*

*Om lag an-
gående han-
del med ut-
sädesvaror.*
(Forts.)

uppgift att fylla genom att bistå jordbrukarna, då de äro tveksamma om vad de skola göra. De kunna rådgöra med dem om olika sädessorter och även vad de skola inköpa sina sädesvaror. Vi ha vidare växtförädlingsanstalter. Jag skall icke nämna några särskilda, men herrarna förstå vilka jag åsyftar. Dessa ha gjort vårt land och enkannerligen Sveriges jordbrukare en ofantligt stor tjänst. Men jag vill dock icke vara med om att så att säga ge dessa monopol på handeln med utsäde, jag kan icke komma ifrån, utan att jag ser en fara i att man vill intränga denna handel på vissa bestämda banor, som leda fram till monopol. Jordbrukarna sätta stort värde på att få handla fritt, som man säger. Det är en av den svenska jordbrukarens förmåner, att han är en fri man. Skall man taga på honom en tvångströja, den ena efter den andra, så kan det verka motsatsen mot vad man åsyftat. Ty det är så, att Sveriges jordbrukare göra vad de kunna för att avvinna jorden största möjliga avkastning. Det har gått så långt, — kanske icke över allt men i min hemtrakt — att där tävla jordbrukarna med varandra om att få den bästa skörden. Och det anser jag vara ett av de bästa och förhoppningsfullaste framtidsperspektiv man kan ha för landet, att de så självmedvetet fylla sin uppgift.

Jag skall icke i detalj ingå på de spörsmål, som framställts från olika talare, men jag vill ha framhållit, att på upplysningens väg har man redan kommit långt, och man bör fortsätta på den vägen och icke slå in på nya vägar genom att lagstifta.

Jag vill citera ett yttrande, som framkommit i den kungl. propositionen och som gjorts av justitieråden Alexanderson och Wedberg samt regeringsrådet Planting-Gyllenbåga. De sluta med att säga något, som egentligen innesluter allt vad jag skulle vilja säga. De orden äro så värdefulla, att de böra komma till kammarens protokoll. De säga: »Det synes vid sådant förhållande böra anbefallas till ytterligare övervägande, huruvida en tvångslagstiftning, sådan som den föreslagna, i det långa loppet bättre befrämjar en lycklig utveckling på utsädesmarknadens område än den som med stigande upplysning, intresse och erfarenhet bland jordbrukarna kan förväntas bliva framdriven av deras egna stegrade fordringar på den salubjudna varan.» De orden göra mig så gott att få höra, därför att de innebära ett visst förtroende till Sveriges jordbrukare och äro uttalade på sådant sätt, att de icke kunna stöta någon.

Slutligen vill jag ha framhållit för statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att han å sin sida gjort vad å honom ankommer. Och jag vill ej i någon mån klandra honom för att han kommit fram med lagstiftningsförslag på detta område. Jag har sett efter, hur det ursprungligen kom sig, att man började ifrågasätta att komma fram på denna väg. Det var år 1921. Då omfattade även förslaget gödningsämnen och kraftfoder, som huvudsakligen importerades, det var då även fråga om frövaror. Sedermera framhölls, såsom förut här nämnts, år 1926 motionsvis, att det behövde göras något. Det stod visserligen i den motionen, att det dämera ej var så trängande som förut. I dag anser jag, att det är ännu mindre skäl. Jag vågar dock icke, efter vad jag funnit vid samtal med olika kammarledamöter, yrka avslag på lagförslaget, därför att det synes vara så olika i de landsdelarna. Vore det liknande förhållanden överallt som i Östergötland, skulle jag utan tvekan yrka avslag på det hela.

Men nu vill jag vädja till kammarens ledamöter att bifalla den reservation, som framlagts av herrar Johanson i Hallagården och Andersson i Grimbo beträffande 3 §, som går ut på, att handeln med frövaror skall vara fri jordbrukare emellan.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Det skulle säkerligen ha inneburet en viss tidsbesparing, då den näst föregående ärade talaren citerade ett uttalande från lagrådet och för sin del sade, att det innefattade allt vad han ville säga, tänkte och kände i saken, om han inskränkt sig till att enbart citera uttalandet. Men då talaren i sitt anförande därjämte ville göra gällande, att denna lag vore ett utslag av misstro mot Sveriges lantbrukare, och förutsatte, att dessa icke äro samvetslösa, så har han rätt i senare delen. Men lagen är ej ett utslag av misstro mot Sveriges jordbrukare utan snarare mot en del handlande, som missbrukat sin ställning genom att sälja dåliga frövaror.

Jag hör till dem, som varit synnerligen betänksamma mot föreliggande lagförslag och endast med stor tveksamhet biträtt detsamma, och kunnat göra det allenast i det begränsade skick, vari det nu föreligger enligt utskottets förslag. Men jag har måst böja mig för de vägande skäl, som framburits för en lagstiftning av den omfattning, som här föreligger, särskilt därför, att det på fröhandelns område, i synnerhet då det gäller vallväxter, fortfarande förefinnes — trots all upplysning och trots alla förbättringar — så stora missförhållanden, att jag funnit mig ej stå till svars med att gå emot en lagstiftning, när nu förslag därtill föreligger. Det är skälet, varför jag ansett mig böra biträda detsamma, och det är också det skäl, som varit dominerande inom utskottet, där från början många voro inställda på avslag, men sedan böjde sig för sakskalet.

Jag skall ej längre upptaga tiden, men vill härutöver endast säga, att beträffande den reservation, som är fogad till utlåtandet, och till vilken ett par talare yrkat bifall, så var man inom utskottet på flera håll välvilligt stämd mot att göra ett sådant undantag som reservationen avser, men nödgades vi avstå därifrån, därför att det ej var möjligt för oss att finna en lagtext, som täckte vad vi avsågo att vinna. Och jag ber att få påpeka, att det förslag till lagtext, som reservanterna kommit med, är av det slag, att det skulle föranleda mycket trassel, om det bleve lag. Därför måste jag gå emot reservationen, trots att jag annars har sympatier för en förändring i likhet med vad som föreslås däri.

Vidare vill jag påpeka, att då i reservationen påyrkas, att den, som odlar frö, icke skall vara underkastad den uppgiftsplikt, som föreskrives i 2 § 1 och 2 mom., *om han säljer till köpman*, täckes detta också av utskottets formulering, där det i 3 § står, att vad i 2 § 1 och 2 mom. är stadgat skall ej gälla, där den, som odlat fröet, säljer det — — — till någon, som icke själv skall använda det till utsäde. Om försäljningen sker till köpman, överensstämmer således utskottets förslag med reservationen.

Jag har utgått från delvis samma förutsättningar som ett par föregående talare, att man måste iakttaga försiktighet, när det är fråga om att lägga tvångsregler på jordbruket och näringarna i övrigt, men funnit, att här föreliggande verkligt vägande skäl för lagstiftning, och därför biträtt förslaget därom. Men jag har dock ansett, att lagstiftningen bör läggas försiktigt och därför yrkat, att lagen skall träda i kraft först den 1 juli 1929. Jag har nämligen ansett, att det är skäl att låta den träda i kraft vid så pass sen tidpunkt, att det förfinnes tillräckligt tid för jordbrukare och andra, som beröras av lagen, att sätta sig in i densamma och anpassa sig efter dess krav.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den föredragna paragrafen enligt utskottets förslag.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Den mera väsentliga ändring i den kungliga propositionen, som nu föreslås av utskottet, består däri, att man velat helt undantaga handeln med stråsäd och trindsäd från lagens giltighetsområde. När Kungl. Maj:t föreslog

*Om lag angående hand-
del med ut-
sädesvaror.*
(Forts.)

Om lag angående handel med utsädesvaror.

(Forts.)

en generell lag, så skedde det givetvis därför, att man ansåg, att alla skäl talade för att man på det sättet borde bereda skydd åt konsumenterna, åt blivande odlare och köpare av alla slag av frövaror. Och jag vill erinra om, att då riksdagen år 1926, alltså för endast 2 år sedan, i skrivelse begärde lagförslags framläggande, talades där aldrig om att något undantag borde göras beträffande säd, utan det talades helt enkelt om handeln med utsädesvaror överhuvud taget. Då lagförslaget förelåg och yttranden över detta förslag inkommit, visade det sig, att samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott med undantag av ett enda, hade tillstyrkt förslaget i dess då föreliggande skick, alltså upptagande även handeln med stråsäd och trindsäd. Endast från Örebro län gjordes i detta hänseende invändningar, medan man från samtliga andra hushållningssällskap, alltså från jordbrukarnas egna organisationer, i regel mycket livligt förordade förslags framläggande om en frölag.

Jag vill därför påstå, att anser man över huvud, att en lagstiftning kan påfordras — och jag skall ej närmare gå in på det, ty det torde vara allmänt erkänt — så har man under utredningens gång ej fått belägg för, att undantag borde göras i fråga om stråsäd och trindsäd. Jag vill tvärtom peka på, att särskilt i de norra delarna av landet förfunnits och väl ännu förefinnas ganska svåra missförhållanden just i fråga om stråsäd. Å andra sidan vill jag gärna medge, vad som framhållits av utskottet och även i debatten, att missförhållandena på detta område icke varit så allmänna, så påtagliga och i ögonen fallande, som då det gäller handeln med rotfrukts- och vallväxt- och i viss mån köksväxtfrö. Olägenheterna ha varit mindre framträdande, dels därför att handeln med utsädesvaror av stråsäd och trindsäd i ganska stor utsträckning sker direkt jordbrukarna emellan, dels därför att risken för spridande av ogräs genom denna handel ej är så stor. Överhuvud taget tror jag ej, att mindervärdiga utsädesvaror av dessa slag så allmänt förekomma, som då fråga är om vallväxtfrö och rotfruktsfrö. Jag vill dock peka på, att den allmänna förekomsten av vissa smittsamma sjukdomar, sot, strimsjuka och fusarios, är något, som man har anledning att se upp med, och vissa bestämmelser i det hänseendet voro intagna i det ursprungliga förslag, som förelades riksdagen.

Jag vet också, att vissa betänkligheter gjort sig gällande beträffande höst-säd av årets skörd, men jag vill i det avseendet peka på, att ett särskilt stadgande fanns i lagförslaget, där det sades, att lagen icke gäller, då på grund av särskilda omständigheter hinder möter för säljaren att meddela uppgift, och ett sådant hinder är t. ex. den korta tiden mellan tröskning och sådd.

Jag föreställer mig emellertid, att utskottet nu närmast menat, att det är fråga om att lagstifta på ett nytt område och att man därför bör gå fram med försiktighet och varsamhet och inrikta sig på de svåraste missförhållandena. Och däremot är intet att erinra. Vill man nu först taga detta steg, har jag intet att säga däremot. Men vad jag ej kan medge är, att även det något vidare steg, som ett bifall till propositionen inneburit, skulle ha betytt en obehörig tvångslagstiftning.

I fråga om lagens ikraftträdande har utskottet velat skjuta på detta ett helt år utöver vad som av Kungl. Maj:t föreslagits, alltså till den 1 juli 1929, medan reservanterna i utskottet ansett, att den 1 januari 1929 kunde vara en lämplig tidpunkt. När nu utskottet ansett, att en viss övergångstid erfordras, synes det dock, som om tiden till den 1 januari 1929 borde vara fullt tillräcklig, för att man mera allmänt skall få kännedom om lagens innebörd och på vederbörligt håll skall kunna inrätta sig efter lagens bestämmelser. Om lagen träder i kraft den 1 januari 1929, blir den tillämplig på handeln med vallväxtfrö, rotfruktsfrö och köksväxtfrö nästa år, då sådden skall ske. Och jag kan ej se något rimligt skäl för att ännu längre uppskjuta lagens ikraftträdande.

Det har nu från vissa håll, särskilt jordbrukarhåll, framhållits, att handeln mellan jordbrukare borde vara helt och hållet fri, alltså även då försäljning sker efter offentligt utbudande. Jag vill för min del säga, att när ett utbudande sker offentligt, genom annonsering eller ktingsändande av cirkulär eller på annat sätt vänder man sig icke till enskilda, förut kända personer, utan till en stor, i regel icke på förhand av säljaren känd krets av köpare. Jag kan då ej finna, att det är mer än skäligt, att när man så offentligt bjuder ut en vara, man också har skyldighet att lämna vissa uppgifter i fråga om varans kvalitet. Och det är ej annat det gäller. Jag kan ej heller finna, att detta för med sig några mera påtagliga svårigheter eller kostnader för säljaren. Det är ingen stor avgift, som numera utgår, när en frökontrollanstalt provar en vara. Jag vill för övrigt uttryckligen understryka, att vad man avser att skydda är den blivande odlaren, d. v. s. köparen av utsädesvaran. Han skall kunna fordra en viss garanti för att vad han köper har en viss kvalitet. Vad som ligger under denna avsikt är helt enkelt vetskapen om, vilken utomordentlig roll utsädet spelar, huru mycket som står att vinna genom användande av gott utsäde, men också vetskapen om, vilka stora värden som kunna förloras genom användning av mindre grobart utsäde eller utsäde, bemängt med ogräs. Och vi veta, att även utsäde med en till synes måttlig inblandning av ogräs kan ge en underhaltig skörd.

Jag kan ej underlåta att uttala en stilla förvåning över att man just från jordbrukarhåll har hyst betänkligheter i detta hänseende, och att man ej låtit omtanken om säljarens bekvämlighet betraktas såsom en mera underordnad sak i jämförelse med omtanken om den blivande odlaren och om den blivande skörden. En föregående ärad talare liknade den svenske lantmannen vid en sjuk man, som skulle klädas på — jag antar, att han menade tvångströja — så att han ej kunde röra sig. Jag vill säga, att denna liknelse icke vidare tilltalar mig. Jag skulle hellre vilja likna honom vid en frisk och kraftig man, som har svårigheter att kämpa med. Den ärade talaren sade, att det var att visa misstroende att nu lägga på honom dessa tvångslagar. Att det skulle visa misstroende, kan jag ej gå med på. Avsikten är att bereda vissa jordbrukare, som kanske ej alltid varit benägna att se upp vid inköp av en del utsädesvaror, ett visst skydd. Det är intet annat det är fråga om. Och om därvid en och annan jordbrukare, som säljer utsädesvaror och hittills ej brytt sig om att analysera dem, skulle bli ålagd att, där han säljer offentligt, göra en sådan analys, så kan jag ej finna, att det är ett obehörigt tvång. Det är något, som endast avser att lända till jordbrukets fromma.

Det har här talats om, att man bör gå fram på upplysningens väg, och att på den vägen en del goda resultat vunnits, då det gällt bekämpande av ogräs. Jag tror ej, att vi kunna komma fram enbart på upplysningens väg. Jag tror emellertid, att man genom denna lag får ett kraftigt stöd för det arbete, som på detta område utföres.

Jag skall ej längre uppehålla tiden, jag vill endast uttala den förhoppningen, ja, jag vågar för egen del säga den förvissningen, att lagen, sådan den föreligger även med den mera begränsade omfattning den torde komma att få, kommer att visa sig vara ett vapen i kampen mot snyltgästerna på våra åkrar, ogräsen, och även kommer att bli ett medel för främjande av vårt jordbruks produktion.

Herr **Månsson** i Furuviik: Herr talman! Det är egentligen onödigt att säga något efter chefens för jordbruksdepartementet anförande, däruti sades allt, som behöver sägas.

Jag vill därför inskränka mig till att uttala min förvåning över att bl. a. skogsfrö är uteslutet ur lagen. För några år sedan tog man

Om lag an-
gående han-
del med ut-
sædesvaror.
(Forts.)

in tyskt tallfrö i landet, särskilt till Mellansverige. Om man nu be-
söker Mellansverige och ser på ett 30 års skogsbestånd, skall man
ofta se, att stora grupper av träd äro avbrutna i topparna 5 alnar nedan-
för toppen. Snön har lagt sig på dem, och sköra som de äro, de där tallarna
av tyskt frö, så brytas de, och 30, 40 års arbete är gjort för intet. Man kan
förvåna sig över att sådant har tillåtits och att den s. k. sakkunskapen gjort
ett sådant misstag, vars följder staten egentligen borde ekonomiskt svara för,
då det är dess tjänstemän, som varit rådgivande. Nu invänder man, att miss-
greppen ha insetts, och att det ej mera kommer in sådant frö. Men det kostar
ej något att ha två, tre ord stående i lagen, innebärande att även skogsfrö är
inbegripet i kontrollen. Det var den ena saken jag ville anmärka på.

Den andra saken rör 2 § 3 mom., där man strukit bort helt och hållet det
moment, enligt vilket säljaren, om det varit honom kunnigt att den gröda, var-
av fröet skördats, varit behäftad med vissa växtsjukdomar, skulle vara plik-
tig att uppgiva detta. Hela detta moment har helt enkelt strukits. Det är
ganska belysande för den anda, som härskar inom riksdagen och inom dess
utskott. Majoriteten söker inte att skapa lagar, varigenom man kan få fram
mesta möjliga ärlighet, utan den försöker att göra lagar, varigenom skojare och
tjuvar komma åt att sko sig så mycket som möjligt. Det är detta, som är före-
mål för omsorg i arbetet.

Jag må väl i allt sunt förnufts namn — och det gäller ju även vissa andra
områden av handel — fråga: Om jag vet, att en vara är skadad, skall jag då
inte vara skyldig att uppgiva detta? Nu säger man visserligen, att mer eller
mindre är allt utsäde smittat, havre t. ex. Men det resonemanget håller väl
ändå näppeligen streck.

Jag vill säga till den ärade talaren på östgötabänken, att det här är inte
något misstroende mot jordbrukarna. När man i lagen skriver in, att den, som
säljer frö, vare sig han är jordbrukare eller handlande, skall som en hederlig
man och hederlig affärsman lämna hederliga uppgifter om att denna vara är
hederlig eller motsatta uppgifter i annat fall, så är det ju tvärtom så, att om
hela detta moment varit kvar, så hade det väl varit till en viss uppmuntran
för duktiga jordbrukare, som vilja handla med en viss vara.

Nu säger den ärade talaren, att de som sälja dylikt frö, fördärva sig själva
i längden. Men varför behöva vi då lagstifta om andra saker. Kunna vi inte
säga t. ex., att den som förfalskar växlar, fördärvar sig själv i längden, ty
rätt som det är vill ingen bank ta hans växlar längre. Kunna vi inte säga,
att den som stjälar fördärvar sin näring i längden, ty rätt som det är låser folk
omkring sig, så att han kommer inte åt att stjäla. Då kunna vi avskaffa hela
strafflagen med detta resonemang.

Jag skall inte gå närmare in på den ärade talarens utläggningar om att jord-
brukarnas frihet i handel är deras styrka här i Sverige. Det torde tvärt om
vara så, att det är deras svaghet, och detta torde väl de flesta insiktsfulla
jordbrukare erkänna. Danmarks och Hollands framgångsrika jordbrukare ha
en helt annan och motsatt uppfattning. De anse, att varje mans frihet till han-
del är av ondo och fördärvbringande, särskilt för jordbrukarklassen. Se bara
t. ex. på en sådan sak som den nya lagstiftningen, som tränger sig in i allt
flera länder, rörande äggförsäljningen. Man började med en frivillig lagstift-
ning bland Irlands jordbrukare men sedermera utvidgades den och tog form
av officiell lag. Där går man så strängt till väga mot vad man brukar kalla
fri handel, att den jordbrukare i Irland, som säljer ett skämt ägg, döms till ett
punds böter, d. v. s. 18 kronor per ägg. Då kan man få en föreställning om vad
Irlands jordbrukare ha för uppfattning om vad den ärade talaren från östgöta-
bänken kallade för fri handel.

Jag anser, att Kungl. Maj:ts förslag har i utskottet fått både tänder och

klor avklippta. Det är därför inte mycket att gå med på, men under nuvarande förhållanden har jag i alla fall intet annat val än att ge min anslutning till detsamma.

Om lag angående handel med utsädesvaror.
(Forts.)

Herr Weibull: Herr talman! Jag är i den föreliggande frågan motionär och vill därför säga några ord från min egen erfarenhet. Jag har även varit med år 1921 bland de då tillsatta sakkunniga för utredning av frågan »om åtgärder till skydd mot faran av spridning av mindervärdigt frö».

Jag skulle först vilja framhålla, att riksdagen under en följd av år bidragit till växtodlingens höjande genom anslag till de tvenne växtförädlingsinstitutionerna, och därigenom, som herr Jonsson i Risinge också framhållit, äga vi nu i vårt land ett utmärkt odlingsmaterial av våra kulturväxter. Det är detta som gör, att jag inte kan se annat, än att denna lag blir en ny faktor av betydelse för produktionens utnyttjande av växtförädlingsarbetet och de kostnader som staten nedlagt härpå.

Redan sedan flera år utestänga vi genom importförbud *mindervärdigt utländskt frö*. Jag vill i samband härmed erinra herr Månsson i Furuvik om att mindervärdigt skogsfrö, som tidigare kunnat införas, icke längre kan importeras och sålunda ej längre fördärva skogsskötseln i Sveriges land, ty man ger inte licens för annat skogsfrö än sådant, som är till nytta för vår skogskultur.

Nu är det fråga om en lagstiftning som skyddar odlaren för *mindervärdigt inhemskt frö*, och då det hela ju innebär en deklarationsplikt rörande vad fröet är värt med hänsyn till det ändamål, för vilket det är avsett, d. v. s. man måste uppgiva dess renhet och grobarhet samt mängden av ogräsfrön, anser jag, att det är naturligt, att en sådan deklaration skall lämnas, då dessa faktorer just utgöra fröets bruksvärde.

Vad innebär nu denna deklarationsplikt, då det gäller ogräsfaktorn? Detta har särskilt berörts av herr Jonsson i Risinge, och jag skall därför uppehålla mig något därvid. Vid analysering bestämmes numera ogräshalten uträknad i antalet ogräsfrön pr kg. frövara. Jag vill nämna att enligt frökontrollstadgan får statsplomberad timotej, som bekant vårt viktigaste vallgräsfrö, icke innehålla över 12,000 stycken ogräsfrön per kg., varav högst 2,500 få vara av de slag som anses såsom för odlingen svåra.

Vad innebär då detta i praktiken? Jo, det betyder, att då man sår 10 kg. statsplomberad timotej per hektar, så sår man ut av denna vara ej mindre än 25,000 svårare ogräsfrön per hektar. Lagförslaget tillåter nu att utsäde får innehålla högst tre gånger så mycket ogräsfrö, som statsplomberad vara, det vill med andra ord säga, att det får innehålla ej mindre än 75,000 stycken per hektar, vilket i detta fall gör cirka 8 stycken per kvadratmeter. Är det fråga om avrensningsfrö, så får det innehålla 6 gånger så mycket ogräs som statsplomberat frö. Det gör cirka 50 stycken ogräsfrön per kvadratmeter. I ännu högre grad ogräsbemängd vara är sålunda förbjuden att säljas. Jag vill med några ord beröra de nackdelar dessa svårare ogräs äro för odlingen.

De tre vanligaste svåra ogrässlagen i timotej äro *Anthemis arvensis* (åkerkulla), *Chrysanthemum leucanthemum* (prästkraige) och *Matricaria inodora* (baldersbrå). Dessa frön kunna icke maskinellt bortrensas då de förekomma i frövara av timotej, de hålla samma vikt och kärnstorlek som timotej och kunna således ej borttagas vare sig med triör eller fläkt. Följaktligen komma dessa ogräsfrön, som skördas i en timotejfrövall, att nästa år på nytt utsås i vall. Jag vill då framhålla, att ogräsplantor av ovannämnda slag kunna borttagas för ringa kostnad per hektar under växttiden, och jag behöver här inte upplysa jordbrukarrepresentanterna i kammaren, vad just dessa svårare ogräs innebära för produktionen. Djuren rata dem, och höets torkning försvåras.

Reservanterna säga nu, att bestämmelsen i 2 § 1 och 2 mom. om uppgifts-

*Om lag an-
gående han-
del med ut-
sædesvaror.*

(Forts.)

plikt icke skall gälla, »när den, som odlat fröet, säljer det till jordbrukare för användning i dennes jordbruk eller till köpman i och för dennes rörelse». Jag skulle däremot vilja skärpa lagen med att »det skulle även vara förbjudet att så den vara, man ej får sälja, i egen jord». Man har i vissa länder infört den bestämmelsen, att frö, som innehåller ogräs utöver en viss bestämd gräns, får man icke ens så själv. Emellertid skulle nu enligt reservanternas i jordbrukare få sälja frö oavsett kvaliteten på marknad och torg. Ja, då vill jag genast säga, att nog har jag sett många frövallar, där man, så att säga, har odling i två våningar. Den översta är som en vit slöja, mycket vackert kanske att se på med blommor av just de tre ogrässlager, som jag nyss nämnde, som borde varit borttagna under växttiden. Ja, sen kommer man på torget med denna produkt utan att ha rensat den.

Då jag satt som sakkunnig 1921, roade det mig att resa upp till Distingsmarknaden i Uppsala, vilken, som herrarna veta, är en stor frömarknad. Det första parti frö jag tittade på var ett parti gammalt klöverfrö. Då jag frågade, huru hög grobarheten var svarades, att det var inte årets, man kände ej dess grobarhet; jag var inte spekulant.

Nästa parti som jag observerade var en blandning av timotej, rödklöver och alsike, som i hög grad var bemängd med ogräs. Då jag yttrade, att »ni, som ha renseri och frökontroll här i Uppsala, borde låta rensa och undersöka fröet, så blir det bättre betalt», svarade säljaren, att han ej medhunnit rensningen på grund av sen tröskning.

Jag reste i Östergötland i fjol, eller närmare bestämt på Visingsö, och jag kom då att gå över en nytlagd vall. Jag reflekterade över, vad det egentligen var, som var sått, och fann att det var *Plantago* (kämpe) som utgjorde majoriteten av vallväxterna. Höskörden kommer således att bestå mera av ogräs än av klöver och gräs. Det var frö från en marknadsplats i någon av Östergötlands städer. Jag tar dessa exempel för att visa, att torghandeln med utsäde såsom den försiggår här i Mellan-Sverige, ofta omfattar endast mycket mindervärdig och för produktionen skadlig vara. I Skåne ha vi i denna generation ej sett sådan fröhandel.

I en planmässig fröodling sås utsädet i rader, och odlingen hackrensas. I dylika odlingar kan man med ganska enkla medel bortrensa allt ogräs. Fröodlingar kunna icke kallas planmässiga, då man såsom i stort sett sker avsätter den bästa delen från en del av en vanlig vall till frötäkt. Sålunda kan man i detta odlingssystem med vallfrö inte använda metoden, att genom hästhackning borttaga ogräset. De svårare ovannämnda ogrässlagen komma med i frövaran och äro omöjliga att rensa bort på maskinell väg.

Ja, nu frågar man sig: vad innebär då detta lagförslag? Den hindrar i stort sett utsåningen av en alltför riklig ogräsflora i vallodlingar av olika slag. Då invänder man, att det skulle vara till men för jordbrukare, som producera frö. Jag får verkligen säga, att om lagen kommer till stånd, uppfostrar den fröodlarna att bättre sköta odlingarna genom att borttaga ogräset i fröodlingarna under växttiden, ty annars få de inte sälja sitt frö. Handlanden kan inte heller sälja dylikt ogräsbemängt frö. Själv kan jag inte även med ett synnerligen väl inrättat renseri, då det kommer sådant frö till mig, borttaga ogräset utan fröet måste kasseras.

Således kan jag inte alls se detta såsom ett slags intrång på den fröodlande jordbrukarens frihet, ty då skulle jag inte vilja vara med om att antaga denna lag. Jag ser den uteslutande såsom en för vår produktion och särskilt för vår vallkultur mycket betydelsefull faktor.

Beträffande skälen för stråsädens uteslutande från lagen har statsrådet i sitt anförande berört denna sak. Så skulle jag vilja säga beträffande den monopolbildning, som påståtts skulle komma till stånd efter en dylik lags till-

komst, att hur skall ett monopol kunna uppstå, därför att man är skyldig att hava fröet analyserat? Sedan många år ha de stora utsädesfirmorna redan inrättat sig efter denna lags principer, och då borde väl monopol ha utbildats långt tidigare. Jag vill försäkra kammarens ledamöter, att jag kommer inte att vara med om någon sorts utsädesmonopol på grund av denna lag.

Sedan har det också talats om att man skulle tidigare varit inne på frågan om lagstiftning om handel med gödningsämnen, men övergivit denna tanke. Nu är det ju så, att dessa gödningsämnen tillverkas vid stora fabriker. Alltså kan man med lätthet koncentrera analyseringen vid dessa, vilket också sker.

Fastän naturligtvis lagen hade blivit mycket fullständigare enligt Kungl. Maj:ts förslag, är det givet, att med utskottets förslag har man i alla fall en början gjort till en lagstiftning, som kommer att bli till nytta för växtodlingen här i landet, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Gardell i Gans: Herr talman! Herr Månsson i Furuviik talade om lagstiftningen i Danmark. I propositionen hava ju också förhållandena i detta land omnämnts, i det att departementschefen yttrar, att »också i Danmark, där tidigare ett lagförslag i förevarande ämne fallit, hava, enligt vad lantbruksstyrelsen uppgivit, förhållandena föranlett, att en utredning igångsatts för genomförande av en lag om handel med utsäde, givetvis i ändamål att åvägbringa kontroll över den mindre nogräknade utsädeshandeln. Den frivilliga självverkande kontrollen (det nuvarande danska systemet) bidrar, erinrar lantbruksstyrelsen i detta sammanhang, visserligen till att hålla den mera kvalificerade utsädeshandeln på en hög ståndpunkt» o. s. v.

Jag kan för min del icke förstå, varför vi jordbrukare ständigt skola överöas med alla dessa lagbestämmelser, i fråga om växtföljd, i fråga om djurförädling etc. Det tycks, som om lagstiftarna trodde, att vi jordbrukare vore obildbara. Vi ha dock lantmannaskolor, vi ha lantmannaveckor, vi ha konsulenter, och vi få också undervisning i jordbruk i fortsättningssskolorna. Överallt undervisas vi om att vi skola ha ett bra utsäde.

Vad grobarheten beträffar, som herr Lorchs talade om, är det ju den lättaste sak för vem som helst att själv undersöka den saken. Läraren i vilken fortsättningssskola som helst kan undervisa samtliga barn om hur det går till.

Herr Johanson i Hallagården frågade herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet om vad som skall förstås med offentligt utbudande jordbrukare emellan. Enligt förslaget har en jordbrukare rätt att sälja till en annan jordbrukare, men han har icke rätt till något offentligt utbudande. Om jag nu till exempel odlar frö och kommer till något sammanträde, där jag talar om att jag har frö att sälja, så kallas det antagligen för offentligt utbudande. Därmed är man genast inne på trakasserier. Jag kan icke förstå, varför icke jordbrukare skulle ha rätt att sälja frö sinsemellan. En jordbrukare har rätt att sälja till en handlande, men han har icke rätt att sälja till en annan jordbrukare efter offentligt utbudande.

Jag får nu egentligen vara tacksam för att utskottet bifallit min motion i vad avser utsäde av strå- och trindsäd, och jag skulle ha varit fullt nöjd, om jordbrukare även fått rätt att handla fritt sinsemellan.

Herr Fabian Månsson talade också om bestämmelsen i Kungl. Maj:ts förslag 2 § 3 mom., som löd: »Är säljaren kunnigt att den gröda, varav fröet skördats, varit behäftat med sot, strimsjuka eller fusarios, eller att fröet är behäftat med sådan sjukdom, vare han pliktig uppgiva jämväl detta.»

Detta moment har helt och hållet förfallit, sedan utskottet tagit bort ut-

Om lag angående handel med utsädesvaror.
(Forts.)

*Om lag an-
gående han-
del med ut-
sædesvaror.
(Forts.)*

såde av trindsäd, ty de nämnda sjukdomarna förekomma ju icke gärna hos utsåde av vallväxter.

Jag ber, herr talman, att med dessa få ord få yrka bifall till utskottets hemställan med den reservation, som avgivits av herr Johanson i Hallagården m. fl.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Endast ett par repliker. Jag skall först be att få adressera mig till den siste ärade talaren.

Herr Gardell frågade, varför jordbrukarna skola överöas med sådana lagar som denna. Vi äro bildbara, sade han, och vi ha skolor, så att vi kunna nog reda oss denna lag förutan. Jag vill endast påpeka, att det nog finns bildbarhet hos jordbrukarna, men man har ju här även att göra med en del mindre samvetsgranna andra personer, som nog all bildbarhet till trots icke dra sig för att söka prångla ut en mindervärdig vara, och det är för deras skull, som lagen tillkommit.

Jag begärde emellertid ordet, när herr Fabian Månsson i sitt anförande dels uttalade sin förvåning över att icke skogsfrö medtagits i lagen, dels även berörde en annan sak, som jag strax skall återkomma till. Att icke skogsfrö medtagits, beror helt enkelt därpå, att man inom utskottet var ense därom, att det är fullkomligt överflödigt att medtaga det i lagen, därför att vi redan för många år sedan ha kommit dithän, att vi vunnit den erfarenheten, att utländskt skogsfrö icke alls lämpar sig för sådd här i Sverige. Dessutom sker ju all försäljning av skogsfrö numera — undantagen äro så försvinnande, att jag icke behöver tala om dem — genom skogsvårdsstyrelserna, varigenom enskilda skyddas mot att få mindervärdigt frö. Vad särskilt beträffar sådana omständigheter som varifrån fröet kommer, höjdläge och dylikt, regleras den saken icke alls av denna lag. Den blir därför i denna punkt värdelös, och det är överflödigt att taga med bestämmelser om detta frö i lagen.

Härtill kommer också, att nästan det enda slag av skogsfrö, som numera kan komma i fråga vid import, gäller vissa barrträdsarter från Amerika eller annat håll. Dessa frösorter, varav import skulle försvåras genom medtagandet i lagen av bestämmelser om skogsfrö, gälla emellertid träd, som icke ha nämnvärd betydelse såsom skogsträd utan endast ha ett visst prydnadsvärde; de kunna därjämte endast ifrågakomma i viss mån även såsom försöksträd. Det tjänar därför till ingenting att genom en lagbestämmelse söka hindra importen av dylikt frö. För att få gott frö av dessa arter är den enskilde hänvisad till tyska, engelska eller amerikanska firmor.

Herr Månsson var vidare uppbragt över att utskottet avstyrkt bestämmelsen i 2 § 3 mom., som innehåller uppgiftsplikt angående vissa sjukdomar. Herr Månsson har då icke observerat, att dessa sjukdomar endast hemsöka stråsäd och trindsäd, som uteslutits ur lagen, varav följt såsom en lagteknisk konsekvens, att ifrågavarande moment måst strykas ur lagen. När icke de utsædesvaror, varå dessa sjukdomar kunna förekomma, finnas med i lagen, kan man icke heller ha den bestämmelsen kvar. Bestämmelsens strykande har sålunda icke på något vis skett för att gynna den, som vill förfara bedrägligt, utan det har varit en ofrånkomlig följd av ändringen i lagen.

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Diskussionen har ju hittills huvudsakligen gällt den reservation, som har avgivits av herr Johanson i Hallagården och mig.

En jordbrukare skall enligt utskottets förslag ha rätt att sälja frö fritt utan att den kontrolleras, när han icke utbjuder sin vara offentligt eller om han säljer till handlande. Om fröet skall utbjudas offentligt, skall fröet åtföljas av intyg och uppgifter av olika slag. Det är fyra, fem stycken uppgifter, som finnas angivna i lagen. De skola avse analys om grobarhet, om ogräshalt m. m.

Om lagen nu kommer att antagas i enlighet med utskottets förslag, kommer detta ofta att hindra jordbrukarna att handla sinsemellan. Jag tänker därvid särskilt på den så kallade torghandeln. Denna torghandel har ju många gånger icke så vackert namn om sig, därför att handlare uppträtt och skojar med frö, sålt mindervärdig och dålig vara. I reservationen har det nu föreslagits, att en odlare skulle fritt få sälja även till andra odlare. Fröet skulle alltså fritt få avyttras i första hand.

Nu säger man, att ett sådant medgivande behövs icke, därför att det är så lätt att få fröet kontrollerat. Odlaren behöver ju bara skicka in ett prov av fröet till en frökontrollanstalt. Ja, det är ju lätt att säga, men den, som känner till allmogen, vet, att i vanliga fall kommer en lantbrukare sig icke för med detta. De ha bara ett mindre parti att sälja. De ha icke reda på att de skola skicka in ett prov eller hinna icke med det, så att det blir ingenting av. Följden blir i stället, att de komma att sälja till handlare, och därmed äro vi inne på ett förhållande, som vi alltid beklaga, nämligen att mellanhänderna tränga sig in och taga en så stor avans. Med denna lagstiftning komma vi i viss mån att tvinga in mellanhänderna, och då får ju lantbrukaren mindre betalt och de, som skola köpa, få betala mera. Vi komma också dithän, att vi icke heller uppmuntra denna lilla hemindustri, som bestått i att odla frö i större utsträckning för att få ett litet parti över till försäljning. Jag tycker därför, att det är alldeles onödigt att lagstifta om hur det skall gå till, när lantmännen skola i första hand avyttra sina produkter.

Nu heter det, att man kan skoja med fröet och lämna en dålig vara o. s. v. Det är alldeles riktigt, men det går icke att lagstifta i alla möjliga fall, så att man förhindrar sådan handel, ty så länge det finns enfaldiga köpare och oärliga säljare, kommer det alltid någon gång att göras sådana affärer, som icke kunna gillas eller tolereras.

Jag tycker därför, att den reservation, som avgivits av herr Johanson i Hallagården och mig, borde vinna kammarens bifall. I annat fall blir det rubbningar, ty denna torghandel försiggår dock på vissa håll i landet i rätt stor omfattning. Någon större risk att bifalla reservationen finns enligt mitt förmenande icke heller.

Jag skall därför be att få instämma med dem, som ha yrkat bifall till denna reservation i fråga om § 3.

Herr Weibull: Herr talman! Jag skulle för min del vilja rekommendera herr Andersson i Grimbo att själv söka inhösta denna mellanhandsförtjänst just genom att föra fram ett vallväxtfrö, som håller måttet och som med tillämpning av lagens föreskrifter kan försälgas på torget.

Medan jag nu har ordet, skall jag be att få påpeka en annan sak, som jag glömde nämna i mitt förra anförande. Det gäller våra små koloniträdgårdsägare. De köpa sitt frö här och var, på torget, i kemikalieaffärer o. s. v. Lagen förutsätter nu, att då det gäller frö av köksväxter, skall endast uppgift om fröets grobarhet lämnas. Hur skall det då gå till? Jo, innan fröet förpackas i små papperspåsar och således fortfarande finnes i större säckar, tager jag ut prov, undersöker det själv eller skickar det till en frökontrollanstalt, och får på så sätt för ett par kronors kostnad analys. Jag är skyldig vid leverans sätta ut den grobarhet fröet äger. På emballaget skall också stå angivet säljarens namn, vilket ju kan vara av värde för dessa små köpare. De äro säkerligen lika intresserade av att få prima frö till sin lilla odling, som man är i det stora jordbruket.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen yttrade, att proposition å herr Lorchs yrkande beträffande motiveringen komme att framställas, sedan lagförslaget genomgåts.

Om lag angående handel med utsädesvaror.

(Forts.)

Om lag an-
gående han-
del med ut-
sædesvaror.
(Forts.)

Härefter blev på herr talmannens därå givna proposition 1 § av kammaren godkänd.

2 §.

Godkändes.

3 § föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Johanson** i Hallagården: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels ock på godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herrar Johanson i Hallagården och Andersson i Grimbo avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Grimbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill att kammaren godkänner 3 § i sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets förevarande, i dess utlåtande nr 1 upptagna lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar Johanson i Hallagården och Andersson i Grimbo avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt paragrafen i den av utskottet föreslagna lydelsen,

4—13 §§.

Godkändes.

Vid nu skedd föredragning av *slutstadgandet* anförde:

Herr **Lorichs**: Herr talman! Jag ber att med avseende å lagens ikraftträdande få yrka bifall till den av greve Spens m. fl. vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Ehuru det var svårt att höra det yrkande, som nyss gjordes, förmodar jag, att det gällde tidpunkten för lagens ikraftträdande. Jag skall för min del be att få yrka bifall till utskottets förslag i den delen.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till nämnda stadgande, dels ock på bifall till den av greve Spens m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen; och fann

herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Lorichs, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Om lag angående handel med utsädesvaror.

(Forts.)

Den, som vill, att kammaren godkänner slutstadgandet i sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets förevarande förslag till lag angående handel med utsädesvaror, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av greve Spens m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt slutstadgandet enligt utskottets förslag.

Ingressen; rubriken.

Godkändes.

Slutligen gav herr talmannen beträffande motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av samma motivering med den ändring däri, som under överläggningen påyrkats av herr Lorichs; och blev utskottets motivering av kammaren godkänd.

Utskottets hemställan i mom. A. förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Utskottets hemställan i mom. B.

Bifölls.

§ 11.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående vidtagande av en undersökning rörande samtliga systembolag m. m. föredrogs nu; och begärdes ordet därvid av motionären

Ang. undersökning rörande samtliga systembolag m. m.

Herr **Laurin**, som yttrade: Herr talman! Med anledning av nyss fattade beslut och på grund av vissa timade dagshändelser har jag ingen anledning att i dag närmare ingå på frågan, men jag vill uttala den förhoppningen, att den beslutade utredningen blir en verklig utredning och icke en skenutredning, och att den nya ordning, som kan komma att inträda, kommer att på ett tillfredsställande sätt motsvara statens intressen.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av väckt motion angående lagstadgad rätt för yrkesmusiker att åtnjuta vissa fridagar.

Ang. rätt för yrkesmusiker att åtnjuta vissa fridagar.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 68, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Lovén* föreslagit, att riks-

Ang. rätt för
yrkesmusiker
att åtnjuta
vissa fridagar.

(Forts.)

dagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående införande av genom lag stadgade bestämmelser, att yrkesmusiker måtte komma i åtnjutande av en arbetsfri dag per vecka.

Över motionen hade yttrande avgivits av socialstyrelsen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Magnusson* i Kalmar och *Holmström* i Stockholm, vilka ansett att utskottet bort föreslå, att riksdagen måtte i enlighet med socialstyrelsens förslag hemställa hos Kungl. Maj:t om en förutsättningslös utredning i ärendet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Holmström** i Stockholm: Herr talman! Jag och herr *Magnusson* i Kalmar ha vid detta betänkande anmält en avvikande mening. Vi utgå nämligen från den förutsättningen, att det i herr *Lovéns* motion berörda förhållandet verkligen är av den vikt, att det förtjänar en närmare undersökning och utredning. Ser man på socialstyrelsens utlåtande, tillägger ju också denna, att »ehuru tvekan sålunda kan råda, huruvida tiden är mogen att upptaga frågan om en lagstiftning på området till positiva överväganden, finner styrelsen dock tillräckliga skäl tala för en utredning i ämnet». Det är icke minst av den omisskännligheten, att socialstyrelsen själv anser utredningen nödvändig, som vi reserverat oss till förmån för en utredning av frågan.

Jag ber därför att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **Öberg**: Herr talman! Då jag föreställer mig, att den motivering, som förefinnes i andra lagutskottets utlåtande rörande denna fråga, är fullt tillräcklig, därför att den grundar sig på en saklig utredning, som är verkställd av socialstyrelsen, skall jag för närvarande inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lovén**: Herr talman! När herr **Öberg** säger, att andra lagutskottets utlåtande grundar sig på socialstyrelsens yttrande, så vill jag säga, att det ligger så till, att socialstyrelsen tillstyrkt den föreslagna utredningen och att den fastän med tvekan finner, att skäl tala för en utredning nu. Då har det underliga inträffat, att med stöd av socialstyrelsens yttrande har utskottet yrkat avslag. Annars brukar man ju taga den hänsynen till statliga myndigheter, som beretts tillfälle att yttra sig, att om den statliga myndigheten finner anledning till utredning föreligga, brukar man mycket sällan i utskottet motsätta sig detta.

Utskottet säger vidare, att utredningen väl även borde avse andra än yrkesmusiker. Det har jag ingenting emot, om utredningen kunde visa, att det finnes flera sådana grupper av icke kroppsarbetare, som behövde stöd. Nu visar socialstyrelsens utredning, att av 2,186 musiker är det 336, som verkligen ha i kontrakt fastställda fridagar. Jag tycker sålunda, att det är bra underligt, att utskottet avfärdat denna fråga på detta sätt, allra helst som socialstyrelsen tillstyrkt en sådan utredning.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Öberg**: Herr talman! Synar man socialstyrelsens utlåtande närmare i sömmarna, finner man, att om än socialstyrelsen i slutet av sitt utlåtande förutsätter en utredning, säger socialstyrelsen likvisst, att av den ut-

redning, som den verkställt, framgår, att i vårt lands större städer ungefär en tredjedel av de organiserade musikerna med fast anställning för närvarande åtnjuta kontrakterade fridagar, samt att för personalen vid kungl. hovkapellet och landets symfoniorkestrar problemet lösts på så sätt, att å vissa dagar i veckan ingen offentlig föreställning äger rum, varjämte de olika orkesterstämmorna här äro dubblerade. Så tillägger också socialstyrelsen, att det av svenska musikerförbundet upplysts, att i ett flertal städer underhandlingar pågå om införande av fridagar, vilka underhandlingar förmodas komma att leda till det resultatet, att fridagar komma att beredas denna personal. Socialstyrelsen drar av dessa omständigheter den slutsatsen, att några egentliga åtgärder icke behöva vidtagas, utan att man bör kunna på avtalsvägen reglera detta förhållande. Det är dessa motiv, som varit mest bestämmande för utskottet, då utskottet för sin del icke funnit sig kunna biträda motionärernas krav på sådana åtgärder, som skulle avse införande av rätten till vissa fridagar för musikerna.

*Ang. rätt för
yrkesmusiker
att åtnjuta
vissa fridagar.
(Forts.)*

Utskottet erinrar ju också därom, som herrarna väl se, att den nu gällande arbetstidslagstiftningen hittills ansetts böra omfatta allenast kroppsarbetare. Skulle nu riksdagen frånträda denna princip och gå in för lagstiftningsåtgärder i avseende å införande av rätt till fridagar för musikanterna, så skulle detta innebära ett stort språng. Det kan ju finnas befolkningsgrupper, som kunna ha lika berättigade anspråk på sådana åtgärder, som musikanterna påkallat. Utskottet har funnit, att detta språng vore alldeles för stort, och har för den skull icke kunnat biträda kravet på åtgärders vidtagande endast för musikanterna. Skall arbetstidslagstiftningen utsträckas till att omfatta flera befolkningsgrupper, än den för närvarande omfattar, då får det väl igångsättas en mera omfattande utredning än den, som kan finnas vara motiverad av motionärens hemställan.

Då det förefaller mig riktigt, vad utskottet säger, att socialstyrelsen har till sin uppgift att med uppmärksamhet följa företeelserna på de områden, som äro föremål för dess verksamhet, så föreställer jag mig, som jag nyss förut sagt, att de skäl, som utskottet anfört, tillsammantagna äro tillräckliga för att motivera dess avslagsyrkande.

Herr Lovén: Herr talman! Blott ett par ord!

Vad herr Öberg säger om att socialstyrelsen har sig ålagt att med uppmärksamhet följa företeelserna på områdena för dess verksamhet, är riktigt, men socialstyrelsen har ju också kommit med yrkande på att en utredning skall komma till stånd.

Nu säger herr Öberg, att motiveringen till socialstyrelsens yttrande i någon mån står i strid med det yrkande, som den kommit med i slutet av sitt yttrande. Det må vara sant. Utskottet har emellertid blott tagit hänsyn till motiveringen och icke till klämman. Här föreligger ibland utskottsutlåtanden, där motiveringen är en smula konstifik, men vi fästa oss i allmänhet mest vid klämman. Det är en alldeles ny sorts behandling av ett utlåtande, att man icke bryr sig om yrkandet i klämman, utan fattar ståndpunkt efter motiveringen. Det är ett nytt sätt att avfatta utlåtanden, men det får stå för utskottets räkning. Jag tror emellertid icke, att kammaren bör slå in på den vägen.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner å de därunder förekomna yrkandena; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

*Ang. lag om
galtbesik-
ningstvång.*

Till behandling upptogs härefter jordbruksutskottets utlåtande, nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om galtbesikningstvång jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 2 mars 1928 hänvisad proposition, nr 189, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga följande

*Förslag
till
Lag
om galtbesikningstvång.*

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Där förhållandena inom hushållningssällskaps område sådant påkalla, äger Konungen på framställning av hushållningssällskapet och vederbörande lands-
ting förordna, att galtbesikningstvång skall införas inom hushållningssällska-
pets område eller del därav.

2 §.

Inom område, där galtbesikningstvång införts, må icke galt, med mindre den uppnått nio månaders ålder och med hänsyn till svinavelns ståndpunkt inom orten prövats vara lämplig för betäckningsändamål, vare sig kostnadsfritt eller mot ersättning användas till betäckning av hondjur, som tillhör annan än galtens ägare, och ej heller, därest galten äges av två eller flera personer samfällt, till betäckning av hondjur, som tillhör någon av dem enskilt.

Angående prövning, som nyss nämnts, meddelas närmare bestämmelser av Kungl. Maj:t.

3 §.

I förordnande om införande av galtbesikningstvång skall tillika utsättas viss dag för förordnandets ikraftträdande; och må denna dag ej sättas tidigare än sex månader eller senare än tre år från det förordnandet gavs.

4 §.

Förseelse mot denna lag straffes med böter från och med tio till och med tvåhundra kronor.

Därest någon under tid, då han är ställd under åtal för sådan förseelse, fortsätter densamma, skall han för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits fällas till de böter, som äro stadgade för förseelsen.

5 §.

För förseelse, som med husbondes vetskap begås av hans husfolk eller i hans arbete antagen person, ansvarare husbonden likasom förseelsen vore begången av honom själv.

6 §.

Förseelse mot denna lag åtalas av allmän åklagare. Åtal anhängiggöres vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

7 §.

Förordnande om införande av galtbesiktningstvång skall tillika med erinran om påföljden för förseelse mot bestämmelserna i denna lag genom länsstyrelsens försorg på statsverkets bekostnad införas i länskungörelserna och i tidning inom orten.

Ang. lag om
galtbesikt-
ningstvång.
(Forts.)

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1928.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två före propositionens avlämnande väckta likalydande motioner, nämligen nr 112 i första kammaren av herr *Nils Anton Nilsson m. fl.* samt nr 126 i andra kammaren av herr *Månsson* i Erlandsro *m. fl.*, i vilka föreslagits, att riksdagen ville för sin del antaga ett i motionerna intaget förslag till lag om galtbesiktningstvång.

Utskottet hemställde,

- 1) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas, samt
- 2) att ovanberörda motioner måtte anses besvarade genom vad utskottet hemställt under punkt 1).

Häremot hade reservation avgivits av herr *Andersson* i Grimbo som, då den föreslagna lagen icke syntes vara av något behov påkallad, yrkat avslag å propositionen.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Andersson* i Grimbo: Herr talman! Det kan ju ibland förefinnas vissa skäl för en lagstiftning i det ena eller andra avseendet, men i detta fall kan man verkligen göra sig den frågan, om icke riksdagen är ute i ogjort väder.

Här har som motivering andragits, att det är av stor betydelse att ha bra avelsdjur för svinaveln, och det är alldeles riktigt. Sedan anföres, att om galtarna äro dåliga, så blir resultatet dåligt. Ja, så långt är det riktigt. Men sedan sägs här, att förhållandena äro sådana, att man är tvungen att lagstifta för folket, enär vederbörande svinuppfödare icke förstå, om ett avelsdjur är bra eller icke. Mot detta vill jag inlägga min protest; ty så stor är väl i regel självbevarelsedriften hos folket, att de inse, vilken betydelse det har, om de ha goda eller dåliga grisar. Jag går så långt, att jag påstår, att även arbetarhustrur, som skaffa sig en gris, se till, att de få en bra gris. De tala med varandra om sina grisar, att den och den har en gris, som kommer att ha den och den vikten om så och så lång tid o. s. v. När de köpa sina grisar, ha de också anspråk på att få bra grisar. Uppfödarna av grisar och säljarna även äro också måna om att framhålla den präktiga härstamningen på sina grisar. Detta är genomgående hela vägen. Det går icke alls för den, som har en dålig fargalt. Han får ingen förtjänst på den. Den ekonomiska självbevarelsedriften gör här mera, än vad herrar lagstiftare i detta fall tänka. Några dåliga fargaltar finnas ej — i allmänhet sett.

Få vi nu en sådan här lag, då blir det galtbesiktning ständigt, men det är icke bestämt, hur denna skall försiggå. Kungl. Maj:t skall komma med någon slags förordning, som säger, hur denna lag skall tillämpas i praktiken. Det blir kostnader och trakasserier. Om jag till jämförelse tar hingstbesiktningen, så är det där ordföranden i premieringsnämnden, som utövar kontrollen. Besiktningsmöte hålles varje år. Det är tillräckligt i fråga om hingstbesiktning, men det är icke tillräckligt, när det gäller besiktning av galtar. Där måste ordföranden, om han skall sköta om detta, fara ut i bygden flera gånger om året, om han skall fullgöra sitt uppdrag. Jag tänker på, hur det

Ang. lag om
galtbesikt-
ningstvång.
(Forts.)

är i Bohuslän. Där är ordföranden i premieringsnämnden statskonsulent och bor i Stockholm. När då en bonde har en fargalt, som är nio månader och skall börja tjänstgöra, då skall konsulenten fara ned ifrån Stockholm för att besiktiga honom; ty galten får ju icke användas förr. Det blir kostnader i onödan, men det blir ändå samma galt.

Vi ha kommit därhän här i landet, att vi ha två raser i fråga om svin. Det är den stora Yorkshire-rasen och lantrasen. De ha trängt igenom så, att det icke finns några andra raser. I varje län finnes, såvitt jag vet, avelsstationer för svin och offentliga svinavelsdjursauktioner. Vidare har man svinavelsföreningar, och ingen enskild persons fargalt kan premieras utan endast avelsföreningars. Allt detta gör, att det blir tillräcklig kontroll över att det icke blir annat än bra avelssvin. Jag vågar påstå, att hela vår svinstam är fullgod och så bra, som omständigheterna medgiva. Blir det någon gång en dålig gris, så beror det på uppfödningen. Hur man än skriver lagar, så bli nog ändå alltibland grisar dåligt uppfödda. Det blir nog på det sättet, vare sig vi få galtbesiktningstvång eller icke. Jag tycker, att det är onödigt, att lagstiftningen tynges med detta. Det gör ingen nytta.

Det säges, att varje län får självt bestämma, om lagen skall tillämpas inom länet eller icke. Kommer det då ett förslag, att lagen skall införas, och någon är emot detta och anser det onödigt, då säges från motsatta sidan: du kan väl icke vara emot, att vi få en ordentlig svinavel och goda avelsdjur, du skall icke vara emot lagen. Då inbillar sig kanske många, att svinaveln gagnas genom att lagen införes. Det kommer emellertid att bli trakasserier och kostnader.

Jag tycker för min del, att alltsammans är onödigt, och yrkar därför avslag på utskottets förslag.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag skall icke inlåta mig i någon mera ingående diskussion med den föregående ärade talaren. Han har nu för kammaren utvecklat sin syn på saken. Jag tycker emellertid, att det är märkvärdigt, att herr Andersson i Grimbo såsom jordbrukare tar parti för de mindervärdiga svinen.

Den fråga, det här gäller, har i alla fall sin stora betydelse, och som lagen är skriven, synes ingen fara föreligga för att de landsdelar, som icke ha behov av denna lagstiftning, skola drabbas därav. Det är nämligen så, att denna lag icke träder i kraft inom ett område, förrän både hushållningssällskapet och landstinget gjort hemställan därom hos Kungl. Maj:t. Finnes intet behov av att lagen införes i ett län, då blir det nog omöjligt att uppbringa majoritet såväl hos hushållningssällskapet som hos landstinget. Detta är en stark garanti för att denna lag icke får träda i kraft där, varest det icke finns behov av densamma. Men det kan finnas län och finnes helt säkert län, där det kan vara ett behov av lagen, och därför tycker jag, att man icke bör motsätta sig detta förslag. Utskottet har också varit enigt med undantag av herr Andersson i Grimbo, som så ofta går egna vägar och har åsikter, som icke kunna omfattas av utskottsmajoriteten och som därför också blivit ensam reservant.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Andersson i Grimbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslags:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 54, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för japropositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående visst tillägg till förordningen den 29 juni 1917 angående förbud i vissa fall mot användande av vilseledande varubeteckningar vid handel med födoämnen m. m.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 56, i anledning av väckta motioner om försäljning av viss lägenhet från kronoegendomen Skenäs kungsgård nr 1 i Östra Husby socken anförde:

Ang. försäljning av viss lägenhet från kronoegendomen Skenäs kungsgård nr 1.

Herr **Johansson** i Arkösund: Herr talman! I den föreliggande frågan pågår nu en utredning, och det är min förhoppning, att den skall leda till ett lyckligt resultat. Men då frågan en gång förut varit under utredning och en ämbetsman avstyrkt den föreslagna försäljningen, så fruktar jag, att den nuvarande utredningen kan komma att leda till, att den, som nu skall yttra sig i denna fråga, också skall gå in på samma linje. Det heter ju i ett ordspråk, att den ena korpen icke hackar ut ögonen på den andra. Men ifall så skulle komma att ske som jag befarar, ber jag att få rikta en vädjan till herr jordbruksministern, att han, om hans tid det medgiver, ville på ort och ställe taga reda på förhållandena. Skulle så vara möjligt, är jag övertygad om att vi ha att motse proposition om att försäljning bör ske. Det är ju hårt för en person, som kultiverat en vildmark och byggt på densamma, att han icke kan få sina hus där på egen grund. Jag behöver väl icke, förmodar jag, för kammaren utreda, vad det betyder, om man har husen på fri grund eller på ofri grund. Den saken ligger väl klar för oss allesammans, tänker jag.

Emellertid, som frågan nu ligger, har jag varit mycket tveksam, huruvida jag skulle yrka bifall till motionerna eller avstå från något yrkande. Jag har varit tveksam om det, därför att jag föreställer mig, att om jag framställer yrkandet men icke får majoriteten i kammaren med mig, så kan detta mera skada än gagna frågan. Skulle det däremot vara möjligt att liksom förra året få riksdagen med sig på bifall till motionerna, så är det klart, att detta skulle vara ett stöd för herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i hans ansträngningar för att få frågan löst på ett lyckligt sätt. Emellertid har jag, herr talman, bestämt mig för att icke framställa något yrkande.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Denna fråga var förra året föremål för behandling i riksdagen, och denna kammare beslöt, att ifrågava-

Ang. försälj-
ning av viss
lägenhet från
kronoegen-
domen Ske-
näs kungs-
gård nr 1.
(Forts.)

rande lägenhet skulle försälas. Som frågan nu ligger och då den icke är avgjord av Kungl. Maj:t, har utskottet icke kunnat tillstyrka motionärernas önskan om en förnyad framställning. Men jag är övertygad om, att, därest utredningen varit klar, hade det varit möjligt för utskottet att vidtaga den ändringen, att det kunnat tillstyrka motionerna. Syftet är ju att skapa egna hem, och här är ett sådant fall, att om det icke varit fråga om kronojord, så skulle lägenheten hava kunnat friköpas med hjälp av den s. k. ensittarlagen. Då synes det, som om man från statens sida icke borde motverka detta utan göra det möjligt för dem, som äga husen, att även förvärva marken. Jag vill bara uttala den förhoppningen, att herr statsrådet påskyndar denna utredning, så att vi kunna få denna fråga löst åtminstone vid nästa års riksdag.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 16.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckta motioner angående utredning rörande jordbrukets ekonomiska läge m. m. föredrogs nu; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 17.

Å föredragningslistan var härefter uppfört statsutskottets utlåtande, nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsanslag under riksstatsens fjärde huvudtitel m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Uti en till riksdagen avlåten, den 9 mars 1928 dagtecknad proposition, nr 196, hade Kungl. Maj:t framställt åtskilliga förslag rörande lönerreglering för viss personal vid försvarsväsendet ävensom i fråga om anslag under fjärde huvudtiteln för avlöning åt vid försvaret anställd personal.

Avd. A.

Utskottets hemställan bifölls.

Avd. B.

Föranledde intet kammarens beslut.

Avd. C.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3, angående avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl.

Ang.
avlöning till
personal vid
staber och
truppförband
m. fl.

Uti förevarande proposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels godkänna de vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 9 mars 1928 fogade förslag till stater för generalitet, arméfördelningsstaber, militärbefäl och inspektioner, generalstaben, artilleristaben, kommandantskapet i Boden, rullföringsbefälhavare med biträden, bataljonsläkare vid fältläkarkåren samt fältläkarstipendiater, krigsskolan, krigshögskolan, ridskolan, skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, artilleriets skjutskola, arméns underofficersskola, truppförband av infanteriet, kavalleriet och artilleriet, överstelöjtnanter

och majorer vid kavalleriregementena, artilleriets fabriker och tyganstalter, officerare och underofficerare med vederlikar m. fl. vid fortifikationen, ingenjörkårerna och fälttelegrafkåren, officerare och underofficerare med vederlikar m. fl. vid trängen, trängkårerna, intendenturkåren, garnisonssjukhusen i Stockholm, å Karlsborg och i Boden, arméns sjuksköterskekår samt polispersonalen i Boden och å Karlsborg, att gälla under budgetåret 1928—1929,

Ang.
avlöning till
personal vid
staber och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

dels godkänna det vid berörda statsrådsprotokoll fogade förslag till stat för artilleri- och ingenjörhögskolan att gälla under budgetåret 1928—1929 från den tidpunkt, Kungl. Maj:t ägde att bestämma, ävensom medgiva, att intill nämnda tidpunkt nu gällande stat för högskolan finge äga tillämpning,

dels godkänna de i en vid omförmälda protokoll fogad »Förteckning över i stat icke uppförda löner, arvoden m. fl. ersättningar» under rubriken »A. Arvoden till ordinarie befattningshavare med avlöning från anslag under fjärde huvudtiteln, lantförsvaret m. fl.» upptagna arvoden,

dels minska ordinarie förslagsanslaget till avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl., nu 26,900,000 kronor, med 2,900,000 kronor till 24,000,000 kronor,

dels medgiva, att under budgetåret 1928—1929 finge, efter Kungl. Maj:ts beprövande, beredas fyllnad till furirs av första klassen löneförmåner åt därav förtjänta, vid truppförbanden anställda beställningsmän med avlöning såsom furirer av andra klassen, vilka genomgått vederbörliga utbildningskurser och som eljest icke kunde komma i åtnjutande av sådan avlöning i följd därav, att endast beställningar av lägre grad av den kategori beställningsmän, de tillhörde, funnes i vederbörliga stater uppförda, allt under förutsättning att genom vakanser i manskapsbeställningarna å vederbörligt truppförbands stat inbesparades erforderliga medel för beredande av berörda avlöningsfyllnad,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att, i överensstämmelse med av departementschefen angivna grunder, tillerkänna rullföringsbiträde, som vore underofficer i reserven men ej åtnjöte pension och fyllnadspension, personligt arvodestillägg med 600 kronor för år.

I samband härmed hade statsutskottet till behandling upptagit följande till utskottet remitterade motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 7 av herr *Carl Johansson*, som hemställt, att antalet beställningar inom musikkåren vid Skånska kavalleriregementet måtte fastställas till 12, fördelade å en musikdirektör, en musikfanjunkare, två musiksergeanter, en musikfurir av första klass, två musikfurirer av andra klass, en musikkorpral, en musikvicekorpral, tre musikvolontärer förutom fyra musikelever;

nr 123 av herr *Nils Anton Nilsson m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte för budgetåret 1928—1929 såsom arvode till en föredragande av remonteringsärenden hos kavalleriinspektören uppföra ett belopp av 8,400 kronor å staten för arméfördelningschefer, militärbefäl och inspektioner under rubriken »Kavalleriinspektionen m. m.», »Pensionerad personal» ävensom verkställa härför eventuellt erforderlig förhöjning av vederbörande anslag;

nr 151 av herr *Trygger m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att Jämtlands fältjägerregemente, Norra skånska infanteriregementet, Södra skånska infanteriregementet, Hallands regemente, Kronobergs regemente (utom detachementet i Karlskrona), Dalregementet, Hälsinge regemente, Gotlands infanterikår, Västerbottens regemente och Västernorrlands regemente samtliga skulle organiseras såsom normalregementen (= Livregementets grenadjärer),

Andra kammarens protokoll 1928. Nr 34.

Ang.
avlönning till
personal vid
stabers och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

att namnet Gotlands infanterikår i samband härmed skulle ändras till Gotlands infanteriregemente,

att staterna för ovannämnda regementen under budgetåret 1928—1929 skulle ökas med: för Gotlands infanterikår 2 fänrikar och för övriga 1 fänrik,

att för östra brigaden skulle tillkomma följande befattningshavare, vilka åtnjöt arvode, nämligen: 1 pensionerad officer, fortifikationsofficer, 1 pensionerad underofficer, biträde åt stabsintendenten samt 1 läkare och 1 veterinär, beordrade ur truppförband, samt

att för övrigt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående åtgärder för att i överensstämmelse med vad i motionen framhållits höja försvarsberedskapen; och

nr 306 av herr *Hammar skjöld*, som föreslagit, bland annat,

att riksdagen — med avslag å proposition nr 196 i vad densamma rörde vissa befattningshavare med arvode å generalstabens stat ävensom rörande uppförande å icke ordinarie stat av maskinist och 1. eldare vid generalstabens m. fl. myndigheters ämbetshus i Stockholm — måtte besluta, att arvoden skulle till följande befattningshavare utgå med nedanstående beslopp per år, nämligen:

1 redogörare	vid generalstaben		kronor 3,900:—
1 bibliotekarie	»		» 3,900:—
3 aktuarier	»	vardera	» 3,900:—
2 expeditiönsunderofficerare	vid generalstaben	vardera	» 2,340:—

ävensom att maskinist och 1. eldare vid generalstabens m. fl. myndigheters ämbetshus skulle uppföras i staten för generalstaben såsom ordinarie beställningshavare med placering i lönehänseende såsom motsvarande personal — maskinist och eldare av 1. klass — vid arméns truppförband; samt

inom andra kammaren:

nr 14 av herr *Bergström* i Hälsingborg, likalydande med motionen nr 7 inom första kammaren;

nr 97 av herrar *Fjellman* och *Jönsson* i Revinge, likalydande med motionen nr 123 inom första kammaren;

nr 224 av herr *Lindman m. fl.*, likalydande med motionen nr 151 inom första kammaren;

nr 255 av herr *Forssell*, som föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att officer, underofficer och vederlike, vilken vore skyldig att i tjänsten bära uniform, skulle vid tillträde av första anställning äga att uppbära ekiperingshjälp, vare sig han utnämns med eller utan lön (arvode) på stat;

nr 473 av fröken *Wellin*, som hemställt, att riksdagen måtte besluta

dels att vid arméns sjuksköterskekår skulle efter genomförd härordning, i stället för vad som genom 1925 års riksdags beslut blivit bestämt, finnas 43 ordinarie sjuksköterskor,

dels ock i beräkningen av avlöningsanslaget upptaga anslaget under nämnda stat till, i stället för av Kungl. Maj:t beräknat belopp, 66,210 kronor, 68,790 kronor; och

nr 515 av herr *Andersson* i Igelboda, vilken föreslagit, att riksdagen vid bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 196 måtte besluta uppföra maskinisten och förste eldaren vid generalstabsbyggnaden å ordinarie stat samt placera dem i samma lönegrad, som kunde komma att fastställas för motsvarande befattningshavare vid arméns truppförband, eller respektive C 3 och C 1 i vederbörligt avlöningsreglemente.

*Ang.
avlöning till
personal vid
staber och
truppförband
m. fl.
(Forts.)*

Utskottets hemställde,

I) att riksdagen måtte

a) i anledning av motionen I: 306, i vad den avsåge viss maskinist- och eldarpersonal, samt motionerna II: 515 och II: 473 ävensom med avslag å motionerna I: 151 och II: 224, i vad de avsåge vissa infanteriregementens organiserande såsom normalregementen och ökning av förvaltningspersonalen vid östra brigaden, samt å motionerna I: 123 samt II: 97, I: 7, II: 14, II: 255 och I: 306, den sistnämnda i vad den avsåge vissa arvoden å generalstabens stat, godkänna de — — — lika med Kungl. Maj:t — — — att gälla under budgetåret 1928—1929, dock med iakttagande av vissa av utskottet föreslagna jämkningar;

b) godkänna det vid statsrådsprotokollet fogade — — — lika med Kungl. Maj:t — — — må äga tillämpning;

c) godkänna de — — — upptagna arvoden;

d) minska ordinarie förslagsanslaget — — — 24,000,000 kronor;

e) medgiva, att under — — — berörda avlöningsfyllnad; och

f) bemyndiga Kungl. Maj:t att — — — 600 kronor för år;

II) att motionerna I: 151 och II: 224, i vad de avsåge organisationen av Gotlands infanterikår, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; och

III) att sistnämnda motioner, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande utredning och förslag angående åtgärder för höjande av försvarsberedskapen, icke måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets motivering var i nedan intagna delar av följande lydelse:

i fråga om arvode till en föredragande av remonteringsärenden:

»I de av herr N. A. Nilsson m. fl. samt av herrar Fjellman och Jönsson i Revinge väckta motionerna I: 123 och II: 97 har förslag framställts, att för budgetåret 1928—1929 såsom arvode till en föredragande av remonteringsärenden hos kavalleriinspektören måtte å staten för arméfördelningsstaber, militärbefäl och inspektioner uppföras ett belopp av 8,400 kronor. Utskottet, som inhämtat att en föredragande i dessa ärenden tillfälligt anställts under innevarande budgetår genom särskilda beslut av Kungl. Maj:t, har med hänsyn till att i samband med utredningen rörande den centrala försvarsförvaltningen ifrågasatts att överflytta dessa ärenden från kavalleriinspektionen till arméförvaltningens intendentsdepartement funnit sig icke kunna föreslå, att å ifrågavarande stat upptages särskilt arvode för detta ändamål.»

i fråga om ökning av musikpersonalen vid Skånska kavalleriregementet:

»I de av herrar C. Johansson och K. Bergström väckta motionerna I: 7 och II: 14 har förslag framställts om ökning av musikpersonalen vid Skånska kavalleriregementet från ett antal av 8 till 12. Utskottet anser icke tillräckliga skäl härför vara för handen för att kunna tillstyrka motionerna.»

i fråga om avlöningen för vissa elever vid krigsskolan:

»Vidkommande förslaget till stat för krigsskolan har utskottet till en början velat erinra om att departementschefen, i avsikt att förebygga en begränsning av utbildningsmöjligheterna, ansett det böra ankomma på Kungl. Maj:t att med hänsyn till i varje särskilt fall föreliggande omständigheter besluta, i vad mån elev vid krigsskolan, som är underofficer eller furir och har försörjningsplikt, må bibehålla med innehavande beställning förenade avlöningsförmåner. Utskottet anser för sin del, att det år 1925 fattade beslutet, att dylik elev vid krigsskolan skall, i likhet med andra officersaspiranter, allenast åt-njuta värnpliktigs avlöning, allt fortfarande bör upprätthållas och att sålunda

Ang.
avlönning till
personal vid
stabers och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

icke ett så betydande avsteg från 1925 års försvarsbeslut bör göras, detta i synnerhet som det ingalunda torde få anses uteslutet, att den föreslagna anordningen skulle kunna medföra ganska vittgående konsekvenser även ur ekonomisk synpunkt. I varje fall bör någon erfarenhet vinnas rörande behovet av en sådan ändring, innan medgivande härtill av riksdagen lämnas. På grund av vad sålunda anförts, kan utskottet icke giva sin anslutning till vad departementschefen i ovannämnda hänseende uttalat.»

Vid punkten voro fogade reservationer:

av herrar *Widell, Bergqvist, C. Petrus V. Nilsson, Hallin, Hammarskjöld, Wiklund*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp och *Olsson* i Blädinge, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen måtte

a) i anledning av motionerna I: 151 och II: 224, i vad de avsåge vissa infanteriregementens organiserande såsom normalregementen samt ökning av förvaltningspersonalen vid östra brigaden, motionen I: 306, i vad den avsåge viss maskinist- och eldarpersonal, motionerna II: 515 och II: 473 ävensom med avslag å motionerna I: 123, II: 97, I: 7, II: 14 och II: 255 samt motionen I: 306, den sistnämnda i vad den avsåge vissa arvoden å generalstabens stat, godkänna — — — under budgetåret 1928—1929, dock med iakttagande av vissa utav reservanterna föreslagna jämkningar;

b) — — — — —

c) — — — — —

d) — — — — —

e) — — — — —

f) — — — — —

II) — — — — —

III) att riksdagen måtte i anledning av sistnämnda motioner, i vad desamma avsåge åtgärder för höjande av försvarsberedskapen, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i sådant hänseende;

av herr *Holmgren*, vilken anslutit sig till den av herr *Widell* m. fl. avgivna reservationen, med undantag därav, att han ansett utskottets uttalande angående motionerna I: 123 och II: 97 om arvode till en föredragande av remonteringsärenden bort hava följande lydelse:

»I de av herr N. A. Nilsson m. fl. — — — särskilda beslut av Kungl. Maj:t, har ansett sig böra på det sätt tillstyrka motionerna, att ett arvode för ändamålet uppföres å nämnda stat. Arvodet torde, i anslutning till vad som fastställts genom av Kungl. Maj:t härutinnan senast fattat beslut, böra bestämmas till 9,300 kronor. Detta belopp lär dock ej komma att i verkligheten utgå, då arvodesbefattningen i fråga torde komma att uppehållas av beställningshavare å övergångsstat eller pensionerad beställningshavare. I förra fallet kommer arvodet i sin helhet att besparas och i senare fallet att, liksom för närvarande sker, i avsevärd grad reduceras.»

av herrar *Kvarnzelius, Carl Johansson* och *Pauli*, vilka ansett, att utskottets yttrande beträffande frågan om ökning av musikpersonalen vid Skånska kavalleriregementet bort hava följande lydelse:

»På de i herrar C. Johanssons och K. Bergströms motioner (I: 7 och II: 14) anförda skälen har utskottet ansett sig böra föreslå, att musikpersonalen vid Skånska kavalleriregementet ökas från ett antal av 8 till 12 och fördelas på samma sätt, som ägt rum i fråga om övriga truppförband med musikkårer om 12 man.»

av herrar *Kvarnzelius, Johan Nilsson* i Malmö, *Carl A. Carlsson, Asplund, Carl Johansson, Pauli, Rydén, Bengtsson* i Norup och *Ward*, vilka ansett, att utskottets här ovan intagna uttalande i fråga om avlöningen för vissa elever vid krigsskolan bort utgå ur motiveringen; samt

av herr *Olsson* i Kullenbergstorp.

Ang.
avlöning till
personal vid
stabers och
trupperförband
m. fl.
(Forts.)

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Lindman: Herr talman! Statsutskottet har avstyrkt de motioner, som här blivit väckta. Nu ber jag därför att få uttala mig något om innehållet i dessa motioner. Vi hava i våra motioner riktat ett klander mot 1925 års rustningsbegränsning i den omfattning, vari den skedde, utan att saken då enligt vår mening varit tillbörligt utredd och beaktad. Det föresvävade då naturligtvis litet var, att det skulle komma till stånd en mera allmän rustningsbegränsning, sådan den var omtalad i nationernas förbunds pakt. Men jag vill nu konstatera, att något resultat av detta har tills dato icke kommit till stånd. Man kan säga, att alla försök, som blivit gjorda, hava i det fallet varit misslyckade. Jag skall icke här besvara kammaren med att redogöra för alla dessa kommissioner av olika slag, militära kommissioner och blandade kommissioner, som varit tillsatta. Det torde vara nog att konstatera, att hela detta arbete synes för närvarande vara fullkomligt förgäves. Jag tror till och med, att man kan säga, att något resultat av en mera allmän rustningsbegränsning icke ens kan hägra för oss i ett avlägset fjärran. Jag vill exempelvis beträffande försöken att få till stånd en överenskommelse om begränsning av rustningarna till sjöss, anmärka hursom det förts förhandlingar mellan vissa stormakter härom på den allra senaste tiden, utan att dessa dock lett till något som helst resultat. Skulle man vilja säga, att något resultat dock kommit till stånd, skulle det vara, att förhandlingarnas misslyckande lett till öknings av rustningarna mot vad förut varit fallet.

Nu hava vi motionärer, det vill säga jag och de med mig liktänkande, som motionerat om detta, haft den uppfattningen, att man borde på denna fråga egentligen lägga ett sakligt övervägande, att man skulle undersöka saken närmare, vilket efter vår uppfattning icke blivit gjort. Vi hava vid tidigare tillfällen framhållit, att några strategiska utredningar icke blivit gjorda angående möjligheterna för landets försvar, och att det sålunda är en brist därutinnan, att så icke skett. Men vad vi begärt har varit alldeles förgäves. Det ser nästan ut, som om vänsterlösningens män icke skulle vilja giva sig in på detta, och som om de hade någon sorts fruktan för att, om vi verkligen börja söka utreda denna fråga från de angivna synpunkterna, skulle detta kunna bliva till någon olägenhet för dem beträffande det beslut, som de fattat. Jag läste i en tidning häromdagen, hursom herr Hansson i Stockholm vid ett möte — jag tror, att det var i Liberala klubben — uttalade sig om inledaren vid det tillfället, redaktör Rinman, att han icke gjort något försök att fastställa vårt försvars behov. Det var liksom ett klander, som herr Hansson uttalade mot honom beträffande hans då hållna inledningsföredrag. Men samma anmärkning drabbar herr Hansson själv från den tiden, då han var försvarsminister, ty han har sannerligen icke gjort något försök i den riktningen han heller.

Emellertid lönar det sig uppenbarligen icke att vädja till riksdagen i den fråga, som jag senast talat om. Det ser man därav, att även de mest blygsamma framställningar, som göras från motsatt sida, bara mötas med ett bleklagt nej från utskottet. Under sådana förhållanden och då vi naturligtvis vetat, att ställningen i utskottet var ungefär densamma i år som förlidet år och året förut, hava vi icke gjort något yrkande i detta avseende.

Vi hava däremot ansett, att när man icke begär en mera fullständig och mera

Ang.
avlöning till
personal vid
stabers och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

omfattande utredning, så skulle man i vilket fall som helst söka att se till, att man finge den största möjliga effektivitet av försvarsorganisationen inom den ram, som av riksdagens majoritet blivit fastställd. Ty det är väl på det sättet ändå, och det menar väl även den dåvarande och nuvarande majoriteten, att det försvar, som vi hava och skola hava, skall vara dugligt. Jag vill minnas, att jag hört uttalas från ansvarigt håll, att man vill hava den högsta möjliga effektivitet inom den ram, som fastslogs 1925. Nog veta vi, att försvarsfrågans lösning, sådan den kom till stånd, icke infriat förväntningarna beträffande kostnaderna. Jag tog mig friheten att göra den anmärkningen vid årets remissdebatt, och vad jag då sade i den delen, står tills dato oemotsagt. Vad jag då yttrade har jag följaktligen sökt ytterligare verifiera. Det har till fullo bekräftats, vad som då av mig uttalades beträffande kostnaderna. Men man skall icke inbilla sig, att, därför att kostnaderna äro högst betydligt mycket större än vad man 1925 räknade med, så är detta något slags kriterium på, att försvaret är bättre än det försvar, som man då avsåg att skapa. Så är ingalunda förhållandet. Det kostar visserligen mycket mera än man räknade med, men försvaret har därför icke i något avseende blivit bättre. Jag menar, att de ökade penningssummor, som åtgått, hava icke använts till att förstärka, förbättra eller utvidga något. Det är fullkomligt oförändrat.

När jag ser på hela denna försvarsreform, kan jag för min del icke neka till, att jag känner en ganska djup förtvivlan över vad som då gjordes. Man löser en fråga genom att två partier, som hava majoritet i riksdagen, trumfa igenom sitt beslut, och man gör detta, utan att man har saken tillräckligt utredd och genomforskad. Det påminner för övrigt ganska mycket om den lösning, som gjordes av samma partier i fjol, när det var fråga om skolreformen. Det är väl ingen av herrarna, som vill säga, att denna reform blev bra löst. Jag vill fråga, om det verkligen är någon av herrarna, som vill påstå, att försvarsreformen var bra och fick en god lösning. Jag anser, att man även på det motsatta hållet borde kunna erkänna, att man misslyckats såväl beträffande försvarsreformen som i fråga om skolreformen.

Utskottet skjuter nu frågan ifrån sig, skjuter densamma, i vad beträffar försvarsberedskapen, över på Kungl. Maj:t. Ett utskott, som så ofta föreslår riksdagsskrivelser till Kungl. Maj:t och en riksdag och en andra kammare, som äro med om att skriva till Kungl. Maj:t tätt och tida om både det ena och det andra, kunna icke i en av våra allra viktigaste frågor skriva till Kungl. Maj:t, detta därför, säger utskottet, att i en sådan fråga måste utredningen vara beroende på Kungl. Maj:ts initiativ. Jag vill dock minnas, att det icke var så synnerligen länge sedan jag hörde herr försvarsministern — jag tror, att det var på ett möte — hålla ett tal, där han förklarade, att han finge uppbära klander för bristande initiativ, men att det vore oförtjänat, därför att om han föresloge riksdagen något, finge han avslag av riksdagen. Med andra ord Kungl. Maj:t och försvarsministern skylla på riksdagen, men riksdagen skyller på Kungl. Maj:t. På sådant sätt låses frågan fast, och ingendera parten kommer någon vart.

Nu utlovades det emellertid, som jag sade, att man skulle få den största möjliga effektivitet inom ramen för det fattade beslutet. Man frågar sig då, om vi hava denna största möjliga effektivitet. Jag vågar för min del säga, att om man tror, att man har den, blundar man ganska ordentligt. Då vill man icke se skavankerna och felaktigheterna. När sålunda motionärerna i detta fall givit sig in på att begära förbättringar för att höja effektiviteten inom den beslutade organisationen, så har det varit fullt avsiktligt för att pröva, huruvida icke åtminstone i den utsträckningen de, som voro med om vänsterlösningen, skulle kunna vara med om en och annan förbättring, där en sådan vore av nöden påkallad. Vi började då vår motion med att framställa ett yrkande om att de

s. k. mindre regementena, som fått den mindre kadern, vilket ju tillkom på grund av en kompromiss i riksdagen och alltså icke föreslagits av Kungl. Maj:t, skulle få sina kadrer utökade, så att de bleve normala regementen. Utskottet svarar på frågan på det sättet, att utskottet säger, att någon närmare erfarenhet ännu icke vunnits beträffande verkningarna av 1925 års härordning, och därför har utskottet icke ansett sig kunna förorda några mera väsentliga ändringar.

Jag skulle, herr talman, inom parentes vilja fråga, om statsutskottet förordat några oväsentliga förändringar. Det är visst något beträffande musiken, som blivit förordat. Skulle det falla under det oväsentliga, medger jag att i fråga om försvarsberedskapen är det rätt oväsentligt. Men det står kvar, att utskottet icke velat göra något. Man skall, som det heter på riksdagsspråk, vänta och se och vinna erfarenhet av saken. Nu menar jag, herr talman, att vi hava en alldeles tillräcklig erfarenhet just beträffande det område, jag talat om, nämligen dessa mindre regementen. Dessa regementen äro avsedda att vid mobilisering tjäna precis samma syfte som de andra och vara lika stora som de andra. Det är deras uppgift vid mobilisering. Men redan på de normala regementena är kadern för snävt tilltagen, så att den måste sägas vara otillräcklig, så fört det blir fråga om att anordna t. ex. under sommarens lopp skolor eller särskilda övningar. Sådant går helt enkelt icke för sig att göra. Det är därför, att man icke har tillräcklig tillgång till befäl och underbefäl. Kadern är för liten. När inspektören för militärläroverken begärde att få dela upp studenternas övningar på två år, detta både från övningssynpunkt sett och för studenternas egen skull, så lät detta sig icke göra, därför att man icke hade tillräckligt befäl. Kadern vid normalregementena ligger redan den vid bristningsgränsen. Då är det alldeles uppenbart, att det vid dessa mindre regementen skall vara ännu mycket sämre ställt, detta alldeles särskilt i fråga om deras mobilisering men även i fredstid. Ty det är så, herr talman, att dessa kadrer äro avsedda endast för att öva de värnpliktiga i första tjänstgöringen. Således förstå vi, att de räcka icke till någonting annat.

Vi hava vidare i vår motion talat om den av riksdagen tillskapade östra brigaden, som ju är någonting ofullgånget. Det är två infanteriregementen men utan de tillbehör, som skulle erfordras för att det skulle vara ett självständigt förband. Det är riksdagens skapelse. Men herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har sannerligen icke gjort något för att söka förbättra detta riksdagens verk, utan tvärtom tror jag, att han gjort allt för att göra det sämre. Det vill förefalla, som om det farit politik i denna östra brigad, när man tänker på herr statsrådets åtgöranden beträffande brigadchefens ställning. Jag går så långt, att jag säger, att jag är övertygad, att om herr Hansson i Stockholm fått ordna denna sak, hade det blivit bättre gjort än det nu blivit. Brigadchefen har blivit någonting, som varken är fågel eller fisk, någonting mitt emellan. Brigadchefen vet icke var han finnes, ty brigaden skall lyda i vissa avseenden under den ene och i andra avseenden under den andre. Jag skall icke gå in på denna östra brigad, ty jag vet, att det är en annan talare, som kommer att särskilt sysselsätta sig med densamma.

Jag skall därför gå vidare och tala om en annan sak, nämligen frågan om fästningarna och säkerhetsbesättningarna för fästningarna. Sedan man nu lagt i materialreserv en del fästningar och lagt ned andra, hava vi här i vårt land tre fästningar kvar, nämligen den stora fästningen i norr, Boden, och tvenne sjöfästningar. När nu landet består sig med ett försvar på dessa mycket utsatta positioner, tycker man, det skulle vara rätt naturligt, att man ställde det så, att man hade en säkerhetsbesättning i fästningarna. Men det har man icke. Vi ha motionerat om detta. Det är ingen stor sak det gäller. Men nog är det rätt underligt att tänka sig, att under en lång tid av året lig-

Ang.
avlöning till
personal vid
stabar och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

Ang.
avlöning till
personal vid
staber och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

ger nu en sjöfästning utan säkerhetsbesättning. Kanske några av kammarens ledamöter erinra sig från början av det rysk-japanska kriget för något mer än 20 år sedan, hurusom då den stora ryska fästningen Port Arthur vid krigets början saknade en ordentlig besättning.

Nu går jag vidare, herr talman, och vill yttra några ord om den mycket överklagade frågan om kategoriklyvningen. Jag talade om det vid remissdebatten, men jag måste för sammanhangets skull återkomma till saken nu. Denna kategoriklyvning är ju tillkommen uteslutande för att göra besparingar. Men därmed har man också åstadkommit, att landets till vapentjänst dugliga manliga ungdom icke kommer att i sin helhet vapenövas och bliva användbar och till nytta vid krigstillfälle. Kategoriklyvningen är någonting, som med all säkerhet är svenska folket motbjudande. Jag är övertygad om, att om man skulle vända sig till befolkningen i landsorten och fråga, om man tycker om kategoriklyvningen, så skall man svara, att detta är någonting, som vi icke äro vana vid, någonting, som vi aldrig tänkt oss, något orättvist och motbjudande för oss att vara med om. Det väcker ovilja och harm, att det skall vara på det sättet. Då emellertid denna kategoriklyvning genomfördes, då, herr talman, vill jag lova, det talades stora ord i riksdagen om hur utmärkt det skulle vara med denna anordning, hur man skulle få fram en renodlad övning för de till linjetjänst inskrivna under de 140 dagar, som skulle tillbringas under fanorna. Det kom ifrån den ene talaren efter den andre. Jag skall bara, eftersom jag ser, att herr Johan Nilsson i Malmö från första kammaren sitter här inne, be att få tala om för herr talmannen och kammarens ledamöter, vad denne framstående representant beträffande försvarets nedskrivning då uttalade. Han sade: »Det är ju visserligen i och för sig någon skillnad på 165 och 140 dagar. Men det förhåller sig dock så, att medan inom ramen av de 165 dagar man haft skulle utföras även handräkningsarbete, så hava vi tagit bort detta från de 140 dagarna, vilka sålunda i sin helhet äro ren utbildningstid. Dessa 140 dagar äro alltså mera värdefulla för utbildningen än högerns 165 dagar.» Jag skall icke citera vidare. Han uttalade alltså, att nu skulle de 140 dagarna utnyttjas såsom renodlad utbildningstid, såsom utskottet hade föreslagit. Herr Hansson i Stockholm sjöng på samma melodi. Jag skall icke besvara kammaren med att närmare ingå härpå. Och sedan kom herr förste vice talmannen i denna kammare, vilken var, då liksom alltid, »besjälad av försvarsvilja». Och sedan kom herr Hamrin, den nuvarande handelsministern, som uttalade sig ytterligt positivt och kategoriskt i denna fråga. Jag skall icke nämna den ärade ledamot, som nu leder kammarens förhandlingar, ty det kan ju vara onödigt. Vad blev då, mina damer och herrar, resultatet av allt detta? Ja, den som läst motionen finner det uttryckt i siffror. Han finner, att när man under det sistförflutna utbildningsåret hade beräknat antalet tjänstgöringsdagar för linjetjänst till 3,334,000 dagar, så fick av detta linjemanskap utföras handräkning till ett antal dagar av 504,000. Alltså mycket nära en sjättedel av de 140 dagarna fick manskapet utföra handräkning. Det var den renodlade linjetjänsten, som fallit ut på det sättet. Med andra ord: 23 å 24 dagar av de 140 gingo åt till detta.

Nu skall ju villigt erkännas, för att ingen skall anmärka på det, att det är klart, att en del av detta linjemanskap befinnes under sin tjänstgöring icke vara lämpligt för fortsatt utbildning till linjetjänst och överföres därför till handräkningstjänst. Men även om jag drar ifrån en tillräcklig procent för denna kategori, kan jag dock icke komma ifrån, att de till linjetjänst inskrivas användning i handräkningstjänst svarar emot 16 å 17 dagar. Och det underliga är, herr talman, att det finnes tillgång till ersättningsreserv. Ersättningsreserven skall också tjänstgöra 140 dagar. Men man låter den icke tjänstgöra 140 dagar, utan man låter den tjänstgöra bara, såsom senast varit

fallet, i 90 dagar. Det vill säga, att man *kan* taga ut full handräckningstjänst ur ersättningsreserven, men man *gör* det icke. Nu vet jag visst, att i årets proposition är föreslagen någon liten förbättring, men dock icke en sådan, att den på något sätt avhjälper detta. Man tar sålunda under dessa dyrbara 140 dagar manskap i linjetjänst för att göra handräckning, skala och koka potatis och sådant annat, och så låter man ersättningsreserven i stället gå ut och rekrytera de arbetslösa. Ty det är vad de naturligtvis göra, även om det icke precis är just de mannarna, som komma att göra det, utan några andra. Men de öka svårigheterna på detta område. Jag vill minnas — jag kan icke säkert säga, i vilket sammanhang jag har mitt minne av det, om det nu var vid remissdebatten eller vid något annat tillfälle — att herr Hansson har uttalat, att det förut var mycket illa organiserat beträffande handräckningstjänsten, men att det numera icke vore så illa organiserat i detta avseende. Jag är den förste att erkänna, att det under tidigare år slösats med folk, som använts till handräckning. Men så är det nog icke nu, ty nu hava regementscheferna mycket stort arbete med att försöka knäpa ihop handräckningsmannarna, så att de s. k. »linjetjänstarna» skola behöva användas till detta så litet som möjligt.

Jag går över, herr talman, till nästa fråga, som vi talat om, nämligen materielanskaffningen, om vilken utskottet uttalat sig, såsom jag nyss sade, nämligen att det skall vara beroende på Kungl. Maj:ts initiativ, om någon åtgärd skall vidtagas för försvarsberedskapens höjande. Jag undrar, herr talman, om kammarrens ledamöter verkligen veta, huru det förhåller sig med vår materielfråga. Om man ville och vågade göra en klar och tydlig framställning beträffande denna materielfråga, så att den kunde läggas fram i en liten skrift för oss alla, skulle det väcka mycket stor uppståndelse. Det skulle väcka förvåning, huru det verkligen är. Kammarrens ledamöter ha säkert icke gjort sig en föreställning därom. Jag skall icke nu tala om det, som jag anförde i remissdebatten, nämligen om de s. k. stridsvagnarna, som det var fråga om att anskaffa till det gamla Göta garde, där man har ett anslag på sammanlagt 400,000 kronor att utgå under 10 år, och som räcker till att anskaffa en bråkdel av det, som skulle erfordras för den uppsatta bataljonen. Jag skall icke heller tala om, huru herr försvarsministern har behandlat frågan om flyget, där han prutat ned på materiel mot vad det skulle vara och icke givit den ersättning, som skulle vara. Ja, där har han t. o. m. gått in på själva organisationen och prutat ned den, jämfört med vad som bestämdes 1925. Nej, jag skall tala om en annan sak, som jag icke nämnde då, nämligen om huru det förhåller sig med vårt fältartilleri.

Jag minns, när vårt nuvarande fältartilleri anskaffades. Jag kan icke på rak arm säga, vilket år det var, men det torde ligga en 25 år tillbaka i tiden. Detta fältartilleri är förslitet och måste ersättas med nytt. Skall man ha ett odugligt fältartilleri? Vi hava artilleriregementen, men vi hava gammalmodig materiel för dem. Och jag tror icke, att någon skall kunna stå upp och förklara för mig, att jag har orätt i detta stycke. Den ansvariga myndigheten, generalfälttygmästaren, har begärt ett anslag för att göra förberedelser till en nyanskaffning. Såvitt jag vet, har försvarsministern givit honom ett bleklagt nej på den framställningen. Detta gör, att en vacker dag komma ögonen att öppnas på den nuvarande regeringen, och vänsterlösningens män över huvud komma att få ett uppvaknande, som de bestämt icke drömt om. Ty jag förmodar, att de icke själva hava trott det vara så dåligt, som det är, utan att de levat i den föreställningen, att här alltså är bra, att vi ha kanoner, och att allt är gott och väl. Men om kanonerna äro slitna och omoderna, då duga de icke att försvara sig med. Jag läste en liten broschyr, som kom ut 1927, som var författad av herr Hansson i Stockholm, och som kallades för »Fakta». I den säger han på ett ställe, att det visserligen icke är troligt, att

Ang.
avlöning till
personal vid
stabers och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

Ang.
avlöning till
personal vid
staber och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

högerkritiken skulle tystna, men den skulle få betydligt mindre gensvar, i den mån vänsterlösningens män visade allvarlig vilja att hålla de 1925 beslutade försvarsanstalterna i skick. Jag skulle vilja säga, att däri har herr Hansson alldeles rätt och att det är viktigt att hålla dem i skick. Men det äro de icke. Det är det, som är det stora felet med hela denna sak. Och att få materielen fullgod, så att herr förste vice talmannens maskinarmé verkligen existerar, och icke bara personalen utan även maskinerna, d. v. s. i detta fall kanonerna, det är vad vi vilja. Vi vilja ingenting annat. Vi vilja, att det skall vara fullgod materiel. Och jag skulle vilja hoppas, att herrarna, som hade majoritet 1925, ville detsamma. Man får icke försumma detta.

Man har gjort en lösning, och den har en majoritet genomfört och påtvingat riksdagen emot en ganska stor minoritets vilja och önskan. Man kan väl ändå icke begära, att då man gör en sådan stor reform som denna — förlåt mig, icke en reform, men en så stor nedskrivning, en så stor omstöpning, som här blivit gjord — att den skall kunna efter två å tre år befinnas i alla avseenden ofelbar efter tillskyndarnas egen mening. Det är ju helt enkelt omöjligt. Men man skulle nästan tro, att den tankegången besjalar herrarna, därför att det icke på någon punkt får erkännas, att något misstag eller någon felaktighet blivit begången. Allting är bra, och allt vad vi komma med och påpeka, vare sig det gäller större saker eller detaljer, leder bara till att man slår dövörat till och blundar. Man vill icke höra på oss och vill icke erkänna, att det kan vara något fel begånget.

Men, herr talman — och därmed har jag kommit till slutet av vad jag hade att säga — det kommer väl en dag, när man vaknar och kanske finner, att det är brister icke bara i organisationen utan även i försvarsberedskapen beträffande materielanskaffningen. Det är för att i någon mån väcka uppmärksamheten på vad som här försummats och försöka att om möjligt kunna få gehör ifrån den s. k. vänsterlösningens män för att de böra göra allvar av de uttalade orden, att man skall hava effektivitet inom den ram, som man skapat, det är det enda skälet varför jag begärt ordet här i dag. Ty någon framgång för mina yrkanden får jag naturligtvis icke.

Jag yrkar emellertid, herr talman, bifall till den av herr Widell m. fl. vid denna punkt fogade reservationen.

I detta yttrande instämde herrar andre vice talmannen *Nilsson, Olsson i Blådinge, Järte, Holmdahl, Christenson i Södertälje, Lilliecreutz, Göranson, Svensson i Betingetorp, Olsson i Kalmar, Lundquist i Baggarbo, Holmgren, Jönsson i Boa, Svedman, Anderson i Linköping, Wirsell, Johanson i Huskvarna, Laurén, Månsson i Erlandsro, Fjellman, Henrikson, Bernström, Olsson i Broberg, Wallerius, Almquist, Gustafson i Kasenberg, Alströmer, Johansson i Väby, Leffler, Anderson i Storegården, Hedén, Ros, Persson i Falla, Lorichs, Holmström i Gävle, Öberg, Hedlund i Häste, Lindmark, Nilsson i Antnäs och Hedström.*

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Rosén:** Herr talman! Herr Lindman nämnde i sitt anförande, att jag skulle gjort ett uttalande på något möte, att om jag begär något anslag hos riksdagen, så avslås det. Jag borde kanske icke hava berört detta, men eftersom det kanhända blir någon legendbildning därav, ber jag få säga, att jag icke känner till något sådant yttrande. Och jag har haft så mycket mindre anledning att fälla det, som riksdagen varit vänlig nog att bevilja, såvitt jag nu kan erinra mig, så gott som vartenda anslag, jag begärt.

Rörande östra brigaden har det ju mycket talats men ännu mera skrivits om den saken. Jag ber då, i anledning av att herr Lindman nu fört frågan på tal,

att i några få ord få erinra om den frågans utveckling. 1925 års riksdag beslöt på förslag av försvarsutskottet, att det skulle finnas två infanteriregementen mera än Kungl. Maj:ts förslag upptog. Försvarsutskottet berörde i sitt utlåtande de olika alternativ, som enligt utskottets mening funnos för att passa dessa båda regementen i organisationen. Utskottet ville emellertid icke taga ställning till den frågan utan förklarade, att Kungl. Maj:t borde verkställa en utredning om saken. En sådan utredning gjordes också av chefen för generalstabens, som framlade en rad olika alternativ men stannade vid att föreslå en brigad, östra brigaden, så sammansatt som försvarsutskottet hade antytt. Det var sålunda fullkomlig överensstämmelse mellan försvarsutskottet — fastän detta utskott icke gjort något bestämt uttalande i denna organisationsfråga — och chefen för generalstabens. Vid 1926 års riksdag framlade dåvarande försvarsministern detta förslag — jag tror, det var i statsverkspropositionen — och han anslöt sig fullt och helt till generalstabschefens mening. Jag vill i detta sammanhang erinra om att generalstabschefen ville ha denna organisation av ledningen för brigaden så enkel som möjligt. Han ansåg att det vore mycket önskvärt, att där funnes en särskild fortifikationsofficer och särskild förvaltningspersonal. Men med hänsyn till önskvärdheten av att kostnaderna skulle bli så små som möjligt, ansåg han sig böra avstå från detta krav. Det var, som sagt, detta förslag, som Kungl. Maj:t anslöt sig till, och som riksdagen godkände utan att däri göra någon som helst ändring. Vid 1927 års riksdag föll det så på min lott att framlägga det första förslaget till stat för denna östra brigad. Det är ganska naturligt, att jag därvid följde generalstabschefens av Kungl. Maj:t tillstyrkta och av riksdagen bifallna förslag. Jag saknade anledning att göra något annat. I statsutskottets utlåtande vid fjolårets riksdag, där förslaget tillstyrkts, fanns visserligen en reservation av ett antal högerrepresentanter, som då önskade koppla till litet kavalleri och litet artilleri m. m., så att det skulle bli en liten arméfördelning. Men det gick icke riksdagen med på. När sedan beslutet under sistlidna år skulle fastställas för den nya organisationen, blev detta fullständigt i överensstämmelse med det förslag, som hade framlagts för och godkänts av riksdagen, utom i ett avseende, nämligen därutinnan att på arméförvaltningens intendentsdepartements enträgna hemställa förvaltningspersonal placerades vid östra brigaden. I detta avseende gjordes sålunda en utvidgning av det fattade beslutet. Men jag kan ju tillägga, att jag gick med på detta endast som ett försök. Det är om denna brigad, som herr Lindman nu säger, att den är någonting ofullgånget, att den är varken fågel eller fisk.

Beträffande handräckningsfrågan har ju den saken varit på tal, jag tror redan vid remissdebatten i år. Jag har ganska grundligt studerat den frågan, både vid truppförbanden och i infordrade handlingar, och funnit, att det råder synnerligen olika förhållanden vid olika truppförband.

Ibland äro dessa olika förhållanden obegripliga, och man kan icke förstå, vad de bero på. För min del kan jag icke fatta annat, än att de hava sin grund i vederbörandes större eller mindre organisationsförmåga eller kanske sinne för att utnyttja personalen på ett ändamålsenligt sätt. Men därtill vill jag säga, att den omständigheten, att under senaste tiden åtgått en ganska stor procent personal till handräckning, ju har sitt sammanhang, som var och en borde kunna förstå, med övergången till den nya härordningen. Emellertid pågår det ju, som jag vid ett föregående tillfälle berörde, försök med att genomföra ett par reformer, som skulle åstadkomma, utom andra fördelar, även besparing utav handräckningspersonal. Jag syftar på utspisningen och på förrådstjänsten. I båda fallen åtgår nu mycket folk. Det finnes regementen där icke mindre än 30 man och t. o. m. däröver dagligen göra handräckning i manskapsköken, en oerhörd hög siffra. Det är tämligen säkert, att man genom att anställa, såsom

*Ang.
avlönning till
persona vid
staber och
truppförband
m. fl.
(Forts.)*

Ang.
avlönning till
personal vid
staber och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

hittills skett, vid fyra å fem regementen, kvinnlig kökspersonal, kökspersonalen kan nedbringas till hälften och därunder, förutom det att hushållningen blir bättre, maten blir smakligare, renligheten större och priset billigare. Dessutom göras liknande försök på förråden, där civila personer anställts, som skola sköta förrådsarbetet i stället för de värnpliktiga, vilka äro där några veckor och icke hinna uträtta så mycket, sedan de väl lärt sig hur arbetet skall skötas. I båda fallen har det visat sig bliva goda resultat. Meningen är att, sedan riksdagen nu uttalar sig för fortsatta försök med det nya utspisnings-systemet, detta kommer att i större utsträckning genomföras. Därigenom kommer en hel del handräckning att bliva överflödig. Jag tror dock, att det nu är åtskilligt bättre, trots övergången, än det var för låt oss säga 10 år sedan. Jag kan nämna för herr Lindman, att en äldre utredning i denna fråga, som föreligger, anger att vid ett av den gamla goda tidens stora kompanier, sedan allt behövt handräckningsmanskap uttagits för dagen, 11 man återstodo, som skulle utbildas till militärtjänst. Så bedrövt har det icke varit under den tid jag haft med försvarsväsendet att göra.

Sedan var det en hel del andra saker, som herr Lindman var inne på, men, därom skall jag fatta mig kort. Den ena gällde materielen till fältartilleriet, som skulle vara alldeles försliten. Ja, kanonerna äro ganska gamla, men det vitsordas från sakkunnigt håll, att dessa förslitna kanoner dock skjuta mycket bra, och det lär vara den viktigaste egenskapen. Jag har närvarit vid skjutövningar och funnit, att den uppgiften är alldeles riktig. Beträffande flygvapnets materiel, måste herr Lindman säkerligen veta, att jag framlagt förslag om beviljande av betydligt större anslag än som förutsattes i 1925 års försvarsproposition och i riksdagens uttalande. Riksdagen har också gått med på dessa betydligt ökade anslag. Jag har emellertid den uppfattningen, att huru stora anslag, som än skulle begäras, komma de säkerligen aldrig att bli så stora, att herr Lindman blir nöjd.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Herr Lindman var bland annat särskilt onådig mot utskottet för dess behandling av de föreliggande motionerna på denna punkt, och han undrade om man icke borde anlägga ett sakligt övervägande vid bedömandet av också dessa. Jag vill för min del säga, att så vitt vi hava kunnat finna av både läget och diskussionen här, så finns det ingenting som kan ge stöd åt den uppfattningen, att icke utskottet i detta fall såväl som i andra har anlagt en saklig syn vid övervägandet av vad som här påyrkats. Vad hade, därest riksdagen nu beslutat i överensstämmelse med herr Tryggers m. fl. och herr Lindmans m. fl. yrkanden, vad hade, frågar jag, då ett sådant beslut inneburit, och i vilken relation hade ett sådant beslut sakligt stått till hela den allmänna kritiken av dels rustningarna i världen och dels vår egen svaga försvarsställning sådan som herr Lindman här tecknade den? Yrkandet i den föreliggande högerreservationen innefattar nämligen, att Jämtlands fältjägarregemente, Södra skånska infanteriregementet, Dalregementet, Hälsinge regemente, Hallands regemente, Västerbottens regemente, Västernorrlands regemente, Värmlands regemente och Kronobergs regemente utom detachementet i Karlskrona, skulle göras till s. k. normalregementen. De för nästa budgetår ifrågakommande förändringarna i dessa regementens sammansättning skulle inskränka sig till att en furirbeställning skulle uppföras på vartderas stater, men så därefter skulle den gemensamma kostnadssiffran ställa sig i runt tal till 600,000 kronor eller kanske något mera i budgeten. Nu måste man ju fråga sig, då yrkandet i den punkten verkligen innefattar detta, i vad

avseende har ett bifall till detta yrkande förmåga att i högre grad än vad som är fallet med en organisation av begränsade regementen, som vi nu hava, stärka känslan av säkerhet? Jag vill för min del säga, att ett sakligt bedömande torde för det första tvinga upp försvarsproblemet till belysning från en annan utsiktspunkt än den herr Lindman här utgått från, och vidare hava till följd, att man kanske rent av kommer till det resultatet, att den väg, som högern rekommenderar, från *saklig synpunkt* icke vore tillräddig att beträda. När utskottet avstyrkt denna förändring av dessa regementen till normalregementen, så hävdar utskottets majoritet bestämt en på saklighet och sakkunskap oomkullrunkeligt grundad uppfattning. Men härtill kommer något, som herr Lindman också var inne på, nämligen att här finnes en majoritet i riksdagen, som tog ansvaret för beslutet år 1925, vilken naturligtvis även i år, liksom fallet har varit åren 1926 och 1927, har fullt ansvarigt bedömt försvarsorganisationens funktion utifrån 1925 års beslut och under dessa två år icke funnit anledning att på den punkten göra någon förändring, en ståndpunkt, som enligt min mening är lika stark ännu i dag 1928.

Vidare påyrkas utökning av förvaltningspersonalen vid östra brigaden — jag talar fortfarande å utskottets vägnar, ty jag skall icke ge mig in på partiledarnas, regeringschefens och försvarsministerns brytningar inbördes, den saken må de klara upp. Jag frågar mig verkligen då, huru skulle det se ut, om på ifrågavarande område riksdagen behagade ge sig in på att korrigera Kungl. Maj:t i förvaltningsavseende, när det gäller att placera människor på olika arbetsposter? Har Kungl. Maj:t, här närmast försvarsministern, ansett sig icke kunna föreslå utökning av ifrågavarande personal eller tillförsel av den personal, som här i högermotionerna avses, ja, då förefaller det mig, som om ett riksdagens beslut i motsatt riktning skulle komma att vila på synnerligen osakliga och osakkunniga grunder.

Så komma vi vidare till den tredje frågan, den om den allmänna utredningen. Ja, man har i dag i första kammaren erinrat om, att Kungl. Maj:t har tillsatt en utredningsnämnd i syfte att undersöka vilka åtgärder, som i luftförsvarsavseende kunde behöva vidtagas, och att den utredningen skulle täcka de krav, som framställts i högermotionerna. I vad mån den gör det eller icke är ju en sak för sig. För mig synes dess arbete lätt kunna tvinga fram, att denna luftförsvarskommission upplöses — icke därför att den icke skulle hava någon uppgift att fylla, utan därför att det är mycket möjligt, att utvecklingen och vad arbetsmaterialet kan komma att avslöja torde komma att peka hän på nödvändigheten av en allmän, förnyad och ganska nära förestående undersökning av hela försvarsproblemet på nytt. Man var inne på den frågan i första kammaren i dag även från borgerligt håll, och jag fann i de synpunkter, som där framfördes, ganska många goda hållpunkter för detta. Ty, för att nu säga några ord härom, skola vi utreda frågan om vårt luftförsvars behov, kunna vi mycket väl komma in på en sådan expansion på detta speciella område, som rubbar den allmänna ekonomiska försvarsplanen från 1925, och möjligheterna att infoga en sådan allmän ekonomisk expansion av luftförsvaret i den givna ramen kan bli mycket svårt, kanske så svårt, att man nödgas göra en gemensam utredning och ta det hela i ett sammanhang. Och sålunda kan, herr Lindmans och högermotionärernas bön förutan, utvecklingen själv här i en viss detalj, som handlagts och letts av försvarsministern, bli sådan, att man snabbare än beräknats måhända kan komma till en allmän förnyad undersökning av hela försvarsproblemet.

Sålunda, jag kan, herr talman, icke finna annat, än att den behandling av föreliggande motioner, som utskottet har ägnat desamma, är på varje punkt fullkomligt saklig, och att man alls icke skattat åt någon benägenhet, att icke diskutera vad däri föreslagits. Det var om den saken.

Ang.
avlönning till
personal vid
staber och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

Ang.
avlöning till
personal vid
stabers och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

I övrigt har i huvudsak Kungl. Maj:ts förslag av utskottet tillstyrkts. Det är endast en punkt, där vi gjort en avvikelse, och jag vill icke för min del kalla den avvikelser för en principiell eller en mycket starkt motståndsbetonad avvikelse, utan jag skulle vilja kalla den för en avvaktande avvikelse. Det är, när det gäller våra furirer och underofficerare, som skola gå igenom krigsskolan. Vi hava ansett det vara något för tidigt att bedöma, huruvida det kan komma att föreligga ett faktiskt behov av att på lönevägen understödja en aspirant vid krigsskolan. Det är för tidigt ur många synpunkter. I första rummet kan det ju icke vara något statsintresse att söka driva fram en sådan linje, att unga gifta personer köra in på den banan. Hela den uppgift, som här föreligger, för dessa unga män synes vara av beskaffenhet att böra slutföras, innan vederbörande bildat familj, innan de, så att säga, vidtagit åtgärder för att slå sig till ro och innan de fått ett ekonomiskt ankarfäste. Några officiella åtgärder av den beskaffenhet, som här föreslagits, bör man icke vidtaga, förrän man är alldeles övertygad om, att man skulle utöva mannamån emot en dugande ung aspirant från dessa håll, om man icke gäve honom från statens sida ett handtag till stärkande av hans ekonomi utöver den annars bestämda inkomsten. Det är den grundsyn, som vi haft. Det innebär en avvaktande hållning, och jag tror, att utskottsmajoriteten har haft mycket goda skäl för att tills vidare rekommendera, att man får se tiden an på denna speciella punkt.

I övrigt, herr talman, ber jag att, efter vad jag nu yttrat, få yrka bifall till vad utskottet har hemställt om i förevarande sammanhang.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Holmgren: Herr talman! Herr Lindman har förut under överläggningen på denna punkt utförligt klarlagt högerrepresentanternas ståndpunkt i denna fråga och sålunda därmed även den uppfattning, som legat till grund för reservationen. Jag skall därför icke uppehålla kammaren i onödan med något resonemang i dessa frågor utan endast foga några små randanmärkningar till den diskussion, som hittills pågått.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet gav kammaren nyss en redogörelse för, huru organisationen vid östra brigaden har kommit till, och jag har ingen anledning att göra några erinringar gent emot denna hans redogörelse. Men därför att de organisatoriska förhållandena hava utvecklat sig på ett visst sätt är det icke givet, att de hava utvecklat sig lyckligt. För min del skulle jag vilja framhålla, att det är ägnat att väcka en viss förvåning, att utskottsmajoriteten icke ens velat tillmötesgå motionärerna i deras blygsamma krav angående en viss utveckling av östra brigadens stab. I all synnerhet finner jag kravet på arvode till en pensionerad fortifikationsofficer vara ganska starkt grundat. För närvarande äro ju förhållandena sådana, att kasernerna i Linköping i tekniskt-ekonomiskt hänseende lyda under arméfördelningschefen för östra fördelningen, vilken har sitt säte i Stockholm, under det att den personal, som bor i dessa kaserner, lyder under chefen för östra brigaden, vilken bor i Linköping. Det måste väl ändock betraktas som en organisatorisk oformlighet detta hälftenbruk mellan de bägge generalerna. Dessutom medför anordningen den olägenheten, att den officer vid östra fördelningen, som är bosatt i Stockholm, nödvändigtvis måste företaga upprepade resor ned till Linköping för att kunna öva den tillsyn över kasernerna, som är honom ålagd. Nu hava motionärerna föreslagit en förbättring i dessa förhållanden genom att anförtro vården av kasernerna i Linköping åt en pensionerad fortifikationsofficer, boende därstädes, mot ett måttligt arvode. För min del finner jag en sådan anordning vara av stor praktisk betydelse, men det rent av förefaller mig, som om detta 1925 års beslut skulle vara så sakrosant, att man icke ens

får införa praktiska och önskvärda förbättringar, även när de kosta en obetydlighet.

Jag har även på en annan punkt i detta betänkande anfört en reservation. Det föreligger två motioner, i vilka man påyrkar ett arvode till en särskild föredragande i remonteringsärenden. Jag är på den punkten ensam reservant. Statsutskottets majoritet har avvisat motionerna under den motiveringen, att de särskilt tillkallade sakkunniga, som ägde inkomma med förslag till omorganisation av försvarsväsendets civila förvaltning, bland vilka även jag befann mig, hava ifrågasatt, att remonteringsärendena skulle överflyttas från kavalleriinspektionen till arméförvaltningens intendentsdepartement. Sakkunskapen har emellertid starkt framhållit nödvändigheten av att ha en med särskilda kvalifikationer utrustad person såsom föredragande i remonteringsärenden. Är detta riktigt, så är väl personen i fråga lika behövlig vare sig fördragningen äger rum i kavalleriinspektionen eller i arméförvaltningens intendentsdepartement. I det senare fallet håller jag före, att detta t. o. m. är mera erforderligt, ty inom kavalleriinspektionen finnes alltid sakkunskap i fråga om hästar, vilket man däremot icke kan påräkna inom arméförvaltningens intendentsdepartement.

På grund av den motivering, som utskottet här förebragt, har jag sålunda icke kunnat följa utskottet utan jag har ställt mig såsom reservant. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till den vid utskottets betänkande fogade, av mig avlämnade reservationen.

Herr Fjellman: Herr talman! Remonteringsstyrelsen slopades den 31 december förra året. Chefen för denna styrelse, vilken befattning sålunda indragits, hade en mycket vidlyftig uppgift att fylla. Det var icke bara inköpen av remonter, som denne person hade om hand, utan han skulle också vara inne i alla frågor som rörde hästväsendet, icke blott i vårt eget land utan även i andra länder. Han skulle vara en sorts konsult för hästuppfödarna, hjälpa dem att inköpa lämpliga avelsston, avgöra vilken korsning och vilken blodsblandning som skulle anses lämplig o. s. v. Han måste också veta, var så gott som alla varmblodiga hästar i landet funnes för att kunna bestämma, var remonteringsmötena skulle hållas, annonsera desamma etc. Sedan väl hästarna inköpts, skulle han bestämma, på vilka remontdepåer de skulle placeras, han skulle besiktiga hästarna i dessa depåer på olika tider, och slutligen skulle han, när de blivit färdiga, fördela dem på skilda truppförband. Det fordrades för denna person en alldeles speciell utbildning. Hur svår denna plats var att tillsätta, vill jag bevisa därmed, att de två chefer, som fungerat före den senaste, fingo tjäna långt utöver den tid, som eljest brukar vara fastställd för pensionering av statens tjänstemän, bara därför att det icke gick att få lämplig ersättare för dem. Riksdagen beslöt år 1925, att denna befattning skulle indragas, och samtidigt bestämdes, att ifrågavarande syssla skulle överföras på kavalleriinspektören. Men denne är en generalstabsofficer, vars utbildning är av helt annan art. Han är skicklig i rent militära spørsmål och kan inspektera trupperna, men att han dessutom skulle vara hästkarl, är för mycket begärt. Jag anser det nästan omöjligt att kunna finna någon person, som förenar alla dessa egenskaper.

Nu har man trots sig kunna hjälpa upp saken genom en s. k. remonteringsnämnd med en föredragande och tvenne medlemmar. Men denna nämnd skall endast fungera under sex veckor om året, d. v. s. under den tid remontuppköpen vara. Sedermera, när uppköpen äro över, hänger allt i luften igen. Nu har kavalleriinspektören ärligt sagt ifrån, att han icke ensam kan sköta ifrågavarande befattning. Den senaste chefen för remonteringsstyrelsen hade en lön av mellan 9,000 och 10,000 kronor. Förra året — den 31 december — fick

Ang.
avlöning till
personal vid
stabser och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

Ang.
avlönning till
personal vid
stabers och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

han avsked, men han har sedermera av rent intresse för saken fortfarande tjänstgjort under januari, februari och mars. Nu är han ute på remontuppköp och har för detta en ersättning av 10 kronor per dag plus resetraktamente, varjämte han uppbär sin pension som ryttmästare. Men de officerare han har med sig — unga ryttmästare, som äro på övergångsstat — få full lön och dessutom 10 kronor om dagen. Förhållandet är alltså, att chefen, som bär hela ansvaret och som skall utbetala statens medel, 500,000 kronor, sitter med mindre lön än dessa, som han har till sina biträden, som äro hans skrivare, som skola mäta hästarnas höjd m. m. Detta anser jag fullständigt galet. Man kan fråga sig: när nu denna verksamhet är slut och remontuppköpen äro verkställda, är det då meningen att chefen skall fortsätta att tjänstgöra utan att få någon lön alls? Hade frågan om arméförvaltningens omorganisation kommit före vid denna riksdag, hade frågan blivit löst av sig själv, ty då hade han kommit in på arméförvaltningens stat och fått uppbära lön därifrån. Då platsen emellertid är nödvändig för vårt hästväsende och jag icke kan finna att det är staten värdigt att använda sig av en persons arbetskraft utan att ge honom den ersättning, som hans skicklighet och arbete berättigar honom till, har jag och herr Jönsson i Revinge väckt en motion i ämnet, och jag ber att få yrka bifall till den av herr Holmgren avgivna reservationen.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på hemställan av herr talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdadt anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.21 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 12 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsanslag under riksstatens fjärde huvudtitel m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid i fråga om Avd. C punkten 3, angående avlöning till personal vid staber och truppförband, enligt förut skedd anteckning, ordet till

*Ang.
avlöning till
personal vid
staber och
truppförband
m. fl.
(Forts.)*

Herr **Ward** som anförde: Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet i denna debatt är, att jag jämte åtta andra ledamöter av statsutskottet reserverat mig med avseende på ett utskottets uttalande i motiveringen. Departementschefen har, som vi finna av handlingarna, ansett, att större möjligheter böra skapas för underofficerare att kunna utbildas till officerare. Man har ju sökt gå in för den princip, som länge framförts icke minst från representanter för småfolkets partier här i riksdagen. Det är emellertid nog alltjämt på det sättet, att värdet av det medgivande för underofficerare att avancera till officerare, som givits, är mera teoretiskt än verkligt. Framför allt gäller ju detta för de officerare, som ha försörjningsskyldighet, som äro gifta eller ha försörjningsskyldighet mot exempelvis föräldrar. Att vistas vid krigsskolan uteslutande mot erhållande av värnplikts avlöning låter sig självfallet icke göra för dessa underofficerare, utan man måste nog, för att de skola bli i tillfälle att utnyttja de möjligheter, som skapats, bereda dem även en annan förmån. Departementschefen har nu gått in för att man i särskilt ömmande fall skulle kunna medge dessa underofficerare att få behålla sina avlöningsförmåner och på så sätt göra det möjligt för dem att försörja sig och sina anhöriga under den tid som utbildningen varar. Såvitt jag kan finna är detta departementschefens förslag mycket behjärtansvärt och synnerligen väl motiverat, och det förvånar mig, att icke statsutskottet kunnat gå in för den mening, som departementschefen därvidlag givit uttryck åt. Utskottets majoritet varnar för de konsekvenser, till vilka en dylik ordning skulle leda, men, såvitt jag förmår bedöma den föreliggande frågan, så kan det härvidlag icke bli fråga om några farliga konsekvenser. Det är ju icke meningen att utsträcka denna möjlighet alltför långt, utan det bör åligga departementschefen att från fall till fall pröva, huruvida det kan anses vara motiverat, att dessa underofficerare, som vistas vid krigsskolan, beredas den förmån, varom här är fråga. Den möjligheten sammanhänger ju med det gamla krav, som framförts, att man framför allt bör se till dugligheten, den personliga lämpligheten för ett uppdrag och icke låta börd och förmögenhet vara avgörande. Det förhåller sig ju, som vi alla känna till, på det sättet, att vi inom det svenska försvarsväsendet förfoga över många för högre uppgifter synnerligen väl skickade underofficerare, och

Ang.
avlönning till
personal vid
stabers och
trupperförband
m. fl.
(Forts.)

det torde därför ur försvarsväsendets egen synpunkt vara av synnerligen stort värde, att man bereder dessa underofficerare möjlighet att få en utbildning för de högre uppgifter, som det här är fråga om. Det har anmärkts, att redan det förhållandet, att staten bekostar dessa underofficerares utbildning vid skolan, är en synnerligen stor förmån, och att man icke lämpligen kan utöka denna med den förmån, som departementschefen här har gått in för. Ja, helt naturligt är den förmån, som redan beretts dessa underofficerare, betydelsefull, om man jämför de nuvarande förhållandena med de förhållanden, som tidigare rått, men som jag förut nämnde, blir denna förmån ofta mera teoretisk än verklig, då man icke skapat ett materiellt underlag för dessa underofficerare att till fullo utnyttja densamma.

Jag skulle också i det sammanhanget vilja nämna för kammaren, att första kammaren tidigare under dagen vid behandlingen av denna fråga biträtt den reservation, som här avgivits. När första kammaren alltså har gått till mötes Kungl. Maj:t i syfte att hjälpa de personer, som det här gäller, skulle det verkligen förvåna mig i hög grad, om andra kammaren skulle vägra att lämna sin anslutning till den linjen. Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till den reservation, som avgivits av herr Kvarnzelius m. fl., vilket, närmare preciserat, innebär, att det stycke på sid. 17 i statsutskottets utlåtande, som börjar med orden: »Vidkommande förslaget till stat för krigsskolan» och slutar med orden: »vad departementschefen i ovannämnda hänseende uttalat» måtte utgå ur motiveringen. I övrigt hemställer jag om bifall till statsutskottets utlåtande.

Med herr Ward förenade sig herrar *Danielsson, Paulsen och Rydén*.

Härpå yttrade:

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Det vilar något trööstlöst över våra försvarsaktioner och våra försvarsdiskussioner. Vi sitta å ömse sidor fast i våra ståndpunkter, och man kan utan överdrift säga, att de tre senaste årens upprepade försvarsdiskussioner här i riksdagen icke ha varit någonting annat än ett omtraggande utav alla de argument, som framfördes under den stora försvarsdiskussionen 1925. Det går icke för den ena sidan att övertyga den andra. Våra grundläggande utgångspunkter äro alltför olika, och vi fästa avseende vid alltför olika ting. Det kan gärna sägas ut, att högern har ganska små utsikter att med sina upprepade framstötter åstadkomma någon ändring i 1925 års försvarsbeslut. Det är kanske också på det sättet, att man från högerhåll mindre räknar på en sådan effekt än på valpolitiska resultat.

Under den debatt i den nyliberala klubben, till vilken herr Lindman under sitt anförande i dag hänvisade, uppträdde bl. a. majoren K. A. Bratt. Han sade ganska oförblommerat ifrån, att han fann det vara tvister om påvens skägg, dessa diskussioner om större eller mindre detaljer i den bestående försvarsordningen. Han motiverade sitt omdöme därmed, att det ju vore av ganska litet intresse att diskutera t. ex. arméns storlek, kadrernas storlek, värnpliktstidens längd etc., när man faktiskt befinner sig inför en utveckling, vars slut vi ingenting känna om, men beträffande vilken vi ha all anledning att tro, att den kommer att kasta om mycket utav vad som nu anses vara ganska säkert och kommer att ställa in vårt försvarsproblem under helt nya synpunkter och perspektiv. Han har naturligtvis också rätt däri, att om man har en armé men icke vet, om den någonsin, därest det skulle bli allvar, ens kan göra sin uppmarsch på grund av den förödelse direkt mot den uppmarscherande armén, på järnvägslinjer etc., som kan åstadkommas från luften, är det ganska meningslöst att diskutera om arméns omfattning, innan man har gett sig in på en undersökning av det större problemet, nämligen det problem, som berör hela vår

förmåga att skydda oss mot anfall. I första kammaren har i dag framförts den tanken, att man snarast borde företaga en ny undersökning av vårt försvarsproblem. Herr Lindman anförde här i dag, att han trodde, att vi, som stå på den andra sidan, behärskades av fruktan för en grundlig utredning i försvarsfrågan. För egen del vill jag förklara, att jag har inga invändningar att göra mot en ny utredning i försvarsfrågan. Men det måste då på denna ställas det anspråket, att den lägges tillräckligt brett och verkligen går till grunden med undersökningen. Enligt min tro kommer en sådan grundlig utredning icke att ge till resultat en utökning av 1925 års försvarsordning utan snarare befästa oss i den tron, att vi ha anledning att starkt begränsa de uppgifter, vi ställa för vårt militära försvar, och att vi icke böra låta fånga oss av den ena eller andra skräckstämningen och skrida till sådana omläggningar, som i ökad utsträckning skulle militarisera vårt folk och vårt land. Det är självklart omöjligt att se vad framtiden kan komma att bekräfta utav de farhågor, som nu överallt hysas inför en utveckling av krigstekniken dithän, att man vid kommande konflikter kommer att rikta in de farligaste och mest förödande stötar mot den civila befolkningen, att man kommer att föra ett krig icke mellan mot varandra stående väpnade arméer utan ett krig från luften med gas och gift och bakterier, som riktas mot den civila befolkningen och som genom sin oerhörda förödande förmåga bryter ned den moraliska kraften och därmed också folkets motståndskraft. Jag tror emellertid att det, även om man icke vill hänge sig åt några gissningar, föreligger så mycket reellt att ta på för bedömande av den kommande utvecklingen, att man måste ge dem rätt, som säga, att en ny undersökning av vårt försvarsproblem måste komma till stånd under sådana förhållanden, att man icke laborerar bara med de gamla ståndpunkterna. Huruvida vi ännu äro färdiga att börja den undersökningen, vill jag låta vara osagt. Jag vill emellertid ytterligare understryka, att för en sådan undersökning är man från socialdemokratiskt håll mycket benägen. Jag är ganska viss om att resultatet av undersökningen icke blir någon triumf för militari-
sterna.

Emellertid är det kanske viktigt att här dröja litet vid de speciella synpunkter, som kunna vara vägledande för bedömande av vårt läge. Står man på herr Lindmans ståndpunkt, att det egentligen icke finns hopp om att ens i en långt avlägsen framtid få till stånd en mera garanterad fredlig ordning, en utveckling i nedrustnings tecken, tror man, som herr Lindman, att vårt läge är fullt av faror, och att vi måste se till att utnyttja alla våra resurser för att vara krigsberedda — då kan jag förstå, om man i betraktande av den nya utvecklingen skulle kunna komma fram till en omläggning utav våra försvarsanstalter, där huvudtyngdpunkten lades på områden, som hittills äro ganska blygsamt tillgodosedda. Man skulle kanske också kunna tänka sig, att från en sådan utgångspunkt den undersökning, som har igångsatts rörande vårt fasta luftvärn, skulle kunna få en vidgad omfattning och ge en viss ny inställning. Det är nog emellertid klokt att även här se ganska kallt på läget, och jag skulle betrakta det såsom en olycka, om påvisandet av de väldiga faror, som lura i den tekniska utvecklingen på krigsområdet — ett påvisande som från sin upphovsmans sida närmast haft till syftmål att väcka avsky mot kriget, att stärka antikrigsviljan — skulle hos vårt folk framkalla en skräckstämning, som kom oss att rusa iväg och göra organisationer på ett nytt område, sätta upp ett starkt luftförsvar. Enligt mitt förmenande är icke vårt läge sådant, att en sådan utveckling skulle kunna motiveras. Utgångspunkten för 1925 års försvarsordning var, att Sveriges läge i världen var så pass gott, att man hade rätt till det antagandet, att vi knappast löpa risken av ett direkt anfall, att vi knappast behöva räkna med att bli direkt indragna i krig. I stället ställdes i 1925 års försvarsproposition vårt försvarsproblem sålunda, att vi kunde, lik-

*Ang.
avlöning till
personal vid
stabes och
trupperförband
m. fl.
(Forts.)*

Ang.
anlönning till
personal vid
stabers och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

som under världskriget, under krig mellan andra komma i en situation, som påkallade en ganska stark vakthållning kring vår neutralitet. Det läget är säkerligen fortfarande vårt läge. Men om det gäller att inrätta oss för de risker, vi kunna löpa under krig mellan andra, så har naturligtvis för oss problemet om luftkrigets utveckling, frågan om luftförsvaret och luftvärnet, ett ganska ringa intresse, och vi kunna i stället inrikta oss på ett fullföljande av den linje, som ligger i 1925 års beslut och som går ut på att i starkaste mån koncentrera de militära anordningar, som vi alltjämt kunna anse nödvändiga för vakt och skydd, på de områden, där det kan tänkas bli nödvändigt att ha en sådan vakt och ett sådant skydd. Det blir alltså en utveckling icke i luftvapnets tecken utan snarare ett sörjande för en sådan omfattning och sammansättning utav våra militära anordningar till sjöss, att vad vi där skaffa oss kan fylla de krav, som eventuellt kan komma att ställas på detsamma. Under sådana förhållanden kommer man ju också till en diskussion om vår armés betydelse, och det förefaller mig, att en kommande försvarsrevision utan vidare bör komma att gå i den riktningen, att våra lantmilitära anstalter ytterligare reduceras, måhända rent av till endast en ganska ringa styrka för vakthållningen vid vissa utsatta gränser.

Det är från en sådan utgångspunkt ganska klart, att de klagomål, som här varje riksdag upprepas över bristerna i 1925 års försvarsordning, icke kunna beröra mig vidare djupt. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten vid en högertaktik, som tydligen går ut på att under sken av blygsamhet så småningom bryta sönder 1925 års beslut och steg för steg vinna utvidgningar. När här yrkas t. ex. att riksdagen skall antaga en reservation, som formellt gäller, att de nio regementena med begränsad organisation skola få normalregementets organisation, så angives det, att man kan komplettera kadrerna tillräckligt för den ringa kostnaden av 27,000 kronor. Men det säges här inte ett ord om vad som framgår av en annan högermotion, som nu icke föreligger till behandling, att en sådan utökning också kräver en utökning av omkring 1,200 man värnpliktiga i linjetjänst, kräver kostnader för dessa värnpliktigas underhåll, för deras beväpning, för deras övning. Och den blygsamma begäran, som nu framträder i högerreservationen, betyder i själva verket ett försök att införa förändringar, som skulle medföra kostnader i miljoner. Det finnes ingen anledning att inte här också säga ifrån att åtminstone från socialdemokratiskt håll man fäster mycket stor betydelse vid att i ekonomiskt avseende de beräknade resultaten från 1925 kunna uppnås. Högerens påpekande, att kostnaderna ännu hålla sig på en höjd, som ligger väsentligt över vad man hoppades kunna komma ned till 1925, gör icke på oss det intrycket, att vi bli benägna att göra förändringar i utökande riktning i försvarsorganisationen, utan det bestämmer oss närmast för att se till, huruvida det möjligen kan bli nödvändigt att göra ytterligare begränsningar i den militära organisationen för att uppnå de ekonomiska besparingar, som vi siktade till. När socialdemokraterna medverkade till 1925 års försvarsbeslut, så medverkade de till en kompromiss. Redan i försvarsrevisionen 1924 företrädde vi den meningen, att vårt läge medgav en nedrustning i ännu större omfattning, än den som skett 1925.

Jag kan försäkra högerens män här, att den agitation, som de föra för en ökad militarism, städes skall möta en minst lika energisk agitation från socialdemokratiskt håll för en utveckling, som går ännu längre i nedrustningens tecken. Vår tid inbjuder inte just till en politik av militaristiskt kynne. De krafter, som nu delvis måste förödas i en rätt ändamålslös försvarsstrid, skulle sättas in till mera fromma för vårt land, för vårt folk och för hela världen, om de användes uteslutande i det arbete, som är viktigare än all sorts försvarsagitation, nämligen i arbetet för att skapa hos folken en sådan stämning mot krig, som möjliggör att vi alldeles komma bort från de militära organisationerna.

Herr Anderson i Linköping: Herr talman! Den föregående ärade talaren yttrade i sitt anförande några ord om valpolitik i försvarsfrågan. Jag undrar, om icke detta kan tillämpas just på slutorden i hans eget anförande. Det föreföll mig ganska tydligt, att de orden voro direkt avpassade för den valpolitiska situation, som vi litet var gå till mötes. Och jag kan icke tänka mig, att han är så kemiskt fri från alla hänsyn till sådana valpolitiska beräkningar, som han lät påskina, när han tidigare under sitt anförande förebrädde högern den valpolitik, som enligt hans förmenande inlades i högerns försvarsmotion.

Emellertid, slutorden i herr Hanssons i Stockholm anförande stodo i påtaglig kontrast till hela den uppläggning, hans anförande hade. Han gav en principiell syftning åt detta inlägg i försvarsdiskussionen, och av de åtskilliga anföranden i försvarsfrågan, som jag hört från herr Hansson i Stockholm, är det intet som i så hög grad burit prägeln just av ett försök att företaga en principiell och från större utgångspunkter lagd granskning av försvarsproblemet. Det var därför med stort intresse, som man följde honom, när man märkte, att han här försökte att lägga andra synpunkter på hela problemet än de, till vilka han återkom i slutet av sitt anförande. Det förvånade mig icke, att en icke så obetydlig del av anförandet var ägnat åt att här framföra de åsikter, som nyligen i en uppmärksammas tidskriftsartikel uttalats av en officer, vilken dels i det syfte herr Hansson angav, men dels också i påtagligt försvarsvänligt syfte gjort vissa uttalanden angående omvälvningen på krigsteknikens område och de därav föranledda nya kraven på våra försvarsmedel. Jag misstänker, att det icke blir sista gången, som vi få höra denna artikel återopas i riksdagsdiskussionerna, och det kan kanske därför vara skäl i att redan nu inlägga den reservation, som författaren själv varit angelägen att göra, att man icke får taga hans inlägg till intäkt för en rent försvarsnihilistisk uppfattning och icke heller för den pacifistiska propaganda, som på vissa håll sökt slå mynt av detta inlägg.

Herr Hansson uttalade emellertid en del åsikter, som man nog litet var kan instämma i. Han framhöll den rastlösa, ständigt fortgående utveckling, som man bevittnar på detta område, och slutsatsen för honom blev — och det skulle jag särskilt vilja taga fasta på — att vi här i landet böra taga upp hela vårt försvarsproblem till granskning från nya synpunkter. Ja, mina herrar, högern har ju begärt år från år, att försvarsfrågan skall tagas upp till granskning från nya synpunkter. Det är väl ingen, som kan tro, att vi inlagt i denna begäran den reservationen, att man vid denna utredning skulle bortse från just detta, som herr Hansson i Stockholm berörde. Tvärtom ligger det ju för var och en så påtagligt klart, att det är just dessa omständigheter, som framför allt påkalla en utredning av vårt försvarsproblem i hela dess vidd. Jag hoppas, att herr Hansson i Stockholm inte å sin sida vill ställa allt för många reservationer och allt för många förbehåll för en sådan utredning. Det lät i början, som om han ansåg, att den borde bli förutsättningslös; han betonade, att den icke fick vara bunden vid någon bestämd uppfattning, några hänsyn till den ena eller andra försvarsgrenen. Men så småningom kom han dock själv fram till en hel del invändningar, och han skisserade i slutet av sitt anförande ett slags försvarspolitiskt program, vars innebörd var, att det icke var i luftvapnets tecken som den framtida utvecklingen på detta område komme att gå, utan det var tvärtom i riktning av ett förstärkt sjöförsvar och mer eller mindre total avskrivning av hela lantförsvaret. Har man den saken så klar på förhand, så misstänker jag, att herr Hansson såsom medlem av en eventuell utredningskommitté icke kan gå till arbetet så förutsättningslöst, som han menar att vi andra, som utgå från andra utgångspunkter, skulle göra. Ånej, det är nog nödvändigt, att vi litet var bortse från vad vi ursprungligen ha tänkt och trott, då det gäller det riktiga sättet att ordna vårt försvar. För min del är

Ang.
avtänning till
personal vid
stabes och
trupperförband
m. fl.
(Fort.)

Ang.
avlöning till
personal vid
staber och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

jag livligt övertygad, att vi måste, om vi överhuvud taget vilja här i landet föra en försvarspolitik — och det måste vi göra, om vi vilja vara ett fritt folk — taga upp vårt försvarsproblem utan förutfattade meningar till granskning från nya utgångspunkter. Herr Hansson var övertygad, att resultatet av en sådan utredning icke skulle bli någon triumf för militarismen. Ja, herr Hansson, den saken bekymrar icke mig mycket. Låt vara att det icke blir någon triumf för den militarism, som herr Hansson i Stockholm syftar på — jag vet icke så noga, vad han inlägger i ordet; det förefaller, som om åtminstone vissa grenar av det nuvarande militärväsendet ha i högre grad än andra hans bevägenhet — huvudsaken för oss är, att utredningen blir till gagn för försvaret.

Herr Hansson yttrade en del om luftvapnets betydelse i ett kommande krig. Han varnade oss därvid för att låta oss fascineras av de skräckmålningar, som nu alltsom oftast komma fram. Ja, däri kan jag instämma. Men låt oss icke blunda för den oerhörda fara, som föreligger för ett land, som icke gör ansträngningar för att möta den utveckling, som i andra länder sker på detta område. Låt oss heller icke underskatta vare sig den defensiva eller offensiva betydelsen av ett luftvapen. Det är ganska egendomligt att höra en sådan varning som den av herr Hansson uttalade, om man har i minnet — och det har jag för min del mycket livligt — vad som sades här i kammaren 1925. Hela försvarsreformen påstods då icke vara något annat än en omläggning av försvaret i mera rationell, praktisk och modern riktning — det var särskilt herr förste vice talmannen, som gjorde sig till tolk för den uppfattningen. Det var med sådana yttranden som försvarsreformen motiverades, och man framhöll särskilt, att det här gällde att genom besparingar och nedskrivningar på andra områden få medel till ett effektivt luftförsvar. Jag tror fortfarande, att luftförsvaret måste tillgodoses på ett helt annat sätt, än vad vi gjort tidigare och vad vi göra nu. Men jag måste till de herrar, som yttrade sig i denna sak 1925, ställa den frågan, om de verkligen kunna peka på något, som sedan dess inträffat, ägnat att rubba förutsättningarna för den ståndpunkt som de då intogo. Faktum är, att vårt luftförsvar i närvarande stund icke är tillgodosett i tillnärmelsevis den utsträckning, att man kan säga, att det på något som helst sätt kan fylla den lucka, som 1925 års försvarsbeslut slog i vår försvarsberedskap.

Innan jag lämnar detta område för den allmänna diskussionen, skulle jag vilja inskjuta, att vi kunna ju litet var komma överens om att det ingalunda är opåkallat att denna sak diskuteras här i riksdagen. Man kan säga, att försvarsfrågan alltför litet blivit inom dessa murar diskuterad från principiella utgångspunkter; det har varit mera i anslutning till föreliggande konkreta förslag från statsutskottet och till anslagskrav, som frågan blivit föremål för diskussion, men vi ha icke alltid sett den i det stora sammanhanget. Detta stora sammanhang — det skulle jag vilja säga till herr Hansson — innesluter också en klar blick för den utrikespolitiska situationen. Vill herr Hansson medverka till att vi en gång i tiden få en sådan utredning angående vårt försvarsproblem, som han talade om, så får man icke därifrån utesluta det område som jag här sist berört, vårt militärpolitiska och utrikespolitiska läge. Gör man det, så är utredningen i allra högsta grad bunden av förutsättningar, som utesluta ett positivt, ett för landet verkligt gagnande resultat.

Innan jag lämnar detta, skulle jag emellertid vilja säga beträffande lantförsvaret och dess tillgodoseende just nu, att det är ju oerhört lätt att såsom herr Hansson avfärda lantförsvarets betydelse med några fraser och en hänvisning dels till dessa nya synpunkter på försvarsproblemet, dels till den uppfattningen i fråga om flottans dominerande roll för försvaret, som herr Hansson givit uttryck för. Men det finns andra synpunkter också. Det står klart för

alla, som ha berört detta spörsmål — jag tror även major Bratt hör till dem — att lantförsvarets roll icke är så fullständigt utspelad, som herr Hansson här gjort gällande, och det överväldigande flertalet fackmän, ja, jag skulle vilja säga så gott som alla, ha den uppfattningen, att ett land av Sveriges beskaffenhet under alla förhållanden måste räkna med som en möjlighet att nödgas avvärja en invasion, och att vi sålunda måste bevara en armé som yttersta skydd för vår självständighet. Är man på det klara med det, så är väl den naturliga slutsatsen, att denna armé icke får förfalla.

Det är från dessa utgångspunkter, som vi bedömt det nuvarande läget. Jag vill också erinra om, att försvarsproblemet har en moralisk sida. Det personliga ansvar, som varje samhällsmedlem har för sitt lands försvar, får sitt uttryck i hans skyldighet att underkasta sig värnplikten. Det är kanske en populär tanke, ägnad att just inför en valstrid på en del håll framkalla angenäma sensationer, om man nu försöker vifta med borttagandet av den allmänna värnplikten. Men må man då icke glömma den oerhörda moraliska betydelse som det har, att inom ett folk alla känna sig ansvara gemensamt för sitt lands försvar, för värnandet av dess självständighet. Detta ansvar kan aldrig på något sätt få samma uttryck, som det har i den allmänna värnplikten.

Ja, herr talman, det hade varit min avsikt att komma in på dessa mera allmänna reflexioner, som föranletts av herr Hanssons i Stockholm inlägg. Jag hade endast tänkt att yttra några ord med anledning av försvarsministerns svar till herr Lindman under förmiddagens sammanträde. Herr försvarsministern ägnade en ganska stor del av sitt för övrigt kortfattade och lama anförande åt att beröra frågan om östra brigadens organisation. Nu erkänner jag villigt, att denna fråga är så liten, så obetydlig i förhållande till de stora frågor, som äro inneslutna i det utskottsutlåtande, som här föreligger, att man kan tycka, att det är skäligen meningslöst att gå in på någon vidare diskussion om det sätt, på vilket denna östra brigad ordnats. Men detta är å andra sidan betecknande för en viss — om jag skulle använda en mild beteckning — valhänthet vid behandlingen av dessa frågor, men man kan också säga en brist på intresse för att göra det bästa möjliga av föreliggande omständigheter. Det är ju faktiskt så, som redan påpekats av dels herr Lindman och dels herr Holmgren i Karlskrona, att denna brigad är i sitt nuvarande skick en oformlighet. Brigadchefen är faktiskt en dubbelperson: hans ena halva, brigadchefen, lyder under chefen för östra arméfördelningen, och för befälet, även förvaltningsbefälet, över I. 4 och I. 12 — de båda regementen som ingå i brigaden. Men i fråga om kasernvårds- och sjukvårdsärenden har han ingen tjänstegrenschef till förfogande, och han kan därför icke författningsenligt behandla dylika ärenden. Hans egentliga funktion blir därför i många fall endast förmedlande, d. v. s. att »fördröja ordergivningen».

Som befälhavaren för östra brigadområdet, alltså som brigadområdeschef, är han däremot jämställd med arméfördelningschefen och lyder som sådan direkt under Konungen. Hit höra alla ärenden rörande värnplikt, inskrivning, landstorm o. d. ävensom ordningens upprätthållande inom krigsmakten.

Denna dubbelställning kommer klarast fram, om man tänker sig hur saken skall ställa sig, om brigadchefen skall överlämna befälet till någon annan i händelse av tjänstledighet eller sjukdom. Han får då lämna befälet till två personer, befälet över brigaden till den äldste av de bägge regementscheferna, och befälet över brigadområdet till äldste truppförbandschefen, f. n. chefen för A. 6. Inom brigadexpeditionen måste alltså ärendena då sorteras för föredragning inför två chefer.

Det är klart, att även ur truppförbandens synpunkt bli förhållandena på detta sätt olidliga. A. 6 och T. 1, således artilleriregementet och trängkåren i östra fördelningen, lyda beträffande hela intendenturväsendet, vilket som be-

Ang.
avlönning till
personal vid
staber och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

Ang.
arvlöning till
personal vid
stabser och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

kant är en mycket viktig och omfattande detalj, under chefen för östra brigaden, men i alla andra frågor under chefen för östra fördelningen. Denna senare har således intet inflytande på dessa regementens viktigaste förvaltningsområde, nämligen intendentur och förplägnad, ty dessa ärenden gå genom brigadchefen. Nu finnes också en del ärenden, som beröra flera förvaltningsområden, varigenom förvirringen blir ändå större. En del av ärendet skall handläggas på brigaden, en del på fördelningen. Härav följer oklarhet, tidsförlust och felexpedieringar. Läger man därtill vad som påtalats i motionen, nämligen expeditionspersonalens ytterligare knapphet, så är det påtagligt, att hela denna brigadinstitution i sin nuvarande form är misslyckad.

Att det hittills gått att uppehålla det hela, beror därpå, att man på frivillighetens väg kunnat inbeordra för det närmaste halvåret en officer på övergångsstat till stabsexpeditionen och genom tillfällig inkommendering av en underofficer fått erforderligt biträde åt stabsintendenten.

Det skulle kunna anföras flera exempel på orimligheterna i den nuvarande organisationen. Nu kan det måhända invändas, att en hel del av dessa svårigheter kunna avhjälpas genom relativt små förändringar på kommandoväg. För den som läst det kungl. brevet av december 1927, på vilket dessa förhållanden äro grundade, står det emellertid klart, att förhållandena icke kunna rättas till på denna väg, ty de äro genom konseljbeslut felaktigt inriktade. Det går därför icke att rätta till detta genom en generalorder, utan det måste ske en fullständig revidering beträffande förutsättningarna för hela brigadens organisation. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att chefen för generalstabens för icke så länge sedan påkallat en sådan revidering. Herr försvarsministern ville tydligen genom sitt anförande låta påskina, att utarbetandet av bestämmelser för brigadområdet och brigaden hade skett i överensstämmelse med det beslut riksdagen fattade 1927, och att detta beslut grundade sig i sin tur på generalstabschefens hos Kungl. Maj:t ingivna förslag. Ja, det är riktigt, men det kungl. brev, som reglerat dessa förhållanden, har intet samband med riksdagsbeslutet. Det avser själva organisationen på ett område, där riksdagen endast har uppdragit de stora riktlinjerna. Utarbetandet av de närmare bestämmelserna har fallit på Kungl. Maj:t med det resultat jag angivit.

Det förefaller efter herr försvarsministerns anförande, som om det icke förefunnes stora utsikter att få detta ändrat. Man har anledning att beklaga detta. Det gäller visserligen icke någon för försvaret vital fråga, men förfaringsättet vittnar om en sådan brist på intresse att även i mindre saker söka ställa allt till rätta, att man med verklig beklämning ser på denna lilla detalj, som i sin mån är belysande för hur försvarsväsendet i stort för närvarande handhaves.

Herr Engberg: Herr talman! Det fanns i den föregående ärade talarens framställning en passus, vid vilken jag särskilt fäste mig. Det var den, där han underströk att vi i vår försvarspolitik skulle räkna med de åtgärder, som vidtagas, såsom det hette, »av andra». Det var närmast i anknytning till luftförsvaret, som han underströk nödvändigheten av en utredning utifrån vidare förutsättningar, och det var i det sammanhanget han yttrade, att på andra håll vidtagas åtgärder, som vi måste ha uppmärksamheten riktade på för att i anledning härav vidtaga motåtgärder.

Då jag nu går att yttra några ord i denna debatt, vill jag till en början uppehålla mig vid denna av herr Anderson i Linköping anförda synpunkt, ty enligt mitt förmenande ha vi här en av de falskaste utgångspunkter man gärna kan tänka sig, när det gäller att avgöra, hur man bör föra svensk försvarspolitik i det nuvarande läget.

Om vi se på vår försvarspolitik, sådan vi diskuterat den här i kammaren

från år 1914 genom år 1925 och fram till nu, så skola vi finna, att vad som mer och mer förts utanför stridslinjen, om jag så får uttrycka mig, det är just den av herr Anderson anförda synpunkt, som jag här åsyftat, och som kanske riktigast skulle kunna karakteriseras såsom all kapprustnings yttersta och vägledande princip. Ty, mina herrar, vad är det i själva verket, som ligger under kapprustningen i världen? Jo, det är detta, att man hänvisar till att så eller så göra de andra, och därför måste man själv handla på samma sätt.

Jag skulle i det stycket gentemot den föregående ärade talaren kunna utspela ingen mindre än hans excellens statsministern, som i sin intervju i Acht Uhr Abendblatt enligt min mening med fullkomligt rätt sade ifrån, att detta att alltid taga hänsyn till vad de andra ha för avsikt att göra, det leder till att alla vänta på alla och att ingen avrustning kommer till stånd. Och gäller detta i fråga om avrustning, så gäller det också i fråga om upprustning. Skall man taga hänsyn till vad andra göra, ja då får jag säga, att då stå vi i nuvarande läge synnerligen illa till. Se vi på dagens Europa, så skulle vi vara blinda, om vi icke nödgades medgiva, att — skall det bli någon avrustning utav — så får varje nation beträda avrustningsvägen utan att taga alltför mycken hänsyn till de andra nationerna. Såvitt man kan se, stå vi inför den fruktansvärda möjligheten att, genom västmakternas uraktlåtenhet att fullgöra den utfästelse, de givit i Versaillestraktatens femte kapitel, Tyskland i stället för att förbli ett nedrustat land, kommer att resa och en vacker dag förverkliga kravet på upprustning. För det landet föreligger alltså icke ett ned- eller avrustningsproblem utan ett upprustningsproblem, och ju längre de andra töva med att infria sin utfästelse i Versaillestraktaten, desto säkrare är det, att upprustningskravet i Tyskland från att ha varit ett blott demonstrationskrav, kommer att föras fram till praktiskt handlande. Vad följden skall bli här i Europa den dag, då den tyska militarismen lever upp igen, ja, det kunna vi litet var föreställa oss.

Se vi oss omkring, så är det tyvärr så, att det icke blott är avrustningskravet som gått i kvav i Genève, och flottkonferensen, såsom herr Lindman pekade på, som lett till ett fiasko. Vi kunna också konstatera, att antalet av de stater, där avgörandet över krig och fred ligger direkt i folkets egna händer genom parlamenten, har väsentligt beskurits genom utbredningen av de diktatoriska system, där det kan komma an på endast en eller ett par personer, huruvida kriget skall lössläppas. Jag behöver icke, och jag har ingen anledning att vara taktlös nog att i denna kammare nämna några namn, herrarna veta i själva verket vad det är för olika stater ute i Europa, som jag syftar på.

Vid sådant förhållande nödgas jag säga mig, att vi befinna oss i ett så tillvida tröstlöst läge, att många av våra bästa förhoppningar med avseende på den internationella avrustningen och nedrustningen ha lidit skeppsbrott och att det vi hoppats, särskilt när man avslöt världskriget och uppgörelsens timma följde, icke visat sig gå i uppfyllelse. Härav drager nu herr Lindman för sin del den slutsatsen: Låt oss alltså kasta oss tillbaka på den gamla rustnings- och upprustningsvägen! Jag får bekänna, herr talman, att jag drar för min del en rakt motsatt slutsats. Jag drager den slutsatsen, att den vägen att ställa oss på kapprustnings linje, som herr Anderson i Linköping syntes förordad med hänvisning till att någon nedrustning icke kommit till stånd ute i Europa, den vägen synes mig för ett folk så pass litet som vårt vara en väg rakt ned i avgrunden.

Och därmed, herr förste vice talman, är jag framme vid den andra synpunkten, på vilken jag skulle vilja trycka. Det är den, att medan vi förr räknade med en möjlighet för vårt land att värja sig, medan vi förr, då vi gjorde ett överslag över vårt försvarsproblem, sågo det praktiskt framträda i vissa gamla hävdvunna kategorier: infanteri, kavalleri, artilleri, träng o. s. v. över-

Ang.
arldning till
personal vid
staber och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

Ang.
avlönning till
personal vid
stabers och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

vattensbåtar, undervattensbåtar o. s. v., så har problemet den dag, som i dag är, till den grad skiftat hamn, att, om vi gå tillbaka till försvarsdebatterna, sådana de avspeglas i våra protokoll från 1914 och se dem mot bakgrunden av dagens problemläge, det är som om vi kommit in i en alldeles ny värld.

Vad är då det nya i dagens situation? Jag skulle vilja sammanfatta det på detta sätt. Det är upptäckten, att intet land längre vet, om det kan försvara sig och att för småstaternas vidkommande det blivit allt klarare, att utsikten att kunna försvara sig är praktiskt taget obefintlig.

Om man kallt och lugnt ser denna verklighet i vitögat, tror jag man har skäl att gentemot den föregående ärade talaren och hans uppfattning vara inte minst de män tacksam, som under den senaste tiden med sitt framhävande av den nya teknik, som stigit fram ur laboratorier och ur teknikens verkstäder, visat, att kriget har så skiftat hamn, att det nu möter oss såsom ett vidunder med ett Medusahuvud, varom vi icke ens under världskriget hade en aning. Det har inom allt vidare och vidare kretsar av icke blott vårt utan även andra folk numera blivit klart, att med denna teknik ha vi i själva verket kommit därhän, att man ser framför sig en katastrof med undergång för både den civila befolkningen och för landets civilisation och kultur överhuvud, för att icke säga hela mänsklighetens kultur, därest ett nytt allmänt krig utbryter.

Vi tala om de utrikespolitiska synpunkterna, vi tala om det utrikespolitiska läget, och helt naturligt måste vi ställa våra uppfattningar också mot bakgrunden av detta. Men även därutinnan har problemet skiftat hamn sedan 1925. Ty det är alldeles uppenbart, att, om det är sant, och det tycks vara sant, att resultatet av den nya tekniken kan tänkas bli så fruktansvärt, som vi i dessa dagar fått höra, så är, hur vi än bedöma dagens utrikespolitiska läge, en sak viss, och det är, att någon utsikt att klara oss på de vägar, som herr Anderson i Linköping talat om, finnes icke.

Det ligger därför enligt mitt sätt att se, över högerns synpunkter på dessa frågor något, jag vill icke använda uttrycket antikverat, ty det är för vackert. men något antediluvianskt, något mossbelupet. Man rör sig med föreställningar, som icke längre ha någon motsvarighet i verklighetens värld, och det är på den punkten, som jag tror, att den svenske officer, den nämnde K. A. Bratt, som givit ut boken »Krig, fred och försvar», har gjort en god gärning så tillvida, att han ruskat upp en stor del av allmänheten till insikt om, att det slags försvarspropaganda, som nu med utnyttjande av filmens resurser går över landet, där man visar regementenas marsch mot döden under spelande av någon marche funèbre, den sortens försvarsagitation har så liten anknytning till dagens levande realitet, att den icke är värd att tagas på allvar.

Nu vill jag, för att icke bli missförstådd, säga, att såväl den föregående talaren som hans, och även min, vän Forssell, som bruka deltaga i denna agitation, att båda, därom är jag viss, äro fullt uppriktigt övertygade om, att vad de här predika, är sant och riktigt. De tro, att de svenska regementsin-dragningarna äro detsamma som ett dödshugg, riktat mot vår självständighet, mot vår möjlighet att leva och hävda oss här i världen. Jag vill icke ett ögonblick underkänna deras idealitet. Jag har läst deras artiklar och hört dem så många gånger, att jag icke vill — det skulle vara orätt — säga, att de icke äro uppriktiga. Men man får vara så mycket som helst övertygad om riktigheten av sin egen åskådning, så följer därav icke, att den är riktig. Den som t. ex. omfattar en religiös vidskepelse är utan tvivel i god tro, men denna om-ständighet ålägger därför icke en annan att anse hans mening vara den riktiga. Vi ha där liksom i allt annat rätt att granska denna åskådning med kritiskt förstånd och kritisk eftertanke. Och då vill jag för min del säga, att lika väl som herrarna bedriva sin kult för de regementen, som fått vandra in i skug-gornas värld, lika väl som ni lyfta på edra hattar för de gamla krutstänkta

regementsfanorna, kunna ni gå längre tillbaka i tiden och på museerna bedriva eder kult för stenyxorna, bronsspjuten o. s. v. Hela skillnaden är av kronologisk art, det gäller i båda fallen förflutna tidsskeden, och i själva verket har det ena såväl som det andra endast värde såsom museistudium. Våra kategorier från 1914 äro ohjälpligt föråldrade, och hela den bild av försvaret, som vi då gjorde oss, håller icke den dag som i dag är. Den hör till museernas värld. Problemet har blivit ett annat.

Vid sådant förhållande vill jag därför säga den siste ärade talaren — ty det klang i mina öron som en moralisk anklagelse från hans sida mot dem, som hysa samma uppfattning som jag — att om man kommit till denna övertygelse, så får denna icke åsättas etiketten av någon bristande ansvarskänsla för vårt land, dess ställning och välgång. Jag vill säga herr Anderson i Linköping, att när i högerns tidningar man gång efter annan, så fort det skrives om försvarsfrågan, ser, att mot stora delar av vårt folk riktas den anklagelsen, att de icke känna något ansvar för landet, att de äro sämre fosterlandsvänner och dylikt, är detta, med förlov sagt, en fruktansvärt orättvis kritik, en kritik, som vilar på så lösa och okritiska förutsättningar, att det vore på tiden att avlysa den. Jag är övertygad om, att den pacifistiska åskådning, som omfattas av stora delar utav vår nation, däribland också vissa av de grupper, som stå såsom valmän bakom den nu sittande regeringen, denna pacifistiska åskådning, som vi se gång på gång komma till uttryck exempelvis i regeringens eget liv- och husorgan, kan för många ibland te sig en smula naiv. Men, mina herrar, jag får säga, att om den ibland kan ta naiva uttrycksformer, är den dock i grund och botten mera i överensstämmelse med dagens verklighet än de romantiska fantasier, som äro knutna till de gamla regementena och de gamla regementsfanorna och än all den mysticism, om uttrycket tillåtes mig, som skjutit upp som en vildvuxen flora kring dessa truppförband som dömts till döden.

Jag tror, herr förste vice talman, att det är både klokt och nödvändigt att göra rent hus med dessa föreställningar. De äro falska; och falska föreställningar äro i regel vilseledande föreställningar för vårt praktiska handlande. De leda oss ut på gungfly i stället för att leda oss in på sunda, riktiga och bäriga vägar.

Jag skulle vilja säga till herrarna av högern, att visst kan ni gå ut i landet och bedriva en hel del agitation och skrämma en hel del gott folk, en gubbe här och en gumma där, med att ryssen skall komma och ta oss, därför att ett regemente indragits. Det, som står som den närmaste världen för medborgarna, är vanligen huvudsaken för dem, och det är här, att något närliggande regemente, med vars existens de förknippa sin egen, sin bygds och sitt lands säkerhet, måste försvinna. Jag säger, att visst kan ni göra allt detta. Men i grund och botten tror jag, att inom allt vidare kretsar av den publik, till vilken ni vänder er, växer upp ett stilla tvivel på riktigheten av eder förkunneelse. Man börjar undra, om ni icke gjorde klokare i att i stället för att driva den gamla taktiken att frammana bilder av främmande arméer, som komma in över gränserna och besätta landet, fastmera började tänka litet över vår nations möjligheter att verkligen hävda sig mot den nya och fruktansvärda teknik, som skapats. Jag har redan sagt för min del, herr förste vice talman, att vi hava ingen möjlighet att framgångsrikt värja vår självständighet i den teknikers värld, i vilken vi leva. Däri, att jag har den uppfattningen, ligger icke på minsta sätt en avprutning av min känsla för mitt land och min önskan, att vårt folk skall i alla avseenden gå framåt, blomstra, utvecklas och bestå. Det ligger däri icke en avprutning i fråga om det moraliska värde, till vilket herr Anderson i Linköping hänvisade. Det ligger däri endast, att man drar lugnt sina slutsatser av föreliggande fakta och frågar sig: Vad tjänar det hela i själva verket till? Det är den åskådning, herr förste vice talman, som växer

*Ang.
artling till
personal vid
slaber och
truppförband
m. fl.
(Forts.)*

Ang.
arvönning till
personal vid
stabers och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

fram icke bara hos de breda lagren inom folken utan som får allt flera talesmän inom kretsar, som se vidare och längre än vad vanliga människor göra. Jag tänker på ett sådant geni som engelsmannen Wells, som visserligen många gånger älskat att göra romantiska framställningar men som genom det sätt, varpå han angripit detta problem i anslutning till teknikens resultat, givit många, många inom vida kretsar av dem, som förut suttit fast i de gamla föreställningarna, en körare och väckare till att tänka över och ompröva problemen.

Jag har därför, herr förste vice talman, den uppfattningen, att vad vår lantarmé beträffar är den ur landets försvarssynpunkt icke mera värd än vilken samling tennsoldater som helst på en gosses leksaksbord. Frågan är därför för ett land som vårt, hur många miljoner vi i längden skola kosta på dessa leksaker.

Då uppstår frågan, hur det ställer sig med de övriga försvarsgrenarna. Jag skulle tro, att med den nya teknik, inför vilken vi nu stå, få vi också börja att revidera vissa kretsars förhoppningar att med någon högsjöflotta utföra större försvarsbedrifter. Jag tror, att vi få se mycket kritiskt även på det problemet i belysning av den teknik, som opererar från luften. Jag tror överhuvud taget, att det vore klokare av herrar intressenter i denna fråga att taga sig en funderare över, vart man skall göra av den civila befolkningen, vart man skall stoppa undan kvinnorna, barnen och åldringarna den dag, då de giftiga gaserna släppas ner där uppifrån, och då flyganfallen komma. Jag misstänker, att ett sådant problem, som att man i städerna skulle hava möjlighet att bo underjordiskt, när anfallet kommer, är i mina ögon ett mycket mera aktuellt och ett mycket mera förnuftigt problem än alla herrarnas funderingar över med vilket slags krigsberedskap vi eventuellt skola taga upp ett självförsvar.

Emellertid, herr talman, sanningen kommer icke på en gång, som skjuten ur en pistol. Men den är på marsch! Jag är övertygad, att den framgång, som obestriddligen moraliskt vunnits för den åskådning, för vilken jag här gjort mig om också endast fragmentariskt till tolk, är ett vittnesbörd om att sanningen är på marsch, och att den tanken är på marsch, att kriget mot kriget måste tagas upp med all kraft, och att, när det mognat där ute, när det visat sig omöjligt att komma till positiva resultat genom att alla vänta på alla, då få de enskilda staterna kasta tärningen själva och försöka göra vad på dem ankommer. Då vill jag säga, att vi också skulle föra en klokare politik än att förse utländska arsenaler med vapen, tillverkade i Sverige, en klokare politik än att, som högern gör här, söka mana fram vålnader ifrån det förflutna. Den politik, som jag tror vara den riktiga för vår nation med hänsyn till läget, vore att samla sig på den linje, som säger: hittills, men icke vidare. Vi få vända om och revidera våra föreställningar och göra klart för oss, att det praktiska handlandet på detta område är icke att väcka upp de gamla regementena utan att låta de regementen, som äro kvar, gå samma väg till skuggornas rike!

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarrens förhandlingar.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Rosén**: Herr talman! Jag har ingen anledning att nu ingå på de storpolitiska och militärprincipiella utläggningar, som här förekommit. De torde kunna förklaras endast ur valtaktiska synpunkter, då väl ingen tror, att riksdagen för närvarande skulle komma att besluta några förändringar av större betydelse.

Innan jag går in på den fråga, som jag avsåg att yttra mig om, skall jag med några ord beröra vad herr Anderson i Linköping yttrade i sitt anförande rörande östra brigaden. Herr Anderson i Linköping hade den anmärkningen mot mitt föregående yttrande, som riktade sig mot herr Lindman, att det var

dels för lamt och dels för kort. Jag hade icke trott, att herr Anderson i Linköping ansåg, att herr Lindman borde få ett skarpare svar än det han fick. Jag skall icke heller skärpa det utan bara förlänga det något litet.

Herr Anderson i Linköping betecknade lösningen av frågan om östra brigaden som valhänt. En partivän till honom har i sin tidning betecknat den som »ansvarslöshet och ynkedom». Det varierar alltså något. Men det är ju så, att riksdagen har bestämt, att brigaden skulle vara en enhet inom östra fördelningen. Beträffande förvaltningen ansåg jag för min del, när beslutet skulle genomföras, att den borde förläggas till fördelningen, sålunda icke till brigaden. Men efter många upprepade och energiska framställningar från den främsta sakkunskapen på detta område böjde jag mig och gick med på att det skulle vara en förvaltningstjänsteman inom östra brigaden. Men jag märker, att det var galet, att jag föll undan för sakkunskapen den gången. Man bör tydligen akta sig och icke göra det. Det hade uppenbarligen varit bättre enligt herr Andersons i Linköping mening, om så icke varit fallet. Nu vilja emellertid herr Anderson och hans partivänner avhjälpa de brister, som påstås vidlåda östra brigaden och som herr Anderson mycket utförligt räknade upp, på så sätt, som innefattas i högerns reservation.

Vad avser då denna? Jo, att östra brigaden skulle förstärkas med en pensionerad fortifikationsofficer och en pensionerad underofficer som biträde åt stabsintendenten samt med en läkare och en veterinär, vilka skulle beordras ur truppförbanden inom brigaden. Jag måste säga, att det icke måtte vara några stora brister, som vidlåda denna organisation, då man tror sig kunna avhjälpa dem genom att vid brigaden placera en pensionerad officer och en pensionerad underofficer samt beordra en läkare och en veterinär att biträda brigadchefen i förekommande frågor. Det förefaller, som om organisationen vore ganska bra, när alla felaktigheter, som man tror finnas där, skulle avhjälpas med så litet. Jag tror emellertid, att det icke är lämpligt att för närvarande, då organisationen ej varit i kraft mer än fyra månader, vidtaga särskilda åtgärder, utan jag tror, att det är bättre att vänta och se, hur det går i lås som det är.

Så kommer jag till den fråga, som jag egentligen avsett att beröra och som herr Törnkvist i Karlskrona förut berört, nämligen avlöningen åt underofficerare och furirer, som vinna inträde på krigsskolan för att kunna bli officerare. Herr Törnkvist gav uttryck åt ungefär samma uppfattning som generalstabschefen i sitt anförande förut i dag i första kammaren. De skilja sig från varandra egentligen bara däri, att herr C. G. Hammarskjöld anser, att dessa underofficerare och furirer bli alldes för gamla, innan de bli officerare, medan herr Törnkvist anser, att de *gifta* underofficerarna och furirerna icke skola hava möjlighet att komma till Karlberg för att bli officerare. Herr Törnkvist intar sålunda en litet strängare hållning. Det skulle, såvitt jag förstår, vara ett mycket besynnerligt streck detta, att äktenskap skulle uteslutas från möjligheten att komma fram på den militära banan.

Jag kan för min del icke se något ont i att den, som av ekonomiska skäl saknat möjlighet att avlägga studentexamen vid unga år men som vid högre ålder tar denna examen exempelvis vid arméns underofficersskola, där den hädanefter kan tagas, skulle, ehuru han nått en något högre ålder, kunna bli officer.

Anledningen till att denna fråga togs upp i årets proposition skall jag be att något få redogöra för, så att kammaren kan få klart för sig, vad frågan gäller. Saken var den, att i höstas inkom en framställning från en furir vid Skånska trängkåren, som hemställde att bli beordrad till krigsskolan på Karlberg. Denne furir var 31 år gammal och hade tjänat vid Skånska trängkåren i elva år. Han var furir, men blev kort tid efteråt sergeant i kåren, fick för-

Ang.
avlöning till
personal vid
stabers och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

Ang.
avlöning till
personal vid
staber och
trupper
m. fl.
(Forts.)

ordnande på sergkantbeställning och uppbar sålunda sergkants avlöning. Denne furir hade vid 27 års ålder anmält sig till undergående av realskoleexamen vid samskolan i Vimmerby. Han tog denna examen med mycket vackra betyg. Efter att hava avlagt denna examen idkade han självstudier i omkring tre års tid, varefter han reste upp till Stockholm och anmälde sig hos rektorn vid arméns underofficersskola och hemställde att få undergå privat prövning, huruvida han besuttede de kunskaper, som fordrades för att vid arméns underofficersskola avlägga studentexamen. En privat prövning anordnades inför rektorn och tre av lärarna vid skolan. De betyg, som tilldelades honom, anser jag mig böra omnämna. Prövningen omfattade de fyra bestämda ämnena modersmålet, engelska, historia och matematik. Han fick i modersmålet för uppsatsen med beröm godkänd och i det muntliga provet med utmärkt beröm godkänd, i engelska för översättningen med utmärkt beröm godkänd och vid det muntliga förhöret berömlig, i historia berömlig samt i matematik för det matematiska arbetet berömlig och för det muntliga provet med utmärkt beröm godkänd. Detta resultat hade uppnåtts genom självstudier.

Efter att hava undergått denna privata prövning kom han in med en framställning att utan avläggande av officiell examen få vinna inträde vid Karlberg. Då han utom sitt nyssnämnda vackra betyg även hade ovanligt goda vitsord från sitt befäl vid trängkåren, vilka visade, att han var synnerligen lämplig för befäl och i övrigt hade goda egenskaper i olika avseenden och vari han också förklarades lämplig för vinnande av befordran till officer, erhöi han tillstånd att vinna inträde vid Karlberg utan att undergå föreskriven studentexamen. När han kom in vid krigsskolan, levde han antagligen i den uppfattningen, att han skulle få behålla furirslönen, men det visade sig, att han på grund av bestämmelserna icke kunde få mera än värnpliktigs högsta avlöning, nämligen en krona per dag. Han ingick då till Kungl. Maj:t med en framställning att få behålla furirslönen. Det befanns, att i 1925 års försvarsproposition hade föreslagits, att det underbefäl, som kommer in vid Karlberg, skulle få behålla lön som furir av andra klass, men försvarsutskottet strök detta och föreslog, att vederbörande icke skulle få annan avlöning än de andra aspiranterna vid Karlberg, som tagit studentexamen vid läroverken, nämligen värnpliktigs avlöning med en krona om dagen. Det var sålunda icke möjligt att bifalla hans framställning, varför densamma avslogs. Denne man har alltså en avlöning av en krona om dagen. Det har icke gjorts så mycket i detta fall, därför att mannen icke var gift, och han har, såvitt jag vet, icke heller någon försörjningsskyldighet. Jag gjorde emellertid den reflexionen, huruvida det kan vara riktigt, att då man öppnat denna väg för underbefäl att komma in vid Karlberg, omedelbart stänga den för dem, som råka vara gifta. För min del måste jag säga, att det är orimligt att så handla. Det innebär, att en furir eller en sergkant, som söker inträde vid Karlberg men som är gift, får en krona om dagen i avlöning. Han kan icke reda sig på detta utan måste naturligtvis avstå från den fortsatta utbildningen och stanna där han är.

Det är av denna anledning, som förslaget framlagts. Det avser icke, att var och en av underbefäls ställning, som kommer in på Karlberg, skulle få behålla furirslönen, utan det avser, att Kungl. Maj:t skulle få pröva i varje särskilt fall, huruvida det finnes skäl att giva vederbörande lön såsom furir av andra klass under den tid, som han går vid krigsskolan. Detta skulle kunna förekomma endast i sådana fall, där vederbörande är gift eller försörjningsskyldig mot en mor eller någon nära anhörig. Jag vill nämna, att av 240 elever, som för närvarande finnas vid arméns underofficersskola, äro mellan 20 och 30 gifta. Om riksdagen skulle ställa sig avvisande till Kungl. Maj:ts förslag, betyder det, att dessa personer äro utestängda från möjligheten att komma

in på Karlberg och att vandra vidare upp i officersgraden. För min del tror jag det vore en mycket stor otjänst, som man därmed gjorde försvaret.

Jag vill upplysa om, att första kammaren tidigare i dag strukit utskottets yttrande i denna del och sålunda bifallit Kungl. Maj:ts förslag. Jag hoppas, att andra kammaren måtte följa detta exempel.

*Ang.
avlöning till
personal vid
stabar och
truppförband
m. fl.
(Forts.)*

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Bergström** i Hälsingborg: Herr talman! I den del av statsutskottets utlåtande nr 114, som nu är föremål för behandling i kammaren, har utskottets majoritet avstyrkt en liten motion, som jag tillåtit mig väcka. I denna motion framföres ett synnerligen anspråkslöst önskemål och ett önskemål, som, såvitt jag kan finna, är synnerligen välbefogat. Det går nämligen ut på, att musikkåren vid skånska kavalleriregementet skulle utökas från åtta man till tolv. Jag har som huvudskäl för denna motion anført, att när riksdagen 1925 i samband med försvarsreformen beslöt den nya musikorganisationen vid armén, beskar den just musiken vid det skånska kavalleriregementet synnerligen hårt. Före 1925 hade vi ju en musikpersonal vid skånska kavalleriregementet på 60 man, och i och med 1925 års försvarsbeslut har musikpersonalen reducerats till åtta man. Nu är det visserligen sant, att det var tre olika kavalleriförband, som sammanslogos till ett genom 1925 års försvarsbeslut. Men även om man vill göra en jämförelse mellan den musikkår, som fanns vid skånska husarregementet i Hälsingborg före 1925, och den nuvarande, så finner man en väsentlig skillnad, nämligen från 25 till 8 man. Denna min uppfattning, att man gick synnerligen hårt fram, då man beskar musikkåren vid skånska kavalleriregementet, styrkes bl. a. av den omständigheten, att Kungl. Maj:t i förslaget rörande armémusiken 1925 föreslog för skånska kavalleriregementet just 12 man eller en kår av precis samma storlek och sammansättning, som jag har påyrkat i min motion. Jag torde för övrigt inte behöva framhålla de stora svårigheter, som föreligga för en musikkår på 8 man att fullgöra verkliga musikprestationer.

Jag har vidare såsom skäl för min motion anført, att det militära musiklivet betyder nu en gång ganska mycket för det civila musiklivet. Det militära musiklivet ger ofta värdefulla impulser. Man skulle nästan kunna säga, att det militära musiklivet i vår tid i väsentlig mån, åtminstone före 1925, blivit en bärande grund för en stor del av även vårt civila musikliv.

Statsutskottets majoritet har som sagt avstyrkt denna motion. Någon närmare argumentation har utskottsmajoriteten inte behagat besvara sig med att utveckla. Det är bara kort och gott en förklaring, att utskottet icke funnit bärande skäl åberopade för den föreslagna förändringen beträffande denna musikkår. Men jag har under dende-batt, som på förmiddagen i dag i första kammaren pågått i denna fråga, fått närmare besked från statsutskottshåll, än vad utskottets mycket knappa motivering på denna punkt innebär. Man har där anført, att man vad kavalleriet beträffar år 1925 avvägt musikkårernas storlek uteslutande med hänsyn till signaleringsbehovet. Nu tycker jag för min del, att detta är en ganska snäv syn på en fråga som denna. Man skall väl ändå inte helt förbise manskapets behov av kulturell förströelse och trevnad, och man bör kanske inte heller alldeles förbise den betydelse, som, såsom jag redan påpekat, det militära musiklivet har för det civila musiklivet. Det sades vidare i första kammaren, att man av principiella skäl inte ville gå med på några förändringar i 1925 års försvarsbeslut. Och detta anfördes från håll, där man i nästa andedrag ansåg på sin plats att ganska tappert slåss för reservationer, avseende betydligt större förändringar i 1925 års beslut, än denna anspråkslösa motion gör. Jag vill vidare erinra om att statsutskottet icke

Ang.
avlönning till
personal vid
stabers och
trupperband
m. fl.
(Forts.)

har så synnerligen konsekvent efter 1925 iakttagit denna deklarerade principiella ståndpunkt. År 1926 beslöt riksdagen på statsutskottets tillstyrkan att ganska avsevärt utöka musikkåren vid Gotlands infanterikår. Jag förmodar, att det skedde inte uteslutande med tanke på det gotländska regementets behov av musikutrustning. Om jag inte minns fel, så motiverades det delvis just med den synpunkten, att det allmänna musiklivet påkallade en förstärkning av denna musikkår. Jag kan inte förstå, varför inte samma synpunkt skall kunna få göra sig gällande, när det framföres anspråk på omorganisation av en musikkår, som uppenbarligen är för snävt tilltagen och bristfälligt organiserad. Nu kan det anföras, att övriga kavalleriregementen få reda sig med musikkårer på endast 8 man. Men gent emot detta vill jag säga, att vad beträffar de övriga kavalleriregementena finnas på deras förläggningsorter även infanteriregementen med relativt rikt utrustade musikkårer, och den militära musikutrustningen på dessa andra platser är sålunda betydligt fulligare och bättre, än vad fallet är i Hälsingborg.

I statsutskottet har emellertid avgivits en reservation av herrar Kvarnzelius, Pauli och Johansson i Hälsingborg, vilka ansett, att de skäl, som åberopats i motionen för utökning av musikkåren vid skånska kavalleriregementet, ha varit så bärande och starka, att de tillstyrkt motionen. Nu skall jag, herr talman, be att få yrka, att näst sista stycket på sidan 17 i utskottets motivering strykes och ersättes med det förslag till uttalande i denna del av ärendet, som herr Kvarnzelius m. fl. upptagit i sin reservation.

Herr Lindman: Herr talman! Jag har ju åhört den debatt, som förts, och de inlägg, som gjorts i densamma dels av herr Hansson i Stockholm och dels av herr Engberg. Vad herr Hansson i Stockholm beträffar, skulle jag gärna ingått på ett bemötande av vad han sagt. Men jag skall inte upptaga kammarens tid med det, därför att det blivit så utförligt bemött av herr Anderson i Linköping. Vad herr Engberg återigen beträffar, må jag säga, att det inte är något vidare angenämt att ingå på ett bemötande av vad han sagt. Såvitt jag förstår, så har han uppenbarligen i detta anförande överskridit den gräns, där möjligheten att debattera med honom upphör. Herr Engberg har ju den uppfattningen, att här är det inte värt att göra någonting alls. Man skall inte göra någonting. Det lönar sig inte att försvara sig. Ty det finns ingen möjlighet att göra det. Man märker, att herr Engberg har förläst sig på författaren Wells. Det är tydligt, att han huvudsakligen läst den utopiska delen av denne författares verk, och efter att ha gjort det har tydligen herr Engberg-Britling kommit till klarhet, hur han skall ställa sig till försvarsfrågan. För såvitt det inte möjligen kan bero på en annan sak? Det är uppenbart av de båda anförandena, att herr Engberg står mycket till vänster om herr Hansson. Jag förmodar, att man kan tolka herr Engbergs anförande så, att han kan alltid taga ett steg till vänster om herr Hansson, ty då har han möjligen ny utsikt att få mera gehör för sin uppfattning inom en del av det parti, de båda herrarna tillhöra. Att egentligen sakligt debattera med herr Engberg efter det anförandet, anser jag sålunda vara så gott som fruktlöst, utsiktslöst. Jag skulle bara vilja fråga herr Engberg, när han talar på detta sätt, om han tror, att den ståndpunkt i försvarsfrågan, som han intog i det anförande, han nyss hållit, delas t. ex. av hans meningsfränder i andra länder. Tror herr Engberg, att t. ex. en engelsman, en sunt tänkande engelsman, högerman eller socialdemokrat, överhuvud taget en sekund skulle resonera såsom herr Engberg gör? Nej, det skulle aldrig kunna falla honom in. Eller tror herr Engberg, att en fransman skulle kunna föra ett sådant resonemang? Herr Engberg talar om de stater, där det är diktatur, där man ännu går på i ullstrumporna och driver upp sitt försvar och ökar sina rustningar o. s. v. Han räknade inte upp dem, men vi veta ju alla,

vilka han menar. Men hur är det i England, i Frankrike och i Förenta staterna? Det är väl på samma sätt. Men, herr talman, ställer man sig på den ståndpunkt, som herr Engberg här gör, att det tjänar ingenting till, ty en vacker dag om något skulle inträffa och vi skulle komma i olycka, så få vi gaser och bomber och bakterier, som herr Hansson sade, och allt annat över oss, och därför tjänar det ingenting till att göra något, så förbiser man, att samma förhållande existerade på den tid, när vi stodo inför de nya gevärsmodellerna. Det var precis samma sak, då vi här i Sverige hade våra gamla remingtongevär och Frankrike fått tändnålsgeväret. Man ropade då, att vi voro alldeles omoderna. Men vi följde med och kommo så småningom fram på den vägen och fingo moderna gevär vi också. Hur var det inte med undervattensbåtarna, när den frågan var på tal 1914? De av herrarna, som voro med i försvarsutskottet och försvarsdebatten 1914, kanske erinra sig, hur herr Rydén och herr Fabian Månsson drevo talet om undervattensbåtarna. Det fanns ingenting annat. Det var de, som skulle göra't. Nej, jag tror, herr Hansson — ty det är med herr Hansson jag debatterar, inte med herr Engberg — jag tror, att vi visserligen få akta oss för att underskatta flygvapnets betydelse men att vi samtidigt inte heller få låta förleda oss att överskatta den, så att vi därav föranledas till att inte göra någonting. Jag vågar tro, herr talman, att flygvapnet, med alla de stora framtidsmöjligheter det för närvarande har, dock kommer att ha mycket stora svårigheter vid anfall. Och när man talar om att flyget kan med gasbomber förgifta hela befolkningen, ja, låt mig då säga, herr talman, att det är en verklig överdrift.

Jag hade emellertid, herr talman, när jag begärde ordet, inte ämnat bemöta dessa anföranden, ty de voro ju då ännu inte hållna, utan det anförande, som på förmiddagen hölls av herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet. Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har en otrolig förmåga — jag förmodar, att det är flera av herrarna än jag, som konstaterat det — att bara tala halvkväden visa. Han bemöter litet här och litet där. Han hoppar över saker, som han skulle taga fram men inte precis passa honom, och han bemöter i stället sådant, som man aldrig sagt. Så förhöll det sig t. ex. med det han sade först i sitt anförande, när jag tagit mig friheten att säga, att herr statsrådet skyller på riksdagen och utskottet skyller på Kungl. Maj:t. Herr statsrådet skyller på riksdagen, herr statsrådet skyller alltid på andra. Jag vågar säga, att herr statsrådet skyller på riksdagen, när herr statsrådet underlåter att göra en del saker, som torde vara av behovet påkallade. Vad svarar då herr statsrådet på denna min anmärkning? Jo, säger han, det kan man väl inte påstå, ty riksdagen har gått med på allt vad han begärt. Herr statsråd, det var inte det min anmärkning rörde, utan den rörde det, som herr statsrådet inte tog fram. Den rörde naturligtvis inte det lilla, herr statsrådet tagit fram, utan den rörde allt det myckna, som herr statsrådet underlåtit att taga fram. Jag sade, att herr statsrådet hade vid ett tillfälle — jag kunde inte bestämt erinra mig när det var, men jag hade för mig att det var i ett tal i Linköping i februari — frågat, vad han kunde göra, när riksdagen sagt, att det skulle vara på det eller det sättet. Nu fick jag mitt bemötande efter middagen, och jag kunde därför gå och ta fram mina tidningsurklipp och fann då, att det var i en intervju i Svenska morgonbladet den 29 februari i anledning av Linköpings-talet. Herr statsrådet säger där, att Stockholmstidningen förebrått honom för att han alldeles gått förbi en framställning av generalstabschefen 1927 rörande förvaltningen av östra brigaden. Ja, det är alldeles som herr statsrådet gjorde i dag. Men det var inte det jag skulle säga. Herr statsrådet säger då, att han visst inte förbisett den framställningen men att Kungl. Maj:t inte kan göra några större utökningar i en organisation, som av riksdagen fastställts. För-låt mig, det är uppenbart, att Kungl. Maj:t inte kan ändra, vad riksdagen fast-

*Ang.
avlöning till
personal vid
stabser och
truppförband
m. fl.
(Forts.)*

Ang.
avlöning till
personal vid
stabers och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

ställt. Men en försvarsminister sitter väl för att ha och begagna sitt eget sun-
da förnuft. Om han finner vissa saker olämpliga och oriktiga, så skall han
väl framlägga förslag till ändring därutinnan för riksdagen. Gör han icke det,
då har han gjort sig solidarisk med detta. När intervjuaren vidare efterlyste,
vad statsrådet gjort med alla de framställningar, som blivit gjorda av myndig-
heterna men icke alls upptagits i årets statsverksproposition, så svarade herr
statsrådet, att en del avskrivits av Kungl. Maj:t och att andra blivit avslagna
av riksdagen. Men, fortsätter han sedan, för det torde rättvisligen ingen före-
bräelse kunna riktas särskilt mot honom. Sålunda, när riksdagen avslår en
sak, då är han fri från allt ansvar. Jag får säga, att det är bra sällan som
man eljest får höra från statsrådsbänken, såsom man ofta får höra från herr
statsrådet Rosén, att det är inte han som har ansvaret. Det är den och den,
det är riksdagen eller de underordnade myndigheterna o. s. v. Men jag menar,
att ett statsråd och en regering ha sitt ansvar själva och att det är rättvist
att låta dem drabbas av anmärkning, om de inte framlägga förslag i saker,
som böra göras.

Sedan talade herr statsrådet även om handräckningstjänsten. Men då var
det naturligtvis inte alls fråga om det jag talat om, nämligen att man utlovat
ett fullt utnyttjande för linjetjänstarna av de 140 övningsdagarna. Nej, inga-
lunda. Men i den gamla goda tiden hade han hittat på ett kompani där, sedan
handräckning uttagits och igångsatts, endast 11 man voro kvar för exercis. Jag
har aldrig talat om det. Jag har talat om att alla vederbörande och talare, som
deltogo i försvarsdebatten 1925, voro med på att de 140 dagarna för linjetjän-
starna skulle utnyttjas för vapenövningar, för militär utbildning och inte an-
vändas till handräckningstjänst. Men det är det, som nu pågår i stor utsträck-
ning under herr statsrådets egid. Jag menar, att detta är ett nytt exempel på
att han vänder sig mot sådant, som han inte blivit angripen för, men underlåter
att bemöta det, för vilket han blivit angripen.

Beträffande materielfrågan talade jag om fältartillerikanonerna. Jag nämnde,
att de voro förslitna, och jag har ingen anledning att taga tillbaka något av
vad jag där sade, även om herr statsrådet nu gjorde den invändningen, att han
själv inspekterat dem och funnit allt gott. Jag förmodar, att många av kam-
marens ledamöter känna sig i hög grad imponerade av detta. För min del gör
jag det inte i någon mån. Jag fäster mig däremot mycket mer vid det uttalan-
de, som gjorts av vederbörande ansvariga myndighet, nämligen generalfälttyg-
mästaren, och vilket finnes omnämnt i fjärde huvudtiteln sidan 290 bland så-
dana anslag, som inte föranlett någon åtgärd från herr statsrådets sida, näm-
ligen denna framställning om ett anslag av 750.000 kronor för förberedelser
för modernisering och nyanskaffning av fältartillerimateriel. Om herr stats-
rådet nu läser vad som är sagt i den inlagan, så får han bekräftat ungefär det
som jag sade på förmiddagen. Han får bekräftat, att fältkanonmaterielen nu
är ungefär 25 år gammal, och man säger, att det är just ungefär den tid, som
man kan räkna, att sådan materiel kan stå sig både beträffande förslitning och
modernitet. Och vår materiel är synnerligen hårt sliten, icke minst på grund
av neutralitetsvakten. Ja, det kan t. o. m. ifrågasättas, om den i allmänhet
numera besitter den hållbarhet, som påfordras av de starka påfrestningarna
under ett fälttåg. Världskrigets erfarenhet och teknikens snabba utveckling
ha haft mycket att lära oss, och vår nuvarande fältartillerimateriel är i flera
hänseenden i hög grad omodern. Till sin natur rent av ödesdigra brister vid-
låda den. Så t. ex. medger fältkanonmaterielen endast hälften av den skott-
vidd, som den kunde ha, om man hade moderna lavetter. Och vad fälthaubit-
serna beträffar ge de endast halva skottvidden i jämförelse med de moderna.
Nu säger herr statsrådet, att han har själv inspekterat, som jag nämnde, denna
materiel och funnit, att kanonerna skjuta bra. Ja, det kan väl hända, att ka-

nonerna skjuta bra. Det tror jag visst. Men de skjuta inte nog långt, om de ha endast halva skottvidden i jämförelse med vad modernt artilleri har. Det visar ju deras oerhörda underlägsenhet. Det förefaller nästan, som om herr statsrådet, när han gjorde denna inspektion, var tillfredsställd, ifall han bara hörde, att det smällde. En hel mängd stater ha på senare åren moderniserat sin materiel, däribland sådana länder som Holland och Schweiz. Ja, detta är sakförhållandena beträffande denna materiel. Jag ber om ursäkt för att jag talar så mycket om det, men jag gör det, för att ingen skall få den uppfattningen, att jag var ute i ogjort väder i förmiddags. Vår nuvarande fältartillerimateriels underlägsenhet i jämförelse med flera andra länders är uppenbar och innebär en sådan svaghet i försvarseffektivitet, att arméförvaltningen för sin del anser nödvändigt, att åtgärder för missförhållandenas avhjälpande vidtagas. En sådan ombeväpning, vare sig det avses att göra en nyanskaffning eller modernisering av vad som finnes, tager en mycket lång tid. Det tager tio år att göra detta, och om jag känner förhållandena rätt tager det hos riksdagen och hos Kungl. Maj:t en mycket lång tid bara för att komma fram till att börja med detta. Förra gången tror jag det tog hela tiden från 1893—1902, d. v. s. nio år. Hålla vi så på att modernisera i tio år, då ha vi 19 år. Från 1925 blir det alltså ända till år 1944, och det är väl ingen som kan annat än hålla med mig, att det är alldeles orimligt att icke hastigare vidtaga några åtgärder.

Jag har, herr talman, intet att taga tillbaka beträffande fältartillerimaterielen av vad jag sade i förmiddags. Hela denna fråga om försvaret är tröstlös. Man kan ju icke tala om den, när man har att göra med motståndare, som varken vilja höra eller se eller vilja bry sig om detta försvar. Det är alldeles som Dagens Nyheter skrev en gång i januari månad. Den är ju delvis åtminstone ett regeringsorgan, fastän i en del fall rätt oppositionell. Den skrev i januari månad: Det är alldeles som om kostnadsramen vore det viktigaste. Det är den man hänger sig fast vid. Men huruvida det sedan i verkligheten finnes den materiel, som skall finnas, och om denna materiel är modern, eller huruvida det är brister i organisationen, det gör alldeles detsamma, bara denna kostnadsram sitter uppsatt framför en, och man strängt och troget håller sig inom den och aldrig försöker sticka fingarna utanför den.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Rosén**: Herr talman! Herr Lindman förebrådde mig för att jag i mitt svar i förmiddags som vanligt hoppat över en del av vad han hade sagt och bara berört en del andra saker. Ja, det är alldeles riktigt. Jag hoppade över en del, och jag gjorde det verkligen avsiktligt, ty jag tycker det är rätt meningslöst att hålla på att kälta om samma sak ideligen. Exempelvis vad herr Lindman anförde på förmiddagen, att jag icke nu lagt fram frågan om första flygkårens uppsättande. Den saken har varit på tal två gånger förut i år. Högern hade en motion i frågan i år, och denna har avslagits, sedan ett enhälligt statsutskott avstyrkt densamma. Men likaväl, sedan herr Lindman och hans egna partivänner röstat för avslag på denna motion, drager herr Lindman återigen fram frågan och förebrår mig för att jag icke ingår i svaromål på den saken, som vi diskuterat minst två gånger förut under denna riksdag. Jag tycker kammaren icke har så god tid, att man bör syssla med upprepningar så många gånger. Det är därför jag lämnat åsido detta som så mycket annat, som jag icke anser värt att bemöta.

Herr Lindman säger, att jag som vanligt kryper bakom riksdagen och icke vill taga ansvaret. Ja, tacka för det! Om det lägges fram ett förslag, och riksdagen godkänner detta, är det då icke skäl för en försvarsminister eller för vilken annan minister som helst att följa det beslutet. Skulle man under-

Ang.
avlöning till
personal vid
staber och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

Ang.
avlönning till
personal vid
stabers och
trupperförband
m. fl.
(Forts.)

låta det, förmodar jag, att konstitutionsutskottet väl komme att låta höra av sig. Beträffande östra brigaden säger herr Lindman, att en försvarsminister, som finner en organisation olämplig, naturligtvis bör lägga fram förslag för att få olägenheterna avhjälpta. Ja, naturligtvis bör han det, när han fått klart för sig, att organisationen verkligen är olämplig. Men som herr Lindman väl kanske icke kunde undgå att höra av min förra replik till herr Anderson i Linköping, så har jag icke kunnat finna, att den var olämplig, och jag avrådde därför den nu ifrågasatta ändringen och ville, att man skulle vänta och se, emedan det var för kort tid att bedöma saken redan fyra månader efter brigadens tillkomst.

I fråga om handräckningen var jag rätt utförligt inne på den saken. Men det är visst nödvändigt att upprepa allting några gånger. Jag framhöll — jag skall upprepa det i största korthet — att frågan har varit och är fortfarande uppmärksammas, att en hel del av dessa, kalla det gärna missförhållanden, bero på övergången från den gamla till den nya härordningen och att åtgärder äro vidtagna och komma att vidtagas för att åstadkomma rättelse. Härutöver vill jag bara tillägga, att det går icke, herr Lindman — det borde vara känt från den tid herr Lindman skötte en liten del av försvarsdepartementet — att genomföra så här omfattande ändringar på en dag. Det hela kräver sin övergångstid. Herr Lindman förebrår mig för att jag icke framlagt förslag och begärt mera penningar till ny materiel. Ja, i remissdebatten förebrådde herr Lindman oss, som voro med om denna lösning 1925, för att försvaret kostade alldeles för mycket penningar. I samma debatt upplyste jag om, att jag framlagt förslag och begärt medel i långt större utsträckning än som skett under de sista åren, t. o. m. av den sista högerregeringen, för anskaffning av ny materiel. Men vad hjälper det att säga detta. Det är i alla fall för litet. Det är, som jag sade i mitt förra svar till herr Lindman, så, att man må lägga fram vilka förslag som helst, när det gäller försvaret, så blir det nog aldrig tillräckligt för herr Lindman.

I fråga om fältartilleriet försökte herr Lindman göra sig lustig över mitt omdöme om detsamma. Jag vill då bara säga, att när det gäller fältartilleriet, så gör jag verkligen i någon mån anspråk på att vara, jag vill icke säga sakkunnig, men något litet kompetent att bedöma den saken, enär jag haft sysselsättning vid fältartilleriet i fyra år.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! När jag i förmiddags begärde ordet, var det närmast för att snart sagt efter gammal vana klara upp ett mellanhavande med statsutskottsmajoriteten, som på nytt visat oförståelse mot en motion, jag väckt, denna gång i samband med en punkt i fjärde huvudtiteln. Jag skall emellertid på denna sena timme icke alltför mycket fördjupa mig i stridsfrågan, som dock efter mitt förmenande kan vara viktig nog. Den rör sig om beklädnadshjälp till de unga officersämnena och underofficerarna och vederlikar, alltså en fråga, som inom riksdagen förts fram som en mycket demokratisk fråga. Jag har genom min motion velat bereda riksdagen tillfälle att besluta, att sådan beklädnadshjälp skulle komma dessa unga officerare och underofficerare med vederlikar till del i större utsträckning än efter nu föreliggande kungliga beslut är fallet. Statsutskottet har emellertid avstyrkt på motiv, som jag finner rätt svårförståeliga. Jag vill bara i detta sammanhang göra den anmärkningen gentemot statsutskottets resonemang, att jag påstår, att när en ung fänrik *icke* får någon lön, det väl böra vara så mycket *mera* befogat att ge honom *beklädnadshjälp*. Man bör icke säga så, att när han icke får lön, bör han icke ha beklädnadshjälp. Jag tycker, att det motsatta resonemanget är det rationella, om man vill hjälpa fattiga pojkar att bli officerare. Men, som sagt, jag skall icke fördjupa mig i denna fråga,

utan jag lämnar statsutskottet åt dess öde med dess enligt mitt förmenande ganska konstiga resonemang på *denna* punkt.

Medan jag har ordet, skulle jag emellertid vilja säga ett par saker, med anledning av vad som under senare delen av debatten förekommit. Min högt ärade vän, herr Engberg, var ju vänlig nog att personligen apostrofera mig.

Men jag skall först be att få yttra något om det resonemang, som framförts av herr Per Albin Hansson i Stockholm. Herr Hansson sade — såvitt jag fattade honom rätt — att genom major Bratts avhandling hade han fått syn på vilken oerhörd roll för framtiden luftkriget komme att spela [enkannerligen för all slags krigföring]. Och han sade, att han ur den utgångspunkten kunde vara villig att taga upp försvarsproblemet till en alldeles ny omprövning. Men hur herr Per Albin Hansson drillade med sin tankegång, kom han fram till det resultatet, att för oss i Sverige spelade flygvapnets överhandtagande betydelse trots allt icke någon roll. Vi hade icke något skäl att lägga om vårt försvar med hänsyn till behovet att skydda oss mot flyganfall, ty vi hade bara, sade herr Hansson, att tänka oss risken av att bli indragna i mellanhavanden mellan andra makter, som kämpade runt omkring oss. Och för att skydda oss mot att på det sättet bli indragna, behövde vi framför allt ett sjöförsvar och ett kustförsvar. Jag måste säga, att jag har svårt att fatta sammanhanget i detta, ty om det förhåller sig på det sättet, att sjöförsvaret räcker för att skydda oss mot indragning i främmande maktens krig, måste det betyda, att dessa främmande makter laborera även med *andra* stridsmedel än flygvapnet. Ty icke kan man föreställa sig att den sortens kustförsvar, som herr Per Albin Hansson tänker sig, skulle kunna ligga och skjuta till måls på en främmande flygflotta, som ginge till anfall mot våra kuster. Utan herr Hansson måste väl medge, att detta sjöförsvar för att ha en uppgift måste ha emot sig ett vapen av *samma* kvalitet, av *samma* art, och därmed sammanstörtar ju herr Hanssons förutsättning, nämligen att kriget hädanefter går över uteslutande till ett flygvapenskrig.

Men det, som närmast intresserade mig i den förra debatten, det var herr Engbergs resonemang. Det var ganska intressant att taga fasta på den bild av det internationella läget, som herr Engberg tecknade för oss. Han sade, att det var tröstlöst. Han sade, att våra förhoppningar, som vi hyste en gång för några år sedan, hade lidit skeppsbrott. Han talade om avrustningskonferensernas fiasko och om de militaristiska diktatureernas maktillväxt ute i världen. Och med hänsyn till allt detta, så finner han situationen tröstlös och hopplös för oss. Det finnes ingen möjlighet för oss att komma fram till en sådan situation, att vi kunde tänka oss ett försvar.

Det kunde icke hjälpas, att när jag hörde herr Engberg tala så, föll det mig i minnet, vad han sade 1924 och 1925, då han skulle motivera nedrustningen. Då var det helt andra toner han spelade för oss på sin luta. Då talade han så vackert om Nationernas förbund såsom den stora fredsgarantien, om den internationella arbetarklassen som fredsgarant o. s. v. Ja, själva Sovjet-Ryssland spelade åtminstone 1924, enligt hans argumentering, en roll såsom rent av en dämpare av krigsfaran i världen. Allt detta är nu totalt försvunnet och borttrollat ur resonemanget. Vi stå stålunda inför en alldeles ny argumentering. Jag ber Er då, mina herrar, föreställa Er, huru det skulle verkat, ett anförande sådant han nu höll, om han hållit det 1925 strax innan vi gingo att fatta nedrustningsbeslutet. Jag ber Er, mina herrar, att i fantasien föreställa Er denna läggning av herr Engbergs anförande då. Det är alldeles visst, att en sådan argumentering 1925 hade tett sig orimlig. Men i dag presenteras den såsom stöd för avrustningskravet! Vad har då hänt?

Jo, sade herr Engberg, i denna situation av allmän »upprustning» hade han upptäckt, att det bara finns en metod, och det är den, att man bryter det sättet

Ang.
avlöning till
personal vid
stab och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

Ang.
avlönning till
personal vid
staber och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

att alla vänta på varandra i fråga om nedrustning. Det går icke för sig att alla vänta. Någon måste göra början. Så var hans resonemang.

Men, herr Engberg, jag tillåter mig fråga: Ha icke vi gjort början? Ha vi icke 1925 mycket våldsamt satt ner våra försvarskrafter just på en tid, då herr Engbergs eget parti satt i regeringsställning. Man vill väl icke påstå, att anledningen till att världen fortsätter och rustar, skulle vara den, att världen icke har blivit underkunnig om att Sverige har nedrustat? Man vill väl kanske icke göra gällande det resonemanget, att det är av skräck för Sveriges fortsatta försvarskraft, som man ute bland folken alltjämt håller på med rustningsarbeten, såsom herr Engberg skildrar för oss? I så fall är det ju möjligt, att hans excellens statsministern skulle kunna tillmötesgå herr Engberg såtillvida, att regeringen för framtiden gäve sina ministrar i de utländska huvudstäderna bättre direktiv, när det är fråga om att upplysa den utländska opinionen om vad försvarsbeslutet innebär, så att man icke får i pressen läsa sådana skildringar, som ministern i Paris, greve Ehrensvärd, i höstas gav av det svenska försvarsbeslutets innebörd. Då skall, kan tänka, lugn och ro åter sprida sig över vår sönderslitna värld!

Nu tillade emellertid herr Engberg, att det också tillkommit något positivt nytt, som i år skulle motivera en försvarsnihilism ifrån vårt folks sida trots den jäsande oron i världen. Han påstod, att man nu hade fått klart för sig, att det icke tjänade någonting till att arbeta för försvaret och hålla det upp vid effektivitet. Det där påståendet, att en sådan uppfattning: »vad kan det nytte» skulle vara någonting nytt, det är en överraskning för den, som under 20 à 25 år följt med den offentliga diskussionen i vårt land. Ty just det resonemanget var det, som med utomordentlig skärpa drevs i vårt land under åren före 1914 just ifrån de kretsar, som herr Engberg står mycket nära. Det är alls inget nytt, denna synpunkt, utan det är mot denna nihilismens och defaitismens esprit, som den nationella viljan i alla tider haft att kämpa, och av allt att döma ha vi allt fortfarande den uppgiften, när vi nu höra herr Engberg förkunna samna nederlagets och defaitismens anda. Man kan här fråga sig, vad det beror på, att i de nationer, som stå så mycket mera i skottgluggen än vi, man icke har tagit något intryck av ett sådant resonemang, som herr Engberg här förde fram. Tror kanske någon, att det beror på att man i Finland, i Estland eller i Lettland och alla dessa utsatta gränsmarker icke hunnit läsa major Bratts avhandling? Åh nej, det tror jag icke. Där känner man mycket väl de intressanta militärtekniska förhållanden som Bratt påpekat, men man känner också något annat, man känner, att man står inför uppgiften att hålla nationens fana högt och den nationella friheten under tillbörligt skydd. Det är en sådan anda, som också höves den gamla svenska nationen, såvitt jag förstår saken.

Vad vidare angår herr Engbergs reflexioner om t. ex. infanteriets ställning i det moderna kriget, så talade han medlidsamt om, huru han på biografer sett filmer, vilka celebrerat de gamla nu indragna svenska regementena. Jag vill då säga, att jag på biograferna också har sett filmer, men tagna i Sovjet-Ryssland, där man klart kunde se, att man inom Sovjet-Ryssland icke tycks ha i nämnvärd grad dragit in på infanteriet åtminstone, ty de oerhörda massor av infanteri, som man på dessa propagandafilmer kan få se från sovjetryska manövrer tyda sannerligen icke på någon tendens att sätta detta vapen tillbaka i det allmänna föreställningssättet.

Vad slutligen beträffar herr Engbergs apostrofering av den propaganda, som den rörelse jag har äran här företräda bedriver, ansvarsmedvetet och fullt överlagt, utgår den just ifrån detta, att det sannerligen icke kan uppvisas, att militärväsendet i utlandet efter världskriget såsom herrar Hansson och Engberg kräva, förintat de lantmilitära vapenslagen. Utan i de länder, som spela nå-

gon roll, där lägger man, såvitt en lekman kan döma, alltså vikt vid dessa vapenslag, vid sidan naturligtvis av de tekniska moderna vapenslagen. På detta område gäller det, såsom så ofta eljest, att man skall det ena göra och det andra icke låta.

Men allt detta utesluter givetvis icke, att vi från vår sida måste ha i ögonsikte de konsekvenser för vårt försvarsväsende, som dessa moderna tekniska vapen ha och komma att få. I detta avseende ber jag att få instämma med herr Ivar Anderson, och jag gör det så mycket hellre, som jag tillät mig i årets remissdebatt framföra liknande synpunkter.

Till slut skall jag be att få fästa mig vid en liten passus i utskottets avstyrkande utlåtande rörande högermotionerna i dessa frågor. Statsutskottet säger där, att »beträffande övriga av motionärerna angivna åtgärder till försvarsberedskapens höjande, synes det utskottet, som om en utredning av dessa frågor, därest en sådan kan anses erforderlig, bör vara beroende på Kungl. Maj:ts initiativ».

Ja, herr talman, när jag läste det här tänkte jag: Det är nästan värt att sätta ett kors på väggen, som man brukar säga. Det är verkligen en märkesdag, när statsutskottets majoritet icke själv kan hitta på skäl emot yrkanden om förbättring av vårt försvarsväsende utan för över dessa uppgifter till Kungl. Maj:ts regering. Måhända beror denna generösa överlåtelse till Kungl. Maj:t därpå, att statsutskottet känner sig hava gått förlustigt två kraftkarlar, nämligen hans excellens herr statsministern och försvarsministern Rosén, som nog icke hade gått bet på uppgiften att själva formulera de invändningar, som statsutskottet enligt deras förmenande kunde hava mot dessa motioner. Måhända hoppas utskottet, att dessa båda politiker i regeringsställning skola mäktat utföra vad utskottet icke förmått.

Men, herr talman, skämt åsido. Jag vill bara peka på en sak, nämligen att i denna formulering och i denna läggning av statsutskottets avstyrkande av de föreliggande motionerna ligger det dock, kanske av en tillfällighet, ett litet varsel, ett litet tidens tecken, som man icke bör underlåta att observera. Ser man saken så att säga principiellt, vill det förefalla, som om statsutskottet och därmed riksdagen kanske vill markera, att vi hava kommit så långt i utförsbacken, som man någonsin vågar, och nu törs man icke själv på den mäktiga riksdagens sida taga ansvaret, utan man är angelägen att tala om för herrarna på regeringsbänken, att det är *de*, som hava ansvaret för den fortsatta utvecklingen på detta område. Jag är alldeles övertygad om, att framtiden också kommer att utkräva det ansvaret av herrarna på regeringsbänken, och den forskande framtiden skall nog icke taga miste, när den studerar svensk utveckling under de år, som vi nu uppleva, och det årtionde, som vi se framför oss, utan den skall förvisso veta att slå upp rätt sida och rätt nummer i historiens adresskalender den dag den frågan på allvar blir levande aktuell för vårt folk: vem är det som bär ansvaret för det elände, som bragts över våra huvuden?

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! I denna jättarnas sammandrabbning, som livligt ackompanjerats av tonerna från lyrikernas klangfulla instrument, håller statsutskottet på att alldeles glömmas bort och förlora sin ställning såsom ansvarigt för det föreliggande utskottsbetänkandet. Jag skall därför söka återföra så långt jag förmår herrarna till de utgångspunkter, som vi hava, och de uppfattningar, som gjort sig gällande på de olika punkterna i utskottsbetänkandet.

Jag vill då först säga till herr Anderson i Linköping vad jag kanske borde hava sagt under mitt förra anförande, att när han rullar upp en mycket bedrövlig historia beträffande östra brigadens organisation och dess dåliga funktion, så är egentligen det logiska svaret på denna verklagen att direkt gå på

Ang.
avlönning till
personal vid
stabar och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

Ang.
avlönning till
personal vid
stabers och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

yrkande om brigadens avskaffande, helt enkelt därför, att östra brigaden tillkom i sista ögonblicket 1925 som ett påhäng på en förut utarbetad organisationsform. När det sattes i fråga, huruvida ett sådant otympligt sammanförande av ett par regementen skulle överhuvud få någon uppgift, fanns från de sakkunnigas sida intet annat svar än att det vore klart, att så vore förhållandet. När det nu visat sig, att man överhuvud icke kan hava brigaden kvar i dess nuvarande skick, och vi se dessa upprepade anklagelser mot försvarsministern — som emellertid får försvara sig själv — så är det logiska svaret att ställa yrkandet, att brigaden skaffas bort såsom olämplig i det sammanhang, där den infogats. Om frågan kommer igen ett annat år och jag själv är kvar här, skall i varje fall jag reflektera på ett sådant yrkande.

Nu till några detaljfrågor i övrigt. Herr Bergström i Hälsingborg var missbelåten med att statsutskottet icke tillstyrkt motionen om utökning av skånska kavalleriregementets musikkår från åtta till tolv man. Självfallet förstår jag detta missnöje. Jag skulle själv hava uttryckt samma missnöje, om jag varit i samma ställning. Men det är dock så, att frågan om militärmusikens utorganiserande var en mycket viktig punkt på 1925 års riksdags försvarsarbetsprogram. Även om man på en del punkter anser, att utskottet bort kunna tillmötesgå yrkandena på omorganisationer, är det dock så, att skall man överhuvud från samhälle till samhälle taga upp frågan om förändringar i den fastställda musikorganisationen, så bör man rimligtvis taga upp hela spørgsmålet om musiken till förnyad granskning och omprövning. Vi se det på det sättet från utskottets synpunkt, att om det förefinnes behov av en förändrad organisation av dessa olika musikkårer, så bör organisationsfrågan prövas i hela sin vidd. Vi komma vid en senare punkt till ett yrkande rörande förändring av en sådan organisation. Jag skall nämna det redan nu, så kanske det icke behöver upprepas. Det gäller kustartilleriet. Det föreligger här en motion om förändring av musikorganisationen för Vaxholm. Utskottet har vid granskning av denna punkt kommit till den uppfattningen, att de båda kustartilleriregementenas musik är bristfällig, men att bådas kårer möjligen skulle kunna sammanslås till en riktig musikkår, vilken då måhända skulle bliva förlagd till Vaxholm, enär Karlskrona har annan militärmusik i tillräcklig omfattning för att tillgodose förbandens musikbehov på ett rimligt sätt. I detta fall ligger saken klar och kan ske utan särskild kostnad. Utskottet har ej heller hesiterat för ett utredningsyrkande. Samma sak förelåg i fjol beträffande Gotland. Det var dock ett så egenartat fall, att man hade fog för en särskild åtgärd, ty där gotlänningarna ligga isolerade ute på sin ö i Östersjön böra de åtminstone hava en aning om huru en något så när välordnad musikkår kan göra sig. Hälsingborg ligger dock icke så till, att dess musikintressen hotas, om det där finnes en bristfällig militärmusikkår. Hälsingborgs stad är ett framåtgående och stort samhälle på Skånes västkust, och så i nödläge befinner sig denna utmärkta stad med sin utmärkta befolkning ingalunda, att dess musikliv är hotat, om den icke får dessa fyra musiker såsom förstärkning till denna musikkår. Skulle emellertid riksdagen hava sympati för herr Bergströms i Hälsingborg yrkande, så gärna för mig. Men jag anser, att man bäst skulle tjäna denna sak genom att man beslöte begära en utredning av militärmusikkårernas organisation överhuvud, i stället för att i detta speciella fall göra ett särskilt beslut nu.

Herr Forssell klagade över att statsutskottet också i år varit otacksamt mot honom och hans vällovliga energi i en förevarande fråga. Herr Forssell har icke fått igenom utskottets skärseld sin mening om, att beställningshavare vare sig de hava lön eller ej, vare sig de stå på stat eller stå i reserven, skola få ekiperingshjälp. Han anser det vara en oriktig ståndpunkt från utskottets sida. Det kan emellertid icke vara rimligt, att gå in för det yrkande, som herr

Forssell här framställt. Det må vara hur humanitärt som helst i de speciella fallen, men från statsnyttans synpunkt är det icke rekommendabelt. Utskottet säger: »Då ett bifall till motionärens förslag jämväl måste medföra, att beställningshavare, vilken icke omedelbart erhållit lön på stat och som, innan så skett, lämnar militärtjänsten, skulle komma i åtnjutande av ekiperingshjälp, har utskottet icke kunnat biträda motionen.» Kammaren torde ju finna, att när riksdagen har gått in för denna ekiperingshjälp för sådana, som tjäna kronan och för framtiden komma att tjäna kronan, har det givetvis varit fråga om just sådana och icke om sådan personal, som kan tänkas ganska omedelbart, sedan de fått denna ekiperingshjälp, lämna tjänsten och sedan aldrig komma tillbaka i tjänsten. Det är naturligtvis föga rimligt att göra ett sådant krav, som gjorts i motionen. Av den omständigheten, att herr Forssell icke sökt övertyga kammaren, att utskottet har orätt, utan i stället sökt att slå in på bogen, att utskottet sedan gammalt icke varit särdeles älskvärt mot herr Forssell, synes mig framgå, att han själv inför de argument, som utskottet levererat, förlorat den måhända tidigare hyssta starka tron på det rimliga i framställningen. Jag anser, att utskottets ståndpunkt härvidlag är av den beskaffenhet, att den bör godkännas av kammaren.

Så vill jag i fråga om föredraganden i rekryteringsärenden inför kavalleriinspektören säga, att det krav, som motionärerna ställt, förefaller också vara av beskaffenhet att icke gärna kunna tillstyrkas. Här är, synes det, icke fråga om annat än att giva större avlöning åt en människa. Det är således icke fråga om att tillgodose själva föredragningen, d. v. s. sörja för att det blir en verkligt sakkunnig personal. Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har ställt personal till förfogande, och det finnes sådan personal, som tjänstgör. Att riksdagen då skulle gå in för att bevilja ett belopp på bortemot 10,000 riksdaler bara för nöjet att få anslå en summa pengar, förefaller statsutskottet alldeles orimligt. Jag tror mig också hava funnit, att den argumentering, som för denna sak levererats från denna talarstol och annorstädes ifrån kammaren, icke heller varit av beskaffenhet att övertyga någon om att man gjorde riktigt, om man beviljade ett sådant anslag.

Till slut ett par ord om den hårda anklagelse, som herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet riktade mot mig i fråga om min ståndpunkt till spörsmålet, vilka underofficerare och furirer som skulle erhålla lön, då de vistades vid krigsskolan. Jag vill erinra, att jag redan i mitt förra anförande uttryckligen sade ifrån, att utskottets ståndpunkt på denna punkt icke är så starkt motståndsbetonad. Definitioner kunna ofta vara bra: den är icke så starkt motståndsbetonad. Men utskottet har funnit det vara föga rimligt på detta stadium och innan vi vunnit en mera ingående erfarenhet att vidtaga en sådan från principiella synpunkter synnerligen betydelsefull åtgärd som att giva anslag till avlöning under utbildningstiden till officer. Det kan hava sina konsekvenser, herr statsråd. Jag tillåter mig att om icke sätta i fråga så dock undra, huruvida, därest herr Hansson i Stockholm suttit som försvarsminister och föreslagit något sådant, herr Rosén så där utan vidare godtagit sådana principer. Jag ser, att herr statsrådet nickar till att han skulle hava gjort det. Det är ju en visshet på hans sida rörande vad som därvidlag blott kan vara antaganden å min sida, så att jag får måhända ge mig. Men jag tror, att det funnits skäl för utskottets betänksamhet på denna punkt. Det fall, som försvarsministern här framdrog och framhöll såsom ett mycket betydande fall av personlig intelligens, var knappast ett fall, som motiverar en åtgärd av denna beskaffenhet, det var enligt min mening snarare sådant, att det skulle motiverat en premie för plikttrogen tjänst till vederbörande själv och till statens fördel. En sådan premie kunde också hava fått tjänstgöra som ett slags understöd för studierna vid krigsskolan.

Ang.
avlöning till
personal vid
stabers och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

Ang.
avlönning till
personal vid
staber och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

Jag vill emellertid säga, att då första kammaren redan strukit den del av motiveringen i utskottets utlåtande, som rör den saken, och då, även om andra kammaren skulle biträda utskottets ståndpunkt, likväl första kammarens beslut blir det faktiskt giltiga, och då jag personligen efter den utgången knappast har något intresse av att andra kammaren gör någon opinionsyttring, skall jag för min del, herr talman, gärna vara med om att från utskottets utlåtande skiljes den del av motiveringen, som rör denna sak, och i övrigt fasthålla vid mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Holmström** i Gävle: Herr talman! Jag anhåller att helt kortfattat få fästa mig vid en sak. Det gäller en fråga, som näppeligen bör upptagas till diskussion i samband med det ärende, till vilket den föregående ärade talaren sökte återföra kammarens uppmärksamhet.

Det var ett yttrande av herr Hansson i Stockholm, som jag fäste mig vid, och som jag anser icke bör stå oemotsagt. Han gav uttryck åt den meningen, att vi skulle kunna högst avsevärt reducera vår armé. Jag tror, att det var hans tanke, att det av armén endast skulle behöva vara kvar några mindre avdelningar för någon slags vakthållning. Han framhöll, att vi skulle kunna lita så mycket mera till flottan, som skulle kunna försvara vårt land genom en vakt-hållning, på ungefär samma sätt, som skedde i fråga om neutralitetsvakten under världskriget.

Jag inser till fullo vår flottas utomordentligt stora betydelse för vårt försvar. Men jag tror, att man gör sig skyldig till en stor överdrift, om man resonerar som herr Hansson i Stockholm. Jag är fullt övertygad om, att skola vi kunna lita till vår flotta för försvaret av landet i den utsträckning, som herr Hansson vill göra, skall flottan vara högst betydligt starkare än den, som herr Hansson vill giva oss.

Men hur stark flotta vi än hava, hur skall den på något sätt kunna medverka till försvaret mot ett angrepp över någon av våra landgränser? Hur skall vår flotta på något sätt kunna fylla sin uppgift under den långa tid av året, då hela Bottenhavet är tillfruset? Jag vill bara framkasta dessa tankar, då jag nu vill göra min gensaga mot herr Hansson i Stockholm.

Herr Hansson började sitt anförande med att säga, att det vilar något tröstlöst över våra försvarsdiskussioner. Jag vill helt instämma i dessa ord, men jag tror, att i ordet »tröstlöst» bör inläggas en helt annan betydelse än herr Hansson gjorde.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Denna debatt har svävat betydligt över ämnet för de yrkanden, som gjorts under densamma. Vari skiljer sig reservationen från utskottets ståndpunkt? Endast i tre hänseenden, nämligen att regementen med begränsad organisation skulle förändras till normalregementen, att östra brigaden skulle tillökas, och att en utredning skulle komma till stånd. Jag delar herr Lindmans uppfattning, att 1925 års arméorganisation får en kort livslängd. En omläggning blir nödvändig. Men den kommer säkerligen icke att gå i den riktning, som högern här förfäktat. Den kommer icke att gå i den riktningen, att man ökar de värnpliktigas uppgifter i försvaret. Jag vågar stämpla högerns uppfattning därvidlag som fullständigt föråldrad. De fackmän, som deltagit i kriget, skulle säkerligen finna, att högerns åsikter äro en återklang från de åsikter, som gjorde sig gällande inom fackmannakretsar före kriget.

Den raska utvecklingen av försvarsväsendet på det tekniska området kommer helt naturligt att omfatta även 1925 års försvarsorganisation. De utländska fackmännen, som hava deltagit i kriget, luta nu åt den åsikten, att försvaret bör läggas på en mindre yrkesarmé, försedd med alla tekniska hjälpmedel,

men att en avskrivning eller en minskning till ett minimum av övnings tiden för de värnpliktiga bör ske — värnpliktsarmén bör ersättas med den värvade yrkesarmén. Jag är alldeles övertygad om att det blir snart nödvändigt, att även vi i Sverige gå i den riktningen, och att en utredning i detta avseende måste företagas. Men det är väl också riktigast att icke företaga denna utredning nu, innan riktlinjerna för det nya försvaret på det tekniska området blivit mera stabiliserade än de för närvarande äro. I alla länder går man säkerligen fram mot den s. k. maskinarmén, som förhånades, då den diskuterades här i riksdagen men som samma fackmän, som då förhånade den, nu hava gått in för.

Ett bifall till de yrkanden, som blivit gjorda från högerhåll, är ju, kan man säga, en återgång till ett föråldrat försvar. Det förvånar mig, att, då högerens män hava sakkunskap till sitt förfogande, de kunna komma med dylika förslag. Är det sakkunskapen, som hjälpt dem, måste man erkänna, att den svenska militära sakkunskapen är fullständigt bakom flötet jämförd med den utländska, den verkliga sakkunskapen, som vunnit erfarenhet under kriget.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Månsson** i Furuviik: Herr talman! Jag var redan från första början, när vi voterade den nya försvarsorganisationen, av den meningen, att man alltför fegt körde huvudet i busken och vägrade att se på världen som den var. Jag ansåg med ett ord försvarsorganisationen från början oduglig. Det framhöll jag också i debatten. Jag hade ett par år yrkat på, att den nya försvarsutredningen måtte ordnas med litet mera klar blick för förhållandena i världen och vårt land i synnerhet. Jag tror, att om försvarsministern skulle lämna direktiv för en ny försvarsutredning, borde han gå till svensk författningssamling för 1809 och läsa det cirkulär, som Gustav IV Adolfs officerskår utfärdade, och den argumentation, som värmlandstruppen förde i detta cirkulär, vilket den från Värmland kastade ut över landet, när den marscherade mot Stockholm för att göra revolution. De säga där, att Sverige hade genom oförståndigt regemente och en enväldskonungs åtgöranden dragits in i olyckor, som icke varit nödiga. Vi låge bakom havet, skyddade av havet, och vi hade ingenting att göra med krånglet och förhållandena i Europa. I dem hade vi onödigtvis inblandat oss. Denna officerskår och de ledande män därinom, som författade detta cirkulär, hade haft erfarenhet av Napoleonspolitiken under ett årtionde av läroår, och de hade haft tid på sig att diskutera igenom problemet. Det hade de också gjort, och de sågo med klara ögon, hur det låg. Jag rekommenderar deras 120 år gamla skrivelse, att man så att säga tar och värmer upp den och använder den som direktiv. Ty bättre direktiv kan man icke skriva för en ny försvarsutredning. Det är, som om det vore skrivet för i dag.

Inom parentes skall jag säga, att här har talats om att avrustningskonferenserna gjort fiasko och att rustningarna påginge i Europa. Så mycket värre för Europa, men det behöva vi icke blanda oss i, om vi följa 1809 års officerskårs uttalande som direktiv. Det är som skrivet för i dag. Jag minns, att jag en gång samtalade med en sjöofficer från en av de största sjömakterna i världen. Vi talade om världskriget. Han sade, att det vore den sämsta affär, som man någonsin varit med om. »Det göra vi aldrig om. Vi hava räckt varandra handen, att nästa gång sådant händer, så rasera vi allt levande bland de ansvariga.» Det är ungefärligen stämningen bland dem, som varit med i världskriget. Det ligger väl också så till nu, att det finnes ingen regering i världen, som vågar en generalmobilisering, väl vetande, att det skulle vara dess sista beslut.

Jag tror icke som herr Engberg, att den nuvarande högerledningen och dess talare äro så förfärligt bakom flötet. Låtom oss icke vara så oartiga mot varandra, att vi bliva oanständiga mot varandra! Jag känner den nuvarande hö-

Ang.
avlöning till
personal vid
stabes och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

Ang.
avlönning till
personal vid
stabers och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

gerledningen ju något så när liksom herrarna i allmänhet. Vi måste erkänna, att där finnas lika förståndiga, insiktsfulla och kunniga män som vi. Det ligger alltså icke på förståndets område. Det är icke där, som det klickar, utan det är traditionen, det är känslan, och det är en annan mänsklig egenskap, rädslan för att erkänna, att man varit inne på felaktig väg. Jag skulle emellertid nu vilja så att säga fria till högern. Jag skulle vilja säga till den, innan vi gå ut i valstriden: skulle vi i alla fall icke kunna komma överens att icke bedriva någon demagogi? De här diskussionerna äro ju intet annat än vad danskarna kallade valfläsk förr i världen. Ibland ett oskolat folk, som ännu icke så att säga vunnit stadga i demokratien, finnes det alltid någon dum haj som nappar på valfläsket. Men nu hava vi både i Danmark och Sverige kommit förbi detta. Våra arbetare äro mogna och våra bönder äro förståndiga. Skulle det finnas någon gammal efterbliven mamsell, som nappar på det. så är det icke lönt att göra så mycket väsen för det. Vi behöva ju, oss emellan sagt, icke mera göra, som vi gjorde 1913 och 1914, eller draga in i diskussionen undervattensbåtar, artilleribåtar, torpeder eller andra nautiska och sjömilitära instrument. Då slogos vi nämligen om dessa saker, så att det ena arket efter det andra radades upp i timslånga protokoll. Vi äro numera klara med att allt detta är ett övervunnet stadium. Vi äro bland annat klara med den uppgift, som infanteriet kan tjäna. Det kan, som jag nämnde härom dagen, tjäna uppgiften att stabilisera nationens militära beredskapsorganisation och vara ett instrument för att försvara den allmänna rösträtten och förankra demokratien. Som jag sade härom dagen, så följas den allmänna värnplikten och den allmänna rösträtten åt i alla sunda stater. När den allmänna värnplikten brister, då brister också, det visar hela världshistorien, bondens och arbetarens ryggrad. Då ryckes den allmänna rösträtten bort, och då hamna vi också i en anarki, som vanligen blir de slugas och fräckas och våldsammas fötalsvälde. Det hava vi gjort en gång; men det tänka vi icke göra om under några förhållanden. Men därutöver hava vi icke någon nytta av ett infanteri.

Jag tvekar ännu rörande min ställning till flottan, men jag misstänker, att den dagen icke är avlägsen, då jag svänger från min gamla ställning, även detta på grund av den utveckling, som flygvapnet, gaserna och krigskemin undergått under den sista tiden. När det i alla fall lyckats för ryska eskadrar att kväva gräshoppsvärmar i Sydryssland, när det lyckats för spanska eskadrar att uträtta samma sak i Marocko, så böra vi förstå, att vad vi hava att resonera om, det är att skydda oss mot dessa bomber, som släppas ned uppfifrån med sina tunga gaser, vilka suga sig ned i alla hål och dränka de människor, som finnas där inne. Det är icke längre något på detta område, varom man behöver diskutera tekniskt, ty det tekniska är redan löst. Varför då bråka om dessa militära problem? Varför icke komma överens att räcka varandra handen, både höger och socialdemokrater och andra, att vi skola på hederligt vis, utan förutfattade meningar, utan traditionella och ärvda fördomar och utan rädsla för att erkänna, att vi tagit miste, gå till en ny försvarsutredning.

Det är ju så, att hindren för högern och dem, som hålla på den gamla militära organisationen, att gå med på en omvandling därav äro huvudsakligen tre. Det första hindret, som i alla fall icke är så svårt att övervinna, är falsk blygsel för vad folk skall säga, när man öppet erkänner, att man tagit miste. Men man behöver för resten icke säga detta. Man kan ju säga som så, att man har haft rätt, men att förhållandena ändrat sig så, att man måste ändra sig med. Jag försäkrar herrarna av högern, att Sveriges folk är icke småsint utan det är storsint. Det bör också sägas, att det är en mycket större glädje i himmelen över en syndare, som sig bättrar och omvänder, än över nio och nittio socialdemokrater, som ingen bättring behöva.

Det andra hindret är allvarsammare. Jag nästan ryggas för att tala om

det, men jag har likväl bestämt mig för att säga sanningen. Det är nämligen så, att hos de besittande kapitalistiskt och feodalistiskt influerade grupperna av folket finnes i alla fall en blandning av hopp och tro på, att hur länge de än jonglera med detta, skall dock den situationen inträffa, när de skola komma till samma ställning som det uppväxande högfrälset kom till för många hundra år sedan, och då det är möjligt att antingen med ett slag eller småningom krossa demokratin och trampa ned folket till trälar under en liten besittande klick och så regera 300, 400 eller 500 år. Detta lyckades för högfrälset, när det knäckte bondeklassen. Varför skulle det icke lyckas för den kapitalistiska eller feodalistiska klicken på samma sätt, så att den kunde regera några hundra år och trampa ned arbetarklassen och borgarklassen? Jag vill icke säga, att herr Lindman och övriga talare av högern äro så mycket inne på denna tankegång, att de hava ett sådant syfte klart för sig. Men det ligger på botten av själen hos dessa grupper i alla fall något av detta. Det är sant, att den bondeklass, som då krossades, var starkare organiserad och hade högre kultur både i rättsskipningen och i andra hänseenden, än vad den nuvarande arbetare- och bondeklassen har. Har man resonerat så, frågar man sig: När det lyckades den gången för en klass att bli härskande, varför skulle det icke lyckas nu? Då vill jag säga, att det ligger annorlunda till nu. Då rörde det sig om ett hundratusental människor, men nu rör det sig om tjogtals miljoner. Feodalväldet är alltid en liten grupps fåtalsvälde. Det gick den vägen den gången, men det går icke så nu. Vi kunna alltså bortse från detta en gång för alla.

Den tredje orsaken är också något, som jag ogärna nämner men som jag måste säga, nämligen att vi hava att dragas med resterna av en sedan flera hundra år existerande yrkesmilitärkår. Det är detta, som enligt min mening den nya försvarsberedningen i första rummet skall taga itu med. Det är intet tvivel om, att den gamla försvarsberedningen härvidlag totalt klickat. Den gjorde små demokratiska ansatser, men de fingo löjets drag. Det var en så räddhågad reformism, att den fick löjets skimmer över sig. Den, som tänker på de utredningsråttor, som berget födde, den, som vet, vilket bemötande de fanjunkare erhålla, som bli underlöjtnanter, eller tänker på de svårigheter, som möta de pojkar utan skolunderbyggnad, som från menige militärer vilja mala sig fram till officersbefattningar, förstår, hur misslyckat det hela är. Vad som nu behöves är, som jag sade härom dagen, att man rycker upp hela denna gamla militära kast med roten. Vi kunna göra det på grund av den för alla lika folkskolan, allt eftersom den hinner utbildas till gemensam botten-skola.

Vi kunna komma överens om, för det första, att vi icke skola hava någon annan speciell officerskår än en liten generalstab, som sysslar med det teoretiska. För övrigt skola vi blanda samman skogstjänstemän, lantbrukstjänstemän och andra såsom officerare. Officerarna skola samtliga vara skogstjänstemän, jägmästare eller forstmästare, eller jordbrukskonsulenter, veterinärer eller hava något annat med det praktiska livet sammanhängande yrke.

För att få fram en sådan officerskår, som verkligen blir en i det praktiska livet ledande kår, är det nödvändigt att se till, att rekryteringen blir den bästa möjliga, så att icke bara några bornerade lager, efterblivna feodala lager eller kapitalistiska grupper komma fram, utan att de pojkar, som vid tjugu års ålder blivit premierade dikningskarlar och dikningsförmän, de och endast de med dem jämförliga bli officerare. Kan man få en sådan radikaliserings och samtidigt giva dem en skaplig lön, när de studera, så komma vi fram till att denna fråga löser sig själv. Vi behöva ingen demagogi i denna tid, när folket vuxit ifrån att vara ABCD:arier i politiken. Vad vi behöva, är ett gemensamt hederligt arbete för det helas väl.

Ang.
avlönning till
personal vid
stab och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

Ang.
avlöning till
personal vid
staber och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, yttrade herr talmannen, att han komme att först framställa propositioner beträffande utskottets hemställen samt därefter särskilda propositioner i fråga om motiveringen.

I enlighet härmed framställde herr talmannen till en början propositioner angående utskottets hemställen i förevarande punkt, nämligen dels på bifall till berörda hemställen, dels ock på bifall till den uti herr Widells m. fl. vid punkten fogad reservation gjorda hemställen; och blev utskottets hemställen av kammaren bifallen.

Härefter gav herr talmannen propositioner i avseende å det nederst å sid. 18 och överst å sid. 19 upptagna stycket av motiveringen, avseende arvode till en föredragande av remonteringsärenden, vilket stycke började med orden »I de av» och slutade med orden »för detta ändamål», nämligen först på godkännande av ifrågavarande stycke, dels ock på bifall till den av herr Holmgren vid föreliggande utlåtande fogade reservationen; och godkände kammaren utskottets motivering i omförmälda del.

Sedermera framställde herr talmannen vidkommande det å sid. 17 upptagna stycket, som började med orden »I de av» och slutade med orden »kunna tillstyrka motionerna», propositioner dels på godkännande av ifrågavarande stycke, dels ock på bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen beträffande musikpersonalen vid Skånska kavalleriregementet; och blev utskottets motivering i nu berörda del jämväl av kammaren godkänd.

Vidare framställde herr talmannen beträffande det å sid. 17 upptagna stycket, som började med orden »Vidkommande förslaget till» och slutade med orden »hänseende uttalat», propositioner dels på godkännande av nämnda stycke, dels ock på bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen i fråga om avlöningen för vissa elever vid krigsskolan; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes likväl av herr Anderson i Råstock, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren beträffande statsutskottets motivering i dess utlåtande nr 114 bifaller den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen i fråga om avlöningen för vissa elever vid krigsskolan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets motivering i hithörande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 87 ja och 79 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Kvarnzelius m. fl. beträffande avlöningen för vissa elever vid krigsskolan avgivna reservationen.

Slutligen blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets motivering i övrigt av kammaren godkänd.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölles.

Härpå föredrogs punkten 5.

Ordet begärdes därvid av

Herr **Törnkvist** i Karlskrona, som yttrade: Herr talman! Jag har på denna punkt en önskan att framställa till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, och den är av följande innehåll. När 1925 års försvarsbeslut fattades, organiserades också poliskåren vid varvet i Karlskrona. Denna inorganisering av poliskåren kom att bli på det sättet, att två befattningshavare på ordinarie stat blevo överflödiga, och det var fråga om att de skulle få en avskedersättning. Genom en överenskommelse mellan vederbörande och dessa båda befattningshavare skulle de emellertid få bli kvar i tjänst d. v. s. fortsätta att tjänstgöra på samma sätt som tidigare. Deras löner skulle emellertid nedsättas till den lön, som utgår till extra befattningshavare. Dessa befattningshavare kommo att fortfarande ha en oförändrad tjänstgöring men de fingo en lönenedsättning till överensstämmelse med för extra befattningshavare gällande. Nu är det så, att det finns icke något anslag direkt, som kan möjliggöra, att de få stå kvar på ordinarie stat, men det förefaller mig — jag har fått utskottets tillåtelse att göra denna erinran till försvarsministern — som om det vore rimligt att från försvarsministerns sida på något sätt gjordes en korrigering av detta — som jag vill kalla — klara missförhållande, och att sålunda, om det är möjligt, någon åtgärd kan vidtagas för att de få tillbaka sin avlöning, då de nu faktiskt ha samma tjänstgöring som de tidigare haft. Detta var den önskan, som jag ville framföra, och som jag fått utskottets tillåtelse att göra till försvarsministern.

Samtidigt vill jag rikta försvarsministerns uppmärksamhet därpå att genom den inorganisering av de övertaliga i den ordinarie kåren på 10 man, som så småningom skall ske, komma dessa två extra konstuplar att helt falla bort och sålunda komma att ersättas med militär personal, när de 10 övertaliga gått in i den ordinarie kåren. Jag tror nämligen, att det är de närmast beslutande myndigheternas uppfattning, att dessa båda extra konstuplar därvid skola lämnas alldeles utanför. Även om bestämmelserna äro oklara, skulle en sådan metod vara djupt orättfärdig, alldeles oavsett vilka synpunkter man lägger på 1925 års försvarsbeslut.

Jag har, som sagt, velat göra en hemställan till försvarsministern att i år söka reda upp detta, om det finns någon möjlighet, så att man slipper komma igen ett annat år. Jag har den uppfattningen, att försvarsministern kan lika lätt klara upp detta i år som till nästa år.

Herr talman, jag har icke annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 2.

Till avgörande företogs nu statsutskottets utlåtande, nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning i fråga om anslaget till befrämjande av den andliga värden vid armén.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t uti innevarande års statsverksproposition under punkten 21 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen, hem-

*Ang.
avlöning till
personal vid
stab och
truppförband
m. fl.
(Forts.)*

*Ang.
anslaget till
befrämjande
av den and-
liga värden
vid armén.*

Ang.
anslaget till
befrämjande
av den and-
liga vården
vid armén.

ställde utskottet, att riksdagen måtte i riksstaten för budgetåret 1928—1929 upptaga ordinarie reservationsanslaget till befrämjande av den andliga vården vid armén med oförändrat belopp, 50,000 kronor.

Utskottets motivering var av följande lydelse:

»Utskottet har icke ansett sig böra ifrågasätta någon förändring beträffande förevarande anslag, men vill beträffande fördelningen av medlen uttala, att för utövande av andlig vård vid armén genom prästmän i svenska kyrkan en större andel än som anvisats för ändamålet genom kungl. brevet den 9 december 1927 bör beviljas samt att dessa medel böra ställas till truppförbandschefernas förfogande.»

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Kvarnzelius, Carl A. Carlsson* och *Bengtsson* i Norup, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»Utskottet — — — förevarande anslag»; samt
av herr *Törnkvist* i Karlskrona.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Danielsson: Herr talman! Utskottet har varit enigt därom, att detta anslag på 50,000 kronor till befrämjande av den andliga vården vid armén skall beviljas, men utskottsmajoriteten har vid beviljandet gjort ett rätt egendomligt uttalande. Det står nämligen nederst på sidan 3 i föreliggande betänkande, att utskottet vill »beträffande fördelningen av medlen uttala, att för utövande av andlig vård vid armén genom prästmän i svenska kyrkan en större andel än som anvisats för ändamålet genom kungl. brevet den 9 december 1927 bör beviljas, samt att dessa medel böra ställas till truppförbandschefernas förfogande». Den, som något följt med denna frågas utveckling under de senare åren, måste ställa sig rätt fundersam inför detta uttalande, och jag tror, att jag vågar påstå, att detta tillkommit under trycket av den forcerade arbetstakten i statsutskottet. Det var ju ändå så — det kan man nu tala om — att första avdelningen, som mera ingående behandlat detta ämne, var fullständigt enig om att något dylikt uttalande icke skulle göras. Då man något så när har reda på denna frågas gång och känner till samt hört åtminstone litet av vad som ligger under denna fördelning av de medel, som vi här ha i utskottets betänkande, måste man fråga sig, hur det skall vara möjligt för Kungl. Maj:t att fördela medlen på något annat sätt än som här gjorts, såvida Kungl. Maj:t vill följa de direktiv, som givits av föregående riksdagar för dessa medels användande i avsett syfte. Jag förstår icke, huru man i hastigheten kunnat komma fram med ett sådant uttalande från utskottsmajoritetens sida, och jag är ännu en gång böjd för att tro, att detta skett i en hastig vändning, utan att man tillräckligt satt sig in i förutsättningarna för medlens användning.

Det är ju så, att en del av dessa medel gå till vissa truppförband och det mesta till dessa soldathem, om vilkas verksamhet vi litet var, oavsett skiljak-tigheter i det ena eller andra avseendet, äro fullständigt ense. Dessa soldathem utgöra ju för många av de inträdande rekryterna den lugna punkten i deras nya tillvaro. Där få de tillfälle att åhöra föredrag och att vara med om kulturellt bildande förströelser och arbeten av den art, att allt detta blir för dem i den nya omgivningen, som jag nämnde, en synnerligen välkommen ersättning för de hem, som de fått lämna. Och man bör icke — det vill jag särskilt starkt stryka under — härvidlag spela ut, såsom man tycks göra från utskottsmajoritetens sida, statskyrkan kontra frikyrkan och tvärt om, ty den saken hör icke alls hit. Det är här fråga om att de 50,000 kronor, som jag anser vara en

alldeles för liten penning för detta behjärtansvärda ändamål, användas på det bästa sättet; och det bästa sättet blir då tydligen, att soldathemmen få den större delen av medlen för detta ändamål. Att sedan en del av dessa soldathem stå under frikyrklig ledning, en del under statskyrklig ledning och en del under ledning av vederbörande truppförbandschef, hör egentligen icke alls hit. Vi skola hålla oss absolut neutrala på denna punkt, och jag anser, att det icke går an vare sig för utskottsmajoriteten eller riksdagen att ge sådana direktiv, som man här från utskottets sida givit Kungl. Maj:t. Ty riksdagen måste väl vid medlens fördelning taga hänsyn till behovet på de olika orterna och huru man på bästa sättet med dessa medel skall tillgodose det syfte, som riksdagen en gång gått in för. Under sådana förhållanden och då man icke från utskottsmajoritetens sida med dess motivering egentligen gett några direktiv utan blott kort och gott sagt, att vi bevilja dessa medel utan att ha någon grund för en fördelning, anser jag icke, att kammaren bör gå in för utskottets förslag, utan, såsom reservanterna önska, helt enkelt bevilja medlen, i den fasta förvisningen att Kungl. Maj:t, vilken regering som än torde komma att taga befattning härmed, går efter de direktiv, som riksdagen en gång uttalat sig för. Det är — och detta vill jag ännu en gång betona — en alldeles felaktig uppläggning av ärendet, om man, såsom utskottet tycks medvetet eller omedvetet göra, försöker spela ut de olika religiösa åskådningarna emot varandra. Jag tror, att man på detta område icke skall tvista eller strida. Den, som har den bästa överblicken och bäst känner till huru medlen skola komma till sin rätt, är givetvis Kungl. Maj:t. Här kan icke riksdagen i en hastig vändning giva några direktiv, och jag finner det därför synnerligen behjärtansvärt att det icke göres ett sådant uttalande i motiveringen. Jag finner ett sådant synnerligen ogrundat. Det torde vara — det skulle jag vilja säga — synnerligen lyckligt, om man utan någon meningskiljaktighet endast beviljade dessa 50,000 kronor till detta ändamål, som är så behjärtansvärt, och gjorde detta i den förhoppningen, att regeringen för framtiden som hittills ser till och känner huru den skall fördela detta ringa anslag.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till den reservation, som åtföljer det föreliggande betänkandet.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Holmgren: Herr talman! Utskottet har icke haft anledning att bilda sig annan uppfattning i frågan än att många av dessa korporationer och sammanslutningar, som särskilt blivit omhuldade av Kungl. Maj:t, genom bidrag ur anslaget till befrämjande av den andliga vården vid armén, utfört ett välsignelsebringande arbete bland våra värnpliktiga. Det är givet, att många av våra värnpliktiga ansluta sig till samma religiösa uppfattning, som ligger bakom dessa korporationers verksamhet, men å andra sidan måste man säga, att det stora flertalet av våra värnpliktiga tillhör statskyrkan. När man då ser denna oproportionerliga fördelning av medlen, som Kungl. Maj:t gjort, ligger däri, kan man säga, icke ett underkännande men väl en undervärdering av det i många fall uppoffrande och i de flesta fall intresserade arbete, som statskyrkans prästmän onekligen lagt ned på våra söner under den tid, de som värnpliktiga varit inkallade under fanorna. Detta, herr talman, har varit anledningen till den ståndpunkt, som jag intagit i denna fråga, och som ger mig anledning till att yrka bifall till såväl utskottets motivering som till dess hemställan.

*Ang.
anslaget till
befrämjande
av den and-
liga vården
vid armén.
(Forts.)*

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! På grund av diskussionens allmänna läge i statsutskottet kom jag att ensam anteckna mig som reservant in blanco, och jag skall be att få tillkännage vilken mening som bör inläggas däri.

Jag vill erinra om att vid den allmänna rafistuleringen år 1925 av försvarsorganisationen ströko också regementspastorerna med på kuppen. Varför strök man då bort regementspastorsinstitutionen? Var det därför, att de, som fattade beslutet år 1925, hade ett försvagat intresse för den andliga vården inom krigsmakten? Nej, snarare torde det väl ha varit en bestämd reaktion emot dessa formgudstjänster, detta formutövande av den andliga vården, som mera efterlämnade ett intryck av leda och olust hos dem, som kommenderades dit vid sådana tillfällen, än något annat. Utskottet och riksdagen gick därför in för den frivilliga formen för denna vård av krigsmännen. Jag antager — jag tycker mig ännu i dag ha en känsla av det — att de, som fattade detta beslut, därmed kände sig ha befordrat en sund princip i detta avseende, d. v. s. den sunda frihetsprincip, som säger: det är varken på detta berg eller i Jerusalem som i skolen tillbedja Fadern, utan i ande och sanning — om vi nu litet var skola vara litet kunniga på detta område. Denna princip torde nog också ha varit riktig, och dess erkännande år 1925 betecknade ett framsteg. Därmed har naturligtvis i ingen mån underkänts det arbete, som har utförts av svenska kyrkans nitiska prästmän. Jag vill, för att icke själv utsättas för något missförstånd, säga, att jag var år 1925 icke alldeles säker på att man borde gå så drastiskt till väga den gången, som man gjorde, och jag röstade i 1925 års försvarsutskott emot denna radikala åtgärd.

När emellertid riksdagen har intagit denna ståndpunkt, då frågar man sig, vad meningen kan vara med att göra en omsvängning år 1928 och nu återgå till en starkare betoning av pastoralvården. För mig föreligger det faktiskt intet skäl, som är berättigat, att göra denna svängning år 1928, när man år 1925 införde den friare ordningen.

Detta är ett av skälen, varför jag icke har kunnat biträda utskottets uttalande, att man beträffande den andliga vården bör ge en större andel av de anvisade medlen åt prästmän i svenska kyrkan. Jag vet icke, om prästmännen i svenska kyrkan kunna känna sig så tilltalade av denna överraskande handräckning år 1928 efter den kraftiga stöten år 1925. I varje fall blir det en slags tävlan, som de nu få upptaga med det nya, som släpptes fram år 1925, en tävlan, som det förefaller mig icke skulle inbjuda prästmännen till någon särskilt god deltagarstämmning. Beloppet är ju relativt lågt, så att det ju icke kan på något sätt ur näringssynpunkt inbjuda någon att söka komma över ett större eller mindre belopp. Jag tror därför icke, att man härigenom gör de svenska prästmännen någon särskild tjänst eller nytta.

Den andra sidan av saken gäller, hur anslaget skall fördelas. Jag vill erinra om att riksdagen i sin skrivelse år 1925 utpekade åtminstone en särskild institution, som borde komma i fråga vid fördelningen av detta anslag. Det vill förefalla mig, som om riksdagen knappast hade någon anledning att lägga sig i denna fördelning, i varje fall icke förrän man kunnat konstatera solklara missförhållanden från regeringens sida i fråga om fördelningen. Något sådant missförhållande har jag icke kunnat finna i den fördelning, som skett, och som finnes återgiven på sid. 3 i utskottets utlåtande. Det är visserligen små summor, för vilka man kan säga, att man icke kan tillgodose så stora och starka behov, men om också totalsumman i sin helhet icke är så stor, uttrycka dock de olika småsummorna en viss möjlighet till arbete på de olika orterna i den relativt ringa omfattning, som denna verksamhet i grund och botten har. Att fördelningen utförts av regeringen förefaller mig emellertid vara riktigt, ty då ramla inga medel bort genom fingrarna eller flyta bort för andra ändamål

genom organisations- eller andra utgifter. Pengarna komma i stället direkt till de respektive orterna för det speciella syfte och den uppgift, de äro avsedda för.

Jag har sålunda, herr förste vice talman, den uppfattningen, att riksdagen icke bör lägga sig i användningen av dessa medel utan låta Kungl. Maj:t fördela dem. Riksdagen bör sålunda enligt min mening åtminstone tills vidare nöja sig med det beslut, som fattades år 1925 beträffande användningen av dessa medel, och därför avslå det förslag, som utskottet här kommer med, att man skall gå ifrån den friare andliga vården och poängtera, att prästmännen i svenska kyrkan skola tagas i anspråk i större omfattning än vad som har skett efter 1925. Jag anser, som sagt, att det icke finns någon anledning att svänga på den punkten, och jag hemställer därför om bifall till reservationen, vilken innebär, att utskottets utlåtande i motiveringen skall lyda: Utskottet har icke ansett sig böra ifrågasätta någon förändring beträffande förevarande anslag. Utskottet hemställer alltså, att riksdagen o. s. v.

*Ang.
anslaget till
befrämjande
av den and-
liga vården
vid armén.
(Forts.)*

Herr Rydén: Herr talman! Jag har begärt ordet, emedan jag haft särskild anledning att mera ingående än kanske någon av kammarens ledamöter syssla med denna fråga. Riksdagen 1925 fattade i detta ärende ett beslut utan direktiv. Frågan remitterades sedermera till det ämbetsverk, som jag den tiden förestod, och jag har där personligen företagit den utredning, som arméförvaltningens civila departement på sin tid inlämnade, och som också Kungl. Maj:t i allt väsentligt följt vid fördelningen av anslaget det första året. Det är sålunda fullständigt felaktigt, när herr Danielsson påstår, att Kungl. Maj:t har följt några direktiv från riksdagen, eller att dessa direktiv sedermera skulle ha blivit övergivna. Riksdagens beslut år 1925 utan direktiv lyder, att riksdagen ställde ett årligt belopp av 50,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande för att efter vederbörande myndigheters hörande användas dels, där så befunnes lämpligast, för bestridande av pastoralvård inom armén, dels för de värnpliktigas andliga vård i övrigt, utövad genom förbundet Soldaternas vänner eller eljest. Det var riksdagens beslut, och det gavs inga särskilda direktiv, utan det var, som jag nämnde, just svårigheten vid prövningen av detta ärende, att man själv måste försöka finna ut lämpliga direktiv för anslagets användning.

Sedermera tillsattes också efter en hemställan från arméförvaltningens civila departement år 1926 särskilda sakkunniga, vilka utgjordes av professor Johan Bergman och en av de statskyrkliga krafterna i detta arbete samt av den man, som kanske mer än någon i hela landet har nedlagt ett uppoffrande arbete på detta område, nämligen överste Dillner. Dessa sakkunniga ha avgivit ett förslag, som i stort sett går efter samma linjer, som Kungl. Maj:t följde på arméförvaltningens förslag vid 1926 års beslut. För den fördelning, som Kungl. Maj:t har gjort för det sista halvåret, finns emellertid — jag betonar det — ingen annan grund än vad Kungl. Maj:t själv har lagt för saken. Det finns inga riksdagsdirektiv. Det finns icke några direktiv från de myndigheter, som haft med detta att göra, på vilka Kungl. Maj:ts förslag stöder sig. Det står slutligen i huvudsak i strid mot det förslag, som de särskilt tillkallade sakkunniga hade avlämnat. Det är detta, som gör, att herr Danielsson icke har ett spår av sanningsgrund för vad han här har uppgivit för kammaren i fråga om denna saks förhistoria, och knappast heller herr Törnkvist i Karlskrona har någon faktisk grund för vad han yttrade i fråga om att man skulle ha svängt på detta område. Är det någon, som svängt i detta fall, så icke är det riksdagen eller statsutskottet i varje fall.

Den tanke, som legat under både myndigheternas och de sakkunnigas prövning av detta ärende, är, att av detta anslag på 50,000 kronor, som utgår för

*Ang.
anslaget till
befrämjande
av den and-
liga vården
vid armén.*

(Forts.)

andlig vård och märk väl, icke bara för religiös vård utan även för kulturell omvårdnad och sålunda icke bara för predikningar och sådant utan även för kulturellt lyftande förströelser o. s. v., skulle en mindre del få användas ute på regementena genom de prästerliga krafterna samt genom regements- och truppförbandschefer. Jag vill från den verksamhet, jag haft under den tid, då jag hade tillfälle att närmare följa detta, vitsorda, att vi ha för närvarande en hel rad av yngre överstar och truppförbandschefer, som nedlägga ett personligen mycket intresserat och berömvärt och, jag vågar säga, i åtskilliga fall uppoffrande arbete för att försöka göra det så bra som möjligt för den ungdom, som står under deras befäl. .

Man tänkte sig då, att en del av anslaget skulle få användas på detta sätt och en del av anslaget till soldathemsverksamheten. Proportionerna ha emellertid aldrig mig veterligt varit tänkta på det sätt, som Kungl. Maj:t nu har föreslagit.

Jag skulle vilja tillägga ännu en sak, nämligen att när det gäller att dela ut detta anslag, de sakkunniga, som ju ägnat mycket arbete åt denna sak, i främsta rummet ha tänkt sig, att den centrala organisation, som vi ha i Soldaternas vänner, och som har en intim kännedom om de enskilda soldathemmens beskaffenhet och ekonomi och verksamhet, skulle få ett betydande inflytande på hur dessa anslagsmedel fördelades. Kungl. Maj:ts beslut har emellertid inneburit, att denna ledning för verksamheten, som nedlägger ett mycket omfattande och jag vill säga säkerligen också väl organiserat arbete, har blivit strandsatt till den grad, att det ej har kunnat anordna den kurs för utbildning av präster för soldathemsverksamheten, som ingått i dess arbetsplan, just därför att man plottat ut alla dessa summor på alla möjliga soldathem, av vilka en del säkerligen förtjäna det, under det att man nog torde kunna sätta ett frågetecken för andra. Det är sålunda ett verkligt slag, som man riktar mot den organisation härvidlag, som hållit alla trådarna i sin hand. Statsutskottet har i detta fall — det vill jag säga dem, som yttrat sig i motsatt riktning — med sitt direktiv velat återföra användandet av detta anslag till närmare överensstämmelse med vad de sakkunniga och myndigheter, som haft med saken att göra, ansett riktigt. Det kunna väl ändå herrarna medgiva, att nog är det bra orimligt att plottra bort dessa 50.000 kronor på det sätt, som redovisas på sidorna 2 och 3 i utskottets betänkande, så att till alla våra truppförbandschefer går ut för år räknat cirka 5,000, 6,000 eller 7,000 kronor. Jag hinner icke att räkna ut beloppet exakt så här i hastigheten. Men medlen plottas bort på skilda soldathem, och Soldaternas vänner, som utgöra den sammanhängande kraften, få nöja sig med halvårsvis 4,000 kronor. Statsutskottet har velat föra fördelningen av detta anslag närmare vad som torde hava varit avsett, ehuru inga klara direktiv finnas, men som i varje fall de sakkunniga och även myndigheter ansett riktigtast. Jag måste säga, att jag blev ganska förvånad, när jag fick se denna förteckning över hur man använder anslaget. Jag tror aldrig, att de 50.000 kronorna hade beviljats av riksdagen, ifall man vetat, att de skulle användas på detta sätt, som Kungl. Maj:t gjort. Det är bra och väl, att det finns en massa frireligiösa sammanslutningar, som upprätta soldathem. Det finns för övrigt även andra än frireligiösa, som göra det. Men jag tror icke, att det blivit beviljat ett så stort belopp, som fallet blivit, ifall man tänkt sig skola beröva de andra på detta område verkamma krafterna så gott som allt understöd. Det har icke varit meningen. Jag tycker verkligen, att om man icke kan få en rättelse till stånd, kan man verkligen ifrågasätta, huruvida detta anslag bör utgå med obeskuret belopp.

Jag hemställer för min del, att kammaren måtte biträda statsutskottets hemställan i denna fråga. Det skriver icke in något fientligt mot soldathemsverksamheten, men det skriver ut, att även den verksamhet, som utövas av

statskyrkans prästerskap därigenom, att truppförbandscheferna kunna hava en hundralapp eller så för att anordna en religiös eller kulturell högtidsstund för de värnpliktiga, icke skall vara alldeles omöjliggjord genom det sätt, på vilket anslaget disponeras.

Jag anhåller för min del, herr talman, om bifall till vad utskottet föreslagit. Jag trodde knappast, att man skulle vilja resa någon strid kring detta. Jag tror icke det skulle vara så särdeles lyckligt, om man hade gjort det. Vi hava ju tagit lidelsefritt på denna fråga hela tiden, och det kan man väl göra även i fortsättningen. Det skall emellertid vara en något bättre proportion mellan den verksamhet, som utövas av statens frivilliga krafter och andra krafter på detta område samt vad som kastas till de andra sammanslutningarna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Rosén**: Herr talman! Jag måste säga, att jag är ganska förvånad över särskilt det sista anförandet, som hölls av herr Rydén. Det är alldeles riktigt, som han påminde, att 1925 års riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beslöt att avskaffa regementspastorerna. Riksdagen beslöt emellertid i anledning av väckta motioner att anvisa ett årligt belopp av 50,000 kronor, som ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande för att efter vederbörande myndigheters hörande användas dels, där så befunnnes lämpligast, för bestridande av pastoralvård inom armén, dels för de värnpliktigas andliga vård i övrigt, utövad genom förbundet Soldaternas vänner eller eljest. Sedan riksdagen fattat detta beslut, gällde det för Kungl. Maj:t att höra vederbörande myndighet, arméförvaltningens civila departement, där herr Rydén då var chef. Nu säger herr Rydén, att det gjordes en utredning, för vilken han står och som Kungl. Maj:t följde. Det är alldeles riktigt, att civila departementet framlade ett förslag till medlens fördelning under det närmaste halvåret. Men den motivering, som åtföljde detta förslag, är av ett något annat slag än vad herr Rydén nu låter förstå, att den var. Jag skall be att få nämna något av vad denna motivering innehöll. Arméförvaltningens civila departement yttrade nämligen ungefär följande: Det ville synas som om riksdagen avsett, att anslaget icke borde fördelas efter en viss allmän schablon utan efter prövning i varje särskilt fall. Riksdagens uttalande, att anslaget borde användas till pastoralvård, där så befunnnes lämpligast, gäve anledning till antagande, att en undersökning från dess sida förutsatts, huruvida i det enskilda fallet den andliga vården vid ett truppförband bäst främjades genom anslag till pastoralvård eller genom anslag till soldathems- eller liknande verksamhet. Då civila departementet förklarade sig sakna möjlighet att anställa en sådan undersökning, anslöt sig departementet till det från flera håll framkomna förslaget att en utredning genom särskilda sakkunniga komme till stånd, innan en mera definitiv ordning för anslagets disposition fastställdes.

Så lät det då från herr Rydéns sida. Jag följde för min del generalkrigskommissarien Rydéns förslag och tillkallade tre sakkunniga, en regementspastor, en representant för Soldaternas vänner samt herr Johan Bergman som ordförande. De sakkunniga föreslogo anställande av militärpastorer. Vid samtliga truppförband skulle finnas ett slags andligt soldatråd under ledning av truppförbandschefen. Kungl. Maj:t skulle utse en centralstyrelse för den andliga vården vid armén, en styrelse, som skulle bestå av en officer eller förutvarande officer, en präst i svenska kyrkan, en representant för fri andlig verksamhet samt två andra sakkunniga personer, alltså ett militärt domkapitel över de andliga soldatråden, som skulle leda militärpastorernas verksamhet vid truppförbanden. En mera byråkratiserad andlig vård skulle jag knappast kunna tänka mig. Då riksdagen hade beslutat, att regementspastorerna skulle

Ang.
anslaget till
befrämjande
av den and-
liga vården
vid armén.

(Forts.)

*Ang.
anslaget till
befrämjande
av den and-
liga vården
vid armén.*

(Forts.)

avskaffas, var det för mig omöjligt att föreslå Kungl. Maj:t att tillsätta militärpastorer i stället och över dem sådana här andliga råd vid truppförbanden samt slutligen över dessa en centralstyrelse. Det hade stått fullständigt i strid med vad riksdagen beslutat.

Nu säger herr Holmgren, att det har skett en oproportionerlig fördelning av detta anslag, och herr Rydén var inne på samma linje. Det har verkställts icke av utredningsmännen utan av mig en grundlig undersökning, sedan utredningsmännen slutat sitt arbete, hur det förhåller sig med denna sak. Därunder har framgått — och den upplysningen kanhända behöver lämnas för att skingra det missförstånd, som tyckes råda — att det icke är alla soldathem, som stå under frikyrklig ledning. Vid vissa truppförband finnes intet soldathem. Till sådana truppförband hava anslagits medel, såsom framgår av utskottets utlåtande, direkt till truppförbandschefen för anordnande av föredrag genom präster. Däremot, där soldathem finnas — vid vissa truppförband finnas två soldathem — hava penningarna anslagits till soldathemmens verksamhet. Utredningen gav vid handen, att tretton soldathem äro truppförbandens egna eller stå under ledning av statskyrkopräster, medan sjutton soldathem stå under frikyrklig ledning. Om man vill närmare undersöka, huru stora belopp som tillfallit de olika riktningarna, visar det sig, att den fördelning, som skett, är mycket rättvis. Om jag tager de under statskyrklig ledning stående hemmen plus vad som anslagits direkt till truppförbanden för andlig vård genom präster, blir det något över 11,000 kronor per halvår, medan på de frikyrkliga sjutton soldathemmen kommit ett belopp av 10,300 kronor jämte de 4,000 kronor, som lämnats direkt till centralstyrelsen för förbundet Soldaternas vänner. Jag betvivlar, att en mera rättvis fördelning skulle kunnat göras.

Nu menar man tydligen, att man skall minska anslagen till soldathemmen och i stället lämna beloppen direkt till truppförbandscheferna för anordnande av föredrag av präster i svenska kyrkan, som det heter i utskottets utlåtande. Jag skall ur samlingen av berättelser taga endast ett fall för att visa, hur detta skulle komma att verka. Jag skall taga ett fall, som ligger herr Holmgren mycket nära, nämligen soldathemmet i Karlskrona. Soldathemsföreståndaren där är, om jag icke misstager mig, även stadsfullmäktiges ordförande och före detta regementspastor. Han lämnar i sin av mig infordrade berättelse om soldathemmets verksamhet några upplysningar, som kunna vara av intresse. Det är likadant på många andra håll. Så skriver denne soldathemsföreståndare: »Soldathemsföreståndaren håller större delen av året söndagligen gudstjänster, vilka varit förlagda dels till regementets lokaler, dels ock till soldathemmet. Även hava aftonandaktsstunder, särskilt under vinterhalvåret, ofta hållits. Allmänbildande föredrag med religiöst, etiskt och fosterländskt innehåll hava under de gångna tio åren hållits två å tre gånger i månaden. Under sista tiden hava dock huvudsakligen anordnats kamratliga samkväm två å tre gånger i veckan med god musikalisk underhållning under föreståndarens eller föreståndarinnans tillsyn.» Dessutom tillhandahållas böcker, tidningar och tidskrifter samt annat, som jag icke skall trötta med att närmare redogöra för.

Denne före detta regementspastor och soldathemsföreståndare skriver vidare i en framställning till försvarsministern: »Föreningen och dess styrelse vilja under innerlig önskan om att soldathemmet jämväl i framtiden må bli till välsignelse för de unga krigsmän, som söka sig dit, innesluta sig i välvillig åtanke vid fördelningen av det av riksdagen beviljade anslaget till befrämjande av den andliga vården vid armén.»

Om nu detta soldathem får 400 kronor för halvåret och man skulle taga ifrån det en del av detta belopp för att användas till andlig vård genom truppförbandschefens försorg, såsom utskottet föreslår, så kan man icke gärna giva en sådan präst mindre än Kungl. Maj:t givit prästmännen vid truppförband, där

det icke finnes något soldathem, nämligen 300 kronor för halvåret. Då skulle återstå 100 kronor för halvåret till soldathemmet vid detta truppförband. Men då sitter en före detta regementspastor såsom föreståndare för detta soldathem! Om det nu skall anställas en annan präst för att vid sidan av soldathemsverksamheten hålla föredrag för manskapet, kan jag icke förstå vad det skall vara till för slags gagn. Jag förstår icke det resonemang man i det avseendet för.

Till sist vill jag blott säga, att när man avskaffat regementspastorerna, så vore det något underligt om man efter så kort tid skulle ånyo anställa sådana.

*Ang.
anslaget till
befrämjande
av den and-
liga vården
vid armén.
(Forts.)*

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Rydén: Herr talman! Jag har en viss anledning att känna mig förvånad över det sätt, på vilket ett statsråd ansett sig böra lägga upp vad ett ämbetsverk yttrat, icke bara genom betoningen av vad som skrivits utan även genom underlåtenhet att taga med hela det resonemang, som föres i ämbetsverkets skrivelse. Jag skall med normal lästion läsa upp vad arméförvaltningens civila departement yttrat utan utslutningar, så får kammaren döma mellan mig och herr statsrådet. Det yttrades i arméförvaltningens skrivelse följande: »Emellertid ville det av riksdagens uttalande synas, som om dess mening varit, att anslaget icke borde fördelas efter en viss allmän schablon utan efter prövning i varje särskilt fall. Riksdagens uttalande, att anslaget kunde användas till pastoralvård, 'där så befunnes lämpligast', gäve i vart fall anledning till antagandet, att en undersökning från dess sida förutsatts, huruvida i det enskilda fallet den andliga vården vid ett truppförband bäst främjades genom anslag för pastoralvård eller genom anslag till soldathems- eller liknande verksamhet. En sådan undersökning saknade civila departementet möjlighet att verkställa, och finge departementet därför ansluta sig till det från flera håll framkomna förslaget, att en utredning i berörda hänseende genom särskilda sakkunniga komme till stånd, innan en mera definitiv ordning för anslagets disposition fastställdes. Därvid borde givetvis de av regementspastorernas arbetsutskott m. fl. framförda synpunkter och önskemål beträffande utvidgning av soldathemsverksamheten och viss omläggning av den andliga vården, så att kulturella synpunkter därvid starkare bleve företrädde, o. d. komma under omprövning.»

Jag tror, att när jag får draga detta arméförvaltningens civila departements yttrande, så kan det icke vara något som helst missförstånd om innebörden av dess hemställan, vilken var den, att den definitiva ordningen saknade departementet arbetskraft att utreda, och att det från många håll yrkats, att man skulle få särskilda sakkunniga. Därför skrev man, att man förutsatte, att det skulle vara en ny prövning icke bara rörande soldathemmen utan också en prövning av vad som kunde behövas för den kulturella och andliga vården i övrigt. Det har varit tanken. Det står icke i någon motsats vare sig till vad jag sagt i dag eller till vad Kungl. Maj:t på hösten samma år fastställde.

Sedan fick också herr statsrådets anförande en försåtlig formulering i så måtto, att en och annan av kammarens ledamöter torde hava fått den uppfattningen, att jag ställt mig bakom tanken på militärpastorer. Den tanken är framlagd av de sakkunniga. Jag vill i sanningens namn säga även beträffande detta sakkunnigförslag, att de skrevo i en punkt, nämligen i 3 § 5 mom. under a), att det skulle åligga truppförbandsrådet, »att efter övervägande av föreliggande förhållanden avgöra, huruvida militärpastor bör utses eller pastoralvården vid truppförband med fördel kan inordnas i förlägningsplatsens civila församlings- och gudstjänstliv, och, därest sistnämnda anordning möjligen skulle befinnas ändamålsenlig, vidtaga nödiga åtgärder härför.» Jag

Ang.
anslaget till
befrämjande
av den and-
liga vården
vid armén.
(Forts.)

anser, att det är en skyldighet mot de sakkunniga, som icke hava tillfälle att försvara sig, att här meddela, att icke ens de sakkunniga föreslogo ett obligatoriskt inrättande av militärpastorer.

Men det är icke den saken som det här är fråga om, utan det är, om det är lämpligt, att Kungl. Maj:t — kom ihåg, utan att hava hört någon sakkunnig myndighet och utan att vare sig någon statsmyndighet eller annan sakkunnig på något sätt framlagt förslag — sätter sig att på egen hand pröva de olika soldathemmens behov och förhållanden utan stöd ens av de sammanslutningar, som hava särskilt specialiserat sig på detta område, samt på detta sätt plottrar ut medel, så att den sammanslutning, som stått i ledningen, strandsättes. Det är bara det, som jag vill framhålla. Jag tycker, att det är icke heller rätt mot sådana värnpliktiga, som icke vilja gå på soldathemmen, att man tar ifrån förbandscheferna den särskilt för denna del av ungdomen värdefulla möjligheten att anordna kulturella och religiösa högtidsstunder. Är det rätt att handla på det viset? För min del måste jag finna det oriktigt. Jag tror icke, att detta anslag gått igenom i riksdagen utan direktiv, om man kunnat förutse, att dessa penningbelopp skulle användas så ensidigt som skett i förevarande fall.

Jag beklagar, att icke Kungl. Maj:ts regering och herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet visat sig ha sinne för att det dock beträffande dessa frågor icke bör vara blott ett intresse, som får lov att dominera vid fördelningen av detta anslag. Jag vill betona det än en gång utan att överdriva, att vi ha många, ja, jag skulle kunna räkna upp en hel rad regementschefer i svenska armén, som både äro fördomsfria människor och ömma för de värnpliktiga, för de unga män som äro ställda under dem. Och de skulle väl kunna få använda ett litet belopp, icke för att anställa en präst, det är icke nödvändigt, utan för att anordna en högtidsstund av det ena eller andra slaget. Jag tycker, att de ha rätt att kräva att få disponera en något större del av detta anslag, så att icke så gott som allt användes för de unga män, som frekventera soldathemmen. Det är så många andra unga män bland de värnpliktiga, som också kunna ha anspråk på att i någon mån få sina synpunkter och intressen tillgodosedda. Det gäller inte så mycket.

Det är klart, att fortgår det på detta sätt, får riksdagen taga under omprövning, huru med detta anslag i fortsättningen skall förfaras. Jag tror, att så försiktigt som statsutskottet tagit på detta, borde man även från regeringens sida, då dess beslut tydligen, efter vad försvarsministern själv meddelat, tillkommit efter hans egen personliga utredning, taga under omprövning att i stället fördela anslaget med hänsyn tagen även till den sakkunskap, som står till buds från annat håll.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Rosén**: Herr talman! Enär herr Rydén talat om folk, som icke gå till dessa soldathem, därför att de ha en annan mening än den, som där förfäktas, skall jag giva ett prov på innehållet i bestämmelserna för ett av dessa soldathem. Jag skall föredraga ett par paragrafer ur bestämmelserna för Hälsinge regementes soldathem och dess verksamhet. De lyda sålunda: »Hälsinge regementes soldathem skall användas för verksamhet till främjande av manskapets gudsfruktan, sedlighet och nykterhet, stärkande av en god fosterländsk kamratanda, befordrande av nyttiga kunskaper och sund förströelse samt i möjligaste mån göras hemtrevligt och inbjudande. — Föredrag, möten, föreläsningar m. m. som direkt eller indirekt motverka eller neutralisera de i föregående paragraf angivna syften få icke förekomma. Likaledes är all politisk agitation i tal eller skrift i soldathemmet förbjuden. — Den religiösa verksamheten inom soldathemmet skall

vara osekerisk och enande, varför vid inom soldathemmen anordnade andaktsstunder parti- och lärostrider ej må förekomma utan skall förkunnelsen kärleksfullt rikta sig till krigsmännens hjärtan och samveten i syfte att vara dem till andlig väckelse, hjälp och ledning samt till vidmakthållande och stärkande av religiöst liv bland manskapet i allmänhet.» Det kan ju kanske behöva tilläggas, att styrelsen för detta soldathem består av en person utsedd av regementschefen, två personer utsedda av en förening, som heter »De värnpliktiges vänner i Gävleborgs län» och två personer utsedda av två ansgarieföreningar, den ena föreningen omfattande Gästrikland och den andra Hälsingland. Om jag icke är oriktigt underrättad, är en ansgarieförening ungefär detsamma som ett distrikt inom svenska missionsförbundet, sålunda en frireligiös förening. Dessa personer ha varit med och skrivit dessa stadgar, som väl knappast behöva avskräcka någon att besöka detta hem.

*Ang.
anslagets till
befrämjande
av den and-
liga värden
vid armén.
(Forts.)*

Herr Mosesson: Jag tänker, herr talman, att om envar av de kammarens ledamöter, som haft sina söner ute på lägerplatser, skulle meddela många av dessa unga mäns vittnesbörd om vad som utövat inflytande på dem och varit till gagn för dem, när de varit ute, skulle deras vittnesbörd gå i den riktningen, att vad som verkligen varit en ljuspunkt för dem varit den stund, då de kommit tillsammans med sina kamrater i soldathemmen.

Nu sade herr Rydén, att det är intet annat direktiv givet, än att de 50,000 kronor, som riksdagen beviljat, skola användas dels till bestridande av pastoralvärden inom armén, dels för de värnpliktigas andliga vård i övrigt, utövad genom förbundet Soldaternas vänner eller eljest. Om detta är det enda, som Kungl. Maj:t haft att rätta sig efter, om det vidare är så, att av den berättelse, som här är avgiven över hur Kungl. Maj:t har använt dessa pengar, framgår, att Kungl. Maj:t därvidlag strikt hållit sig efter vad riksdagen anvisat, vad är det då man i den delen säger innebära ett avsteg från vad som varit tänkt? Herr statsrådet har redan upplyst, att hälften eller ungefär hälften av det belopp, som anslagits sista halvåret, gått till verksamheten vid sådana soldathem, som kunna sägas stå under direkt kyrklig vård, och den andra hälften till verksamheten vid sådana soldathem, som hava fri karaktär, alltså en sådan karaktär, att vederbörande icke kan hänföras blott till ett enda samfund. Inom parentes vill jag säga, att de flesta på det sättet som fria betecknade soldathems verksamhet bestrides av olika sammanslutningar, K. F. U. M., Fosterlandsstiftelsen, Missionsförbundet, baptisterna och andra sådana. Om sålunda anslaget på detta sätt blir delat ungefär lika mellan å ena sidan den övervägande kyrkliga eller uteslutande kyrkliga och å andra sidan den övervägande fria verksamheten, vad är det då man begär? Är det, herr Rydén, det faktum, att hälften av detta belopp har kommit till hjälp för sådana soldathem och sådan verksamhet, som kan sägas vara frikyrklig eller på något sätt frikyrkligt präglad, är det den omständigheten, som berör herr Rydén och andra så illa? Man får nästan anledning att förmoda, att så är fallet. Jag menar, att huvudsaken härvidlag borde väl vara, att en god och nyttig verksamhet blir utförd. Om denna verksamhet sedan utföres av statskyrkliga organ eller den utföres av frikyrkliga organ, är det detta som är det avgörande, är det detta, som är kriteriet på om verksamheten är god och nyttig eller icke? Jag menar, att om vi, som herr Rydén brukar säga, skulle bedöma en verksamhet uteslutande ur sakliga synpunkter, så borde vi låta bli att säga, att det i detta fall är för mycket, som gått till en så och så beskaffad verksamhet, och för litet, som kommit till en annorlunda beskaffad verksamhet.

Det är ett annat spörsmål, som herr Rydén i detta sammanhang burit fram, och det är det spörsmålet, huruvida detta anslag, som nu gives till Soldaternas vänner, bör givas till centralstyrelsen eller givas till de organisationer, som

*Ang.
anslaget till
befrämjande
av den and-
liga vården
vid armén.*

(Forts.)

äro anslutna till Soldaternas vänner men som själva uppehålla egen verksamhet, soldathemmen, lät mig säga i Stockholm, Falun, Karlstad, Örebro och Gävle eller var de nu må ligga. Jag menar, att det kan vara en lämplighets-sak, huruvida det bör givas direkt eller indirekt. Jag har ingen som helst anledning att därvidlag säga ett enda ord, som skulle innebära ett underkännande av den nitälskan och den takt, centralstyrelsen för Soldaternas vänner lägger i dagen, tvärtom. Och inom parentes vill jag säga, vad jag förmodar, att även herr Rydén vet, att i denna centralstyrelse sitta på samma sätt invalda en del olika större sällskaps representanter, alldeles som fallet är med de flesta av dessa soldathem. Det blir samma principer, som tillämpas, vare sig soldathemmen få det eller den centrala föreningen får det. I varje fall utgår man därifrån, att om något verkligt gott skall uträttas, så bör det utföras genom personer, som icke komma nu och då och göra ett enstaka besök utan som leva tillsammans med de värnpliktiga, gå ut och in med dem och så att säga äro en far eller äldre bror för gossarna, när de komma ut, och på så sätt komma dem nära. Jag menar, att genom en sådan verksamhet, utövad direkt på platsen, åstadkommes mera gott, än vad som blir fallet, om det blir någon så att säga utifrån kommande, som därvidlag kommer på besök. Jag känner mycket väl till Soldaternas vänners centralstyrelse och dess verksamhet, och jag kan säga, att det är icke så, att denna verksamhet på något sätt kommit i ekonomisk misär eller fått några svårigheter, på grund av att anslaget gått direkt till de olika soldathemmen, utan denna verksamhet fortgår och har en sund och välordnad ekonomi.

Jag bestrider icke, att herr Rydén har reda på en hel del saker om detta från den tid, då han var chef för arméförvaltningens civila departement och hade att handlägga detta ärende, men å andra sidan berömmar jag mig också av att känna till denna verksamhet på grund av de många resor jag gjort och de besök jag avlagt och de föredrag jag hållit i många soldathem. Jag skulle kunna draga fram exempel på hurusom soldathemsföreståndare åtnjtit och allt fortfarande åtnjuta vederbörande regementschefs utomordentliga bevägenhet, förståelse och kärlek. Herrarna kunna väl knappast tro, att det förekommit, att en soldathemsföreståndare, som varit borta några månader från soldathemet på resor och kommer igen, blir vid järnvägsstationen mottagen av hela regementets musikkår, som vore han en kunglig person, en enkel man, som är så älskad och avhållen av alla från översten till yngsta gossen, att de icke veta, hur de skola visa honom sin tacksamhet och kärlek. Han har kommit dit utan något kungligt brev, utan någon annan rekommendation än den, som en person kan få på grund av sina personliga egenskaper. Å andra sidan är det dock givet, att liksom det finns regementschefer som lägga i dagen en utomordentlig välvilja och ett förstående sinnelag mot en verksamhet som denna, finns det också vissa regementschefer, som ställa sig mera oförstående till denna verksamhet.

Min uppfattning är, att Kungl. Maj:t förfarit riktigt på denna punkt och att det lyckligaste är, om Kungl. Maj:t därvidlag fortfar på det sätt, som skett under senare år, och i det syftet ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven vid betänkandet.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det har nu förts en rätt lång debatt om denna fråga. Jag hade nästan hoppats på att saken skulle kunna gå utan vidare, då den i statsutskottet varit föremål för en minst lika lång debatt.

Jag vill lämna den upplysningen, ifall det skulle anses, att herr Rydén icke klargjort det tillräckligt, att vi ha icke velat åt soldathemsverksamheten som sådan, men vi ha ansett, att man måste känna litet förpliktelse även mot annan kulturell verksamhet, och vi ha velat reagera en smula emot den om jag så får

såga lilla ringaktning, varmed man bemött statskyrkans prästerskap i debatten här och även i statsutskottet. Jag har många gånger hört alldeles utomordentligt fina föreläsningar av statskyrkokoprar, minst lika värdefulla, det vågar jag påstå, som de, som åstadkommas från annat håll. Jag vill vidare framhålla, att det är fullkomligt riktigt, vad som redan uppgivits här under debatten, att icke mindre än 16 av 26 f. d. regementspastorer utan ersättning fortsätta sin verksamhet. Jag tror, att detta exempel torde visa, att de fortfarande ha intresse för sin uppgift. Jag skulle också vilja stryka under, vad herr Rydén sade, när han frågade, är det icke tänkbart, att det kan föreligga andra behov, både där statskyrkan ordnat verksamheten och där de frikyrkliga församlingarna gjort det? Jag bara ställer frågan och tror icke, att det kan lämnas mer än ett svar på den.

Då många här i kammaren i dag visat sig ha en synnerligen stor respekt för första kammarens beslut, skall jag tillåta mig erinra om att första kammaren tagit utskottets förslag.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Endast några ord. Herr Rydén ville ifrågasätta, om jag hade rätt, då jag sade, att riksdagen svängt i sin uppfattning av detta spörsmål sedan 1925. Men såvitt jag kan minnas hade 1925 års försvarsutskott den meningen om saken, att regementspastorerna skulle avskaffas. Och när det i beslutet kom att heta, att »där så befunnes lämpligast för bestridande av pastoralvård inom armén», så får dit hänskjutas sådana fall, där den andliga vården i fortsättningen lämpligast kunde utövas av pastorerna, och till dem skall givetvis då gå en viss ersättning. Att man nu trycker hårdare på den sidan av saken, som utskottet gjort, innebär enligt min mening en svängning i uppfattning och tänkesätt. Vad riksdagens ledamöter i allmänhet tänkte 1925, har jag svårt att uttala mig om, men jag tror, att uppfattningen inom utskottet, när man gick in för denna utveckling, var en annan än den statsutskottet nu representerar.

Jag vill icke diskutera, vem som ger den andliga vården bäst, pastorerna eller den fria verksamhetens talesmän. Jag vill icke lägga mig i detta spörsmål. Jag anser emellertid, att det icke finns någon anledning för riksdagen att här säga ifrån, hur mycket som skall fördelas dit och hur mycket dit. Den saken bör Kungl. Maj:t kunna få avgöra. Kungl. Maj:t är i dag frisinnad, i morgon kanske socialdemokratisk och i övermorgon högersinnad, någon gång i framtiden kanske kommunistisk. När nu Kungl. Maj:t har dessa 50,000 kronor till sitt förfogande för att tillgodose den andliga vården inom armén, så må man kunna tåla, att fördelningen ett år icke blir sådan, som man önskar, för att få detta korrigerat ett annat år, då ens egen andes vänner kommit i regeringen. Det är så jag ser detta spörsmål, och jag kan icke finna, att det finns någon anledning att gräva ned sig så här djupt i denna fråga och taga den så tragiskt. Jag vill för min del säga, att ha vi här förut haft regementspastorerna som andliga vårdare av våra »pågar» vid regementena, så må man väl kunna tåla den ordning, som nu råder på en del håll med en fri andlig vård. Men skulle vi gå den väg, utskottet rekommenderar, skulle vi få truppförbandscheferna till den andliga vårdens ledare. Jag säger visserligen liksom herr Rydén, att här finns många truppförbandschefer, som skulle kunna utföra den uppgiften med förstånd och framgång. Men om vi låsa fast denna sak i år och överlämna åt truppförbandscheferna att för en summa pengar sköta den andliga vården, och nästa år, eller kanske när tre eller fyra år ha gått, man fått erfarenhet om att många av truppförbandscheferna icke äro ägnade för denna uppgift, vad skola vi då icke få för en dans här i kammaren för att rätta till det steg, som här tagits. Det är riktigt, att regeringen får klara upp den sa-

*Ang.
anslaget till
befrämjande
av den and-
liga vården
vid armén.*

(Forts.)

Ang.
analoget till
befrämjande
av den and-
liga vården
vid armén.

(Forts.)

ken och göra det efter bästa förstånd och samvete, hoppas jag, efter vad situationen i varje fall kräver.

Jag kan icke finna annat, herr talman, än att saken är enkel. Den andliga vårdens utövande skall skötas för 50,000 kronor. Vi kunna icke i varje speciellt fall kontrollera, huru den vården utövas. Vi kunna korrigera misstag, som begåtts, men kanske vi ge oss in på befordran av ännu större misstag. Och jag tror, att det är ett misstag, om vi släppa fram regementscheferna såsom de, som skola sköta om den andliga vården. Enligt min uppfattning anser jag det vara riktigt, om reservationen antages.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag undrade verkligen i mitt stilla sinne, då jag hörde herr Törnkvist, huru det hela skulle gå ihop för honom. Han talade först om att riksdagen icke skulle uttala något särskilt önskemål, men i samma andedrag uppbygger han församlingen med att om det blir en annan regering, kan det bliva ändrat. Ja, få det att gå ihop den som kan; icke kan jag det. Om vi skola fortsätta att resonera med herr Törnkvist, kommer kammaren säkert till det resultatet, att den icke kan följa honom.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen först framställd proposition på bifall till utskottets hemställan fattade kammaren beslut i enlighet härmed.

Vidare gav herr talmannen beträffande motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den motivering, som innefattades i den av herr Kvarnzellius m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och godkände kammaren utskottets motivering.

§ 3.

Ang.
anslag till
sjöförsvaret.

Å föredragningslistan var vidare uppfört statsutskottets utlåtande, nr 116, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag till sjöförsvaret.

Punkten 1, angående de värnpliktigas avlöning.

Med tillstyrkande av bifall till vad Kungl. Maj:t uti innevarande års statsverksproposition under punkten 90 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen, hemställde utskottet, att riksdagen måtte öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 420,000 kronor, med 32,000 kronor till 452,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Wallen*, *Asplund*, *Carl Johansson*, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Rydén*, *Carlsson-Frosterud*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Kristensson* i Göteborg och *Ward*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 420,000 kronor, med 1,000 kronor till 421,000 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som innefattas i nu föreliggande betänkande, rör icke den andliga vården, och den kanhända icke intresserar på samma sätt som den nyss behandlade frågan. Men den är ändå av den innebörd, att den icke bör klubbas, innan kammaren, åtminstone de av ledamöterna som intressera sig för att höra på, vad det är fråga om, hava fått klart för sig, vad det gäller.

I denna punkt yrkar Kungl. Maj:t en utökning av avlöningsanslaget till de värnpliktiga motsvarande 62,000 dagar, vilket egentligen betyder, att 500 man av de värnpliktiga tillhörande ersättningsreserven skola uttagas att tjänstgöra vid flottans varv i egenskap av arbetare. Uppslaget till denna nya politik kanske kan sägas vara ungefär följande. I den s. k. gamla goda tiden, då den svenska flottan kryssade, d. v. s. seglade, då drivkraften var vinden i seglen, då var riggning och avriggning av fartygen mycket enkel. Då förstod sjömannen på däck, huru han skulle rigga fartyget på våren, när det skulle ut, och sjömannen på däck begrep, hur han skulle rigga av fartyget på hösten, när det skulle läggas upp. Arbetet med utriggning och avriggning utfördes sålunda av besättningen och avlönades från avlöningsanslaget. Förändringen i drivkraft har också ändrat besättningens förmåga att kunna förstå, vad som nu till dags behövs för utrustning och avrustning. Och det har så småningom utvecklats sig dithän, att man måst tillgripa civila arbetare, d. v. s. i ett visst yrke, verkstadsarbete, utbildade för att utföra detta arbete på våra maskindrivna fartyg. Följden därav har blivit, att ersättningen för detta arbete kommit att bekostas av underhållsanslaget. Sålunda har anslaget till underhåll av fartygen kommit att belastas av arbete, som icke har med underhållet att göra. Ty utrustningen av fartygen på våren, när de skola gå ut, och avrustningen senare, när de läggas upp, är ett arbete, som icke har med underhållet i inskränkt mening att göra. Detta, mina damer och herrar, är själva utgångspunkten för det förslag, som föreligger i den kungliga propositionen.

Denna sak har närmare utvecklats av flottans organisationssakkunniga i ett betänkande, som avlämnades 1926. Däri säga flottans organisationssakkunniga följande: »På segelfartygens tid verkställdes alla arbeten med fartygens ut- och avrustning genom fartygsbesättningarnas egen försorg, och ansågos dessa arbeten utgöra en viktig del av personalens praktiska utbildning. Denna ordning tillämpas alltså i fråga om skeppsgossefartygen, där ut- och avrustning verkställs av skeppsgossarna under ledning av instruktionspersonalen. Förfaringssättet är givetvis ägnat att väsentligt nedbringa ut- och avrustningskostnaderna.» Det är sålunda själva utgångspunkten för det förslag, som här föreligger.

Nu hava dessa organisationssakkunniga förklarat, att det råder brist på militär personal vid varven. Men denna brist gör sig förnämligast kännbar i fråga om maskinister och eldare. I fråga om maskinister anse flottans organisationssakkunniga, att den brist på personal, som där föreligger, genom omorganisering och genom inkallande av maskinister på övergångsstat skall kunna ordnas utan särskilda åtgärder. Men i fråga om bristen på eldarpersonal för varvstjänstgöring säga flottans organisationssakkunniga, att denna »torde lämpligast kunna täckas genom att flottan tilldelas erforderligt antal till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga, företrädesvis maskin- och verkstadsarbetare».

Vad skola nu dessa göra? Ja, rörande det arbete, som det här är fråga om, säga flottans organisationssakkunniga följande: »En icke oväsentlig del av underhållsanslaget tages i anspråk för bestridande av s. k. ut- och avrustningskostnader, betingade av arbeten, som icke äro att hänföra till det egentliga underhållet utan mera avse, vid utrustning: ombordtagning, montage, provning m. m. av till fartyget hörande maskiner och andra inventarier, utredning m. m. samt vid avrustning: motsvarande åtgärder såsom isärtagning, översyn och insmörjning samt i vissa fall ilandtagning av nyssnämnda effekter.»

Här ha vi ett koncentrat av det, som är kärnan i detta förslag om uttagning av 500 värnpliktiga ur ersättningsreserven till varvstjänst. Nu frågar jag mig: har det varit nödvändigt att gå denna väg för att tillgodose vad som även jag från min synpunkt kan säga vara riktigt beräknade krav? Jag tror icke.

Ang.
anslag till
sjöförsvaret.
(Forts.)

Ang.
anslag till
sjöförsvaret.
(Forts.)

att det är alldeles nödvändigt. Ty vad är det, som varvsmyndigheterna egentligen böra ha tillgodosett? Jo, det är för det första att icke behöva belasta underhållsanslaget med arbeten av denna beskaffenhet, d. v. s. med avriggning och utriggning, som man sade förr i tiden, eller avrustning och utrustning, utan att kostnaden för detta arbete skall kunna täckas på annat sätt utanför underhållsanslaget. Det är vad flottans varvsmyndigheter givetvis vilja ha tillgodosett. Då frågar jag mig: skulle icke med den utgångspunkten varvsmyndigheterna också vilja ha detta ändamål tillgodosett genom att få verkligt kvalificerad arbetskraft för uppgiften? Jag har icke haft tillfälle att ställa några frågor. Men det skulle mycket förvåna mig, om icke båda våra varvschefer skulle hava sagt sig: få vi utanför underhållsanslaget det belopp vi behöva för att ersätta här avsedda arbeten, så naturligtvis vilja vi hellre ha detta och få utbildade civila arbetare till detta arbete i stället för otränade unga värnpliktiga ur ersättningsreserven, vilka ju aldrig kunna ha den kvalifikation och träning för detta arbete, som de äldre, skolade varvsarbetarna ha. Jag tror mig kunna få stöd för denna min uppfattning om vad som borde vara ett intresse hos varvscheferna i den omständigheten, att varvschefen i Karlskrona, som beaktat flottans organisationssakkunnigas resonemang, icke har begärt några värnpliktiga ur ersättningsreserven, utan han har begärt 180,000 kronor för att tillgodose detta arbete med särskilt anslag utanför underhållsanslaget. Han har sålunda, såvitt jag förstår, ansett, att det är bättre för honom att få dessa pengar och få taga den arbetskraft, han anser vara kvalificerad för uppgiften på varvet, än att bli påskickad kanske 300—350 unga värnpliktiga ur ersättningsreserven, om vilka man överhuvud icke vet — även om det heter, att de äro maskin- och verkstadsarbetare — huruvida de kunna användas för uppgifter inom detta arbetsområde. Jag vill säga, att när varvschefen i Karlskrona valt vägen att begära pengar i stället för värnpliktiga, så tror jag, att jag därur kan dra den slutsatsen, att han funnit detta sätt vara bättre ifrån hans synpunkt som arbetsledare än att använda sig av värnpliktiga. Varvschefen i Stockholm har, såvitt jag kan se, icke försökt att få någonting, varken pengar eller värnpliktiga. Nu har emellertid marinförvaltningen — och det kan kanske vara lämpligt peka på den omständigheten, att marinförvaltningens nuvarande chef var ordförande för dessa flottans organisationssakkunniga, som framlade sitt betänkande 1926 — förklarat, att varvschefen i Karlskrona behöver icke dessa 180,000 kronor, enär marinförvaltningen i sina åskanden redan upptagit dagavlöning för 500 värnpliktiga ur ersättningsreserven, varför han på den vägen får erforderlig arbetskraft. Beträffande sammanhanget mellan denna årets behandling i hänvändelsen till Kungl. Maj:t och herr Schneidlers egen ståndpunkt som ordförande bland de sakkunniga skall jag icke tillåta mig annat än erinra om såsom påtagligt.

Nu skulle jag för min del vilja säga till detta, att jag tror icke på att staten gör någon affär härmed. Skillnaden, den synliga skillnaden, mellan de sammanlagda anslagsbeloppen på de olika poster, som här finnas, när man tar i betraktande även utgifter för förplägnad, beklädnad, kasernutredning, sjukvård o. s. v., eller den beräknade besparingen på 180,000 kronor är redan den liten. Men skola vi här våga oss på att antyda, vilka risker av ekonomisk natur staten kan utsättas för genom att använda till arbete med dessa dyrbara och delikata maskiner därtill icke övad och upptränad arbetskraft, torde man icke utan vidare kunna tro på att det kan bli någon besparing, utan att risk i stället klart föreligger, att det blir motsatsen.

Jag har nu, herr talman, vidrört denna frågas verkliga innebörd. Mitt yrkande kommer att bli bifall till den reservation, som återfinnes på sidan 9 i utskottets betänkande. Jag hyser icke någon förhoppning om att kammaren i nuvarande läge skall bifalla reservationen. I varje fall har jag icke någon stor

förhoppning därom. Jag misstänker nämligen starkt, att man har sammankopplat denna fråga med en händelse, som har inträffat sedan den kungliga propositionen lagts på riksdagens bord. Jag betraktar emellertid den sammankopplingen såsom synnerligen olycklig. Utskottets utlåtande uttrycker borgenlig samling. Men har man på den sidan några spekulationer på att på detta sätt »pinalerna» skulle vara räddade, därest det blir en ny konflikt på varvet i Karlskrona, så tror jag, att den spekulationen icke allenast aldrig kommer att ge något positivt resultat, utan också att den är farlig. Om man väger värdena, söker uppmäta proportionerna, så må ju alla säga sig, att prestationen av 500 värnpliktiga ur ersättningsreserven, som faktiskt skall svara emot 170 eller 180 effektivt tjänstgörandes prestation, naturligtvis är ofantligt mycket förminskad, därför att dessa icke äro yrkesarbetare. Kanske denna kontingent rent av sjunker ned i värde till att motsvara 50—70 man. Vad få dessa för värde, om det blir en konflikthistoria igen? Jag vill vädja till herrarna: försök icke att koppla ihop dessa båda saker ens i tankarna! Jag tror icke, att regeringen haft någon sådan avsikt, därför att förslaget från regeringen lades på riksdagens bord långt innan konflikten bröt ut, det finns således icke något samband i det stycket, men jag har tyckt mig finna av de resonemang, som förts den sista tiden, att utanför regeringens krets är icke den tanken främmande, att här kan man, efter vad som skett, icke gå på någon annan linje än bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag måste säga, att jag betraktar en sådan hållning såsom fullkomligt orimlig. Ni herrar, som vädja åt olika håll, att man skall se till saken, när man behandlar spörsmålen, till er vill jag särskilt vädja i detta ögonblick, att ni också här se till saken och icke vidtaga en åtgärd som denna, som enligt min mening förvisso för staten icke kan bli ekonomiskt givande men för människorna moraliskt kommer att bilda ett irritationsmoment, som icke förbättrar förhållandet mellan människor i olika ställning, överordnade och underlydande.

Det är detta jag velat säga, herr förste vice talman, och jag hemställer att i denna punkt få yrka bifall till den reservation, som återfinnes på sidan 9 i utskottets utlåtande.

Herr Holmgren: Herr talman! I den föreliggande reservationen ge reservanternas inledningsvis uttryck för vissa konstitutionella betänkligheter, då de ifrågasätta lagligheten av det förslag, som Kungl. Maj:t här framlagt. I det sammanhanget gör man en jämförelse mellan de samvetsömma värnpliktiga och dessa, som det nu här är fråga om. Förhållandena äro emellertid väsentligen olika. Man säger här från reservanternas sida, att man ifrågasätter, hurvida icke en sådan lagstiftning vore behöfvlig även för dessa värnpliktiga, eftersom man har det för de samvetsömma, men förhållandena äro högst väsentligt olika. De samvetsömma värnpliktiga utföra visserligen ett arbete för statens räkning, men ett arbete som är förlagt under civila myndigheter, och dessa andra värnpliktiga komma att utföra allt sitt arbete för krigsmaktens behov. Det är ju självklart, att en särskild lagstiftning måste finnas för de samvetsömma, en lagstiftning, som reglerar de civila myndigheternas befogenhet gentemot de värnpliktiga. Man framhåller dessutom som stöd för sin uppfattning om olagligheten, att de värnpliktigas tjänstgöring vid varven icke avser att bibringa dem militär utbildning. Ja, förhållandet är det, att dessa ersättningsreserven tillhörande värnpliktiga få precis samma militära utbildning som alla andra ersättningsreserven tillhörande värnpliktiga, som inkallas till tjänstgöring. De få en första utbildning på 14 dagar och sedermera sändas de till verkstäder eller varv vid flottan, under det att de övriga ersättningsreserven tillhörande värnpliktiga få fortsätta sin tjänstgöring med att laga mat eller utföra renhållning o. s. v. — sålunda fullkomligt analoga för-

Ang.
anslag till
sjöförsvaret.
(Forts.)

Ang.
anslag till
sjöförsvaret.
(Forts.)

hållanden mellan dessa båda kategorier, och man kan sålunda lugnt låta de konstitutionella betänkligheterna fara.

I fråga om det materiella vill jag anföra följande. Sedan gammalt har flottan fått en kontingent värnpliktiga sig tilldelad, värnpliktiga inskrivna till stationstjänst och uttagna till särskilda yrken såsom bagare, skomakare, skraddare, filare, maskinarbetare, smeder, plåtslagare o. s. v. Genom 1925 års beslut inskränktes dessas antal betydligt, och dessutom har man minskat på deras övningstid. Man hade dessutom förut en ständig tillgång till arbetskraft på varven i stammanskap. Allt stammanskap, som icke var kommanderat till sjöss eller vid skolor eller i annan tjänstgöring vid flottan, kommanderades till varven att utföra arbete, som motsvarade deras kompetens. Sålunda hade man månadstals flera hundra eldare vid varven, som gingo i verkstäderna och uträttade arbete. Efter 1925 har man praktiskt taget icke tillgång till en enda man av stammanskapet för ifrågavarande ändamål, och det är just som kompensation för denna förlorade arbetskraft, som Kungl. Maj:t nu föreslår, att 500 man av ersättningsreserven skola uttagas för ifrågavarande arbete.

Jag skall icke följa den föregående talaren i hans oratoriska utsvävningar i fråga om ut- och avrustningsarbetena vid flottan, ty de av honom anförda förhållandena höra egentligen icke alls till ämnet. Man har svårt att följa honom, när han vill göra gällande, att dessa värnpliktiga icke skola på ett tillfyllestgörande sätt utföra det arbete, som blir dem ålagt. De komma icke att få annat arbete än som motsvarar deras individuella kvalifikationer, och i så fall böra de kunna utföra detta arbete lika väl som andra, och jag har svårt att förstå, varför 21-åriga till eldare yrkesutbildade värnpliktiga skola på ett sämre sätt hantera verktyg och maskiner, som den föregående talaren antydde, än vad 18 och 19 år gamla eldare tillhörande stammanskapet kunna göra, som kanske icke hava mer än ett års utbildning bakom sig. Jag har svårt att följa den föregående talaren härutinnan.

Den föregående talaren tog också upp ett ämne, som jag icke trodde vi skulle behöva vidröra i afton, då han antydde något om den diskussion, som här förts för en tid sedan i samband med herr Hanssons i Stockholm interpellation. Jag får säga, att den diskussionen gav mig ett starkt intryck av, att det är en ofrånkomlig nödvändighet för staten att försäkra sig om en vid alla tillfällen tillgänglig reserv av arbetskraft och en reserv, som man har att påräkna även under de förhållanden, då ett tillfälligt motsatsförhållande kan äga rum mellan staten och vissa enskildas intressen. Ty statens intressen, därom borde vi dock alla vara eniga, böra under alla omständigheter gå före de enskildas.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Spångberg: Herr talman! Föreliggande förslag om inkallande av 500 värnpliktiga för utförande av arbete vid flottans varv gäller ju sådant arbete, som nu utföres av civil personal. Denna begäran är enligt statsrådsprotokollet grundad på den uppfattningen, »att en dylik ökad tilldelning av värnpliktiga skulle medföra en viss minskning i behovet av civil arbetspersonal vid flottans varv, varigenom en icke obetydlig besparing i arbetslönerna vid varven komme att uppstå». Det har sålunda från departementschefens sida tydligt sagts ifrån, att såsom motiv för uttagning av dessa 500 värnpliktiga endast föreligga sparsamhetsskäl, något annat kan man nu i denna motivering icke utläsa.

Det synes emellertid av de anföranden, som här hava hållits, att det på, som jag förmodar, sakkunnigt håll finnes mycket delade meningar om, huruvida sparsamhetens beräkningar över huvud kunna tänkas hålla. Reservanterna be-

tvivla i sin motivering den saken och mena, att besparingarna »i verkligheten komma att uppvägas av det bättre arbetsresultat och den större varsamhet vid skötseln av arbetsmaskiner och verktyg, som otvivelaktigt följer, därest fast anställd arbetarpersonal i stället för i flera omgångar årligen tjänstgörande värnpliktiga anlitas för utförandet av ifrågakvarande arbeten vid flottans varv». Det är också ganska tydligt, att ur sparsamhets- eller kostnadssynpunkt sett äro de synpunkter, som reservanternas anföras, riktiga.

Herr Törnkvist i Karlskrona trodde, att dessa värnpliktiga endast skulle kunna utföra arbete, som nu utföres av 50, 60 eller 70 man, såsom orden föllo. Herr Holmgren å sin sida ansåg, att herr Törnkvist i Karlskrona räknade kapitalt fel, och menade, att dessa värnpliktiga, som nu skulle inkallas, säkert kunde utföra lika mycket arbete, som ett motsvarande antal civila arbetare skulle kunna utföra. Jag skall icke alls försöka uppträda som någon som helst medlare i den tvist, som uppstått mellan herr Törnkvist i Karlskrona och herr Holmgren. Jag anser, att själva kostnadssynpunkterna äro, jag skulle kunna säga, en bifråga, i varje fall en mycket underordnad fråga.

Vad som ur arbetarsynpunkt må vara det avgörande är, att dessa kommanderingar av de 500 värnpliktiga för utförande av arbete, som det här är fråga om, betyder, att 500 unga arbetare i sina bästa år få lämna sina anställningar och utföra visst arbete åt staten för en kostnad av 50 öre om dagen, och i den mån, som dessa arbetare, dessa värnpliktiga nu överhuvud taget komma att utföra detta arbete, det må nu vara enligt herr Törnkvists i Karlskrona beräkning eller herr Holmgrens beräkning, så kommer detta att tagas från den civila arbetarstammen, vilket i sin tur medför ökad arbetslöshet för denna.

Resultatet av ett bifall till utskottets hemställan skulle sålunda bliva ett knästående av den idén, att arbetare med stöd av värnpliktslagen skulle kunna kommanderas ut till arbete för 50 öre per dag; och en ökad arbetslöshetsarmé skulle bliva följden. Jag anser, att detta är ett steg, som är ytterst farligt för arbetarklassen. Jag anser, att det är ett slag i ansiktet på varvsarbetarna och, i den mån som varvsarbetarna äro en del av arbetarklassen, även ett slag i ansiktet på hela arbetarklassen. Jag vill slutligen säga, att det knappast kan anses som ett försonande drag att beslutet i fråga skulle komma att strida mot allt sunt förnuft.

Sedan herr förste vice talmannen åter övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, anförde:

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Rosén**: Herr talman! Jag anser mig nödsakad att besvara kammaren med några ord i anledning av att reservanternas räknat något lättvindigt, när de beräknat medelsbehovet under anslaget till flottans fartyg och byggnader. På sid. 13 i betänkandet framgår, huru de kalkylerat. Till summan, 6,290,000 kronor, lägga de en kostnadssumma för de civila arbetare, som skulle ersätta ersättningsreservens värnpliktiga, av 200,000 kronor och komma sålunda upp till 6,490,000 kronor.

Om man godtager reservanternas sätt för medelsbehovets uppskattande, nödgas man i varje fall uppmärksamma följande. Den ökade kostnaden för avlönning åt civila arbetare har, som jag nämnde, av reservanternas beräknats till 200,000 kronor. Såsom framgår av årets statsverksproposition har ifrågakvarande kostnad enbart för Karlskrona varv beräknats till 180,000 kronor. Härtill kommer motsvarande kostnad vid Stockholms varv, vilken beräknats till 70,000 kronor, tillsammans 250,000 kronor eller 50,000 kronor mera, än reservanternas hava beräknat.

Reservanternas hava vidare utan någon motivering uteslutit en i nu löpande

Ang.
anslag till
sjöförsvaret.
(Forts.)

budgetårs anslag ingående post på 80,000 kronor för underhåll av de för samövningar med flygvapnet avsedda fartygen.

Under alla förhållanden bör alltså det av reservanternas beräknade anslagsbeloppet, 6,490,000 kronor, ökas med 130,000 kronor till 6,620,000 kronor eller 120,000 kronor mera än det av Kungl. Maj:ts föreslagna beloppet 6,500,000 kronor. Den anslagsökning, som sålunda med en riktig tillämpning av reservanternas egen beräkningsmetod bör vidtagas på underhållsanslaget, uppslukar så när som på 18,900 kronor de besparingar, som enligt reservanternas förslag skulle åvägabringas å anslagen till de värnpliktigas avlöning, förplägnad, beklädnad m. m. Och trots ökningen av underhållsanslaget skulle fartygsunderhållet bliva avsevärt sämre tillgodosett än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Den försämringen kan i pengar, enligt vad verkställda beräkningar ha givit vid handen, uppskattas till omkring 260,000 kronor. Det förbiseende, som reservanternas gjort sig skyldiga till, kan vara förklarligt, men det förhåller sig faktiskt på detta sätt.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Vår beräkning av underhållsanslaget följer för det första våra beräkningar från i fjol, och de synas hava fått ett gott stöd egentligen i herr statsrådets eget resonemang framför allt i fjolårets proposition — jag kommer icke ihåg, huru det ligger i år — där statsrådet om det anslagsbelopp, som han själv föreslår till 6.5 milj. kronor, använder uttrycket, att underhållet mycket väl kan tillgodoses inom ramen av detta anslag, och han går icke med på vad myndigheterna äska. På grundvalen av detta resonemang skulle vi mycket väl kunna säga, att vad vi här föreslå mycket väl tillgodoser de arbetsanspråk, som kunna komma i fråga, ty här har man varit inställd på att icke stanna vid ett belopp på 6.5 mil. kronor, utan försökt att skruva ned utgifterna. För resten säga vederbörande utredningsmän själva i sin stora bok, att syftet är att genom åtgärder söka minska utgifterna till underhållsanslaget.

Vi kunna ju vidare repliera på, såvitt jag förstår, betänkandet från de sakkunniga för ersättningsbyggnaderna, som här praktiskt taget kommit till precis samma summa som vi, 5,800,000 kronor. Sedan komma härtill för reparation av Oscar II 230,000 kronor, merkostnad i anledning av att förenkling i varvens organisation ej hunnit fullt genomföras 235,000 kronor, och så hava vi det anslag, som vi i fjol stredo om, vissa sjukvårdskostnader 25,000 kronor. De beräkningar, som vi gjort äro lika med dem, som presterades av reservanternas i fjol, vilket gick under Kungl. Maj:ts förslag med 210,000 kronor. Vi hava till vårt i fjol medgivna anslag lagt 200,000 kronor i år för att tillgodose just de arbetsanspråk man här vill tillgodose genom värnpliktiga ur ersättningsreserven. Vi hava lagt på 200,000 kronor och komma så upp till 6,490,000 kronor, vilket är 10,000 kronor under Kungl. Maj:ts förslag i år. Men då kommer Kungl. Maj:ts förslag och ger oss på de övriga posterna, på anslagen till de värnpliktigas avlöning, förplägnad, beklädnad, kasernutredning, och det kommer också något på sjukvårdsanslaget och kanske också på andra — i varje fall dessa anslag ge en summa av i runt tal 130,000 kronor.

Man kan enligt min bestämda övertygelse mycket starkt ifrågasätta, huruvida detta i verkligheten kommer att betyda en besparing. Om nu — det vill jag säga — Kungl. Maj:ts regering överhuvud taget finner det något osympatiskt att taga 500 värnpliktiga ur ersättningsreserven för denna arbetsuppgift, så borde man kunnat gå den vägen — jag har ju ingen förslagsrätt i det stycket — att man accepterat, utöver Kungl. Maj:ts förslag, en summa av 200,000 kronor att utgå som extra anslag för att slippa ifrån denna, jag vill säga det, osympatiska form.

Huruvida dessa 200,000 kronor räcka torde i närvarande ögonblick vara

svårt att säga, därför att det är ett fullkomligt nytt anslag. Om 180,000 kronor äro för mycket eller för litet för varvet i Karlskrona, kan ingen av oss bedöma. De 20,000 kronor, som vi lagt till de 180,000 kronorna, äro avsedda för Stockholmsvarvet. Det är naturligtvis mycket litet i proportion till de 180,000 kronorna, men intet hindrar, att det göres en sådan avvägning, så att det kan bli en proportion, som harmonierar mellan de båda varven efter omfattningen av arbetet. Vi hava varit beredda och föreslå också att ge ett anslag för de arbetsuppgifter, som här äro ifrågasatta för utrustning och avrustning för att söka undgå att behöva klara av arbetsuppgifter av den beskaffenheten med värnpliktiga, som, det är min övertygelse, icke komma att gagna eller åstadkomma något gott.

Och så till slut, när herr Holmgren sade till mig, att dessa 21-åriga eldare komma naturligtvis att kunna klara sin uppgift bättre än de 18-åriga eldare, som nu finnas, vill jag säga, att det är alldeles självklart, men då måste jag fråga, herr Holmgren, i vilken grad de 18-åriga eldarna klara sin uppgift. Det är kanske icke så lätt att på rak arm konstatera. Jag håller bestämt före, att en 18-årig eldare ombord å ett modernt krigsfartyg är ganska bakom flödet, om han skall utföra ett arbete, som ställer krav på den ringaste självständighet, och jag säger t. o. m., att icke ens en 21-årig verkstadsarbetare har i vår tid en sådan utbildning, att han kan klara de viktiga arbetsuppgifter, som faktiskt enligt den utredning, som föreligger, skola utföras. Det håller jag bestämt före. Så mycket känner jag de arbeten, varom fråga är, att jag kan göra det med gott samvete.

Det bör sålunda, herr förste vice talman, ifrån praktiska och ekonomiska synpunkter icke finnas något avgörande skäl för att gå den väg Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Törnkvist i Karlskrona, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1 av utskottets förevarande utlåtande nr 116, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser, samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 63 ja och 58 nej, varjämte 8 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr talmannen återtog nu ånyo ledningen av förhandlingarna.

Ang.
anslag till
sjöförsvaret.
(Forts.)

Punkterna 2—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 4.

Vid härefter punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 117, i anledning av vissa framställningar rörande anslag till flygvapnet, biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 5.

Ang.
landsarkiv
för Norrland
m. m.

Härpå upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 118, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående landsarkiv för Norrland m. m. dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad för lantmäterikontor för Jämtlands län ävensom två i anledning av förstnämnda proposition väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 16 mars 1928 dagtecknad proposition, nr 212, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels till utförande av specialritningar till en byggnad, avseende ett till Härnösand förlagt landsarkiv för Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra reservationsanslag av 3,500 kronor; dels ock — under förutsättning att Östersunds stad utan ersättning såväl för ändamålet uppläte lämplig tomt som ombesörjde framdragande till tomtgränsen av vatten-, avlopps- och belysningsledningar — besluta, att för ett till Östersund förlagt länsarkiv för Jämtlands län skulle i samband med anordnande av lokaler för lantmäterikontoret i nämnda län uppföras en nybyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med företedda, av byggnadsstyrelsen uppgjorda ritningar, ävensom för detta ändamål bevilja ett anslag av 162,500 kronor samt därav för budgetåret 1928—1929 såsom extra reservationsanslag anvisa ett belopp av 144,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft de lika lydande motionerna nr 302 inom första kammaren av herr *Hansén m. fl.* och nr 480 inom andra kammaren av herr *Hage m. fl.*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts proposition, nr 212, i vad i nämnda proposition påyrkades åtgärder för åstadkommande av ett för Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län gemensamt landsarkiv, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda och för riksdagen framlägga förslag till ett sådant ordnande av arkivfrågan för Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, att en arkivdepå inrättades i vart och ett av nämnda län.

Vidare hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 16 mars 1928 avlåten proposition, nr 184, under återopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för sagda dag, föreslagit riksdagen att för nybyggnad för lantmäterikontoret i Jämtlands län för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra reservationsanslag av 162,500 kronor, varav för byggnadsarbeten under nämnda budgetår beräknats ett belopp av 144,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts ovannämnda propositioner samt med avslag å herr Hanséns m. fl. och herr Hages m. fl. ovannämnda motioner,

a) till utförande av specialritningar till en byggnad, avseende ett till Härnösand förlagt landsarkiv för Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och

Norrbottnens län för budgetåret 1928—1929 under åttonde huvudtiteln bevilja ett extra reservationsanslag av 3,500 kronor;

b) — under förutsättning att Östersunds stad utan ersättning såväl för ändamålet uppläte lämplig tomt som ombesörjde framdragande till tomtgränsen av vatten-, avlopps-, gas- och belysningsledningar samt erforderlig vägförbindelse, som på stadens bekostnad skulle hållas i fullt trafikabelt skick — för uppförande av i huvudsaklig överensstämmelse med företedda, av byggnadsstyrelsen uppgjorda ritningar av en nybyggnad inrymmande lokaler dels för ett till Östersund förlagt länsarkiv för Jämtlands län dels och för lantmäterikon-toret i samma län, bevilja ett anslag av 325,000 kronor; samt därav för budget-året 1928—1929 såsom extra reservationsanslag anvisa

under sjätte huvudtiteln ett belopp av 162,500 kronor; och

under åttonde huvudtiteln ett belopp av 144,000 kronor.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Bergqvist, Asplund, Hansén, Wiklund* och *Jansson* i Falun förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts »förevarande proposition»;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning angående arkivfrågan för Norrland i syfte att utröna, huruvida icke de kostnader, som av Kungl. Maj:t beräknats för inrättande av arkivdepåer i de norrländska länen, skulle kunna nedbringas och arkivfrågan kunna lösas på ett för de två nordli-gaste länen gynnsammare sätt.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Hage: Herr talman, mina damer och herrar! Här föreligger i denna proposition fråga om hur arkivvården bör ordnas för Norrland. Då jag har väckt en motion i denna fråga, skall jag be att få säga några ord i densamma.

Jag vill då först påminna därom, att det här finnes två stora huvudupp-fattningar, som kämpa mot varandra. Den ena uppfattningen gör gällande, att det mest önskvärda är att åstadkomma en anordning på det här området, som innebär en centralisering av arkivvården för hela Norrland, och på det sättet få till stånd ett stort gemensamt arkiv för landsdelen i fråga. Den andra upp-fattningen gör gällande, att det är lämpligare och bättre att förlägga små ar-kivdepåer i respektive län.

Nu har Kungl. Maj:t egentligen icke helt följt någon av dessa två linjer, utan Kungl. Maj:ts förslag är på sätt och vis en korsning mellan dessa två olika idériktningar. Kungl. Maj:t går nämligen, när det gäller Jämtlands län, på en linje, och när det gäller de andra länen på en annan linje. I ena fallet följer man decentralisations- och i andra centralisationsprincipen.

Nu ha vi, som representera en del län i övre Norrland, ansett, att detta sätt att lösa frågan icke är tillfredsställande, och det är från den utgångspunkten, som vi fört fram motioner både i första och andra kammaren. Vår linje går egentligen ut på att man helst skulle ordna saken på det sätt, att man åstad-kom mindre arkivdepåer i samtliga de norrländska länen. Vi skulle helst vilja gå den linjen, men då måste vi få ett uppskjutande av hela frågan och en ny utredning. Men om vi gå på den linjen i dag, så riskera vi att stöta oss litet smått med jämtlänningarna, och det vilja vi icke göra, därför att vi behöva hålla fred inbördes här tvärs över gången mellan jämtlandsbänken och de andra norrlandsbänkarna. Ty vi ha ju behov att vara varandra till stöd och hjälp. Vi ha därför tänkt oss — och den linjen har också framförts i första kammaren — att vi ge jämtlänningarna med varm hand den arkivdepå, som de så gärna vilja ha, men samtidigt påyrka vi, att arkivfrågan för övriga

Ang.
landsarkiv
för Norrland
m. m.
(Forts.)

Ang.
landsarkiv
för Norrland
m. m.
(Forts.)

delar av Norrland: Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, må få uppskjutas. Vi påyrka alltså en ny utredning i vad gäller dessa län. Jag tänker göra ett yrkande gående i den riktningen och skall bara anföra några få motiv för den ståndpunkten.

Jag är naturligtvis icke sakkunnig på detta område, men så pass sakkunnig är jag i alla fall, att jag förstår, att om man skall åstadkomma en god arkivvård eller ha någon nytta av arkivalier, så är det tre krav, som man måste ställa: det ena kravet är, att arkivalierna förvaras på ett tillfredsställande sätt, och det andra kravet, att det ordnas så, att det om möjligt finnes sakkunniga personer, som kunna tillhandagå med upplysningar och taga fram akterna, när man kommer och vill studera i dem. Men jag skulle vilja säga, att det finnes ännu ett krav, som är minst lika viktigt, och det går ut på *att arkivalierna finnas tillgängliga på så nära håll, att man kommer åt dem*. Ty om arkivalierna äro än så väl ordnade, men förvaras på ett ställe, där man knappast kommer åt dem, eller förläggas så långt bort, att det blir mycket besvärligt att använda sig av dem, då får man bra liten nytta av dem.

Det är med fästhet avseende härå som vi för vår del sagt, att det givetvis skulle vara önskligast, att dessa arkivalier för övre Norrland bleve förlagda å en plats, där de särskilt från övre Norrlands synpunkt bleve lätt åtkomliga.

Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, att platsen för nämnda arkivaliers förläggning och förvaring, i vad gäller Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, skulle bli en så långt ned belägen ort som Härnösand. Vad innebär detta? Jo, det måste innebära, att t. ex. för folk, som bor i eller omkring Luleå, skulle det bli detsamma, som om man toge arkivet härnere eller våra riksdagshandlingar på nedre botten och flyttade dem ungefär ned till Trälleborg — och så skulle vi förklara oss nöjda och belåtna med detta och tycka, att det vore en ganska bra anordning! Herrarna och damerna borde kunna förstå av detta exempel, varför vi från övre Norrland tycka att en sådan anordning icke är tillfredsställande.

Med ett ord sagt, Härnösand ligger mycket illa till för detta ändamål. Det ligger vid en enskild järnväg, en tertiärbana, med dåliga förbindelser; man kommer vid resa från Luleå förr till Stockholm än till Härnösand. Ser jag sålunda på tågtiderna, skulle det t. o. m. vara fördelaktigare att förlägga arkivalierna hit ner än till Härnösand.

Jag skulle önska alltså, om man nu avgör frågan, att man förlägger ett arkiv till Östersund för Jämtland, men uppskjuter frågan om anordnandet av ett arkiv för Gävleborgs län, Västernorrlands län samt Norr- och Västerbotten, för att vidare utreda den frågan.

Jag tänker göra ett yrkande i den riktningen, och när jag det gör, vill jag redan på förhand säga, att när det gäller förläggandet av arkiv till en viss plats, så stå icke sådana synpunkter emot varandra, som ibland komma fram beträffande andra förläggningar, att den eller den orten vill ha till sig några befattningshavare och öka antalet bevillningskronor. Detta kan icke bli tal om här, utan här är det bara *en* fråga, som bör läggas till grund för avgörandet, nämligen om det är praktiskt och förståndigt att ordna på ena eller andra sättet. Jag vet ju visserligen, att här kan någon komma och säga, att om man åstadkommer ett antal mindre arkivdepåer, så blir detta i alla fall dyrare än med den anordning som föreslagits i propositionen. Men samtidigt har man sagt, att man kan åstadkomma dessa mindre arkiv i samband med länsresidens och byggnader för lantmaterilokaler och kan på det sättet få tämligen billiga anordningar till stånd. För övrigt, om det skulle kosta något mer att gå den väg, som jag tillåtit mig föreslå, så är jag övertygad, att man ur arkivsynpunkt vinner större effekt med den anordningen. Ty det måste förhålla sig så, att

de människor, som beröras av denna anordning, och ha behov av att inhämta kunskap i dessa arkivsamlingar, komma att göra det på ett bättre sätt, om saken ordnas så som jag antytt. Jag vill därvidlag framhålla, att det kanske icke vore alldeles nödvändigt att upprätta ett arkiv i varje län. Ty man kan tänka sig även den anordningen, som man också varit inne på, att övre Norrland kunde få ett arkiv förlagt exempelvis till Umeå, som kunde bli gemensamt för Norr- och Västerbotten. Detta skulle säkerligen vara en ofantligt mycket bättre anordning än den anordning, som föreslagits av regeringen.

Ja, herr talman, jag skall inskränka mig till denna motivering och be att med hänvisning till densamma få yrka på, att riksdagen måtte avslå utskottets framställning under a) i klämman — det gäller där arkivet i Härnösand; vidare, att riksdagen måtte bifalla utskottets utlåtande under b) i klämman — det gäller där åstadkommande av ett arkiv i Östersund — och slutligen ber jag få yrka, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förnyad utredning angående arkivfrågan för Norrland, med undantag av Jämtlands län, i syfte att utreda, huruvida icke de kostnader, som av Kungl. Maj:t beräknats för inrättandet av arkivdepåer i de norrländska länen, må kunna nedbringas och arkivfrågan kunna lösas på ett för de två nordligaste länen gynnsamare sätt.

Jag skall alltså tillåta mig yrka bifall till detta förslag.

Med herr Hage förenade sig herrar Nilsson i Antnäs, Sandberg och Grapenson.

Herr Rydén: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande mom. a), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på avslag å berörda hemställan; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hage begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. a) av utskottets förevarande utlåtande nr 118, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande moment.

Vidare blev på herr talmannens därå framställda proposition utskottets hemställan i mom. b) likaledes av kammaren bifallen.

Slutligen gav herr talmannen beträffande det av herr Hage under överläggningen framlagda skrivelseförslaget propositioner dels på bifall till berörda förslag, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Ang.
landsarkiv
för Norrland
m. m.
(Forts.)

§ 6.

Ang.
främjande av
sparsamhet
bland skol-
ungdom.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärd för främjande av sparsamhet bland skolungdomen jämte en i ämnet väckt motion.

Efter föredragning av utskottets hemställan begärdes ordet av

Herr **Kristensson** i Göteborg, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan med en viss ändring av motiveringen i överensstämmelse med vad som beslutits i första kammaren. Jag hemställer nämligen, att uti den punkt av motiveringen, som börjar med orden: »En försättning» och slutar med: »dylik skolsparverksamhet» orden »redan för närvarande» måtte utgå. I övrigt yrkar jag som sagt bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes. Herr talmannen framställde först proposition beträffande utskottets hemställan; och blev berörda hemställan av kammaren bifallen.

Härefter gav herr talmannen propositioner beträffande motiveringen, nämligen dels på godkännande av utskottets motivering oförändrad, dels ock på godkännande av samma motivering med den av herr Kristensson under överläggningen föreslagna ändringen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 7.

Ang. en re-
gionplan för
Stockholm och
dess omgiv-
ningar.

Till avgörande förelåg vidare statsutskottets utlåtande, nr 120, i anledning av väckta motioner om anslag till upprättande av en regionplan för Stockholm och dess omgivningar.

Uti två likalydande, till statsutskottet hänvisade motioner, nämligen nr 194 inom första kammaren av herr *Sjöblom m. fl.* och nr 233 inom andra kammaren av herr *Andersson* i Igelboda *m. fl.* hade yrkats, att riksdagen ville för upprättande av en regionplan för Stockholm och dess omgivningar bevilja och ställa till länsstyrelsens i Stockholms län förfogande ett belopp av 66,000 kronor samt i riksstaten för budgetåret 1928—1929 upptaga ett belopp av 22,000 kronor för ändamålet.

Utskottet hemställde, att ovanberörda motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Wallen*, *Carl Johansson*, *Anderson* i Råstock, *Rydén*, *Törnkvist* i Karlskrona och *Eriksson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om övervägande, huruvida och på vad sätt staten lämpligen borde deltaga vid de igångsatta förhandlingarna mellan Stockholms stad och vederbörande förortskommuner *m. fl.* om upprättande av en regionplan för Stockholm och dess omgivningar.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Andersson** i Igelboda: Jag behöver knappast, herr talman, gå in på frågan om behovet av en regionplan för Stockholm och dess omgivningar. Utskottet har erkänt, att ett stort behov av en sådan plan föreligger, och anser för övrigt denna fråga vara fullkomligt obestridlig.

Emellertid har utskottet trots detta icke velat tillstyrka den föreliggande motionen, ehuru utskottet erkänner, att även staten har intresse av en sådan regionplans tillkomst. Statsutskottet åberopar i detta avseende, att staten är ägare till stora markområden såväl i Stockholm som dess omgivningar, vilka områden beröras av en blivande regionplan.

Till detta vill jag endast lägga några få ord och peka på ett annat område, där staten obestriddligen har intresse av en sådan plans tillkomst. Staten beviljar årligen stora summor för väganläggningar, och även det område, som här är i fråga, kommer i åtnjutande av anslag för dylika ändamål. Jag är övertygad om, att rätt stora summor ha fått offras för väganläggningar i onödan, därför att någon generalplan för dessa väganläggningar icke förefunnits. Hur mycket som kan komma att besparas i framtiden, därest en sådan plan kommer till stånd, är det svårt att yttra sig om, men jag är övertygad att, därest riksdagen skulle bifalla det yrkande, som framställts i motionen, de summor, som därmed skulle beviljas, snart nog komme igen i form av besparingar på väganslaget.

Utskottet har emellertid icke ansett sig kunna tillstyrka motionen och icke heller det yrkande, som av några utskottsledamöter framställts i en reservation, utan hemställt om avslag å motionen. Då första kammaren redan bifallit vad utskottet hemställt, är det icke möjligt att vid årets riksdag nå något resultat i denna fråga, men jag har ändå ansett mig böra begära ordet för att ställa en vädjan till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, som jag ser här närvarande. Jag skulle vilja framställa den vädjan, att herr statsrådet, trots att något initiativ från riksdagens sida icke kommit i år, ändå ville taga denna fråga under övervägande, övertygad som jag är, att om han närmare tränger in i detta problem, han skall finna, att denna fråga är en så pass viktig statsangelägenhet, att staten på ett eller annat sätt bör medverka till tillkomsten av den ifrågasatta regionplanen. Jag finner detta särskilt av nöden, för att en blivande regionplan skall få den auktoritet, som är nödvändig, för att det tjugotal kommuner, som beröras av densamma, verkligen skola respektera det förslag, som kommer att bli fastställt. Det är därför jag vill göra denna vädjan till herr statsrådet att ta saken under övervägande, och hoppas jag, att herr statsrådet skall finna, att det är ett så pass stort statsintresse, som står på spel, att detta kan motivera ett förslag från herr statsrådets sida till nästkommande riksdag för planens förverkligande.

Skulle andra kammaren vilja understödja denna min vädjan till herr statsrådet genom att biträda den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, skulle detta givetvis vara synnerligen värdefullt.

Jag ber därför, herr talman, att på denna grund få yrka bifall till den av herr Nilsson i Malmö m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! Utskottet har ju ställt sig synnerligen välvilligt till det spörsmål, som motionärerna här framlagt. Men saken ligger givetvis så till, att vederbörande ha anledning att i första hand vända sig till Kungl. Maj:t i ämnet. Jag antager, att om en sådan hemställan göres, kommer denna sak — då kronan här har åtskilliga intressen att bevaka — att tagas under noggrant övervägande. Det finns intet skäl för riksdagen att i dag blanda sig i denna angelägenhet, och jag kan icke heller se, att ett bifall till reservationen något stärker den position, som den föregående ärade talaren har. De sakliga argument, som han åberopade, väga alldeles tillräckligt ändå. Jag tror, att ett antagande av den synnerligen välvilliga motivering, som utskottet kommit med, främjar saken bäst, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. en regionplan för Stockholm och dess omgivningar.
(Forts.)

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Endast ett par ord!

Jag kan icke dela herr Kristenssons mening, att det här icke skulle gälla ett intresse för riksdagen att bevaka. Det framgår tvärtom tydligt t. o. m. av utskottsmajoritetens sätt att skriva, att man anser riksdagen ha ett stort intresse att tillvarata i detta sammanhang. Det heter nämligen på sidan 6: »Överhuvud måste utskottet finna det alltför vanskligt att i ärendets nuvarande läge och utan att detsamma varit föremål för närmare utredning genom vederbörande myndigheter ingå på ett bedömande, om och i vad mån statsanslag för ifrågavarande ändamål bör nu beviljas.» Då utskottsmajoriteten uttryckt sig så, anser jag, att man också bort, så att säga, frankera brevet eller skrivelsen till Kungl. Maj:t. Då så icke skett, kan jag icke annat än instämma i den vädjan, som herr Andersson i Igelboda framställde till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet.

I detta anförande instämde herr *Rydén*.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Ang. uppförande av en telegrafstationsbyggnad i Malmö.

Slutligen föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för uppförande för telegrafverkets räkning av stationsbyggnad i Malmö; och begärdes ordet därvid av

Herr **Lovén**, som yttrade: Herr talman! Då vid utlåtandet är fogad en reservation av herr Olsson i Kullenbergstorp och då han icke är här närvarande och kan försvara sin mening, har han uppdragit åt mig att i kväll representera bondeförbundarna i denna fråga. Det är nämligen så, att jag liksom herr Olsson i Kullenbergstorp anser, att husarkasernen i Malmö icke lämpar sig såsom lokal för länsstyrelsen därstädes. Den är för långt avlägsen — den ligger icke centralt i staden — och det kostar för mycket att inreda densamma för ändamålet. Det är alldeles säkert, att de herrar, som nu ivra för utskottets ståndpunkt, skola om något år, när de få se kostnadsräkningarna, tycka att det ställt sig för dyrt. Det är den åsikten jag haft, alltsedan det kom på tal, att länsstyrelsen skulle förläggas dit.

Nu vill jag, herr talman, icke vidare fresta statsutskottets och kammarens tålmod, som redan förut är hårt prövat, och jag skall därför icke framställa något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 198, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en professur i flygteknik vid tekniska högskolan m. m.

§ 10.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 122, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor;

nr 123, i anledning av väckta motioner rörande efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande vissa utbetalningar av tillfällig löneförbättring till officerare och underofficerare vid Gotlands artillerikår;

nr 124, i anledning av väckta motioner angående tyghantverkaren vid fortifikationen P. Söderbergs placering i löneklass;

nr 125, i anledning av väckt motion om anslag till en förberedande militär utbildningskurs för skolungdom;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anvisande av medel till bestridande av kostnaderna för avskedersättning åt övertaliga månadslönare m. fl. vid marinen jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1928—1929 för viss personal inom den civila statsförvaltningen jämte en i ämnet väckt motion;

sammansatta bevilnings- och första lagutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande över förslag till kungörelse angående förbud mot utförsel från riket av smidbart järnskrot dels ock i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1919 om rätt till verk av bildande konst; och

nr 41, i anledning av väckt motion om lagstiftning angående fartygs bemaning samt angående läkarintyg för sjöfolk;

andra lagutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus dels ock i ämnet väckta motioner; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckta motioner angående lantarbetarnas bostadsförhållanden.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

	under	3	dagar	fr. o. m.	den	13	maj,	
herr <i>Laurén</i>	»	2	»	»	»	14	»	
» <i>Sävström</i>	»	3	»	»	»	14	»	
» <i>Andersson i Ovanmyra</i>	»	3	»	»	»	13	»	
» <i>Jönsson i Revinge</i>	»	3	»	»	»	14	»	
» <i>Smedh</i>	»	3	»	»	»	13	»	
» <i>Jeppsson</i>	»	3	»	»	»	15	»	
fru <i>Thüning</i>	»	3	»	»	»	13	»	och
herr <i>Lundgren</i>	»	2	»	»	»	14	»	.
» <i>Andersson i Grimbo</i>								

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.8 på natten.

In fidem
Per Cronvall.